

TARTU ÜLIKOOOL

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY

ტარტუს უნივერსიტეტი
University of Tartu

სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი
CENTER FOR CIVIL INTEGRATION AND INTER-ETHNIC RELATIONS

მესამე საერთაშორისო კონფერენცია
Third international conference

15.02 - 17.02

მეორე ენის სწავლა/სწავლება
მულტილინგვური განათლების კონტექსტში

SECOND LANGUAGE TEACHING/ACQUISITION
IN THE CONTEXT OF MULTILINGUAL EDUCATION

მოხსენებათა თეზისები

Book of Abstracts

შოთა რუსთაველის ეროვნული
საზოგადოებრივი მეცნიერების
ფონდი
SHOTA RUSTAVELI NATIONAL
SCIENCE FOUNDATION

კრებულზე მუშაობდნენ:

გიული შაბაშვილი
მანანა რუსიეშვილი
კახა გაბუნია
თეა თათეშვილი

Editors

Giuli Shabashvili
Manana Rusieshvili
Kakha Gabunia
Tea Tateshvili

თბილისი
2018

**მეორე ენის სწავლა/სწავლება
მულტილინგვური განათლების კონტექსტში**

**SECOND LANGUAGE TEACHING/ACQUISITION
IN THE CONTEXT OF MULTILINGUAL EDUCATION**

ეძღვნება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დაარსების 100 წლისთავს

Dedicated to the
Centenary
of Ivane Javakhishili Tbilisi State University

**მოხსენებათა თეზისები
BOOK of ABSTRACTS**

15.02.2018 – 17.02.2018
თბილისი, საქართველო
Tbilisi, Georgia

*მარიამ აკოფიანი (შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი,
საქართველო)*

ენისა და გენდერის საკითხები ინგლისურში; დაბრკოლებები გენდერული ტერმინების თარგმნის დროს

ნაშრომში წარმოდგენილია ერთ-ერთი უახლესი სფერო ენაში გრამატიკული და ბუნებრივი სქესის კვლევის თვალსაზრისით, რომელიც განსაკუთრებით ძლიერად ითვლება ენისა და საზოგადოების შესწავლის ფართო სფეროს კვლევისა და თეორიული განვითარების მიმართულებაში. ნაშრომი მიზნად ისახავს მნიშვნელოვანი ინფორმაციის აღწერას იმ ფენომენის შესახებ, რომელიც ეხება გენდერულ რეპრეზენტაციას სქესის არმქონე ენებში, კონკრეტულად კი, კავკასიის ძირითად ენებში. ლიტერატურის მიმოხილვაში მოცემულია მასალა კავკასიის ძირითადი ენების გენეალოგიური, ტიპოლოგიური და სოციოლინგვისტური დახასიათების, ინგლისურ ენაში სქესის რეპრეზენტაციისა და ენისა და გენდერული კვლევების განვითარების შესახებ. კვლევა კონკრეტულად შეეხება მესამე პირის მხოლოდითი რიცხვის გრამატიკულ სქესს და გენდერულ კოდირებას კავკასიის ძირითად ენებში.

კვლევის ობიექტს წარმოადგენს გენდერული რეპრეზენტაცია ინგლისურში კავკასიის ძირითად ტერიტორიულ ენებთან შედარებით. ნაშრომი მიზნად ისახავს გამოარკვიოს, თუ რა დაბრკოლებები იქმნება ინგლისური პრონომინალური ნაცვალსახელების თარგმანის დროს მეორე ენის შესწავლის პროცესში.

ენების კვლევაში წარმოდგენილია არსებული პრობლემა, რომელიც მდგომარეობს ინგლისური ენის მესამე პირის მხოლოდითი რიცხვის (სქესის მიხედვით გარჩეული) ნაცვალსახელების სწავლებაში კავკასიის ძირითადად ენებზე მოლაპარაკეთათვის (ამ ენებში შესაბამისი ნაცვალსახელები სქესს არ განარჩევენ). კვლევა განიხილავს სხვადასხვა საკითხებს, როგორცაა მეორე ენის შემსწავლელი სწავლებისა და მცდარი წარმოდგენის პრობლემა. კვლევის ეს კონკრეტული ნაწილი ღირებული იქნება სამიზნე ენებზე გენდერული ენდოდის ფარგლებში ერთ-ერთი პირველი ერთდროულად ჩატარებული სამუშაოების გამო, რომელიც შეიმუშავებს და უზრუნველყოფს ლინგვისტური კვლევის ფართო

კონტექსტს. ენობრივი და გენდერული იდენტობის სოციოლინგვისტური გამოკვლევების განსხვავებული შეხედულებები სასარგებლოა იმ თვალსაზრისით, რომ გენდერულ ენაზე მომხსენებელთა შორის ენისა და გენდერის შემდგომი გამოკვლევებისთვის ეს იქნება ძალიან ძლიერი ინსტრუმენტი. ექსპერიმენტის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ამ ენებში მესამე პირის ნაცვალსახელები სქესს არ განარჩევენ და ისინი შეიძლება აღნიშნავდნენ მამრს, მდედრს ან გაურკვეველი სქესის მქონე სუბიექტს, მაშინ როცა ინგლისურში მესამე პირის ნაცვალსახელები (*he, she*) გაირჩევა რეფერენტის სქესის მიხედვით. დასკვნის სახით წარმოდგენილია საკითხის განხილვის სხვადასხვა გზა და პრობლემის მოგვარების საშუალებები ინგლისურის ენის სწავლების თვალსაზრისით. კვლევა გამოყენებული იქნება თვისებრივი კვლევისა და დისკურსის ანალიზის საფუძველზე. კვლევის პრობლემის პრაქტიკული და სამეცნიერო მნიშვნელობა შესაძლოა აღსანიშნავი იყოს იმ ლიტერატურის არქონის გამო, რომელიც შეეხება კავკასიის ძირითად ენებზე მოლაპარაკეთა პერსპექტივიდან ინგლისურ ენაში არსებული ენობრივი და გენდერული რეპრეზენტაციების აღქმის შესწავლას.

მაია ალავიძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

რატომ მიმაჩნია, რომ სწავლება ხელოვნებაა?

სწავლება/სწავლის პროცესში ძალიან მნიშვნელოვანია, დაეხმარო შემსწავლელს, გახდეს თავდაჯერებული, დაინახოს საკუთარი პროგრესი და მიაღწიოს წარმატებას. ეფექტური სწავლება უნდა იყოს პროცესზე, და არა შედეგზე, ორიენტირებული. კარგ მასწავლებელს ყოველთვის უნდა ახსოვდეს ალბერტ აინშტაინის სიტყვები: „მე არასოდეს ვასწავლი ჩემს მოსწავლეებს, მე მხოლოდ ვცდილობ, ისეთი პირობები შევქმნა, სადაც ისინი სწავლას შეძლებენ“. ასეთი მიდგომით მასწავლებელი ხდება მოტივაციის მიმცემი წყარო, რომელიც შემსწავლელში აღვივებს სწავლის სურვილს და წარმატების იმედს. ყოველივე ზემოთქმული უზარმაზარ ძალისხმევას მოითხოვს მასწავლებლისგან. კარგად დაგეგმილ გაკვეთილზე ყველა სტუდენტს უნდა მიეცეს საშუალება, გადმოსცეს აზრი ინგლისურად, დამოუკიდებლად, ყოველგვარი წინასწარი მომზადების გარეშე, რაც მათთვის კარგი პრაქტიკაა და რაც საშუალებას მისცემს მათ, გახდნენ მოტივირებული, თავდაჯერებული

შემსწავლელები და იოლად მიაღწიონ წარმატებას. გაგაცნობთ რამდენიმე აქტივობას, რომლებიც გაკვეთილს სასიამოვნო პროცესად აქცევს და დაეხმარება სტუდენტებს, მიიღონ აუდიტორიის წინაშე გამოსვლის გამოცდილება.

ჩემი ერთ-ერთი საყვარელი აქტივობაა PowerPoint პრეზენტაცია. ეს დავალება სტუდენტისგან მოითხოვს ცოდნის, გაგებისა და გადმოცემის უნარის დემონსტრირებას. თემის დამთავრების შემდეგ სტუდენტებს ვთხოვ, მოამზადონ PowerPoint პრეზენტაცია განვლილ მასალასთან დაკავშირებულ თემაზე. თუ იმასაც ეტყვიან სტუდენტებს, რომ შეცდომებზე არ იღელვონ - ეს აამაღლებს მათ თავდაჯერებულობას და დაეხმარება წარმატების მიღწევაში.

კიდევ ერთი მასტიმულირებელი აქტივობაა კითხვების დასმა / ინტერვიუ. კითხვები შეიძლება იყოს ნებისმიერ საკითხზე იმ პირობით, რომ მოპასუხეს არ შეეძლოს მხოლოდ კი/არა პასუხი. მან უნდა ისაუბროს ვრცლად, აღწეროს სიტუაცია ან თავისი გრძნობები.

საწყის ეტაპზე მასწავლებელმა შეიძლება გაკვეთილზე მიიტანოს მზა სიტუაციები, მაგრამ მოგვიანებით სტუდენტები შეძლებენ თავადაც მოიფიქრონ სასაუბრო სიტუაციები.

მინდა რეკომენდაციის სახით ვთქვა, რომ თითქმის ყველა სავარჯიშო შეიძლება გადავაქციოთ კომუნიკაციურ, მოტივაციის ასამაღლებელ აქტივობად. იმისათვის, რომ სწავლება უფრო დიდი გამოწვევა იყოს პედაგოგისთვის, შეიძლება ითქვას, რომ არ არსებობს სპეციალური ინგრედიენტებით გაზავებული მზა რეცეპტი - როგორ გახდე კარგი მასწავლებელი და როგორ დაეხმარო შენს სტუდენტებს, გახდნენ წარმატებული შემსწავლელები... ამიტომაც მიმაჩნია, რომ **სწავლება ხელოვნებაა!**

ვატმან ანთაძე-მალაშხია (თსუ, საქართველო)

**ნაცნობ ენათა გავლენისათვის ახალი / დამატებითი
ენის სწავლების პროცესზე
(ქართული და ინგლისური, როგორც სპარსულის შესწავლის წყარო)**

ახალი/დამატებითი ენის სწავლების პროცესში საკმაოდ მკაფიოდ ვლინდება ასაკობრივი ფაქტორისა და ენობრივი გათვით-ცნობიერებულობის ურთიერთმიმართება. შესაბამისად, ზრდასრულ

პირთათვის ახალი/დამატებითი ენის სწავლებისას ნაცნობი/შესწავლილი ენები შეიძლება წყაროდ იქნას გამოყენებული.

ამგვარი მიდგომა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ახალი / დამატებითი ენის სწავლების საწყის ეტაპზე, როცა ახალი/დამატებითი ენისა და ნაცნობ ენათა ტიპოლოგიური შეპირისპირება აუმჯობესებს და აჩქარებს ახალი/დამატებითი ენის შეთვისებას ზრდასრულთა მიერ.

ქართულ უნივერსიტეტებში სპარსულის ქართულთან და ინგლისურთან მიმართება სწავლების ნულოვანი საფეხურიდანვეა გათვალისწინებული. ამგვარმა მიდგომამ დადებითი შედეგი გამოიღო და მყარი საფუძველი შექმნა სწავლების ერთენოვან მეთოდზე გადასასვლელად.

ნაცნობი ენებიდან ახალ/დამატებით ენაში განხორციელებული ტრანსფერი, უპირველეს ყოვლისა, ნაცნობ და ახალ/დამატებით ენათა შორის შესაბამის სფეროებში არსებულ მსგავსებებს ეფუძნება. სპარსულისა და ქართულის მიმართების თვალსაზრისით, ეს სფეროები ფონეტიკასა და ლექსიკას მოიცავს, რაც განპირობებულია სპარსულ და ქართულ ბგერათა მსგავსებითა და სპარსულიდან ქართულში შემოსულ ნასესხობათა სიმრავლით. სპარსულისა და ინგლისურის შემთხვევაში მსგავსების სფერო მორფოსინტაქსია, რისი მიზეზიც ორივე ენის ანალიზური წყობაა.

მსგავს სტრუქტურათა შერჩევის პრინციპი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სწავლების საწყის ეტაპზე იძენს. რაც უფრო დიდია მსგავსება, მით უფრო ადვილია ახალი/დამატებითი ენის შეთვისება. აქედან გამომდინარე, გონიერულია მკაფიო, გაურთულებელ შესატყვისობებზე ყურადღების მიმართვა. მსგავსებებზე დაფუძნებული მიდგომა კიდევ უფრო ეფექტურია შესასწავლ და ყველა სხვა ნაცნობ ენათა შორის არსებულ მსგავს სტრუქტურებზე ყურადღების მიმართვისას. სპარსულის, ქართულისა და ინგლისურის შემთხვევაში ამგვარ იდენტურ სტრუქტურებად პერფექტული ფორმები გვევლინება.

ჩვენი დასკვნები პრაქტიკულ გამოცდილებას ეფუძნება. ჩვენ მიერ შემუშავებული და სამგზის წარმატებით აპრობირებული სპარსული ენის საწყისი კურსის სწავლებისას გამოვლინდა, რომ ნაცნობ ენათა რიგითობა (აქ: I ენა - ქართული, II ენა - ინგლისური) გავლენას არ ახდენს მესამე/ახალი ენის(აქ: სპარსულის) შეთვისებაზე. შემსწავლელის მიერ ახალ/დამატებით და ნაცნობ ენათა შორის არსებულ მსგავსებათა აღქმა განაპირობებს პოზიტიურ ტრანსფერს პირველი/მშობლიური, მეორე თუ სხვა უცხო ენიდან იმ შემთხვევაშიც კი, როცა უცხო ენა სრულყოფილად

არაა შეთვისებული. ეს გარემოება მიუთითებს ფსიქოტიპოლოგიური ფაქტორის გადამწყვეტ როლზე ზრდასრულთა მიერ ახალი/დამატებითი ენის შეთვისებისას.

ნინო ბაგრატიონ-დავითაშვილი (თსუ, საქართველო)

მსაზღვრელ-საზღვრულის ტიპები ქართულში და მათი სწავლება არაქართველთათვის.

ჩვენს ქვეყანაში ქართული ენის სწავლების საკითხები უაღრესად აქტუალურია, რადგან საქართველო მრავალენოვანი, მულტიკულტურული ქვეყანაა, სადაც სხვადასხვა ეროვნების ადამიანები დასახლებული არიან კომპაქტურად და ქმნიან ენობრივ უმცირესობებს. მათთვის ძალიან მნიშვნელოვანია ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის, შესწავლა, რათა სრულად იყვნენ ინტეგრირებული საზოგადოებაში და სრულფასოვან მოქალაქეებად ჩაითვალოს.

ჩვენი მიზანია მარტივად წარმოვუდგინოთ და ავუხსნათ ის რთული საკითხები და გრამატიკული ფორმები, რომლებიც არსებობს ენაში, რათა ადვილად აღსაქმელი, დასამახსოვრებელი და გასაგები იყოს მათთვის.

ქართულ საენათმეცნიერო ლიტერატურაში ამგვარი საკითხების ანალიზსა და დამუშავებას დიდი ყურადღება ექცევა.

წინამდებარე ნაშრომი მიზნად ისახავს მსაზღვრელ-საზღვრულის ტიპებისა და მათი სწავლების საკითხების სისტემურად და მარტივად წარმოდგენას.

როგორც ცნობილია, ქართულში გვაქვს მსაზღვრელ-საზღვრულის 2 ტიპი: შეთანხმებული ანუ ატრიბუტული და მართული ანუ სუბსტანციური. ამასთანავე, მნიშვნელობა ენიჭება, რა პოზიცია უკავია მსაზღვრელს საზღვრულის მიმართ: უსწრებს თუ მოსდევს მას. ჩვენ, უპირველესად, განვიხილავთ წინა პოზიციაში მდგომი მსაზღვრელის შემთხვევებს, რადგან ის არის აქტუალური ახალ ქართულში.

ტრადიციული კლასიფიკაცია ძირითადად ემყარება ფორმოზრევ ანალიზს. ჩვენი აზრით, მნიშვნელოვანია სინტაგმების კლასიფიკაცია წარმოვადგინოთ მორფო-სინტაქსური ასპექტების გათვალისწინებით. ქართულში, ზემოაღნიშნული წყვილების გარდა, გამოიყოფა სხვა სინტაგმებიც, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულია სემანტიკურად და გარკვეულ ერთეულებს ქმნიან. მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ

სინტაგმაში, რომელშიც გვაქვს მსაზღვრელ-საზღვრული, კავშირი მათ შორის საზღვრულით არის განპირობებული, მსაზღვრელი კი გარკვეული ნიშნით ახასიათებს საზღვრულს. მათ შორის გარკვეული სემანტიკური კავშირია. აღნიშნული სინტაგმებიდან 2 ჯგუფს გამოვყოფთ:

1. მსაზღვრელი არის ზედსართავი სახელი, რიცხვითი სახელი ან ნაცვალსახელი. მათ შორის, ჩვეულებრივ, შეთანხმებაა. წარმოდგენილია სხვადასხვა შემთხვევა: ლამაზი ქალი, ორი ქალი, ყველა ქალი, ექიმი ქალი.

2. სუბსტანციური მსაზღვრელი, როდესაც მსაზღვრელი არსებითი სახელია. იგი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს ნათესაობით, მოქმედებით ან ვითარებით ბრუნვებში და, ამასთანავე, თითოეულ მათგანს თავისი გარკვეული სემანტიკა ჰქონდეს.

ჩვენი აზრით, ამ შემთხვევებში საქმე გვაქვს არა ფლექსიასთან, არამედ დერივაციასთან, შესაბამისად, მსაზღვრელი წარმოდგენილია ერთი გარკვეული ფორმით ყველა ბრუნვაში და იბრუნვის მხოლოდ საზღვრული.

მაგალითად: კუთვნილების, დანიშნულების, მასალის გამოსახატავად მსაზღვრელი დგას ნათესაობით ბრუნვაში; ამხანაგის სახლი, მეგობრის წიგნი, ყავის ჭიქა, ქორწინების სახლი, მაწვნის ქილა, ხის სახლი, ოქროს ბეჭედი...ამავე დროს გამოიყენება მსაზღვრელი სახელზმნებთან; ყავის დაღევა, საქმის კეთება, დავალების დაწერა, საჭმლის მომზადება, სურათის დახატვა....

მოქმედებითი ბრუნვის ფორმით მსაზღვრელი გვხვდება ძირითადად იარალის, ინსტრუმენტის გამოხატვის დროს; დანით დაჭრა, ფეხით სიარული, კოვზით ჭამა...

ვითარებითი ბრუნვის ფორმით მსაზღვრელი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს როგორც, პროფესიის, მიზნის გამოხატვის შემთხვევაში: კარგად მგზავრობა, ჯანმრთელად ყოფნა, ბედნიერად დაბერება, ექიმად მუშაობა, სანადიროდ წასვლა...

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, რომ ენაში არსებული სინტაგმების შესწავლისას უნდა გავითვალისწინოთ მათი სემანტიკა, ენის მორფო-სინტაქსური ასპექტები, რომ თითოეული შემთხვევა იქნეს უფრო ადვილად გასაგები და მარტივად დასამახსოვრებელი არაქართულენოვანი სტუდენტებისათვის.

მერაბ ბაბუხაძია (თსუ, საქართველო)

არტიკულაცია და საარტიკულაციო ბაზისის როლი უცხო ენის შესწავლაში

ბგერების წარმოთქმის დროს საწარმოთქმო ორგანოს თითოეული მოძრაობა ან მდგომარეობა არის არტიკულაცია. თითოეულ სამეტყველო ბგერას / მის ყოველ სახესხვაობას საკუთარი არტიკულაცია აქვს. არტიკულაციას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მეორე ენის შესწავლის პროცესში.

არტიკულაციის ამოსავლად ითვლება სამეტყველო ორგანოების ინდიფერენტული მდგომარეობა. ეს ის მდგომარეობაა, რომელშიც ორგანოები იმყოფება საწარმოთქმოდ ამოქმედებამდე.

ჩვენი ძირითადი თეზაა - რომელიმე ორ ენაში (მაგ., ქართულსა და აზერბაიჯანულში) ან ორ დიალექტში (მაგ., კახურსა და რაჭულში) იმთავითვე მეტ-ნაკლებად განსხვავებულია ერთმანეთისაგან სამეტყველო ორგანოების საწყისი - ინდიფერენტული მდგომარეობა.

ყოველ ენას ახასიათებს მასში ბგერათა თავისებური წარმოთქმა, რომლითაც ეს ენა განსხვავდება სხვა ენებისაგან. მაგალითად, ქართული ენის პ' განსხვავდება აზერბაიჯანული ენის p'-საგან.

ზოგიერთ ენაში გარკვეულ ბგერათა წარმოსათქმელად ჩართულია საწარმოთქმო აპარატის ის ორგანოები, რომლებიც სხვა ენაში, შესაძლოა, საერთოს არც გამოიყენებოდეს. მაგალითად, ქართულის ყ ბგერის წარმოსათქმელად ენის ძირი სასის კედელთან ურთიერთქმედებს; უცხოენოვან სტუდენტებს, რასაკვირველია, უჭირთ ამ ბგერის წარმოთქმა, ვინაიდან მა მშობლიურ ენებში სასისმიერი ბგერები საერთოდ არ არსებობს (ანუ, საწარმოთქმო აპარატი საერთოდ არ იყენებს სასას მეტყველების პროცესში).

ენათა ამ ფონეტიკურ თავისებურებას, სახელდობრ: კონკრეტული ენის საწარმოთქმო ჩვევებს, შემუშავებულს ამ ენის განვითარების მანძილზე და მასში ტრადიციით დამკვიდრებულს, ეწოდება ამ ენის საარტიკულაციო ბაზისი ანუ **აქტივიზებული ინდიფერენტული მდგომარეობა**, მამასადამე, საარტიკულაციო ბაზისი სოციალური მოვლენაა და არა ფიზიოლოგიური. როგორც ფიზიოლოგიური მოვლენა, იგი დაკავშირებულია სამეტყველო ორგანოთა აბსოლუტურ ინდიფერენტულ მდგომარეობასთან.

საარტიკულაციო ბაზისით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან ენები და, ჩვეულებრივ, ერთი ენის დიალექტები ერთმანეთისაგან.

შესასწავლი ენის საარტიკულაციო ბაზისის დაუფლება მნიშვნელოვანია ამ ენის სრუკუფასოვნად დაუფლებისთვის, რაც მიიღწევა შეზღუდული რაოდენობის ტექსტების (დაახლოებით ოცდაათი ტექსტის) ინტენსიური გამეორებით, რომლებიც მოიცავენ მოცემული ენის ყველა საარტიკულაციო თავისებურებას.

საარტიკულაციო ბაზისის დაუფლება განაპირობებს საწარმოთქმო ორგანოთა ინდიფერენტული მდგომარეობის ერთგვარ „შემზადებას“ მოცემული ენისათვის: სამიზნე ჯგუფის (ქართული ენის შემსწავლელი) სტუდენტების საარტიკულაციო ბაზისი „გადაეწყობა“, ემზადება ქართულისთვის სპეციფიკური ბგერების წარმოსათქმელად. ეს უკურეზონატორული დამოკიდებულება აისახება მოცემული ტექსტების შერჩევისას და წარმოავადგენთ, როგორც მეთოდოლოგიურ ინოვაციას.

ჩვენი მიზანია მეორე ენის შესწავლაში ტრადიციული მეთოდების ჩანაცვლება ახალი მეთოდოლოგიით, რათა დროის უმცირეს მონაკვეთში შესაძლებელი გახდეს ენის დაუფლება. ვიყენებთ ე.წ. შერეულ მეთოდს - სუგესტოლოგიას (მიშელ ტომასის, ბერლიტცისა და სხვ. ნააზრევზე დატრდნობით).

*ზურაბ ბაღაშვილი (გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტი,
საქართველო)*

პასიური ლექსიკიდან აქტიურ ლექსიკამდე საკომუნიკაციო მეთოდით სწავლების კონტექსტში

ნებისმიერი მეორე ან უცხო ენის შესწავლისას, შესასწავლი ენის ლექსიკის დაუფლებას უმთავრესი მნიშვნელობა აქვს. ჯერ პასიური ლექსიკური მარაგი უყალიბდება ენის შემსწავლელს, ხოლო შემდეგ, საკომუნიკაციო სამეტყველო ფუნქციების დახმარებით, პასიური ლექსიკური მარაგი ფორმირდება აქტიურ ლექსიკად. იმისათვის, რომ აქტიური ლექსიკის ჩამოყალიბება იყოს ეფექტური, ხარისხიანი, მყარი და რაც შეიძლება დროში დაჩქარებული, საკომუნიკაციო სწავლების მეთოდოლოგია ეყრდნობა (ძირითად აქცენტს აკეთებს) სამეტყველო უნარების, კერძოდ, პროდუცირების უნარების განვითარებაზე. ამ პრობლემასთან უშუალო კავშირშია მეორე (უცხო) ენის ათვისების

ინტენსიური კურსის საკითხი. აზრთა სხვადასხვაობას, მეთოდური მიდგომების გარდა, იწვევს ახალი (უცხო) სიტყვების „დღიური ნორმის“ განსაზღვრის საკითხიც:

1. ის, თუ რამდენი სიტყვის დასწავლა (დაზეპირება) არის ყველაზე გამართლებული გაკვეთილიდან გაკვეთილამდე 1 ან 2-დღიანი შუალედის შემთხვევაში.

2. არსებობს თუ არა მეთოდოლოგიური აუცილებლობა, მკაცრად განისაზღვროს დასასწავლი სიტყვების რაოდენობა კონტექსტისა და ფრაზეოლოგიზმების გათვალისწინებით.

ენის ფლობის დონის (A1 - C2) მიხედვით უნდა განვსაზღვროთ სოციალურად ყველაზე ხშირად გამოყენებადი სმეტყველო გარემო (მაგ. ბანკი, იუსტიციის სახლი...), შესაბამისი ლექსიკური ერთეულების რაოდენობა და ეს ციფრი უნდა გავყოთ თვიურ, სემესტრულ ან წლიურ მაჩვენებელზე. აქვე უნდა გავითვალისწინოთ მათი სწავლისთვის განსაზღვრული დროის ბიუჯეტი და კურიკულუმის მიზნები: რა დროა გამოყოფილი ენის შემსწავლელთა მიზნების განსახორციელებლად (ა. ენის სწავლების დაჩქარებული კურსი; ბ „ჩვეულებრივი“ სასწავლო სემესტრით განსაზღვრული კურსი).

პირველ შემთხვევაში დასაზეპირებელი სიტყვების რაოდენობა შეიძლება 20-25 სიტყვით განვსაზღვროთ, ერთდღიანი შუალედითა და 16 კვირით (ანუ 4 თვიანი სასწავლო კურსით). მეორე შემთხვევაში - 10-12 სიტყვა გაკვეთილიდან გაკვეთილამდე და ეს 8-თვიან სასწავლო კურსს მოიცავს. იმისათვის, რომ სიტყვათა აღნიშნული რაოდენობა (პასიური მარაგი) მაქსიმალურად სწრაფად გარდაიქმნას აქტიურ მარაგად, საგაკვეთილო თემატიკა და ახალი სიტყვების რაოდენობა უნდა განისაზღვროს შემსწავლელთა დონეების მიხედვით და უპირატესობა მიენიჭოს ზეპირმეტყველებას და კომუნიკაციურ მიდგომას, აქცენტი უნდა გაკეთდეს დიალოგებზე, სიმულაციურ სიტუაციებზე... უპირანია ქალანის მეთოდის გამოყენება, რომელიც ფოკუსირებულია, მსმენელს შეასწავლოს გრამატიკა და ლექსიკური მარაგი ენათა ფლობის ზოგადევროპული კომპეტენციებით განსაზღვრულ B2 დონემდე.

მოხსენების მიზანია, განვიხილოთ აქტიური ლექსიკის ჩამოყალიბების პროცესი კომუნიკაციური მეთოდის ასპექტში და შევიშუაოთ რეკომენდაციები მისი მეთოდური სრულყოფისთვის, კერძოდ:

ა) დაზუსტდეს ქართული ენის მაღალსიხშირული სიტყვების რაოდენობა დონეების მიხედვით და შესასწავლი სიტყვების რაოდენობა

და შინაარსი კონკრეტულად გაიწეროს გაკვეთილიდან გაკვეთილამდე (სემინარამდე);

ბ) ქართულის, როგორც მეორე ენის სახელმძღვანელოების შედგენისას, გათვალისწინონ „ლექსიკური პრინციპი“ და, შესაბამისად, განისაზღვროს საუნივერსიტეტო (ან სასკოლო) კურიკულუმში საათების რაოდენობა.

გ) მეთოდოლოგიურად დამუშავდეს ქალანის მეთოდიკის ქართული ენის სწავლებასთან თანხვედრისა და გადაკვეთის სამეცნიერო პრინციპები, ჩატარდეს ექსპერიმენტი და, დადებითი შედეგების შემთხვევაში, კომუნიკაციური მეთოდიკით სწავლებისას მას მიენიჭოს უპირატესობა.

ნაირა ბეპიევი (თსუ, საქართველო)

მეორე ენის სწავლა/სწავლების გრამატიკული სირთულეები

ქართული ენა იბერიულ-კავკასიურ ენათა ჯგუფს განეკუთვნება, ხოლო ოსური - ინდოევროპულ ენათა ოჯახის წევრია.

ცნობილია მეორე ენის შესწავლის სხვადასხვა მეთოდი და მიდგომა: ბოლო დროის გამოკვლევებში ნაკლები ყურადღება ექცევა ენათა გრამატიკის სისტემურ სწავლებას. რასაკვირველია, ეს მიდგომა მისაღებია, თუმცა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მეორე ენის სწავლა/სწავლების დროს აუცილებელია გრამატიკული თავისებურებების - ფონეტიკური, მორფოლოგიური და სინტაქსური კონსტრუქციების გათვალისწინება: მხოლოდ მათი დახმარებითაა შესაძლებელი ეფექტური, ხარისხიანი შედეგების მიღწევა. სწავლა/სწავლების დროს აუცილებელია ამ საკითხებთან დაკავშირებით თანამედროვე მეთოდოლოგიის გამოყენება; ამავე დროს, ლექსიკონების, მეთოდური სახელმძღვანელოების, აუდიოვიზუალური საშუალებების ჩართვა საგაკვეთილო და/ან სალექციო პროცესში. მხოლოდ მათი დახმარებითაა შესაძლებელი ეფექტური შედეგების მიღწევა.

ოსური ენის ფონეტიკური შედგენილობა, ზოგიერთი მორფოლოგიური კონსტრუქცია თუ სინტაქსური პარადიგმა განსხვავებულია ქართული ენისაგან. ამდენად, მათთვის, ვისთვისაც ოსური ენა მშობლიურია და ქართული მეორე ენაა, გარკვეული სიძნელეები წარმოიქმნება ამ ენის სწავლა/სწავლების დროს. ამ

სიძნელეთა დაძლევა გრამატიკული წესების გაცნობის გარეშე შეუძლებელია. მიგვაჩნია, რომ აუცილებელია ენათა გრამატიკული თავისებურებების გათვალისწინება, რის შესახებაც ვრცლად ვიმსჯელებთ მოხსენებაში. ამავე დროს, მოხსენებაში წარმოვადგენთ სარეკომენდაციო წინადადებებს ამ პრობლემის დასაძლევად.

ზურაბ ბოლქვაძე (თსუ, საქართველო)

ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიები და სწავლების სტრატეგიები გერმანული ენის სწავლების პროცესში

კონსტრუქტივისტული გაკვეთილის მეთოდების მიებაში ეფექტური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად სასურველია სწავლების ახალი მეთოდების დანერგვა. ერთ-ერთ ასეთ მეთოდს აუდიოლინგვური მეთოდის გამოყენება წარმოადგენს, რომელიც საკუთარ აქტივობასა და სწავლების კრეატიულობას ითხოვს. ამ მეთოდის აქტიურად გამოყენება მოსწავლეებს შესაძლებლობას აძლევს, ავთენტურ სამყაროს ეზიარონ, რაც შემდგომში მათ ინტერკულტურული კომპეტენციის განვითარებაშიც დაეხმარებათ. მასწავლებლის როლი ასეთი ტიპის გაკვეთილის ჩატარების დროს არის შემდეგი: შუამავალი, დამხმარე და კონსულტანტი. ასეთი გაკვეთილი ახლად გამოგონილი კი არ უნდა იყოს, არამედ უნდა ეფუძნებოდეს ახალ კონცეფციებსა და მოდელებს, რომლებიც გაამართლებს თანამედროვე ინფორმაციული საზოგადოების იმედებსა და მოლოდინებს.

კონსტრუქტივისტული გაკვეთილის დროს კონკრეტული შედეგის მისაღებად აუცილებელია აუდიოლინგვური მეთოდების გამოყენება. ეს მეთოდი გულისხმობს შემდეგ სტრატეგიებს:

- მოსმენის მოსაზადებელი ეტაპი
- მოსმენა
- მოსმენის შემდგომი აქტივობები

მოსმენის კომპონენტის განვითარება უზრუნველყოფს შემდგომში ავთენტურ გარემოში ადეკვატურ ენობრივ ქმედებას. გაკვეთილი უნდა აძლევდეს მოსწავლეებს ცოდნას და უნდა გადიოდეს კონკრეტულ შედეგზე. შედეგების შესაძლო ფორმულირების მაგალითები:

- მოსწავლეები შეძლებენ მოსმენილი ტექსტის გლობალურ გაგებას;

- მოსწავლეები შეძლებენ მოსმენილი ტექსტიდან დეტალური ინფორმაციის გაგებას;
- მოსწავლეები შეძლებენ ჩანაწერების გაკეთებას მოსმენის დავალების შესრულებისას და სხვა.

ამგვარი შედეგები შეესაბამება იმ უნარებსა და კომპეტენციებს, რასაც უნდა დაეუფლონ მოსწავლეები ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით. გაკვეთილის ან თემის დასასრულს მასწავლებელმა უნდა შეძლოს შეაფასოს, რამდენად გააუმჯობესეს მოსწავლეებმა სამიზნე უნარ-ჩვევები, რამდენად არის მიღწეული ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით გაწერილი შედეგები.

ელისაბედ ბჟალავა (თსუ, საქართველო)

თურქულის, როგორც უცხო ენის, სწავლების სირთულები

უცხოური ენის სრულყოფილად დაუფლება მრავალმხრივი პროცესია და დიდ ძალისხმევას მოითხოვს როგორც ენის შემსწავლელისგან, ისე მასწავლებლისაგან. უცხოური ენის შესწავლაში მოტივაციას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. ბოლო წლებში თურქეთი საქართველოს ერთ-ერთ სტრატეგიულ პარტნიორად გვევლინება როგორც პოლიტიკურ, ისე სავაჭრო-ეკონომიკურ და კულტურულ-ჰუმანიტარულ სფეროებში. დინამიკურად ვითარდება თანამშრომლობა საგანმანათლებლო სფეროშიც, რაც ზრდის თურქულის, როგორც უცხო ენი შესწავლის მოტივაციის, ისე მისი შესწავლით დაინტერესებულთა რიცხვს.

ენათმეცნიერები თურქულ ენას ალთაურ ენათა, ხოლო ქართულს - იბერიულ-კავკასიურ ენათა ოჯახში აქცევენ. რაც იმას ნიშნავს, რომ თურქული ენის ქართველ შემსწავლელს საქმე აქვს სრულიად განსხვავებულ ლექსიკურ, ფონოლოგიურ, გრამატიკულ და ლინგვისტურ ასპექტებთან.

მოხსენებაში ყურადღება გამახვილებულია თურქული ენის იმ ფონეტიკურ და მორფო-სინტაქსურ სირთულებსა და სპეციფიკაზე, რასაც ქართველი ენის შემსწავლელი აწყდება თურქული ენის შესწავლისას. მაგალითისათვის წარმოგიდგენთ რამდენიმე მათგანს:

1. პირველივე სირთულე, რასაც ანბანის შესწავლისთანავე აწყდება ენის შემსწავლელი, არტიკულაციური ხასიათისაა. მაგ.: ქართული

ენისთვის უცხო **ი, ო, ი** ხმოვნების არასწორი წარმოთქმა ართულებს ანდა, საერთოდაც, შეუძლებელს ხდის კომუნიკაციას.

მაგ: **olmak**- ყოფნას × **ölmek**- სიკვდილს; **kuzmak** -ლებინებას × **küsmek**- გაბუტვას; **küvet**-ძალას × **küvet**-ხელსაბანს ნიშნავს.

2. თურქული აგლუტინაციურ-ფლექსიური ტიპის ენაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ გრამატიკული მნიშვნელობა ფუძეზე სხვადასხვა აფიქსის დართვის საშუალებით იწარმოება. თურქულ ენაში “კუთვნილებითი სუფიქსები“ კუთვნილებითი ნაცვალსახელების პარალელურად, ფაკულტატიურად, გამოიყენება. აღნიშნული ხერხი სირთულეს უქმნის ქართველ ენის შემსწავლელს, რომელიც მიჩვეულია მიკუთვნებულობის გამოხატვას მხოლოდ კუთვნილებითი ნაცვალსახელის გამოყენებით.

მაგ.: (Benim) **çantam**

(ჩემი) ჩანთა-**კუთ. სუფ. -1 პირი**

ჩვენს ხელთ არსებული მასალისა და პირადი დაკვირვების საფუძველზე ვფიქრობთ, რომ

1. აუცილებელია, ქართველმა შემსწავლელმა თურქული ენის სწავლა დაიწყო ფონეტიკიდან კერძოდ, ქართული ანბანისათვის უცხო ხმოვნებისა და თანხმოვნების სწორად წარმოთქმით, არტიკულაციის ხერხების დაუფლებით. იგივე პრინციპი უნდა იქნას გათვალისწინებული თურქული ენის გრამატიკის თუ თვითმასწავლებლის ტიპის სახელმძღვანელოებში. რადგანაც სახელმძღვანელო დიდაქტიკური სამკუთხედის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია.
2. თურქული ენის გრამატიკის სწავლებისას, სხვადასხვა ტიპის სირთულეებისა და თავისებურებების ეფექტური დამლევსათვის, მნიშვნელოვანია გრამატიკის პედაგოგიკურ-დიდაქტიკური ხერხით ახსნა, სადაც წამყვანი როლი გრამატიკულ სავარჯიშოებზე მოდის. თურქული ენის ქართველი შესწავლელისთვის რომ უფრო მარტივი და ადვილად აღქმადი გახდეს თურქულის ესა თუ ის გრამატიკული კატეგორია, აუცილებელია, სავარჯიშოები აგებული იქნეს სოციალური მეთოდის გამოყენებით.

ნანა გაფრინდაშვილი (თსუ, საქართველო)

მხატვრული თარგმანი ეპოქის პოლიტიკური იდეოლოგიის კონტექსტში

სახელმწიფო ენის წიაღში ეროვნული ლიტერატურის გვერდით ვითარდება მთარგმნელობითი საქმიანობა და იქმნება ნათარგმნი ლიტერატურის კორპუსი. მის განვითარებაზე გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს სახელმწიფოს როგორც საგარეო, ასევე საშინაო კულტურულ-ლიტერატურული პოლიტიკა. ეს გავლენა განსაკუთრებით ინტენსიურია ტოტალიტარულ-ავტორიტარული რეჟიმების ქვეყნებში, სადაც ხელოვნება და ლიტერატურა მკაცრად იდეოლოგიზებულია.

ნაშრომში თარგმანთმცოდნეობითი პრობლემატიკა განხილულია საბჭოთა ეპოქის კულტურის ფართო კონტექსტში. ნაჩვენებია, როგორ იდეოლოგიურ ზეწოლას განიცდიდნენ საბჭოთა კავშირის მხატვრული თარგმანის სკოლის წარმომადგენლები. წარმოჩენილია, ერთი მხრივ, როგორ ხდებოდა მასალის შერჩევა სათარგმნელად იდეოლოგიური კეთილსაიმედოობის კრიტერიუმით და როგორ აზარალებდა და აბრკოლებდა ეს გარემოება სალიტერატურო პროცესის განვითარებას. მეორე მხრივ კი, როგორ ხდებოდა ნათარგმნი ტექსტის „სოცრეალიზმის მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანა“, ანუ უცხოეროვნული მწერლის მხატვრული ტექსტის იდეოლოგიზება. მისთვის იმ იდეებისა და შეხედულებების იძულებით თავს მოხვევა, რომლებსაც ქადაგებდა და რომლის ტირაჟირებასაც ახდენდა საბჭოთა სახელმწიფო და იდეოლოგია.

ასე რომ, სოცრეალისტურ კანონთან შესაბამისობას საბჭოთა კულტურისა და ხელოვნების პოლიტიკის კანონმდებლები მარტო ორიგინალურ მწერლობას კი არ სთხოვდნენ, არამედ ნათარგმნი ლიტერატურასაც.

მარინა გვარამაძე (ახალციხის დამოუკიდებელი სკოლა „მზექა“, საქართველო)

საკომუნიკაციო კომპეტენციების განვითარება უცხო ენის, როგორც მეორე ენის სწავლების პროცესში

ენის გამოყენების სფერო მულტიკულტურული გარემოს შემადგენელი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია კომპონენტია. მულტიკულტურული საკომუნიკაციო კომპეტენცია პედაგოგის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია საკომუნიკაციო კომპეტენციების შემენის პროცესში.

ორიენტირებული სწავლება გულისხმობს იმას, რომ უცხოური ენის ფლობა მხოლოდ ცალკეული სიტყვების მნიშვნელობის ცოდნაში ან გრამატიკული კონსტრუქციების სწორად გამოყენებაში არ გამოიხატება. რასაკვირველია, უმნიშვნელოვანესია შემდეგი საკომუნიკაციო კომპეტენციების განვითარება: მოსმენა, კითხვა, ლაპარაკი და წერა. ამასთანავე, უცხოური ენის

სწავლებისას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ მოსწავლე გაეცნოს მოცემული ენისა და ქვეყნის სოციალურ და კულტურულ რეალიებს და მათ მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულება ჩამოუყალიბდეს.

მნიშვნელოვანია, რომ უცხო ენის შესწავლისას კულტურული და სოციოკულტურული კონტექსტების გაცნობა უცხოური ენის გაკვეთილზე ენის სწავლებასთან ერთად მოხდეს. მეორე ენის შემსწავლელებს ხშირად მშობლიური კულტურისათვის მისაღები და გასაგები ქცევისა თუ ურთიერთობის წესები უნივერსალურად მიაჩნიათ, ხოლო განსხვავებული ენისა და კულტურისათვის დამახასიათებელი რეალიები მიუღებლად და ხშირ შემთხვევაში სასაცილოდაც კი ეჩვენებათ. მაშასადამე, მოსწავლეთა მიერ უცხოური კულტურის ინტერპრეტაცია და შეფასება მშობლიურთან მიმართებით ხდება. სწორედ ამიტომაც მნიშვნელოვანი უცხოური ენების პედაგოგის როლი, რომელიც მოსწავლეს არა მარტო მოცემული ენის მიმართ უქმნის დადებით დამოკიდებულებას, არამედ განსხვავებული კულტურის მიმართაც უღვივებს ტოლერანტულ დამოკიდებულებას. უცხოური ენების სტანდარტში ადგილი დაიმკვიდრა ისეთმა მიმართულებამ, როგორცაა

„კულტურათა დიალოგი“. ეროვნული სასწავლო გეგმა ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ უცხოური ენის, როგორც მეორე ენის საკომუნიკაციო უნარების და უფლებასთან ერთად უცხოური ენის გაკვეთილი განსხვავებული ცხოვრების წესის, ღირებულებების, მენტალობის ადამიანების პატივისცემისა და უცხოური კულტურული კონტექსტებისადმი დადებითი დამოკიდებულების გაღვივებას უნდა ემსახურებოდეს. მათ უნდა ჩამოუყალიბდეთ კულტურული მრავალფეროვნების განცდა და მისი დაფასების უნარი.

ამიტომ გაკვეთილის დაგეგმვისას აქცენტის გაკეთება უნდა მოხდეს კულტურათა დიალოგის გააქტიურებაზე სხვადასხვა აქტივობების ფორმით. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატების ისტორიის სწავლებისას გაკვეთილზე კარგი იქნება, თუ მოხდება ცალკეული მოვლების, რიტუალების გათამაშება. ამ შემთხვევაში გააქტიურდება დიალოგი მოსწავლეებს შორის, „რას ვიცვამთ“, „რა რიტუალი ტარდება“. შესაბამისად, აღნიშნული აქტივობების შესრულება ხელს უწყობს მოსწავლეებში სხვადასხვა საკომუნიკაციო უნარების ჩამოყალიბებას.

ანუ სახეზეა „კულტურათა დიალოგის“ განხორციელება სხვადასხვა კულტურული და სოციოკულტურული მიმართულებებისა - ტრადიციები, ზნე-ჩვეულებები; ახალგაზრდების ცხოვრება - სწავლა, გატაცებები, თავისუფალი დრო; საზოგადოებრივი ცხოვრება; გამოჩენილი ადამიანები და მათი ნაწარმოებები; მწერლობა, მხატვრობა, ხუროთმოძღვრება, კინოხელოვნება, სამეცნიერო მიღწევების - ცნობილი გამომგონებლების თანამედროვე მიღწევების - გაერთიანებით.

საკომუნიკაციო კომპეტენციების დაუფლებაში ასევე დიდია ინტერკულტურული ხასიათის პროექტების განხორციელების წილი. მსგავს პროექტებში მონაწილეობა დადებითად მოქმედებს, როგორც სწავლის მოტივაციაზე, ისე მოსწავლის მიერ გუნდური მუშაობის პრინციპების უკეთ ათვისებასა და უცხოურ კულტურასთან, და ზოგადასაკაცობრიო ფასეულობებთან ზიარების პროცესზე.

ცისანა გიგუაშვილი (თსუ, საქართველო)

სწავლების TBL მეთოდი და მულტილინგვური გარემო

უკანასკნელ წლებში მულტილინგვური განათლება საკმაოდ პოპულარული გახდა საქართველოში. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მულტილინგვური ჯგუფების გახსნა, რომლებიც შედგებიან ქართველი და აზერბაიჯანელი ან სომეხი, ან ორივე ეროვნების სტუდენტებისგან ჩვეულებრივი მოვლენაა. ჩვენი მოხსენების მიზანია ამ საკითხთან დაკავშირებული პრობლემების შესწავლა, რადგან მულტილინგვურ კლასებში ინგლისური ენის სწავლების წინაშე დადგა პრობლემები სწავლების მეთოდებთან, სტრატეგიებთან, მიდგომებთან და პროცედურებთან დაკავშირებით. ამ საკითხის გადაჭრის აუცილებლობამ მასწავლებლები გარკვეული მოთხოვნების წინაშე დააყენა - მოძებნონ ახალი მიდგომები ან შეიმუშაონ უკვე არსებული კარგად ნაცადი მეთოდების ახალი ვერსიები მულტილინგვული სტუდენტებისთვის ინგლისური ენის სწავლებისას.

სტატიის მიზანია მულტილინგვურ კლასებში ინგლისური ენის სწავლებასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაჭრა. მთავარი აქცენტი კი გამახვილებულია TBL (დავალეზაზე დაფუძნებული სწავლება) მეთოდის გამოყენებაზე ლექსიკის, კერძოდ ფრაზული ზმნების სწავლებისას და შედარებულია სხვა ტრადიციულ მიდგომებთან, კერძოდ, სწავლების - PPP (პრეზენტაცია, პრაქტიკა, პროდუქცია) მეთოდთან. TBL მეთოდის შესაძლებლობების გაანალიზებისას წარმოდგენილია როგორც უპირატესობები ასევე მოსალოდნელი პრობლემები და მათი აღმოფხვრის გზები. შესასწავლი მასალის შემოტანის, ახსნის და შემდგომში სტუდენტების მიერ მისი გაგებისა და დაუფლების პროცესში წარმოქმნილი დაბრკოლებების გათვალისწინებით კი გამოკვეთილია სწავლების TBL მეთოდის სასარგებლო მხარეები მულტილინგვურ ჯგუფებში გამოყენებისას.

ექსპერიმენტის შედეგებმა, რომელიც ჩატარდა მულტილინგვური სტუდენტების ჯგუფში, დონე B1, გვიჩვენა TBL მეთოდის უპირატესობა PPP -სთან შედარებით.

მადონა გიორგაძე, თინათინ საბაური, მარიამ დალაქიშვილი (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

სასწავლო პროცესში დისტანციური სწავლების ინტეგრაციის პრობლემები და გამოწვევები [ილიას უნივერსიტეტის ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების და ინტეგრაციის პროგრამაში ჩართული სტუდენტების კვლევის მაგალითზე]

ტექნოლოგიების სწრაფმა განვითარებამ და მზარდმა კონკურენტულმა გარემომ გარდაუვალი გახადა საგანმანათლებლო სივრცის მოდერნიზება და მასში თანამდროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიების ჩართვა. ელექტრონული სწავლება სასწავლო პროცესის განუყოფელი ნაწილი გახდა და, შესაბამისად, დისტანციურმა სწავლებამ სასწავლო პროცესის მნიშვნელოვანი ნაწილის საჯარო სივრციდან ინდივიდუალურ სივრცეში გადატანა უზრუნველყო.

ილიას უნივერსიტეტში დისტანციური სწავლება ელექტრონული სისტემა „არგუსის“ და ელექტრონული პლატფორმა „მუდლის“ გამოყენებით მიმდინარეობს. თითოეული მათგანი მრავალფეროვან სერვისს სთავაზობს სასწავლო პროცესში ჩართულ მხარეებს, მათ შორის: ინდივიდუალური გამოხმაურების საშუალებას, საკუთარი სასწავლო საჭიროებების მონიტორინგს, ელექტრონული სწავლების გზით ვირტუალური ჯგუფების დაკომპლექტებას, დავალებების დისტანციურად, ონლაინ რეჟიმში გაგზავნასა და შეფასებას, განმავითარებელი კომენტარების დაწერას, ჯგუფების მართვას ერთიანი ცენტრალური ბაზის მეშვეობით. სასწავლო პროცესზე დაკვირვება და მიმდინარე სიტუაციის ანალიზი აჩვენებს, რომ ამ სერვისების მრავალფეროვნებისა და ხელმისაწვდომობის მიუხედავად, არაქართულენოვანი სტუდენტების დიდი ნაწილი ჯერ კიდევ ვერ ახერხებს ადაპტაციას ელექტრონულ პორტალთან.

მოხსენების მიზანია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაზაზე ქართულის, როგორც მეორე ენისა და ინტეგრაციის პროგრამაში ჩართული სტუდენტების გამოცდილების შესწავლა ელექტრონულ სისტემებთან და დისტანციურ სწავლებასთან მიმართებით და იმ პრობლემების წარმოჩენა, რაც ხელს უშლის მათ სწავლების პროცესში ელექტრონული სერვისებით სარგებლობაში.

ნაშრომის სიახლე: ნაშრომის სიახლე მდგომარეობს საკვლევ საკითხში. მიუხედავად იმისა, რომ ელექტრონული სწავლების სისტემები ილიას

სახელმწიფო უნივერსიტეტში აქტიურადაა ინტეგრირებული სასწავლო პროცესში, ქართულის, როგორც მეორე ენისა და ინტეგრაციის პროგრამის სტუდენტების მიერ ამ რესურსების გამოყენების მაჩვენებელი მკვეთრად განსხვავდება ქართულენოვანი სტუდენტების მიერ ამავე რესურსების გამოყენების მაჩვენებლისაგან. კვლევის ფარგლებში ილიას უნივერსიტეტში პირველად ჩატარდება ქართულის, როგორც მეორე ენისა და ინტეგრაციის პროგრამაში ჩართული სტუდენტების მიერ სწავლების ელექტრონული პორტალის გამოყენებისა და ეფექტურობის კვლევა ამ პროგრამის მონაწილეთა გამოცდილებაზე დაყრდნობით.

სამიზნე ჯგუფი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაზაზე ქართულის, როგორც მეორე ენისა და ინტეგრაციის პროგრამაში ჩართული სტუდენტები.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, გამოყენებულ იქნა თვისებრივი მიდგომა. კვლევა განხორციელდა ფენომენოლოგიური დიზაინით. სამიზნე ჯგუფის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ინფორმაციის მიღების რელევანტურ მეთოდად შეირჩა ფოკუს-ჯგუფის მეთოდი. თითოეული ჯგუფისათვის სტუდენტები შევარჩიეთ ენის სწავლების დონეების შესაბამისად. ასევე, კვლევაში მონაწილეობა მიიღეს იმ სტუდენტებმა, რომელთაც ერთწლიანი პროგრამის დასრულების შემდეგ ვერ გადალახეს მინიმალური ზღვარი და ხელახლა გადაიან კურსს.

კვლევის შედეგების ანალიზის საფუძველზე შემუშავდა რეკომენდაციები, რომლებიც უზრუნველყოფს არაქართულენოვანი სტუდენტებისათვის მიმდინარე სასწავლო პროცესის უკეთ წარმართვასა და სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებას ელექტრონული სწავლების კუთხით:

- აუცილებელია ვიდეო ტუტორიალების შექმნა, რომლებიც, მოქნილი ფორმატიდან გამომდინარე, სასურველ დროს და ადგილას, დიდ დახმარებას გაუწევს საკითხით დაინტერესებულ სტუდენტებს;
- საინფორმაციო ტექნოლოგიებთან დაკავშირებით, სასურველია დამატებითი ტრენინგების შეთავაზება;
- ლექტორების მხრიდან აუცილებელია დავალებების ინსტრუქციის ნათლად ჩამოყალიბება ენის ფლობის დონის გათვალისწინებით და სტუდენტების თითოეულ წერილსა და დავალებაზე ფრთხილი და წამახალისებელი უკუკავშირი.

მერი გიორგაძე (თსუ, საქართველო)

იუმორი და სიტყვათა თამაში, როგორც პედაგოგიური ინსტრუმენტი

კვლევის მიზანია იუმორის ადგილისა და როლის განსაზღვრა ინგლისური ენის სწავლებისას, ასევე, სიტყვათა თამაშის, როგორც პედაგოგიური ინსტრუმენტის, გამოყენების დანერგვა.

იუმორი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია ენის შესწავლისას, რომელიც სხვადასხვა მიმართულებით უნდა განიხილებოდეს.

უპირველესად, იუმორი შესაძლოა მივიჩნიოთ ძლიერ ინსტრუმენტად, რომელიც ხელს უწყობს მასწავლებელსა და სტუდენტს შორის ჰარმონიული ურთიერთობის ჩამოყალიბებას და ქმნის შინაურულ, მყუდრო გარემოს.

უცხოური ენის სწავლა/ სწავლების პროცესში იუმორის გამოყენების მეორე მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს ენის ათვისების სხვა სფერო. კერძოდ, იუმორი არ არის მხოლოდ ფსიქოლოგიური კატეგორია, იგი შეიძლება განვიხილოთ ლინგვო-კოგნიტური მიმართულებითაც.

ლინგვისტური თვალსაზრისით, სიტყვათა თამაშის მექანიზმი საკმაოდ რთულია. რაზე უნდა გავამახვილოთ ყურადღება პედაგოგებმა იუმორისა და სიტყვათა თამაშის კვლევისას ინგლისური ენის, როგორც უცხოური ენის სწავლების პროცესში?

როგორც ლევიჰალმე (1997:12) აღნიშნავს, სიტყვათა თამაში შესაძლოა განხორციელდეს ენის სხვადასხვა სისტემის მახასიათებლის საფუძველზე. მაგალითად ორთოგრაფიის, მორფოლოგიის, სინტაქსის, ლექსიკის, ფონეტიკისა და სხვ.

ფორმალურად სიტყვათა თამაში შეიძლება გამოიხატოს ვერბალურ, ორაზროვან გონებამახვილობასა და ორთოგრაფიულ თავისებურებებში, სიტყვის ჟღერადობასა და ფორმაში, გრამატიკული წესების დარღვევასა და ასევე სხვა ლინგვისტური პარამეტრის მეშვეობით. აღსანიშნავია, რომ სიტყვათა თამაშისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანია კონტექსტი, რადგან სწორედ კონტექსტში მიიღწევა კონკრეტული პრაგმატიკული დატვირთვა, იუმორისტული, სატირული და/ან სხვა ეფექტი.

სიტყვებითა და სტრუქტურებით „თამაშისას“, ვმანიპულირებთ ენის სხვადასხვა დონეზე. ამგვარი "მანიპულაციების" გასაგებად და მისახვედრად საჭიროა, როგორც ენის მაღალ დონეზე ფლობა, ასევე ზოგადი/ფონური ცოდნა. ინგლისური ენის სწავლებისას აღნიშნული

ტიპის მოვლენების ანალიზი სტუდენტებისთვის ნამდვილად ეფექტური მიდგომა და გამოწვევაა. გარდა ამისა, სიტყვათა თამაშისა და იუმორის გამოყენება საშუალებას გვამძლევს შევისწავლოთ ენის თითქმის ყველა ასპექტი და მასთან დაკავშირებული უნარები, სიტყვათა თამაშის სხვადასხვა სახეობის აქტივობის გამოყენებით.

სწორედ ამიტომ, იუმორი და სიტყვათა თამაში პედაგოგიკაში შესაძლოა ჩაითვალოს ყველაზე ეფექტურ და ნაყოფიერ ინსტრუმენტად.

ქეთევან გოჩიტაშვილი, (თსუ, გეომედი, საქართველო); გიული შაბაშვილი (თსუ, საქართველო)

„ცრუ მეგობრების“ პრობლემა უცხო ენის სწავლების პროცესში (ქართული და ინგლისურის მაგალითზე)

როგორც ცნობილია, „ცრუ მეგობრებად“ მიიჩნევა ის სიტყვები, რომლებიც ფორმოზრივად ან ფონეტიკურად შემსწავლელის მშობლიურ და სამიზნე ენაში ერთმანეთს ემთხვევა, თუმცა განსხვავებულ (ან ნაწილობრივ განსხვავებულ) მნიშვნელობებს ატარებს. საზოგადოდ, ცრუ მეგობრების ფენომენი შეისწავლება როგორც თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკის, ისე ენის სწავლებისა და ლექსიკოგრაფიის ან კონტრასტული ლინგვისტიკის კონტექსტში.

ლექსიკის სწავლება უცხო ენის სწავლების მნიშვნელოვანი ნაწილია. უცხო ენის ლექსიკის სწავლა-სწავლების პროცესში მასწავლებლებისა და შემსწავლელების წინაშე მრავალი დაბრკოლება დგას, მათ შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემაა სწორედ ე. წ. ცრუ მეგობრების საკითხი. ლექსიკურ ერთეულთა არასწორ გამოყენებას შეიძლება მოჰყვეს შემსწავლელის დაბნეულობა, ტექსტის არასწორად გაგება და გააზრება. ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში ეს საკითხი ნაკლებად შესწავლილია და სათანადო ყურადღებას საჭიროებს.

მოხსენების მიზანია:

1. გამოავლინოს ამგვარი სიტყვები ქართული და ინგლისური ენების მონაცემთა საფუძველზე და შექმნას მაქსიმალურად სრულყოფილი ბაზა ამგვარი სიტყვებისა. ეს სიტყვები დაჯგუფებულია შესაბამის ჯგუფებად (სრული განსხვავება, ნაწილობრივი განსხვავება, მეტყველების ნაწილები და ა. შ.) და წარმოდგენილია მათი სათანადო მაგალითების ანალიზით.

ქართულ და ინგლისურ ენაში ამგვარი ლექსიკური ერთეულია, მაგალითად: **ინტელიგენტი** - **intelligent**. ქართულ ენაში ეს სიტყვა კულტურულ, დახვეწილ ადამიანს ნიშნავს, ხოლო ინგლისურად ის ჭკვიანს გადმოსცემს.

ორიგინალური (თავისებური, განსაკუთრებული) - **original** (present or existing from the beginning; first or earliest. created personally by a particular artist, writer, musician, etc.; not a copy).

ბრილიანტი (მვირფასი ქვა, _ მრავალწახნაგად თლილი ალმასი (იხმარება სამკაულად) - **brilliant** (exceptionally clever or talented. very bright.).

2. მოხსენების მიზანია, აგრეთვე, წარმოადგინოს აქტივობები, რომლებიც დაეხმარება როგორც მასწავლებელს, ისე მოსწავლეს ამ სირთულეთა დაძლევაში. პირველ რიგში, ეს არის მრავალფეროვანი ლექსიკური სავარჯიშოები, რომელთა ნიმუშებიც წარმოდგენილი იქნება მოხსენებაში. 2. ენობრივი თამაშები. 3. თარგმანი. 4. ვიზუალიზაცია. 5. კონტექსტუალური და სიტუაციური აქტივობები (ვიდეო და აუდიო მასალის გამოყენებით). 6. კორპუსული მეთოდი (ორივე ენის მონაცემთა მიხედვით). 6. ცხრილები და ინფოგრამები.

საპილოტე გაკვეთილი ჩაუტარდა 5 უცხოელ სტუდენტს, რამაც მოგვცა საშუალება, გამოგვევლინა გამოყენებული აქტივობების ძლიერი და სუსტი მხარეები.

მოხსენებას პრაქტიკული ღირებულება აქვს და მიღებული შედეგები გამოადგება როგორც მეორე ენის შემსწავლელებსა და მასწავლებლებს, ისე მთარგმნელებს პროფესიულ საქმიანობაში.

მაია დამენია, თამარ გეთიაშვილი, ნატო ბილანიშვილი, თეონა დამენია, ნინო დონაძე (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ომონიმების სწავლება არაქართველთათვის ენის კორპუსის დახმარებით

ყველასათვის ცნობილი ფაქტია, რომ ენის სწავლება რთული და შრომატევადი საქმეა. ამ მიმართულებით კვლევის ინტერესის საგანი გახდა ომონიმების სწავლება ენის კორპუსის დახმარებით. განვიხილავთ შემდეგ საკითხებს:

1. ომონიმები ქართულ ენაში;

2. ფუნქციური ანალიზი და მისი როლი ომონიმების ანალიზში;
3. ენის კორპუსის შესაძლებლობები ომონიმებთან მიმართებაში;
4. ქართული ენის ლინგვისტური კორპუსი და მისი პრაქტიკული გამოყენება ენის სწავლებისას.

ომონიმები ენაში

ომონიმები საკმაოდ მრავლად გვხვდება ქართულ ენაში. შესაძლოა, გამოვყოთ ორი ტიპის ომონიმები: 1. ერთი მეტყველების ნაწილები: ლომი (ცხოველთა მეფე) და ლომი (შრომის იარაღი), 2. სხვადასხვა მეტყველების ნაწილები: გარეშე (ზედსართავი სახელი) და გარეშე (თანდებული).

თითოეული ჯგუფის ანალიზისას გარკვეულ სირთულეებს ვაწყდებით: პირველ შემთხვევაში ორივე მეტყველების ნაწილი კი არის არსებითი სახელი, მაგრამ ერთი სულიერთა ჯგუფს განეკუთვნება, ხოლო მეორე - უსულოთას, შესაბამისად სხვადასხვანაირ ყალიბს დაემორჩილებიან გრამატიკული თვალსაზრისით.

მეორე შემთხვევაში ერთი მათგანი ფორმაცვალებადი, სრულმნიშვნელოვანი მეტყველების ნაწილია (ზედსართავი სახელი), მეორე კი - ფორმაუცვლელი, დამხმარე (თანდებული). შესაბამისად, მათაც განსხვავებული გრამატიკული ყალიბები სჭირდებათ გასაანალიზებლად.

ფუნქციური ანალიზი და მისი როლი ომონიმების ანალიზში

როდესაც ომონიმების მიწოდება ხდება არაქართულენოვანი სტუდენტისათვის ტრადიციული, ფორმალური გრამატიკის წესების მიხედვით, ენის შემსწავლელისათვის პასუხგაუცემელი რჩება მთავარი შეკითხვა: როგორ შევარჩიოთ სწორი გრამატიკული ყალიბი მოცემული ლექსიკური ერთეულისათვის, თუკი იგი შესაძლოა, ორი ფორმით ერთნაირი სიტყვა სხვადასხვა გრამატიკულ ჯგუფში ერთიანდებოდეს?

დესკრიფციული გრამატიკის მიხედვით, ლექსიკურ ერთეულს განვიხილავთ არა ცალკე აღებულს, არამედ მთლიან კონტექსტში, რაც მეტ შესაძლებლობებს გვაძლევს, გავიაზროთ და შემდგომ სწორად გადავანაწილოთ იგი შესაბამის გრამატიკულ ყალიბში.

ფუნქციური ანალიზისას, პირველ რიგში, ვიკვლევთ ლექსიკურ ერთეულს კონტექსტიდან გამომდინარე და ვადგენთ მის ფუნქციას, სემანტიკურ როლს წინადადებაში. შემდეგ შევარჩევთ შესაფერის გრამატიკულ ყალიბს. ეს ყველაზე სრულყოფილ სურათს გვაძლევს ნებისმიერი ლექსიკური ერთეულის, მათ შორის ომონიმების ანალიზისას.

ენის კორპუსის შესაძლებლობები ომონიმებთან მიმართებაში

ომონიმია კორპუსის ანალიზატორის შექმნისას ერთ-ერთია ყველაზე რთულად გადასაჭრელ საკითხთა შორის. რადგანაც კორპუსში თავმოყრილია ცოცხალი ენის ერთეულები და შესაბამისად ფიქსირდება ერთი ლექსიკური ერთეულის გამოყენების უამრავი კომბინაცია. ძალზე რთულია, მიაწოდო ავტომატს ისეთი დონის ინფორმაცია, რაც მას საშუალებას მისცემს, სრულყოფილად გაანალიზოს და სწორად დაახარისხოს ფუნქციურად და სემანტიკურად განსხვავებული შემთხვევები. ამიტომ ომონიმის მოხსნა დღესაც გამოწვევად რჩება მრავალი ენის კორპუსის ანალიზატორებისთვის.

ქართული ენის ლინგვისტური კორპუსი და მისი პრაქტიკული გამოყენება ენის სწავლებისას

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლინგვისტურ კვლევათა ინსტიტუტში შექმნილი ქართული ენის კორპუსის გამოყენებით გამოვიკვლიეთ ომონიმის შემთხვევები ქართულში და მათი ფუნქციური და სემანტიკური ანალიზის საფუძველზე შევქმენით ის კრიტერიუმები, რომლებიც საშუალებას მოგვცემს, სრულყოფილად გადმოვცეთ ომონიმთა როგორც ფორმა და შინაარსი, ასევე მათი დანიშნულება და ადგილი კონკრეტულ წინადადებაში. მოგვცემს შესაძლებლობას, ენის შემსწავლელ სტუდენტს გავაცნოთ ერთი ლექსიკური ერთეულის უამრავ კონტექსტში გამოყენების მაგალითები, შედარებისა და ანალიზის საფუძველზე სტუდენტი აღმოჩენის მეთოდით თავად მოიძიებს იმ კონკრეტულ თავისებურებას, რომელიც ამა თუ იმ კონტექსტში შესაძლოა ახლდეს ამ ლექსიკურ ერთეულს.

სტუდენტს ასევე შესაძლებლობა აქვს, კორპუსის ფარგლებში დააკვირდეს ენის არა მხოლოდ სემანტიკურ თავისებურებებს, არამედ დაინახოს, თუ რამდენად მრავალფეროვანია ის გრამატიკული ფორმები, რომელსაც ეს ლექსიკური ერთეული იღებს ამა თუ იმ სიტყვებთან კომბინაციაში და აღმოაჩინოს წესები, საჭიროების შემთხვევაში, როგორ აწარმოოს სასურველი გრამატიკული ფორმა.

აღნიშნული კრიტერიუმები ჩვენ, როგორც ენის პედაგოგებს, დაგვეხმარება, სწორად მივაწოდოთ შესასწავლი ერთეულები ქართული ენის შესწავლის მსურველს. საინტერესოს და მრავალფეროვანს გახდის მიწოდებულ მასალას, ხოლო სტუდენტს განუვითარებს ანალიზის, თანამედროვე ტექნოლოგიების უკეთ და უფრო სასარგებლოდ გამოყენების და დამოუკიდებლად მუშაობის უნარ-ჩვევებს. ყოველივე ეს კი მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ენის შესწავლისას.

*თვა დაშნიანი (ქუთაისის აკაკი წერეთლის უნივერსიტეტი,
საქართველო)*

სარეკლამო ტექსტების გამოყენება უცხო ენის მეცადინეობებზე

მოხსენება ეძღვნება სარეკლამო ტექსტების გამოყენებას რუსულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში. მასში განხილულია სარეკლამო ტექსტების ძირითადი ნიშან-თვისებები. ასეთი ტექსტები სტუდენტების პროფესიული განათლების განუყოფელი ნაწილია. აუცილებელია, სტუდენტებს შევასწავლოთ სხვადასხვა კომუნიკაციურ საშუალებებთან მუშაობა, რათა მათ შეძლონ გაიგონ და გააანალიზონ ისინი. ამისათვის მოსწავლეებმა უნდა წაიკითხონ არა მხოლოდ ლიტერატურული, ტექნიკური ან სამეცნიერო ტექსტები, არამედ საგაზეთო სტატიები და სარეკლამო ტექსტებიც.

ბოლო წლებში რეკლამის ენა იქცა მნიშვნელოვან დიდაქტიკურ საშუალებად, რომელსაც აქვს ფუნქციონალური ხასიათი; ეს კი განსაკუთრებით მისადაგება უცხო ენების მეცადინეობებს. სარეკლამო ტექსტების ანალიზი უყალიბებს სტუდენტებს გრძნობებისა და ფანტაზიის სამყაროს, რაც საშუალებას აძლევს პედაგოგს, დააინტერესოს მოსწავლე ამა თუ იმ თემით და დაავალოს მას თავისუფალი შინაარსის სარეკლამო ტექსტებისა და სლოგანების შედგენა. ამგვარად, მასწავლებელს შეუძლია აქტიურად და ეფექტურად იმუშაოს სასაუბრო ენაზე. ამ მეთოდს კი, კერძოდ, სარეკლამო ტექსტების გამოყენებას უცხო ენის სწავლების პროცესში, აქამდე ნაკლებად მიმართავდნენ; დღეს კი სარეკლამო ტექსტები უცხო ენის გაკვეთილებზე განიხილება, როგორც დიდაქტიკური მასალა.

სტუდენტები უცხო ენის შესწავლის პროცესში აწყდებიან რიგ დაბრკოლებას, რომლებიც უკავშირდება უცხოურ კულტურას. ამოცანა კი მდგომარეობს არა მხოლოდ უცხო ენის კოდექსის ათვისებაში, არამედ სხვა კულტურასთან და სხვა აზროვნების წესთან იდენტიფიკაციაში. ხშირ შემთხვევაში ეს არის ყველაზე დიდი პრობლემა, რომელიც ხელს უშლის მოსწავლეს, გამოიყენოს „ახალი ენის კოდექსი“...

ვინაიდან რეკლამის ტექნიკა და სტრატეგიები თითქმის უნივერსალურია, სწორედ სარეკლამო ტექსტის თვისებები გვცხადებენ ამ დაბრკოლებების გადალახვაში. სარეკლამო განცხადებების უმრავლესობა არ წარმოადგენს რომელიმე კონკრეტულ ქვეყანას და არ ავლენს

ცალკეული ქვეყნების წეს-ჩვეულებებს. ისინი გასაგები უნდა იყოს ნებისმიერი ენის მატარებლისთვის.

სარეკლამო მასალის გამოყენებას სხვა უპირატესობაც მოეპოვება: სტუდენტებს განსაკუთრებულ სიამოვნებას ანიჭებს სარეკლამო ტექსტებთან მუშაობა, რადგანაც ისინი ამჩნევენ, რომ მარტივი განცხადება შეიცავს გაცილებით მეტ ინფორმაციას, ვიდრე უბრალოდ რაიმე საქონლის გაყიდვა. სწორედ ეს ახდენს მათზე დიდ შთაბეჭდილებას იმიტომ, რომ განცხადებაში დაფარულია რიტორიკული გააზრება, სტილისტური დახვეწილობა, სოციალური და ემოციური შინაარსი. ენის ეს თვისებები უფრო მკაფიოდ ამოიცინობა სარეკლამო ტექსტებში, ვიდრე, მაგალითად, მხატვრულ ლიტერატურაში.

სარეკლამო განცხადებების კიდევ ერთ უპირატესობას წარმოადგენს მათი გარეგნული იერსახე, რომელიც, უმეტეს შემთხვევაში, ტექსტის კონკრეტული აზრის გასაგებად არის აუცილებელი. რეკლამის ეს ნიშან-თვისება იწვევს სტუდენტებში მაღალ მოტივაციას და მზაობას, იყვნენ მეტად აქტიურნი. ამგვარად, სარეკლამო ტექსტი წარმოადგენს „ჰიპერტექსტს“. ის, როგორც ვიზუალური და ენობრივი სიგნალი, მართავს კომუნიკაციას და განაწყობს გარკვეული ფორმისა და შინაარსის აღქმისათვის. რეკლამის სპეციალისტი უნდა ადგენდეს ორიგინალურ განცხადებებს, იმისათვის, რომ მათში მოთავსებულმა ინფორმაციამ მიიზიდოს მომხმარებელი.

ჩატარებულმა კვლევამ გვიჩვენა, რომ მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებს აქვს, ერთი მხრივ, უცხო ენის სწავლების პროცესში გამოყენებული ნებისმიერი ტექსტისათვის დამახასიათებელი თვისებები, მეორე მხრივ, აღნიშნული საშუალებების სპეციფიკური თავისებურებანი. სარეკლამო ტექსტებზე აგებული სასწავლო მასალა უნდა შეესაბამებოდეს საგანის - „უცხო ენის“ - სწავლების სპეციფიკიდან გამომდინარე ყველა მოთხოვნას.

ირინე დემეტრაძე (თსუ, საქართველო)

ლინგვისტური და საკომუნიკაციო კომპეტენცია: ინგლისური ენის ქართველ შემსწავლელთა ტიპური შეცდომები

მოხსენების მიზანია, მიაწოდოს გარკვეული მინიშნებები ინგლისური ენის ქართველ მასწავლებლებს, რომლებიც ცდილობენ, განავითარონ მათი მოსწავლეების როგორც ენობრივი, ასევე საკომუნიკაციო

კომპეტენცია. ამდენად, მოხსენება შედგება ორი ნაწილისგან. პირველი ნაწილი მიმოიხილავს ენობრივ კომპეტენციასთან დაკავშირებულ პრობლემებს, კერძოდ, ლექსიკისა და გრამატიკის სწავლებასთან დაკავშირებულ საკითხებს. ამ მიზნით, მოხსენებაში განხილულია ინგლისური ენის ქართველ შემსწავლელთა ტიპური შეცდომები და გაანალიზებულია ის საკითხები, რომლებზეც მასწავლებელმა უნდა გაამახვილოს ყურადღება მშობლიური ენის ინტერფერენციის თავიდან აცილების მიზნით. მოხსენების თეორიულ საფუძველს შეადგენს რ. ლადოს, ჩ. ფრაიზის, კ. პრეიტორის და სხვა მკვლევართა ნაშრომები. შეპირისპირებითი მეთოდის გამოყენებით, გამოვლენილია მშობლიურ და სამიზნე ენებს (ჩვენს შემთხვევაში - ქართულსა და ინგლისურს) შორის არსებული სემანტიკური და სტრუქტურული განსხვავებები. ემპირიული მასალა მოპოვებული და განხილულია თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სწავლების მრავალწლიანი გამოცდილების შედეგად.

ცნობილია, რომ, გარდა ენობრივი კომპეტენციისა, მასწავლებელი უნდა ცდილობდეს, განავითაროს უცხოური ენის შემსწავლელთა საკომუნიკაციო კომპეტენცია, რომელიც მოიცავს სოციალურ ცოდნას იმის შესახებ, თუ რომელი გამონათქვამის ხმარება მართებული ამა თუ იმ სიტუაციაში (ჰაიმსი). ამდენად, მოხსენების მეორე ნაწილში განხილულია თავაზიანობისა და სამტყველო ეტიკეტის ნორმების სწავლებასთან დაკავშირებული საკითხები, რადგან ზოგიერთი გამონათქვამი, რომელიც სრულიად მისაღებია ქართულ ყოფაში, უცხოელებთან ურთიერთობისას შეიძლება იქცეს „სახის შემლახველ აქტად“ (ბრაუნნი და ლევისონი), ამდენად, მრავალწლიან კვლევაზე დაყრდნობით (რომელიც მოიცავს მონოგრაფიას) და საენათმეცნიერო ჟურნალებში გამოქვეყნებულ არაერთ ნაშრომს), მოხსენებაში მოცემულია რჩევები, თუ როგორ უნდა ვასწავლოთ სტუდენტებს თავაზიანობის ნორმები, მიმართვის ფორმები, არაპირდაპირი სამეტყველო აქტების სწორად აღქმა, ფატიკური კომუნიკაციის წარმართვა და უცხოურ კულტურასთან დაკავშირებული სხვა ენობრივი ფაქტორები.

ინგლისური ენის ქართველ შემსწავლელთა მიერ ხშირად დაშვებული შეცდომების ანალიზმა ცხადყო, რომ აუცილებელია ქართველ ავტორთა მიერ შემუშავებული სახელმძღვანელოების გამოცემა და გამოყენება. ასეთი სახელმძღვანელოები უნდა მოიცავდეს სპეციალურ ახსნა-განმარტებებს და სავარჯიშოებს, სადაც ყურადღება გამახვილდება იმ სტრუქტურულ და პრაგმატულ ასპექტებზე, რომლებიც უკავშირდება ინგლისური ენის ქართველ შემსწავლელთა ტიპურ შეცდომებს.

ვფიქრობ, მოცემული კვლევის შედეგები საინტერესო იქნება ინგლისური ენის ქართველი მასწავლებლებისთვის, რომელთა მიზანია, დაეხმარონ სტუდენტებს აუცილებელი ენობრივი და საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებაში.

იამზე ვაშაკიძე (შსს აკადემიის სამართლის სკოლა, საქართველო)

საქართველოს მოქალაქე უმცირესობებისათვის (სომხები, აზერბაიჯანელები) ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის, სწავლების ზოგიერთი საკითხისათვის

თანამედროვე ეტაპზე – დამოუკიდებელი ქართული სახელმწიფოს შემდგომი განვითარების პროცესში – განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა საქართველოს მოქალაქე უმცირესობებისათვის ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის სწავლებას, რათა მათ, ენობრივი ბარიერის გადალახვის შემთხვევაში, შეძლონ ქართულ საზოგადოებასთან ინტეგრირება, სახელმწიფო სამსახურში დასაქმება და სხვ. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია ქართულენოვანი საგანმანათლებლო პროგრამების ფუნქციონირება სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებელში.

მოხსენება მიზნად ისახავს გარკვეული პედაგოგიური დაკვირვების წარმოჩენას, რომელიც შემუშავებულია არაქართულ სკოლადამთავრებული სომეხი და აზერბაიჯანელი სტუდენტებისათვის ქართული ენის სწავლების პროცესში უშუალო მონაწილეობის საფუძველზე.

მონაცემების მოპოვების პროცესი სამ ეტაპად შეიძლება დავყოთ; ესენია: წინასწარი დაკვირვება, მონაცემთა შეკრება და დაკვირვება. კვლევა ორიენტირებულია სწავლების პროცესში მოპოვებული მაგალითების საშუალებით კონკრეტული ლინგვისტური იდეების შემოწმებაზე (ფონეტიკის, ზმნური აფიქსების და სხვ. შესახებ) მათი საბოლოო განზოგადების მიზნით.

1. საქართველოს მოქალაქე სომეხ და აზერბაიჯანელ სტუდენტებს უჭირთ ქართული ბგერებისა და ბგერათკომპლექსების წარმოთქმა; ამ მხრივ, უფრო დიდი სირთულის წინაშე დგანან აზერბაიჯანელი სტუდენტები: მათთვის (განსხვავებით სომხებისგან) ძნელია ქართული მკვეთრი თანხმოვნების აღქმაც და მოსმენაც. შესაბამისად, ჩვენი პრაქტიკიდან გამომდინარე, საუკეთესო საშუალებად მიგვაჩნია

ქართული ტოპონიმებისა და ანთროპონიმების მდიდარი მასალის გამოყენება ფონეტიკური სავარჯიშოების ასაგებად. ამ გზით უფრო ბუნებრივად არის შესაძლებელი ქართული წარმოთქმისათვის „ყურის შეჩვევა“, მისი გათავისება.

2. ქართული ზმნის სწავლების რთულ პროცესს გაცილებით ამარტივებს ზმნური ფორმების ორ დიდ ჯგუფად დაყოფა: ე.წ. ვ-იანი და მ-იანი ზმნები, ანუ ვინის რიგით და მანის რიგით გამოხატული სუბიექტების მქონე ზმნები), რომელთაც ერთმანეთისგან მკვეთრად გამოხატული კონსტრუქცია აქვთ... მ-იანი ზმნების კონსტრუქცია უცვლელია, განურჩევლად დროისა: **S** – მიცემითში, **O** – სახელობითში; რაც შეეხება ვ-იან ზმნებს, მათი კონსტრუქცია ასევე უცვლელია, მხოლოდ პირველი სერიის ფარგლებში: **S** – სახელობითში, **O** – მიცემითში. შესაბამისად, სწავლების **A-1** დონეზე მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ძირითადი ყურადღება დაეთმოს პირველი სერიის ფორმების, კერძოდ: აწმყოს, უწყვეტლისა და მყოფადის ფორმების შესწავლას, რათა შემსწავლელი არ „დაფრთხეს“ – გაურკვევლობაში არ აღმოჩნდეს (გამონაკლისი: იცის მან ის). საკუთრივ, წყვეტილის ფორმას რაც შეეხება, მისი სწავლება სასურველია მყოფადის შემდეგ, აღნიშნული **A-1** დონის ბოლო გაკვეთილიდან.

3. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია თავიდანვე ჩვენებით ნაცვალსახელთა სამწევროვანი სისტემის სწავლება, ნაცვლად ორწევროვანისა; ასევე, თავიდანვე უნდა იქნეს გათვალისწინებული მესამე პირის ნაცვალსახელთა ფორმებიც, კერძოდ: არამარტო ის – ისინი, არამედ, ასევე, მან / მას – მათ, რაც დაეხმარება ენის შემსწავლელებს ე.წ. ვ-იანი და მ-იანი ზმნების განსხვავებული კონსტრუქციების შეგნებულად შესწავლა-გააზრებაში.

დალი ზაუტაშვილი (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ინტერნეტრესურსების გამოყენება უცხო ენების სწავლებაში

თანამედროვე საზოგადოების განვითარების პროცესის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს განათლების ინფორმატიზაცია - ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების დანერგვა განათლების სისტემაში. დღესდღეობით სპეციალისტის ყოველდღიურ

საქმიანობაში ინფორმაციული ტექნოლოგიების სულ უფრო მზარდი როლი განაპირობებს მათ ინტენსიურ დანერგვას უცხო ენების სწავლებაში. ამ მხრივ განსაკუთრებით აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს ინტერნეტ რესურსების გამოყენება უცხო ენების სწავლებაში.

ინტერნეტ რესურსების გამოყენება განპირობებულია უცხო ენების სწავლების შემდეგი მნიშვნელოვანი თავისებურებებით: ღიაობა და ხელმისაწვდომობა, ინფორმაციულობა, აქტუალურობა, ავთენტურობა და ინტერაქტიულობა.

ინტერნეტის ქსელის ინფორმაციული რესურსები შეიცავენ სხვადასხვა ენაზე განსასხვავებელი თემატიკის დიდი რაოდენობის ტექსტურ, აუდიო და ვიზუალურ მასალებს. ინტერნეტი საშუალებას აძლევს მასწავლებელს მეცადინეობებზე გამოიყენოს ავთენტური აუდიო, ვიდეო და ტექსტური მასალები, გააცნოს სტუდენტებს შესასწავლ ენაზე მხატვრული ნაწარმოებები, პუბლიკაციები და ა.შ.

გამოყოფენ ინტერნეტ რესურსების ხუთ სახეობას, რომლებსაც სტუდენტები იყენებენ ინდივიდუალური დავალებების შესასრულებლად. ინტერნეტში სტუდენტმა შესაძლებელია შეასრულოს დავალებები ვებ-ქვესტის შემუშავებაზე:

1. Hotlist - შესასწავლ თემაზე ტექსტური მასალის მქონე ვებ-საიტების ჩამონათვალი;

2. Multimedia Scrapbook მულტიმედიური რესურსების კოლექცია, სადაც ტექსტური ვებ-საიტების გარდა არსებობს ფოტოები, აუდიოფაილები, გრაფიკული ინფორმაცია და ვიდეოკლიპები.

ყველა ეს ფაილი შესაძლებელია სტუდენტმა იოლად გადმოიწეროს ინტერნეტიდან და შემდგომში წარმატებით გამოიყენოს გარკვეული თემის შესწავლისას, როგორც საინფორმაციო ან საილუსტრაციო მასალა.

3. Treasure Hunt - შესასწავლ თემაზე ტექსტური მასალის მქონე ვებ-საიტების ბმულების გარდა შეიცავს კითხვებს ყოველი საიტის კონტენტზე.

4. Subject Sampler - შეიცავს ბმულებს ინტერნეტის ქსელის ტექსტურ და მულტიმედიურ მასალებზე. ამავდროულად, სტუდენტი არა მარტო უნდა გაეცნოს მასალას, არამედ უნდა გამოთქვას არგუმენტირებული აზრი შესასწავლ სადისკუსიო საკითხზე.

5. Webquest - ყველაზე რთული სასწავლო ინტერნეტ რესურსის სახეობა. ის წარმოადგენს საპროექტო საქმიანობის ორგანიზაციის სცენარს ნებისმიერ თემაზე ინტერნეტ რესურსების გამოყენებით. სასწავლო პროცესში ინტერნეტ რესურსების გამოყენებით შესაძლებელია

ეფექტურად გადაიჭრას მთელი რიგი დიდაქტიკური ამოცანები: 1. კითხვის უნარ-ჩვევების ფორმირება ინტერნეტში სხვადასხვა სირთულის მასალების გამოყენებით; 2. აუდიოების ჩვევების სრულყოფა ავთენტური ხმოვანი ტექსტების გამოყენებით; 3. წერითი მეტყველების სრულყოფა 4. უცხო ენის ლექსიკური მარაგის შევსება; 5. შესასწავლი ენის ქვეყნის კულტურის, ტრადიციებისა და სამეტყველო ეტიკეტის თავისებურებების გაცნობა 6. სტუდენტის მოტივაციის ამაღლება უცხო ენის სწავლებაში.

უცხო ენების სწავლების პროცესში ინტერნეტ რესურსების გამოყენების ძირითად პრობლემას წარმოადგენს უმაღლესი სასწავლებლების მასწავლებლების ინფორმაციული ტექნოლოგიების ფლობის არასაკმარისი დონე. ასევე აუცილებელია, რომ სტუდენტებიც ფლობდნენ ინფორმაციული რესურსების გამოყენების შესაბამის უნარ-ჩვევებს. მათი ინტერნეტში მუშაობის უნარ-ჩვევები კი მეტწილად შემოიფარგლება კომპიუტერული თამაშების, კლიპებისა და ვიდეორგოლების დათვალიერებით და სოციალურ ქსელებში ურთიერთობით. ხოლო უცხო ენების შესწავლა ინტერნეტის საშუალებით მოითხოვს კოგნიტური ჩვევების შექმნას საჭირო ინფორმაციის მოძიებისათვის.

ამგვარად, ინტერნეტ რესურსების გამოყენება წარმოადგენს ინსტრუმენტს, რომელიც ხელს უწყობს უცხო ენების სწავლების ეფექტურობის ამაღლებას; უზრუნველყოფს სტუდენტის ინდივიდუალური სწავლების უნიკალურ შესაძლებლობებს; შემეცნებითი ინტერესის მაღალი დონის სტიმულირებას, კულტურათმორისი კომუნიკაციის უნარ-ჩვევების განვითარებას და კრიტიკული აზროვნების უნარების ჩამოყალიბებას.

რუსუდან ზეკლაშვილი (ოსუ, საქართველო)

ქართული ზმნის სწავლების ზოგიერთი ასპექტი უცხოელებისათვის (ელექტრონული ლექსიკონის დახმარებით)

ქართული ზმნის სწავლების საკითხები უცხოელებისთვის აქტუალურია, რადგან უღლების ნიუანსებში გარკვევა და ზმნების მართებული გამოყენება მათთვის საკმაოდ ძნელია. ეს კი აუცილებელია ლინგვისტური კომპეტენციის ჩამოსაყალიბებლად, ამიტომ

გასაადვილებლად საჭიროა მოქნილი მეთოდური ხერხების შემუშავება და დამხმარე საშუალებების შექმნა.

ნაშრომის სიახლეა ქართული ენის სწავლებაში ინტეგრირება შერეული ტიპის სასწავლო ლექსიკონისა, რომელიც შეიცავს ზმნურ პარადიგმებსა და მოდელოვანი წინადადებებს. ნაჩვენებია ზმნის სალექსიკონო სტატის აგებულება ლექსიკონში და მისი პრაქტიკული ჩართვა სწავლების პროცესში უცხოელებისათვის.

კვლევის დროს გამოყენებულია დესკრიფციული და დისტრიბუციული ანალიზის მეთოდები, ლექსიკონი შედგენილია სიხშირული მონაცემების გათვალისწინებით, სემური ანალიზის, სემანტიზაციისა და მორფოსინტაქსური ანალიზის მეთოდებზე დაყრდნობით.

ნაშრომის სიახლეა ზმნის წარმოდგენის პრინციპების ჩვენება შერეული ტიპის ელექტრონულ ლექსიკონში და მასალის ინტეგრირების შესაძლებლობა ქართული ენის სასწავლო კომპლექსში არაქართველ-თათვის.

სწავლების დროს ამოსავლად მიჩნეულია კომუნიკაციური მიდგომა შემსწავლელის მიზნის გათვალისწინებით: ენის დაუფლება სურს სასაუბროდ, გაგებინების თუ თეორიულ-კვლევითი მოსაზრებით. პირველ შემთხვევაში აჯობებს ზმნების სწავლება სინქრონიულ დონეზე გრამატიკული ტერმინების გარეშე, კონტექსტური ფორმებითა და ზეპირი ვარჯიშით (ენათმეცნიერული ანალიზის გამოყენებლად), მეორე შემთხვევაში კი აუცილებელია გრამატიკის სისტემატური კურსისა და თეორიული ნაშრომების გაცნობა.

არაქართველებისთვის ენის შესწავლის პროცესში განსაკუთრებით ძნელია ზმნების დამოუკიდებლად გამოყენება. ამის მიზეზი რამდენიმეა: ქართული ენის აგლუტინაციური ბუნება, ზმნურ კატეგორიათა სიმრავლე, პოლიპერსონალურობა, რთული გრამატიკული სტრუქტურა, უღლების არაერთგვაროვნება, დრო-კილოთა ფორმების სიმრავლე და პოლისემიურობა; ამას გარდა, გასათვალისწინებელია ევროპული ენებისაგან განსხვავებული ზმნური კატეგორიების არსებობა (ვერსია, კონტაქტი, აქტი...), გვარის სინთეზური წარმოება, სალექსიკონო ერთეულად განუსაზღვრელი ფორმის ნაცვლად ნაზმნარი სახელის ან პირიანი უღლებადი ფორმის გამოყენება.

სწავლების საწყის ეტაპზე არაა მიზანშეწონილი ქართული ზმნების გრამატიკული ანალიზი და კლასიფიკაცია, რადგან ძნელია ერთი საკლასიფიკაციო პრინციპის მოძებნა. შემდეგ ეტაპზე კი აუცილებელია

ზმნათა დაჯგუფება. მათს კლასიფიკაციას ვხვდებით თეორიულ ნაშრომებში, საქართველოში თუ საზღვარგარეთ გამოცემულ სხვადასხვა სახელმძღვანელოსა და თარგმნითს ლექსიკონებში. საჭიროა ამ გამოცდილების გაზიარება და პრაქტიკული გამოყენება. ზმნების დაჯგუფების დროს გასათვალისწინებელია მათი მორფოსინტაქსური სპეციფიკა: სტრუქტურა, კონსტრუქცია და პოლიპერსონალიზმი.

სამეცნიერო თეორიულ ნაშრომებში ზმნათა კლასიფიკაციის პრინციპი განსხვავებულია: ზოგი მეცნიერისთვის ამოსავალია გვარი და გარდამავლობა, ზოგისთვის - სტრუქტურა და კონსტრუქცია, ასევე - აწმყო/მყოფადის მესამე პირის დაბოლოება ან თემის ნიშნის ქონა-არქონა. მორფოსინტაქსურ საკლასიფიკაციო ნიშნებზე დაყრდნობით საჭიროა ჩანს ინვერსიული ზმნებისა და უწესო (თავისებური) ზმნების უღლების ცალკე შესწავლა, ვარჯიში პირის ნიშნების მართებულ გამოყენებაზე (სხვადასხვა ტიპის კომბინირებული სავარჯიშოების გამოყენებით).

სწავლების მაღალ ეტაპზე რეკომენდებულია ზმნის ძირითადი ფორმებისა (აწმყო/მყოფადი, წყვეტილი და პირველი თურმეობითი) და უღლების პარადიგმის მიწოდება, ნაზმნარი არსებითი სახელისა და მიმღეობათა ფორმების გაცნობა. მასდარის მითითებით შემსწავლელი ეჩვევა ზმნის ფუძის იდენტიფიკაციას უღლებად ფორმასთან და შემდგომ დამოუკიდებლად მის გამოყენებას.

ქართული ზმნის სირთულეების ასათვისებლად უცხოელებისათვის დამხმარე საშუალება იქნება ელექტრონული სასწავლო ლექსიკონი, რომელიც მუშავდება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროში ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების ქვეპროგრამა „ირბახის“ ფარგლებში (ვებგვერდი: <http://www.geofl.ge>). ლექსიკონი შეიცავს ქართული ენის შესასწავლად საჭირო ყველა მონაცემს არაქართველებისათვის. შესაძლებელია ზმნების ძიება სხვადასხვა პარამეტრით: ანბანის, სწავლების ზოგადევროპული სტანდარტების შესაბამისი დონეების ან თემატიკის მიხედვით.

სასწავლო ლექსიკონი კომპლექსურია: განმარტებით-თარგმნითი, აუდიო და გრამატიკული. ზმნური სალექსიკონო სტატია მოიცავს რამდენიმე ბლოკს: სემანტიკურს (განმარტება, თემატური კლასიფიკაცია), პარადიგმატულს (სინონიმები, ანტონიმები), გრამატიკულს (გარდამავლობა, გვარი, ძირითადი ფორმები, ნაზმნარი სახელი, უღლების პარადიგმა მწკრივების მიხედვით). სემანტიკა გაშლილია მოდეულურ მაგალითებში, რომელთა უმრავლესობა შერჩეულია სასწავლო კომპლექსში შემავალი სახელმძღვანელოებიდან. ზმნები დაჯგუფებულია

თემატურად მათი მიმართებით გარკვეულ რეალიასა და სიტუაციასთან. მაგ., მდგომარეობის, მიმართული მოძრაობის, პროფესიული საქმიანობის, ხმინობის, გრძნობა-აღქმისა და ემოციის გამომხატველი, მეტყველებასა და მენტალურ პროცესებთან დაკავშირებული, გარესამყაროს მოვლენების აღმნიშვნელი და ა. შ.

სასწავლო ლექსიკონში ზმნების სემანტიკურ-გრამატიკული დახასიათება, უღლების პარადიგმები, მოდელური წინადადებები და ძიების მოქნილი სისტემა გაუადვილებს უცხოელ შემსწავლელს მათს დამოუკიდებელ გამოყენებას ზეპირ და წერიტს მეტყველებაში, რადგან ლექსიკონი ორგანული ნაწილია ერთიანი სასწავლო კომპლექსისა და ინტეგრირებულია მასში.

ანა თოდუა, რუსუდან ჭუმბურიძე (თსუ, საქართველო)

“ქართული ენისა და სამოქალაქო განათლების ინტეგრირებული სწავლება „1+4“ პროგრამის ფარგლებში”

უმცირესობათა ინტეგრაცია და სამოქალაქო ჩართულობა ქვეყნის დემოკრატიული განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია. ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის, განათლების ხელმისაწვდომობისა და მათი სამოქალაქო ჩართულობის გაძლიერებისაკენ არის მიმართული განათლების პოლიტიკაში განხორციელებული ცვლილება, რომელიც ძალაში 2009 წლის 19 ნოემბერს შევიდა და რომელიც **უმაღლეს სასწავლებლებში მიღებისას საშედავატო პოლიტიკის** გატარებას გულისხმობს ეთნიკურად სომეხ და აზერბაიჯანელ სკოლადამთავრებულთათვის. ქართულ უმაღლეს სასწავლებლებში უკვე 5 წელია, წარმატებით მიმდინარეობს განათლების საშედავატო პოლიტიკის ფარგლებში უმცირესობათა წარმომადგენელ სტუდენტთა მიღება. ამ ხნის განმავლობაში ქართული ენის საგანმანათლებლო პროგრამის ფარგლებში შემუშავდა არაერთი სასწავლო-მეთოდური სახელმძღვანელო, დაინერგა სწავლების სხვადასხვა მეთოდი, თუმცა ქართული ენის სწავლების მეთოდიკური სრულყოფისა და თანამედროვე, სისტემური მიდგომების დანერგვის აუცილებლობა ჯერ კიდევ აქტუალურად დგას. სწავლების პროცესში იკვეთება ენის სწავლებისადმი პრაგმატული მიდგომის აუცილებლობა,

სადაც აქცენტი კომუნიკაციური კომპეტენციის განვითარებაზე გაკეთდება.

ენების სწავლების ამგვარი მიდგომა თემატიკისა და ტექსტის სახეობების მრავალფეროვნებასა და სისტემურ ცვლილებას გულისხმობს. სწავლების ამ მეთოდის ფარგლებში, სტუდენტი არა მხოლოდ პასიურ მონაწილედ, არამედ ცოდნის თანაშემოქმედადაც განიხილება. ინტეგრირების მეთოდი, ენის სწავლებასთან ერთად, სტუდენტების კომპეტენციებს აამაღლებს სხვადასხვა მიმართულებით, სადაც მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სამოქალაქო განათლებას, ასევე, შესძენს მათ პრეზენტაციის, კომუნიკაციის, გუნდური მუშაობის, აზრის თავისუფლად გადმოცემის უნარს, მისცემს საშუალებას, იყოს ინფორმირებული, შეძლოს საკუთარი პოზიციის დაფიქსირება და ხელს შეუწყობს მათ აქტიურ მოქალაქედ ჩამოყალიბებას. ამ კრიტერიუმების შესრულებას კი ყველაზე ეფექტურად ქართული ენისა და სამოქალაქო განათლების ინტეგრირებული სწავლება უზრუნველყოფს.

ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების მიდგომის დანერგვა, საუნივერსიტეტო დონეზე ენის ათვისების ეფექტურ საშუალებად იქცევა, ამ მიდგომის დახმარებით „1+4“ პროგრამის სტუდენტი ენის შესწავლასთან ერთად გაეცნობა და განივითარებს სამოქალაქო სტანდარტით გათვალისწინებულ თემებს, რომელიც უშუალოდ განხილული იქნება მოხსენებაში.

უმალღესი სასწავლებლის დონეზე ენისა და საგნის (სამოქალაქო განათლება) ინტეგრირებული სწავლების მიდგომის ეფექტურობას ადასტურებს ჩვენს მიერ განხორციელებული პროექტი „დედამიწის კალენდარი“, რომელიც დაფინანსდა ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს“ მიერ, პროექტის ფარგლებში შემუშავდა რესურსი, რომელიც მორგებულია საუნივერსიტეტო დონეზე ენისა და საგნის ინტეგრირებულ სწავლებას. პროექტის ფარგლებში ჩატარდა კვლევა და მასზე დამყარებული ტრენინგების ციკლი, ასევე, საპილოტე რეჟიმში, სემესტრის განმავლობაში დაიტესტა თსუ მოსამზადებელ პროგრამაზე სახელმძღვანელო: „დედამიწის კალენდარი“. შეიძლება ითქვას, რომ მიდგომა წარმატებულად შეფასდა. სემესტრის ბოლოს ჩატარდა უკუკავშირი, რომელმაც დაადასტურა ენისა და სამოქალაქო განათლების ინტეგრირებულად სწავლების ეფექტურობა და სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი თემების აქტუალობა.

საკითხი ვრცლად იქნება წარმოდგენილი მოხსენებაში.

სოფიო თოთიბაძე (თსუ, საქართველო)

მშობლიური ენის როლი უცხო ენის ათვისების პროცესში

გლობალიზაციას თან მოაქვს უცხო ენის შესწავლის აუცილებლობა. მეორე მხრივ, როგორც ცნობილია, მეორე ან უცხო ენის შესწავლის პროცესი, განსაკუთრებით საწყის ეტაპზე, გარკვეული სირთულით ხასიათდება. ხსენებული პროცესის გაადვილებისა და დაჩქარებისათვის არის მოწოდებული მრავალრიცხოვანი ლინგვისტური და სოციოლინგვისტური ლიტერატურა (მაკვინი, 2008; ლადო, 1957). ლინგვისტიკისა და პედაგოგიკის უახლესი თეორიების მიხედვით, უცხო ენის სტრუქტურა შეიძლება „დაშენდეს“ მშობლიური ენის საფუძველზე (კუმინსი, 2001). მეორე მხრივ, მშობლიური ენა შეიძლება, პირიქით, ანელებდეს უცხო ენის შესწავლის პროცესს. გარდა ამისა, მიიჩნევენ, რომ ორ ენას (L1 და L2) შორის მსგავსება–განსხვავებები დაწვრილებით უნდა ავლხსნათ უცხო ენის შემსწავლელებს (Bybee, 2008).

მოხსენებაში მიმოხილულია მეორე ენის შესწავლის პროცესში მშობლიური ენის მნიშვნელობის როლთან დაკავშირებული ფუნდამენტური თეორიების როლი. მის მეორე ნაწილში კი გაანალიზებულია კვლევის შედეგები, რომლებიც ჩატარდა განსხვავებული ეთნიკური წარმოშობის სტუდენტებში. კვლევა შედგებოდა ორი ნაწილისაგან. პირველი მათგანი მოიცავს ვიდეო ინტერვიუს შედეგებს, რომელიც ჩატარდა ჰააგის საერთაშორისო სკოლის 5 საერთაშორისო სტუდენტთან (International School of the Hague (ISH) და რომლებიც გვიზიარებენ შთაბეჭდილებას მეორე ენის შესწავლაში მშობლიური ენის როლის შესახებ. მოხსენების ავტორი იყო ამ კვლევის მონაწილე. კვლევის მეორე ნაწილი ეთმობა ოთხი განსხვავებული ენობრივი ჯგუფის (ქართული, ლიტვური, ჩინურისა და ინდურის) მატარებელი სტუდენტების მიერ შევსებული კითხვარის პასუხების ანალიზს. სტუდენტებს ევალუბოდათ გაეცათ პასუხი შეკითხვაზე, თუ რა როლს თამაშობს მშობლიური ინგლისური ენის სწავლის პროცესში. გამოკვლევამ მოგვცა განსხვავებული შედეგები, თუმცა სტუდენტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ მშობლიური ენა თამაშობს დადებით როლს მეორე (უცხო) ენის შესწავლის პროცესში.

თეონა კვანჭიანი (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)
**ენობრივი ვითარება თეთრიწყაროს რაიონში მცხოვრებ
აზერბაიჯანულ მოსახლეობაში**

ქვემო ქართლში ადგილობრივ ქართველებთან ერთად ცხოვრობდნენ და დღესაც ცხოვრობენ უცხო ეთნოსთა წარმომადგენლები, რომელთა შორისაც, რიცხობრივად ყველაზე დიდი ხვედრითი წილი მოდის აზერბაიჯანელებსა და სომხებზე. ქვემო ქართლის მხარეში, თეთრიწყაროს რაიონში აზერბაიჯანელები ცხოვრობენ შემდეგ სოფლებში: ქოსალარში, შიხილოსა და ნაპილნარში. აზერბაიჯანელთა მცირე ნაწილი ცხოვრობს აგრეთვე ქალაქ თეთრიწყაროშიც. კვლევის მიზანია, გამოავლინოს ის ვითარება, რომელიც არსებობს რეგიონში ენობრივი თვალსაზრისით. ამისთვის გამოყენებული კვლევის მეთოდებია: დაკვირვება, ინტერვიუება, ბიოგრაფიული და ისტორიულ შედარებითი კვლევის მეთოდები.

თეთრიწყაროს რაიონში ყველაზე დიდი აზერბაიჯანული სოფელია ქოსალარი, რომლის მოსახლეობაც მოიცავს დაახლოებით 500 ოჯახს. აქ არსებულ სხვა აზერბაიჯანულ სოფლებთან შედარებით, რაიონის მოსახლეობა ამ აზერბაიჯანულ სოფელს ყველაზე იზოლირებულ და კარჩაკეტილ სოფლად ასახელებს. ამის განმაპირობებელი ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი, ბუნებრივია, ენის ფაქტორშია საძიებელი. მოსახლეობის დიდი უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ სოფელ ქოსალარში მცხოვრებ აზერბაიჯანელებთან კომუნიკაციის პრობლემებს სწორედ ქართული ენის არცოდნა განაპირობებს. ხანშიშესული და შუა ხნის ასაკის მოსახლეობის ნაწილთან რაიონის დანარჩენი მოსახლეობა კომუნიკაციას ამყარებს რუსულ ენაზე, თუმცა ახალგაზრდების დიდმა ნაწილმა არც რუსული იცის. მათ არ იციან აგრეთვე სახელმწიფო ენა - ქართული; რაც შეეხება, სხვა აზერბაიჯანულ სოფლებს: შიხილოსა და ნაპილნარს -აქ ენობრივი ვითარება განსხვავებულია. სოფელი შიხილო შედარებით მცირერიცხოვანი სოფელია, და ამ სოფლის ბავშვები სკოლაში მეზობელ სოფელში, სამღერეთში დადიან, სადაც აჭარიდან მიგრირებული ეკომიგრანტები ცხოვრობენ. აქ სწავლება სკოლაში ქართულ ენაზე მიმდინარეობს, შესაბამისად ამ სოფელში მცხოვრები ახალგაზრდები გარკვეულ დონეზე ფლობენ სახელმწიფო ენას ქართულს.

რეგიონში რამდენიმე წელია მოქმედებს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ შემუშავებული პროგრამა „ასწავლე

საქართველოსთვის“, რომლის მიზანია სახელმწიფო ენის უკეთ შესწავლა ეთნიკური უმცირესობებისათვის. მოსწავლე ახალგაზრდების დიდი ნაწილი დაინტერესებულია აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში საფუძვლიანად დაეუფლოს ქართულ ენას, რათა შემდგომში მიეცეთ საშუალება უმაღლეს სასწავლებლებში სწავლის ქართულ ენაზე გაგრძელებისა. მოსწავლეები სარგებლობენ სახელმწიფოს მიერ შემუშავებული პროგრამით, თუმცა, ჯერჯერობით ეს ვერ იძლევა იმის საშუალებას, რომ სრულფასოვნად დაეუფლონ ქართულს. ამ მხრივ მთავარ პრობლემად მოსწავლეები ასახელებენ მათსა და მასწავლებელს შორის კომუნიკაციის პრობლემას. მოსწავლეებს უჭირთ ქართულ ენაზე ახსნილი მასალის გაგება.

აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ უმაღლესში ჩაბარების მსურველ ახალგაზრდებზე ორიენტირება არ იქნება საკმარისი პრობლემის აღმოსაფხვრელად. არც მხოლოდ სკოლაში სახელმწიფო ენის სწავლების ხარისხის ამაღლება გამოასწორებს მდგომარეობას... ამ აზერბაიჯანული სოფლებისა და რეგიონის დანარჩენ მოსახლეობას შორის სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირ-ურთიერთობების დამყარების აუცილებლობა სახელმწიფოსგან მეტ ძალისხმევას მოითხოვს.

მაია კიკვაძე (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

მახვილისა და ინტონაციის საკითხი ქართულის, როგორც მეორე ენის შესწავლის პროცესში

მოსმენის უნარ-ჩვევას ყველაზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ენის ათვისების საწყის ეტაპზე. მოსმენით ხორციელდება გაგება, ინფორმაციის აღქმა და გადაცემა, აზრის გამოხატვა, მსჯელობა და სხვა. ყოველივე ეს საკომუნიკაციო სტრატეგიებია, რაც თავისთავად, კომუნიკაციაში ჩართული პირებისაგან მოითხოვს: შეკითხვების დასმას, პასუხის გაცემას, თხოვნას, მობოდიშებას, მადლობის გადახდას, რჩევებისა და რეკომენდაციების მიცემას და ა. შ. ასე იქმნება სხვადასხვა ტიპის დიალოგები, შეტყობინება, ტექსტი. ამდენად, აუცილებელია თითოეული მათგანი ფონეტიკურად, გრამატიკულად და სტრუქტურულად გამართული იყოს. მოსმენა გულისხმობს ერთდროულად მასწავლებლისა და მსმენელის აქტიურ „თანამშრომლობას“. მეორე ენის სწავლების

სტრატეგიები სწორედ მასწავლებელმა უნდა შეიმუშაოს აუდიტორიის შესაძლებლობებიდან გამომდინარე.

ქართული ენის შემსწავლელებს საწყის ეტაპზე ყველაზე მეტად უჭირთ გაბმულ მეტყველებაში სიტყვათა სწორი ფორმით გამოყენება. მათ ჯერ კიდევ არ იციან გრამატიკული წესები. მოსმენით კი აქტიური მსმენელი სწავლობს ენას, აკვირდება მასწავლებლის მიერ წარმოთქმულ სიტყვებსა და მოკლე ფრაზებს. მასწავლებლის მითითებით ცდილობს გაიმეოროს იმავე ფორმით და დაიმახსოვროს, რა, როგორ და როდის გამოიყენოს. ყველა აღიარებს, რომ მოსმენა არის ენის ათვისების ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტი.

ენის შემსწავლელი ეჩვევიან მასწავლებლის ხმას, ხმის ტემბრს, სამეტყველო აპარატს, ვერბალური და არავერბალური საშუალებებით იგებენ ნათქვამს. ამ პროცესში მათ დახმარებას უწევს მახვილი და ინტონაცია. მასწავლებელი გარკვევით გამოთქვამს თითოეულ სიტყვას. მიგვაჩნია, რომ მოსმენისას აუცილებელია ყურადღების რეაქციების გაძლიერება მახვილზე. მართალია, ქართული ენისთვის დამახასიათებელია სუსტი დინამიკური მახვილი, მაგრამ არაქართულენოვან ჯგუფებში მას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. მახვილის საშუალებით ენის შემსწავლელს ყურადღებას ვამახვილებინებთ იმ ბგერებზე, რომელთა წარმოთქმაც უჭირთ (კ-არგად და არა გ-არგად, ყ-ვავილი და არა კ-ვავილი, ჰ-ური და არა ფ-ური...), თითოეული სიტყვის დაბოლოებაზე, ბოლო მარცვლის გამოკვეთაზე (მარიამ-ის ოჯახ-ის წევრებ-ის გაცნობა მინდა). ასეთი მიდგომა ერთგვარად ხსნის იმ პრობლემას, რასაც პრაქტიკული გრამატიკის სწავლება ჰქვია.

მაშასადამე, ზეპირი გზით, მოსმენის საშუალებით ჩვენ ენის შემსწავლელს ვთხოვთ, დაუკვირდნენ ინტონაციურად ამალეულ ადგილებს სიტყვაში, წინადადებასა თუ ტექსტში და შესაბამისად, გამოიყენონ საუბრისას.

დიალოგური მეტყველება ენის შემსწავლელს ყველაზე მეტად ეადვილება. ამ დროს განსაკუთრებით კარგად ჩანს მახვილისა და ინტონაციის როლი. მოკლე, ლაკონურ ფრაზაში გაცილებით ადვილია ამა თუ იმ სიტყვის ფორმის დამახსოვრება, ვიდრე გაბმულ ტექსტში.

მუშაობის პროცესში ყურადღებას ვამახვილებთ იმ მეტყველების ნაწილებზე, რომლებსაც აქტიურად ვიყენებთ კომუნიკაციის დროს, ასეთებია:

ა) ნაცვალსახელები:

შეკითხვა: - შენ სტუდენტი ხარ?   პასუხი: - დიახ, მე სტუდენტი ვარ.
 შეკითხვა: - ეს შენ-ი წიგნია?   პასუხი: - დიახ, ეს ჩემ-ი წიგნია.
 როგორ-ი? —> კარგ-ი, ლამაზ-ი, ახალ-ი...
 რომელ-ი? —> პირველ-ი, მეორე...
 რომელ-მა —> პირველ-მა, მეორე-მ...
 რამდენ-ი? —> ორ-ი, ათ-ი, ბევრ-ი, ცოტა...
 რამდენ-მა? —> ორ-მა, ათ-მა, ბევრ-მა, ცოტა-მ...

ბ) ზმნები:

-დღეს რამდენ-ი ლექცია გ-აქვს?	დღეს ოთხ-ი ლექცია მ-აქვს.
-ის დავლებას წერ-ს, შენ?	მე წიგნს ვ-კითხულობ.
-რა-ს წერ? (შენ)	- წერილ-ს ვ-წერ (მე).
-რა დაწერ-ე? (შენ)	- წერილ-ი და-ვ-წერ-ე (მე).
-რა-ს დაწერ? (შენ)	- წერილ-ს და-ვ-წერ (მე).

გ) ზმნიზედები:

როგო-რ? —> კარგ-ად, ცუდ-ად, ლამაზ-ად...
 რანაირ-ად —> კარგ-ად, ცუდ-ად, ლამაზ-ად...

მოსმენისა და ლაპარაკის დროს აქტიურად ვიყენებთ მეთოდს, რომელსაც პირობითად „პარალელური დიალოგები“ ვუწოდებთ, რაც დიალოგში დამატებით ახალი მონაწილის ჩართვას გულისხმობს. ინტერაქციული ლექცია თან სახალისოა და პრაქტიკულადაც გამართლებულია. დიალოგის მოსმენა და განმეორება ერთ-ერთი დამხმარე მეთოდია. აქაც მახვილისა და ინტონაციის საშუალებით ვცდილობთ, ვიმუშაოთ სწორი ფორმების წარმოთქმაზე.

ენის შემსწავლელები დიალოგურ მეტყველებაში უპირატესობას ანიჭებენ მოკლე პასუხების გაცემას. ფიქრობენ, „დიახ“ და „არა“ საკმარისია პასუხის გასაცემად. მასწავლებელმა უნდა შეძლოს ამ ნაკლოვანების აღმოფხვრა. ენის შესწავლის საწყის ეტაპზე სასურველია პასუხის გაცემა იმ ფორმით, რა ფორმითაც სვამს შეკითხვას მასწავლებელი. მოსმენის გზით, მახვილისა და ინტონაციის დახმარებით კითხვის დასმის ტექნიკა, სიტყვათა სწორი ფორმების დაუფლება და გამოყენება ენის შესწავლის ერთ-ერთ წარმატებულ სტრატეგიად მიგვაჩნია.

ზაალ კიკვიძე (არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი, თსუ, საქართველო)

სოციოლინგვისტური პროფილის ფორმულები და ორ- და სამენოვანი საარჩევნო ბიულეტენები

მეოცე საუკუნის 60-იან წლებიდან სოციოლინგვისტიკაში იყო არაერთი მცდელობა გამოეყენებინათ მრავალენოვანი საზოგადოებების აღსაწერი ადეკვატური მოდელები, რის შედეგადაც შეიქმნა ღირსსაცნობი სოციოლინგვისტური ტიპოლოგიები და ფორმულები.

დადგინდა სამი ზოგადი კატეგორია: Lმაჯ – ძირითადი ენა; Lმინ – არამძირითადი ენა; Lსპეც – სპეციალური სტატუსის ენა.

გამოიყო ხუთი ენობრივი ტიპი: მშობლიური (V), სტანდარტული (შ), კლასიკური (ჩ), პიჯინი (P), კრეოლური (K).

გამოიყო ენათა სოციალური ფუნქციები: ჯგუფური (გ), ოფიციალური (ო), ფართო მოხმარების (წ), განათლების (ე), რელიგიის (რ), საერთაშორისო (ი), სასკოლო საგანი (ს), კუთხური (პ), დედაქალაქის (ც), ლიტერატურის (ლ).

ზემოხსენებული მიდგომის მიხედვით და საქართველოს კონსტიტუციაზე დაყრდნობით („საქართველოს სახელმწიფო ენა არის ქართული, ხოლო აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში აგრეთვე – აფხაზური“), ფორმულა იქნება შემდეგნაირი:

2Lმაჯ=Lმაჯ1 (შო, შგ, შრ, შე) + Lმაჯ2 (შპ, შგ, შს)

სადაც Lმაჯ1 არის ქართული (სტანდარტიზებული მშობლიური (შ), თავისი ოფიციალური (ო), ჯგუფური (გ), რელიგიური (რ) და საგანმანათლებლო (ე) ფუნქციებით), ხოლო Lმაჯ2 არის აფხაზური (სტანდარტიზებული მშობლიური (შ), თავისი კუთხური (პ), ჯგუფური (გ), სასკოლო საგნის (ს) ფუნქციებით). ეს ფორმულა ძნელად თუ ასახავს საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში არსებულ მრავალენოვან სპექტრს. ამიტომაც, უპრიანი იქნება, თუ ფორმულებრივ აღწერთ სხვადასხვა რეგიონში არსებულ ენობრივ სიტუაციას. წინამდებარე ნაშრომში ნიმუშად აღებულია ქვემო ქართლი, რომლისთვისაც ვადგენთ რეგიონული სოციოლინგვისტური პროფილის ფორმულას:

1Lმაჯ (შო, შგ, შრ, შე) + 5Lმინ

სადაც 1Lმაჯ არის ქართული, ხოლო 5Lმინ აღნიშნავს რეგიონში გავრცელებულ მინორიტარულ ენებს, რაც შემდეგნაირად დაკონკრეტდება:

ცხრილი 1

ენა	სტატუსი & ფუნქციები
ქართული	Lmaj (So, Sg, Sr, Se)
აზერბაიჯანული	Lmin (Sg, Se)
ურუმული	Lmin (Vg)
სომხური	Lmin (Sg, Se)
რუსული	Lmin (Sw, Se)
არაბული	Lspec (Cr)
კლასიკური სომხური	Lmin (Cr)
პონტოური ბერძნული	Vw
ახალბერძნული	Sl

მიუხედავად ამ უდავოდ სასარგებლო და ცხადი დაზუსტებებისა, არსებული მოდელი მაინც არასაკმარისად გვეჩვენება. მეოცე საუკუნის 90-იანი წლებიდან საარჩევნო ბიულეტენები და ყველა სახის საარჩევნო დოკუმენტაცია იბეჭდებოდა ქართულ ენაზე. ბუნებრივია, რომ ეს ვითარება პრობლემებს უქმნიდა იმ მოქალაქეებს, რომელთაც არ იცოდნენ ქართული. ამგვარად, მათი ენობრივი დეფიციტი გარდაიქმნებოდა მათი სოციალურ-ეკონომიკური კაპიტალის დეფიციტად. ამ გამოწვევის საპასუხოდ ცესკომ დაბეჭდა საარჩევნო ბიულეტენების ოთხი ენობრივი ვერსია:

- 1) ქართული
- 2) ქართულ-აზერბაიჯანული
- 3) ქართულ-სომხური
- 4) ქართულ-აზერბაიჯანულ-სომხური

ეს სიახლე უნდა აისახოს სათანადო სოციოლინგვისტური პროფილის ფორმულაში; შესაბამისად, შემოგვაქვს ახალი ერთეული ფუნქციათა ჩამონათვალში:

11) საარჩევნო (b) – სტანდარტული ენა, რომელიც ფუნქციონირებს საარჩევნო ბიულეტენების ენად როგორც ეროვნული, ისე ადგილობრივ არჩევნებში. ცვლილებები შემდეგნაირად აისახება:

ცხრილი 2

ენა	სტატუსი & ფუნქციები
ქართული	Lmaj (So, Sg, Sr, Se, Sb)
აზერბაიჯანული	Lmin (Sg, Se, Sb)
სომხური	Lmin (Sg, Se, Sb)

მარიამ კობერიძე (გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი)

**პრაქტიკული გრამატიკის უნარ-ჩვევების დაუფლების
ზოგი საკითხი (ზმნისწინი) ქართულის, როგორც მეორე ენის,
სწავლებისას**

ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლებისას სამეტყველო უნარ-ჩვევების (მოსმენის, ლაპარაკის, კითხვის, წერის) განვითარებისათვის პრაქტიკული გრამატიკის ელემენტების დაუფლებასა და სწავლებისას წარმოშობილი პრობლემების წინ წამოწევას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. მოხსენებაში გავაანალიზებთ ქართულ ენაში მომზადების პროგრამის ფარგლებში ზმნისწინის სწავლებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს და ამ პრობლემების დაძლევის ჩვენეულ მიდგომებს.

ზმნისწინი ზმნის ერთ-ერთი რთული კატეგორიაა. ყველაზე ძნელად დასაძლევ ამოცანას წამოადგენს ზმნისწინის მრავალგვარი ფუნქცია: მიმართულება, ორიენტაცია, მოქმედების დასრულებულობა, ახალი ზმნების წარმოქმნა, ახლანდელი დროიდან მომავალი დროის წარმოება. საგანგებო ყურადღებას საჭიროებს ზმნისწინთან დაკავშირებული პრობლემები: სხვადასხვა მიმართულების ზმნისწინების არასწორი შენაცვლება (ავიდა-გავიდა..); ძველი და ახალი ზმნისწინები განსხვავებულ შინაარსს ანიჭებენ ზმნას (აღზრდა - აზრდა, წარსული-წასული, აღდგომა-ადგომა); თანამედროვე ქართულში ახალი ზმნისწინების გვერდით გვხვდება მათი ძველი ვარიანტები (გარდაცვალება, განმარტება); მართლწერის წესების დარღვევა. პრობლემას ქმნის აგრეთვე შემსწავლელის ენისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკა და განსხვავებული ენობრივი საშუალებები ზმნების მიმართულების გამოსახატავად.

ზმნისწინის სწავლებისას ჩვენ მიერ გამოყენებული იქნა სავარჯიშოები: წინადადებაში ზმნისწინიანი და უზმნისწინო ფორმების მოძებნა და შედარება-შეპირისპირება (ფრინავს-მიფრინავს, ხატავს-დახატავს..); საიქეთო და სააქეთო მიმართულების ზმნისწინების გამოყენებით ზმნის ახალი ფორმების წარმოება; ზმნებიდან ზმნისწინების გამოყოფა და გარკვევა, თუ რა ცვლილება განიცადა შინაარსმა ზმნისწინის ჩამოშორებით ან მისი შეცვლით; ზმნის ახლანდელი დროიდან მომავალი დროის წარმოება კითხვების დასმით: რას შვრება? რას იზამს?; მარტივი წინადადების შედგენა ზმნისწინიანი ფორმების გამოყენებით, შეცდომების გასწორება; საშუალო სირთულის ტექსტში

დამოუკიდებლად ზმნისწინიანი ფორმების მოძებნა და ზმნების დაჯგუფება მიმართულების მიხედვით; სტუდენტის მიერ მოკლე ტექსტის შედგენა ოჯახის წევრების შესახებ (აღწერითი სავარჯიშო).

საკითხის დამუშავებისას გამოყენებულია დაკვირვების (აღწერითი და შერჩევითი) მეთოდი. საანალიზო მასალა შეგროვებულია დიალოგის, ინტერვიუებისა და ანკეტირების გზით.

კვლევის შედეგების ანალიზმა აჩვენა: სტუდენტებს გააზრებული აქვთ მეორე ენის შესწავლის მნიშვნელობა; შეუძლიათ შესწავლილი მასალის გამოყენებით საკუთარი აზრის მარტივად ჩამოყალიბება, მცირე ზომის ტექსტის შექმნა, კითხვების დასმა და კითხვებზე პასუხის გაცემა. მათი ჩართვა კვლევით საქმიანობასა და საუნივერსიტეტო ღონისძიებებში ხელს შეუწყობს ქართულენოვან სტუდენტებთან ურთიერთობას, ენობრივი და საკომუნიკაციო უნარების განვითარებასა და ქართულად მეტყველების პრაქტიკას. სასურველია, მასწავლებელი ფლობდეს მინიმალურ ცოდნას მაინც სტუდენტის ენის შესახებ, რომ შედარება-შეპირისპირებით გააზრებინოს ენის შემსწავლელს მშობლიურისა და მეორე ენის გრამატიკული მოვლენების განსხვავება და ასწავლოს შესაბამის სიტუაციაში მათი გამოყენება.

ივლიტა ლობჟანიძე (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტუტორიუმის პროგრამა

ნაშრომში წარმოდგენილია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართულის, როგორც მეორე ენისა და ინტეგრაციის პროგრამის (1+4) წარმატებით განხორციელებისთვის საინტეგრაციო პოლიტიკის ძირითადი ასპექტები, მათ შორის ტუტორიუმის პროგრამის შექმნის, მისიის, სტრუქტურისა და ფუნქციონირების საკითხები.

2010 წელს ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში სახელმწიფო ენის შესწავლის მიზნით შეიქმნა ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამა (1+4), შემდგომში ქართულის, როგორც მეორე ენისა და ინტეგრაციის პროგრამა. სწავლის პროცესში, ენის დაუფლების გარდა, უადრესად მნიშვნელოვანია არაქართულენოვან სტუდენტთა ინტეგრაცია ქართულ საგანმანათლებლო თუ სამოქალაქო სივრცეში. სწორედ ამ მიზნით ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში

შეიქმნა ტუტორიუმის პროგრამა, რომლის მიზანია ხელი შეუწყოს ქართულის, როგორც მეორე ენის პროგრამის სტუდენტთა ინტეგრაციას ქართულენოვან გარემოსთან.

ტუტორიუმის პროგრამა არის არაფორმალური განათლების პროგრამა, რომლის ფარგლებშიც მაღალკურსელი სტუდენტები, ტუტორები, ეხმარებიან ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის არაქართულენოვან სტუდენტებს, აკადემიურ, საუნივერსიტეტო თუ სამოქალაქო სივრცეში ორიენტაციასა და სხვადასხვა პრაქტიკული დავალების მომზადებაში.

2013 წლიდან ამ პროგრამის წარმატებით განხორციელებაში ჩაერთო საქართველოს გაეროს ასოციაცია, რომელმაც ფონდ „ALPE“-სთან ერთად ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში დააფუძნა თბილისის ახალგაზრდული ცენტრი, რომლის წევრები, 18-დან 25-წლამდე ახალგაზრდები, ჩაერთნენ პროგრამაში როგორც ტუტორები.

ნაშრომში წარმოდგენილია ტუტორიუმში ჩართულ ბენეფიციართა სტატისტიკა წლების მიხედვით, ასევე კვლევების საფუძველზე გაანალიზებულია ტუტორიუმის პროგრამის როგორც დადებითი მხარეები, ასევე შემაფერხებელი ფაქტორები და დასახულია პრობლემების მოგვარებისა და გადაჭრის გზები. ეფექტური განხორციელებისათვის შემუშავებულია რეკომენდაციები და დასახულია სამომავლო გეგმები.

თეა ლორთქიფანიძე (თსუ, საქართველო)

სახელმწიფო ენის შესწავლიდან სამოქალაქო ინტეგრაციამდე

ნაშრომის მიზანია, საქართველოს მაგალითზე აჩვენოს, თუ რა მიმართება არსებობს მრავალენოვან და მრავალეროვან ქვეყნებში სახელმწიფო ენის შესწავლასა და სამოქალაქო ინტეგრაციას შორის და რა გამოწვევების წინაშე დგას საქართველო ამ თვალსაზრისით. კვლევის მიზნების მისაღწევად გამოყენებულია აღწერითი და შედარებითი მეთოდები.

საქართველო მრავალეროვანი ქვეყანაა. საქართველოში ჩატარებული უკანასკნელი აღწერის მიხედვით, მისი მოსახლეობის 13 პროცენტი ეთნიკურად არაქართველია და ქართული (სახელმწიფო) ენა არ არის მათი პირველი (მშობლიური) ენა. არაქართულენოვანი

მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ვერ ფლობს სახელწიფო ენას (ქართულს) ან არასათანადოდ ფლობს მას.

სახელმწიფო ენა, ერთი მხრივ, ნებისმიერი ქვეყნის სუვერენიტეტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია და ცხადია, დღეს სადავო არ გახლავთ. სახელმწიფო ენის სტატუსის განსაზღვრა, მისი უფლებების დაცვა გავრცელების ფორმებზე ზრუნვა - სახელმწიფოს სიმტკიცის ნიშნად აღიქმება. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ესა თუ ის ქვეყანა საკმაოდ მომთხოვნია საკუთარი სახელმწიფო ენის ცოდნის უზრუნველყოფი ღონისძიებების გატარებისას, საერთაშორისო თანამეგობრობა გაგებით ეკიდება ამ ფაქტს და აღნიშნულ ღონისძიებებს ქვეყნის სახელმწიფოებრივი განმტკიცებისა და სამოქალაქო ერთსულოვნების მიღწევის საშუალებად მიიჩნევს (იხ. მაგალითად, ბალტიის ქვეყნების მაგალითი).

მეორე მხრივ, უაღრესად ნიშანდობლივია, რომ სამოქალაქო ინტეგრაციის პროცესის ძირითად მაჩვენებლად დღეს სწორედ სახელმწიფო ენის ცოდნაა მიჩნეული. წინამდებარე კვლევა სწორედ საკითხის ამ ასპექტს ეხება.

ცნობილია, რომ სახელმწიფო ენის ფლობასა და სამოქალაქო ინტეგრაციის შორის პირდაპირი მიმართება არსებობს, რადგან, მისი არცოდნის შემთხვევაში, მოქალაქის ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებში ჩართულობისა და ინფორმაციაზე წვდომის შანსი მინიმალურია, რაც ლოგიკურად განაპირობებს უმცირესობათა წარმომადგენლებისათვის სოციალურ უთანასწორობას, მათ გარიყვას ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებიდან, შრომის ბაზარზე დამკვიდრების ნაკლებ შესაძლებლობებს და ა. შ. ბუნებრივია, ეს ფაქტორები აქტუალურია საქართველოშიც.

სწორედ ამ პრობლემათა დაძლევის გზებია მოცემულია ისეთ საერთაშორისო დოკუმენტებში, როგორებიცაა Language Rights of Language Minorities; Global education monitoring report.

მოხსენებაში განხილულია, თუ ზემოთ მოყვანილ დოკუმენტებზე დაყრდნობით, როგორ შეიძლება ამ სახის პრობლემების დაძლევა ქართულ რეალობაში, რა როლი შეიძლება შეასრულონ ხელისუფლებამ, განათლების სისტემამ, მასმედია, სამოქალაქო სექტორმა ამ პროცესებში. ხაზგასმულია ადგილობრივი თემისა და დომინანტი მოსახლეობის თანამშრომლობის როლიც.

მოხსენებაში საუბარია იმ პოტენციურ საფრთხეზეც, რომელიც სახელმწიფო ენის გავრცელების „დაჩქარებულ“ მიდგომას ახლავს;

კერძოდ, როდესაც ეროვნული უმცირესობები უმნიშვნელოვანესად აღიქვამენ სახელმწიფო ენის სწავლის აუცილებლობას და შვილებს სახელმწიფო ენაზე აძლევენ განათლებას (მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში არსებობს საშუალო სკოლები უმცირესობათა ენებზე). ეს უმცირესობათა ნაწილის საზოგადოებრივ განწყობებებში უკურეაქციას იწვევს. პრობლემის გადასაჭრელად კი საუკეთესო გამოსავალი არაქართულენოვანი მოსახლეობისათვის ბილინგვური განათლების მოდელის შეთავაზება გვესახება.

მარიამ მანჯგალაძე (თსუ, საქართველო)

მულტიკულტურული გარემო და ენის სწავლების თანამედროვე საშუალებები

თანამედროვე განათლების სისტემა სერიოზული გამოწვევის წინაშე დგას. თითქმის ყველა ქვეყანას სწავლა-სწავლების თავისებური ხედვა აქვს; ცხადია, მიზანიც აქვს გამოკვეთილი:

სახელმწიფო ინსტიტუცია ცდილობს, ყველა მოქალაქეს ჰქონდეს მთელი სიცოცხლის მანძილზე ხარისხიანი განათლების მიღებისა და თვითრეალიზების თანაბარი შესაძლებლობა; გაუმჯობესდეს განათლების ეროვნული სისტემა და ექვემდებარებოდეს აპრობირებულ სტანდარტებს.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სახელმწიფო ენის სწავლება სათანადო დონეზე ნებისმიერი ქვეყნისთვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია - შესაბამისად, პროფესიონალები ცდილობენ შედეგზე ორიენტირებული სწავლება უზრუნველყონ.

დღეისათვის არსებობს არაერთი საინტერესო, ტრადიციული თუ ინოვაციური მეთოდი, რომელთა გამოყენება ენის სწავლების პროცესს აუმჯობესებს; თუმცა, არ არსებობს უნივერსალური მეთოდი, რომელსაც ნებისმიერი ენის მასწავლებელი გამოიყენებს და წარმატებული შედეგიც ექნება. ხშირად ინდივიდუალური მიდგომა სწავლების ხარისხის გაუმჯობესების მთავარი საყრდენია, ინოვაციური რესურსის შეთავაზება მემსწავლელისთვის კი - ეფექტური საშუალება.

ენის შესწავლა ახალი კულტურის შესწავლასაც გულისხმობს, ახალ კულტურულ სივრცეში კი ხშირად განსხვავებულია კულტურული ფასეულობები, რწმენა და წარმოდგენები.

კულტურული კონტექსტის არცოდნამ ენის შემსწავლელი რომ არ მიიყვანოს ფრუსტრაციამდე, საჭიროა ორმხრივი ინტერესის გათვალისწინება: შესასწავლი მასალა უნდა აიგოს, ერთი მხრივ, შესასწავლი ენის კულტურის ამსახველი კომპონენტების მიხედვით, მეორე მხრივ კი - შემსწავლელთათვის ნაცნობი გარემოს ამსახველი მაგალითების საფუძველზე (იგულისხმება თემატური ტექსტები, დიალოგები, სავარჯიშოები... როგორც მოსასმენი, ისე საკითხავი მასალა). ფაქტია, რომ მულტიკულტურულ გარემოში ენის შესწავლა იოლდება სწავლების თანამედროვე საშუალებების გამოყენებით, ვგულისხმობთ ელექტრონული სწავლების კომპონენტებსა და მულტიმედია-ლექსიკონებს. შემსწავლელი უკვე იმახსოვრებს და აღიქვამს მასალას, თავად არეგულირებს შესასწავლ დროს და, ხშირ შემთხვევაში, აქვს უფრო სწრაფი შედეგი.

შეიძლება ვთქვათ, რომ თანამედროვე სწავლების პრიორიტეტია გააიოლოს შესწავლისა და აღქმის პროცესი, შექმნას ინტელექტუალური და ემოციური კომფორტი და გააუმჯობესოს სწავლა-სწავლების ხარისხი. შესაბამისად, ჩვენ ვიყენებთ ენის სწავლების როგორც უკვე კარგად აპრობირებულ მეთოდებს, როგორებიცაა: აუდიოლინგვური, აუდიოვიზუალური, კომუნიკაციური და სხვ., ისე ინტერკულტურული მიდგომის, შერეული და ელექტრონული სწავლების მეთოდებს. ამგვარი კომბინირებული სწავლების არჩევანი საშუალებას გვაძლევს, უფრო საინტერესო და შედეგზე ორიენტირებული გახდეს სწავლა/სწავლების პროცესი. მოხსენებაში განვიხილავთ კონკრეტულ მაგალითებს და მიღწეულ შედეგებს ჩვენი გამოცდილებიდან.

მარიამ მარდალავიშვილი (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ინტერკულტურული განათლების მნიშვნელოვანი ასპექტები და გამოწვევები

21-ე საუკუნის გამოწვევებმა ნიშანდობლივი გახადა განათლების ინტერნაციონალიზაციის საკითხის წინა პლანზე წამოწევა. ეკონომიკური გლობალიზაცია, დივერსიფიკაცია, მარკეტიზაცია - ეს ის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორები გახლავთ, რომლებიც უშუალოდ განაპირობებს ინტერკულტურული განათლების ასპექტებსა და მათ მნიშვნელობას.

საქართველო მრავალკონფესიური ქვეყანაა და არამართლმადიდებელთა რიცხვი ქვეყნის მასშტაბით დაახლოებით 16, 1 პროცენტს აღწევს (საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტი, 2002 წლის მოსახლეობის აღწერა) და შესაბამისად, მულტიკულტურული ღირებულებების ჩამოყალიბება და ინტერკულტურული სტრატეგიების სასწავლო პროცესში დანერგვა უმნიშვნელოვანეს სტრატეგიულ ფაქტორს წარმოადგენს. არსებულ სიტუაციაში სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სასწავლო პროცესის ისე წარმართვა, რომელიც უზრუნველყოფს როგორც ქართველ, ასევე არაქართველ სტუდენტთა საღად, კრიტიკულად მოაზროვნე მოქალაქეებად ჩამოყალიბებასა და ფორმირებას. ნაშრომის მიზანია, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში ეთნიკური უმცირესობებისათვის დანერგილი ინტეგრაციის პროგრამის ფარგლებში წარმოებული სასწავლო პროცესის ასპექტების ინტერკულტურულ ჭრილში განხილვა და ანალიზი.

ცხადია, ამ კუთხით ერთ-ერთ დღემდე დაუძლეველ გამოწვევასა და ხელისშემშლელ ფაქტორს პოსტსაბჭოთა სივრცის გადმონაშთები წარმოადგენს, რომლებიც საგანმანათლებლო კუთხითაც დღემდე რუსული ენისა და რუსული საინფორმაციო არხების დომინანტობასა და მასშტაბურობაზე მეტყველებს. შესაბამისად, დღის წესრიგში დგას მთელი რიგი საკითხების ისე სწავლება, რომ შესაძლებელი გახდეს საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური სტუდენტებისათვის:

- სახელმწიფოებრივი აზროვნების ჩამოყალიბება;
- სახელმწიფოში მცხოვრები სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის სოციოკულტურულ თავისებურებათა დაფასება და პატივისცემა;
- სოციოკულტურული მრავალფეროვნების მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულების გამოვლენა;
- ინტერკულტურული კომუნიკაციის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ხელშეწყობა (მალაქელიძე, 2013).

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს შემდეგში: ილიას უნივერსიტეტის ბაზაზე არ მომხდარა ეთნიკური უმცირესობების სასწავლო პროცესის კვლევა. იმ საკითხის ანალიზი, თუ რა ტიპის აქტივობები უწყობს ხელს არაქართულენოვან სტუდენტთა ინტეგრაციასა და ქართულის, როგორც მეორე ენის უკეთ შესწავლას.

საკვლევი პრობლემაა: მიუხედავად იმისა, რომ სალექციო პროცესში ინტენსიურად ხდება სხვადასხვა ტიპის აქტივობების გამოყენება, მაინც გამოწვევად რჩება:

- ეთნიკური უმცირესობის სტუდენტთა ქართულ საზოგადოებასთან ინტეგრაციისა და კომუნიკაციის საკითხები.
- აზერბაიჯანელ და სომეხ სტუდენტთათვის ქართულის ენის შესწავლა, ისე რომ მათ დაუბრკოლებლად შეძლონ ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში არჩეული პროფესიების მიმართულებით სწავლის გაგრძელება.

კვლევის მეთოდებად გამოვიყენეთ რაოდენობრივი კვლევა. კითხვარების სახით გამოვიკითხეთ ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენის ინტეგრაციის პროგრამის აზერბაიჯანელი და სომეხი სტუდენტები. გავარკვეეთ, რამდენად უჭირთ მათ ქართულ სივრცეში ინტეგრაცია და ადაპტაცია. როგორ აფასებენ ისინი ქართული ენის პროგრამას. როგორია მათი დამოკიდებულება ამ პროგრამის სწავლებისას გამოყენებულ მეთოდებსა და სტრატეგიებზე.

კვლევის შედეგების ანალიზი საშუალებას მოგვცემს, გავარკვიოთ სტუდენტთა გამოკითხვის შედეგები და დავდოთ რეკომენდაციები: როგორი სწავლების ფორმა უფრო ეფექტურია მათთვის; რომელი მეთოდით მიწოდებული ინფორმაცია უფრო მეტად ადვილად აღსაქმელია, როგორ სწავლობენ უფრო ადვილად და რატომ. ლექცია-სემინარებზე გამოყენებული აქტიური სწავლების ზემოთ ჩამოთვლილი მეთოდები რამდენად პრაქტიკულია აზერბაიჯანელი და სომეხი ახალგაზრდებისათვის ამ ფორმით მიღებული ცოდნა და რამდენად ახდენს ის მათ ინტეგრაციაზე გავლენას. ეს ყოველივე კი საწინდარი იქნება იმისა, რომ შევაჯამოთ არაქართულენოვანი სტუდენტების პრობლემები და მოთხოვნილებები და, შესაბამისად, სასწავლო პროცესი მათ საჭიროებებზე მორგებული სტრატეგიებითა და მეთოდებით გავაჯეროთ.

თეონა მატარაძე, თეა ქამუშაძე (თსუ, საქართველო)

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ სტუდენტთა ბარიერები დედაქალაქის ქართულ სოციოლინგვისტურ კონტექსტთან ადაპტაციაში

დედაქალაქში სასწავლებლად ჩამოსული ეთნიკური უმცირესობების ახალგაზრდა წარმომადგენლები, ენობრივი ბარიერის გარდა ახალ გარემოში სოციალურ ადაპტაციის პრობლემებსაც აწყდებიან. ეთნიკური

უმცირესობების სტუდენტთა ყოველდღიურ ცხოვრებაზე დაკვირვებით ჩნდება განცდა, რომ ისინი ადგილობრივ სტუდენტებთან სოციალური კომუნიკაციას დეფიციტს განიცდიან. ისინი უპირატესობას მათივე ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებთან ურთიერთობას ანიჭებენ, რაც მათთვის მეტად კომფორტულია.

პრეზენტაციის მიზანია იმ წინააღმდეგობების გამოვლენა, რასაც ეთნიკური უმცირესობათა სტუდენტები საქართველოში, თბილისის ქართულ სოციოლინგვისტურ კონტექსტში ხვდებიან. მოხსენება ეყრდნობა სოციოლოგიურ კვლევას, რომელიც 2017 წლის გაზაფხულზე თსუ ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის სტუდენტების მონაწილეობით ჩატარდა. გამოკითხვის მიზანი იყო: 1) სტუდენტთა სასწავლო გარემოს (უნივერსიტეტი, ლექციები, ქალაქი და ა.შ.) ემიკურია აღქმის შესწავლა; 2) სტუდენტებისათვის პრობლემურ საკითხთა იდენტიფიცირება, ურბანულ კონტექსტში (ჩვენ განვიხილავთ ისეთ შემთხვევებს, როგორცაა საცხოვრებლის ქირაობა, ტრანსპორტით სარგებლობა, ბანკის მომსახურება, საჯარო რეესტრთან, სასწრაფოსთან, პოლიციასთან და სხვა დაწესებულებებთან ურთიერთობა და სხვ.); 3) სხვა სტუდენტებთან, ლექტორებთან და უნივერსიტეტის ადმინისტრაციასთან ურთიერთობების სოციალური კონტექსტის შესწავლა; 4) ეთნიკური უმცირესობების სტუდენტთა სტუდენტური ცხოვრებიდან ექსკლუზია. კვლევისათვის სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენდა თსუ ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის სტუდენტები. სამიზნე ჯგუფის სრული მოცულობაა 265 სტუდენტი. აქედან გამოიკითხა 75 სტუდენტი. სტუდენტების გულწრფელობის გასაზრდელად ინტერვიუერის მონაწილეობა მინიმუმამდე იყო დაყვანილი.

რესპონდენტთა უმეტესობას (78.6%) მოუწია საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა და ბინის დაქირავება. მათგან (3.2%) მარტო, ხოლო 75% მეგობართან ან ნათესავთან ერთად ცხოვრობს. სტუდენტების 28.8% შეექმნა პრობლემა ბინის მეპატრონესთან ენობრივი ბარიერის ან ზოგადი დისკრიმინაციული დამოკიდებულების გამო. სტუდენტთა უმრავლესობა არ გრძნობენ ემოციურ მიჯაჭვულობას დედაქალაქთან ან უნივერსიტეტთან, 61.4% სტუდენტებისა არ თვლის თავს საუნივერსიტეტო ცხოვრებაში ინტეგრირებულად. მათი ნახევარი ამას ენობრივი კომპეტენციის სიმცირით, ხოლო მეორე ნახევარი კი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ სტერეოტიპული დამოკიდებულებით ხსნის. დედაქალაქი არ არის მოხერხებული საცხოვრებლად სტუდენტთა 58 %-

ისათვის, რისი მიზეზადაც ასევე ენობრივი ბარიერი და მათი ეთნიკური წარმომავლობის მიმართ დისკრიმინაციული განწყობები სახელდება. ლექტორებს ძირითადად ახასიათებენ პოზიტიურად და საგულისხმოა, რომ 10% ხაზს უსვამს მათ მეგობრულ დამოკიდებულებას. ზოგადად უნდა აღინიშნოს, რომ ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი სტუდენტები ფიქრობენ, რომ უნივერსიტეტი ყველას აძლევთ თანაბარ შესაძლებლობას მიიღოს კვალიფიციური განათლება.

თამარ მახარობლიძე (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

სამეტყველო ქართული ენის სწავლება ყრუ ბავშვებისათვის და აგრამატიზმის პრობლემა

აგრამატიზმი, როგორც კლინიკური ლინგვისტიკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სამუშაო სფერო, საქართველოში მხოლოდ ზოგადი ლოგოპედიური მოდელების ზედაპირული დამუშავებით შემოიფარგლებოდა. დღემდე არ ჩატარებულა ქართული ენის სრული ანალიზი ამ კუთხით. არ არის გამოვლენილი ქართული ენაში აგრამატიზმის მოვლენის ძირითადი თეორიული მახასიათებლები. საბჭოთა და პოსტსაბჭოთა ლოგოპედია ძირითადად ეყრდნობოდა რუსულ სამეცნიერო ლიტერატურაში გადამუშავებულ ზოგად ფონოლოგიურ მიდგომებს. ენის იერარქიის არც ერთ დონეზე არ იყო განსაზღვრული აგრამატიზმის სპეციფიკა ქართული ენის სისტემის თვალსაზრისით.

რამდენადაც ყრუ ბავშვები მოკლებულნი არიან მეხსიერების აუდიო არხით სამეტყველო ქართული ენის ათვისების ბუნებრივ პროცესს, ქართული სამეტყველო ენა ამ ბავშვებში და ასევე ყრუთა თემის მოზრდილ წარმომადგენლებთანაც ტოტალური აგრამატიზმით ხასიათდება. მიგვაჩნია, რომ შესამუშავებელია ყრუ ბავშვებისათვის ქართული სამეტყველო ენის შემსწავლელი სპეციალური პროგრამები, რომლებიც ორიენტირებული იქნება ვიზუალური არხის აქტიური გამოყენების პროცესზე და აუცილებლად გამოიყენებს ინოვაციურ ტექნოლოგიებსა და ვიზუალურ მულტიმედია პროგრამებს სასწავლო პროცესში.

ფაქტობრივად, წარმოდგენილი ნაშრომი არის პირველი ნაბიჯი ამ მიმართულებით. მოხსენება მოიცავს თეორიულ მსჯელობას ენის იერარქიის ყველა დონეზე. ამრიგად, მსჯელობა შეეხება მეტყველების თერაპიის სავარაუდო ლინგვისტურ სივრცეებს ქართული ენის ფონოლოგიური, მორფოლოგიური, სინტაქსური, ლექსიკური და სემანტიკური დონეების მიხედვით. აქვე ვისაუბრებთ დონეთაშორისი აგრამატიზმების შესახებაც და ყრუ ბავშვებისათვის ქართული სამეეტყველო ენის სწავლების ჩვენეული ხედვის შესახებაც.

იმედი გვაქვს, ქართული ენის სტრუქტურის მიხედვით წარმოდგენილი აგრამატიზმების თეორიული ანალიზი და ზემოთ წარმოდგენილი თემა საფუძველს ჩაუყრის ამ მიმართულების სამომავლო პრაქტიკულ კვლევებს.

დიანა ნემსიწვერიძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ენის სწავლების კომუნიკაციური მეთოდი

მოხსენებაში საუბარია „კომუნიკაციურ მეთოდზე“, რომელიც საკმაოდ პოპულარულია ენის სწავლების თანამედროვე მეთოდოლოგიაში, მისი შექმნა 60-იანი წლების ბოლოსათვის ენათმეცნიერებაში მიმდინარე პროცესებმა განაპირობა და, კერძოდ, აქცენტის გადატანამ ნიშნის მესამე – პრაგმატულ განზომილებაზე, რის შედეგადაც ენა აღქმულ იქნა არა როგორც მხოლოდ ენობრივი ფორმების სისტემა, არამედ, პირველ რიგში, როგორც ადამიანის ქმედების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ასპექტი.

მოხსენება თემა მოიცავს საგაკვეთილო პროცესზე დაკვირვების შედეგებს, სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენს VIII კლასი, რომელთანაც აქტიურად ვიყენებ ზემოთხსენებულ სტრატეგიას და შედეგი არის გაცილებით უკეთესი, ვიდრე სხვა მიდგომების გამოყენებისას, შესაბამისად ჩემი პოზიცია ასეთია: კომუნიკაციური მეთოდი პასუხობს ყველა იმ მოთხოვნილებას, რაც 21-ე საუკუნემ წამოჭრა სწავლა-სწავლების პროცესში- ენის გამოყენების უნარი და საშუალება, განვითარდეს ოთხივე უნარი (წერა, კითხვა, საუბარი, მოსმენა) თანაბრად.

ნინო ნიჟარაძე, ნათია ზვიადაძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

მოსწავლეთა დედაენის არცოდნის უპირატესობანი: ინგლისური ენის შემსწავლელთა მულტილინგვური ჯგუფის შემთხვევის ანალიზი

მოხსენებაში აღწერილია საქართველოში, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტში განხორციელებული კვლევა (შემთხვევის ანალიზი), რომელიც მიზნად ისახავდა სასწავლო პროცესის მახასიათებლების აღწერას კლასში, სადაც მასწავლებელს და ენის შემსწავლელს არ აქვთ საერთო ენა, გარდა შესასწავლი ენისა. ამ მცირემასშტაბიანი კვლევის მიზანია, ხელი შეუწყოს იმ საგანმანათლებლო კონტექსტის უკეთ გააზრებას, სადაც მულტილინგვურ აუდიტორიასთან მუშაობაში ნაკლებად გამოცდილ პედაგოგებს სწავლის შედეგებზე გასვლა უხდებათ სტუდენტების მშობლიური ენის დახმარების გარეშე და განსხვავებული კულტურული წარმომავლობის პირობებში. მასწავლებლების წინაშე შემდეგი გამოწვევებია: ახალი ლექსიკის, განსაკუთრებით აბსტრაქტული ერთეულების, შეტანისა და განმტკიცების სირთულე, ახალი გრამატიკული სტრუქტურების სუსტი გააზრება ახსნისას გამოყენებული ენის/ენების არასრულყოფილი ფლობის გამო, დისკუსიისას შემსწავლელთა გადართვა მშობლიურ ენაზე, რომელიც სრულიად უცხოა მასწავლებლისთვის, მოსწავლეების დამოკიდებულება მათ მობილურ აპარატებში ჩატვირთულ ლექსიკონებზე, სადისკუსიო თემატიკის შერჩევისას საჭირო ტექტი, განსაკუთრებით, როცა საქმე ეხება გენდერული როლების, ახალგაზრდული პრობლემების და ა. შ. საკითხებს.

კვლევის მონაწილეთა შორის იყო 6 თურქულენოვანი, 1 რუსულენოვანი (თურქული ენის შეზღუდული ცოდნით) და 1 ქართულენოვანი სტუდენტი, რომელთა ენობრივი დონე შეიძლება შეფასდეს, როგორც საშუალო ან საშუალოზე დაბალი. კვლევისთვის გამოყენებულ იქნა დაკვირვების და ინტერვიუების მეთოდები და გაკვეთილების აუდიოჩანაწერების ანალიზი. მოხდა ამ შედეგების შედარება ქართველ შემსწავლელთა მონოლინგვურ ჯგუფებში ჩატარებულ გაკვეთილებზე დაკვირვების შედეგებთან. მიუხედავად იმისა, რომ შორსმდინავალ დასკვნებზე საუბარი არ იქნებოდა

გამართლებული კვლევის მასშტაბიდან გამომდინარე, გამოვლინდა სასწავლო პროცესის რამდენიმე ასპექტი, სადაც მასწავლებლის და მოსწავლეების განსხვავებული ენობრივი წარმომავლობა შესაძლოა სასარგებლოც აღმოჩნდეს. ეს მოიცავს კლასში ინგლისურისა და სხვა ენების გამოყენების ფარდობით სიხშირეს, საკომუნიკაციო სტრატეგიების ფლობას და მათი გამოყენების სიხშირეს, ენობრივი ვარჯიშის მოცულობის გაზრდას დედუქციური პრეზენტაციებისთვის განკუთვნილი დროის შემცირების ხარჯზე, ინფორმაციის გაცვლის ბუნებრივი საჭიროების აუცილებლობას სტუდენტებსა და მასწავლებელს შორის კულტურული განსხვავებების არსებობის გამო.

ნინო პოპიაშვილი (თსუ, საქართველო)

აფხაზური და ოსური ენების სწავლების ძირითადი საკითხები მეოცე საუკუნის 20-50-იან წლებში

აფხაზური და ოსური ენების განვითარებაში მეოცე საუკუნის 20-50-იანი წლები მრავალმხრივად მნიშვნელოვანია როგორც ენათმეცნიერული, პოლიტიკური, იდეოლოგიური, ისე პედაგოგიური კუთხით. როგორც ცნობილია, ამ პერიოდში აფხაზური და ოსური ენები სხვადასხვა ენის დამწერლობების გამოყენებით ვითარდებოდა.

კერძოდ, აღსანიშნავია, რომ აფხაზური და ოსური ენები მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან რუსული გრაფიკის საფუძველზე ვითარდებოდა. 1923 წლიდან ოსური ენა, ხოლო 1926 წლიდან აფხაზური ენა ლათინური ანბანის საფუძველზე იწყებს განვითარებას, აღნიშნული მოვლენა დაკავშირებულია ნიკო მარის სახელთან. 1938 წლიდან ანბანი ორივე ენისათვის კვლავ შეიცვალა და ჩრდილოეთ ოსეთში ოსური ენის დამწერლობისათვის გამოიყენებოდა რუსული ანბანი, ხოლო სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში ოსური და აფხაზური ენების დამწერლობისათვის - ქართული ანბანი. 1954 წელს კი სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში ქართულ ანბანს კვლავ რუსული ანბანი ჩაენაცვლა.

ნიკო მარის „იფეტური თეორიის“ საბჭოთა სივრცეში აღიარებამ ოსური და აფხაზური ანბანების პირველი ცვლილებები და ლათინიზაცია გამოიწვია. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ლათინურ ანბანს ემყარებოდა მე-20 საუკუნის 20-იანი წლებიდან ცენტრალური აზიის თურქულენოვანი ენების დამწერლობებიც.

ანზანების ცვლილება მტკივნეული და რთული საკითხია, რაც თავისებურად აისახა აფხაზური და ოსური ენების საგანმანათლებლო პროცესებზე, ასევე, ამ ენების ლიტერატურულ პროცესზე და მის განვითარებაზე. მოხსენებაში ვისაუბრებთ აღნიშნული საკითხების ფილოლოგიურ, პოლიტიკურ და პედაგოგიურ ასპექტებზე.

ნონა პოპიაშვილი (ოსუ, საქართველო)

მოდერატორთა მიერ გამოყენებული ლინგვისტური სტრატეგიები მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ონლაინკურსებზე

ონლაინკურსების მზარდი პოპულარობა ზოგადად, და მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ონლაინკურსების მომრავლება კონკრეტულად, განაპირობებს ონლაინკომუნიკაციების მიმართულებით კვლევის ინტენსივობას ბოლო ათწლეულის განმავლობაში. რა სტრატეგიებს იყენებენ ონლაინ ინსტრუქტორები მულტიკულტურული ონლაინკურსების მოდერირებისას რათა შეინარჩუნონ და წახალისონ მონაწილეთა ჩართულობა და ინტერაქცია კურსის მიმდინარეობისას? რა კონკრეტულ ხერხებს მიმართავენ ინტერპერსონალური დამაბულობის შესამცირებლად და ონლაინკომუნიკაციის დინამიკის შესანარჩუნებლად? როგორც ზოგიერთი მკვლევარი აღნიშნავს, კომპიუტერით მოდერირებულ კომუნიკაციაში არსებობს გარკვეული ბარიერები, რაც ხელს უშლის მონაწილეთა სოციალურ ინტერაქციას. მაგალითად, შესაძლოა კურსის მონაწილენი პირადად არ იცნობდნენ ერთმანეთს კურსის დაწყებამდე (მაღალი სოციალური დისტანცია). ამავდროულად, მნიშვნელოვანია კულტურული და ენობრივი განსხვავებები რა გავლენას ახდენს კურსის დინამიკაზე. ჩვენ მიზანს წარმოადგენდა, დაგვედგინა, როგორ ეხმარება თავაზიანობის სტრატეგიები სოციალური ურთიერთთანამშრომლობის ჩამოყალიბებაში სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელ მონაწილეებს. გამოვიკვლიეთ სოციალურ-ინტერპერსონალური ასინქრონული კომუნიკაციის ნიმუშები ერთი კონკრეტული ონლაინკურსის მასალაზე დაყრდნობით. კვლევის მეთოდად გამოყენებული იქნა დისკურსის ანალიზი. შევეცადეთ გაგვერკვია, როგორ მოახერხეს მონაწილეებმა

ერთმანეთთან ურთიერთობა ჯგუფური სამუშაოს შესრულებისას და, ასევე, როგორ დაამყარეს პირადი ურთიერთობები სოციალური ფორუმის პოსტების მეშვეობით. რა როლს თამაშობდა ამ კომუნიკაციაში მათი კულტურული თავისებურებები?

აღსანიშნავია, რომ შესწავლილი მონაცემების ფარგლებში მონაწილეებსა და ასევე მოდერატორსა და მონაწილეებს შორის კომუნიკაცია ჰარმონიულად მიმდინარეობდა. ჩვენ გამოვყავით და გავანალიზეთ მოდერატორის მიერ გამოყენებული თავაზიანობის სტრატეგიები და ასევე ის ლინგვისტური ხერხები (სოციალური ხასიათის სამეტყველო აქტები), რომელთაც მოდერატორი უმეტესად მიმართავდა მონაწილეთა ჩართულობის გასაზრდელად. ასევე, ის რამდენიმე ლინგვისტური სტრატეგია, რომელთაც მონაწილენი იყენებდნენ ერთმანეთთან კომუნიკაციის დროს.

ნაშრომში გაანალიზებულია ნიმუშები ონლაინმოდერატორთა მოსამზადებელი კურსიდან, რომელიც 10 კვირის განმავლობაში გრძელდებოდა და რომელშიც 15 მონაწილე იყო ჩართული 6 ქვეყნიდან. თითქმის მთელი კურსი მიმდინარეობდა ასინქრონიულ ფორმატში, ორი, სინქრონიულ რეჟიმში მიმდინარე ვიდეოკონფერენციის გამოკლებით. ვფიქრობთ, გამოკვეთილი და შესწავლილი სტრატეგიების ანალიზი დაეხმარებათ ონლაინ ინსტრუქტორებს მულტიკულტურული ონლაინკურსების მოდერირების პროცესში უკეთ გადასცენ ცოდნა მონაწილეებს, რაც გაზრდის ონლაინ კურსების ეფექტიანობას.

ფატი რამიშვილი, რუსუდან გერსამია, (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

ინტერკულტურული კომპეტენციის განვითარება ქართულის, როგორც მეორე ენის/უცხო ენის, სახელმძღვანელოებში

ენა სოციუმის არსებობის განმსაზღვრელი კომპონენტია და კულტურის ფენომენს წარმოადგენს. საკომუნიკაციო, ექსპრესიული და მაკონსტრუირებელი ფუნქციებთან ერთად, მეოთხე, *მაკუმულირებელი ფუნქცია* სწორედ ეროვნული კულტურისა და კაცობრიობის მიერ შექმნილ ცივილიზაციათა ყველა მონაპოვრის ენაში დაუნჯებას

გულისხმობს, ვინაიდან სწორედ ენის საშუალებით ხდება ამა თუ იმ სოციუმის, ერის მსოფლხედვის, სამყაროს ხატისა და კოგნიტური სურათების რეპრეზენტირება. ამიტომაც, ცხადია, ენის სწავლების უმთავრეს მიზანს ენობრივ-კულტურული კომპეტენციის განვითარება უნდა წარმოადგენდეს. მაგრამ საინტერესოა, როგორ ხდება ქართულის, როგორც მეორე / უცხო ენის სასწავლო სახელმძღვანელოებში ინტერკულტურული კომპეტენციის განვითარება? რა სავარჯიშოები და დავალებათა ტიპები არის წარმოდგენილი ამისთვის? რამდენად ითვალისწინებს ქართულის, როგორც მეორე/უცხო ენის სასწავლო სახელმძღვანელოები, აფექტური სასწავლო მიზნების განვითარებას?

მოცემულ კითხვებზე პასუხის გასაცემად მოხსენებაში:

- ✓ მიმოვიხილავთ კულტურის მრავალგანზომილებიან მოდელს;
- ✓ წარმოვადგენთ სახელმძღვანელოთა ანალიზის ინტერკულტურულ სწავლებაზე ფოკუსირებულ კრიტერიუმებს:
  - რა თემებია წარმოდგენილი სახელმძღვანელოებში და სცდება თუ არა ისინი ფაქტობრივი ქვეყანათმცოდნეობის საკითხებს;
  - არის თუ არა წარმოდგენილი იმგვარ დავალებათა ტიპები, რომლებიც ემსახურება პერსპექტივათა ცვლას;
  - რამდენად არის მოცემული იმგვარი დავალებები, რომლებიც მიზნად ისახავს საკუთარი კულტურისა და ღირებულებების ანალიზს/რეფლექსიას;
  - წარმოდგენილია თუ არა დავალებები, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია უცხო კულტურის წარმომადგენლებთან დიალოგში შესვლა.
- ✓ შინაარსის ანალიზის/კონტენტ ანალიზის მეთოდის გამოყენებით განისაზღვრება დავალებათა რომელი ტიპები უწყობს ხელს ქართულის, როგორც მეორე/უცხო ენის A დონის სახელმძღვანელოებში ინტერკულტურული კომპეტენციის განვითარებას;
- ✓ მოხსენების ფარგლებში გაიცემა ზოგადი რეკომენდაციები ინტერკულტურული კომპეტენციის განმავითარებელ დავალებებთან დაკავშირებით.

ინგა სანიკიძე, (თსუ, საქართველო)

მეორე ენის სწავლების ძირითადი მეთოდები და პრაქტიკული განხორციელების გზები [ახალშექმნილი პრაქტიკული სახელმძღვანელო „ქართული ენა – სამართალმცოდნეობა“]

ენობრივი პოლიტიკის მართებული წარმართვა ყოველთვის არის ნებისმიერი ქვეყნის პრიორიტეტი, ამიტომ ჩვენი ქვეყნის თანამედროვე გამოწვევათა შორის აქტუალურ პრობლემად უმცირესობათა ინტეგრირების პრობლემა რჩება. სტრატეგიული მიზანი ე.წ. *გლოტოფაგიური* ხასიათის მოვლენათა (რაც დომინანტი ენის, ქართულის მიერ ქვეყანაში გავრცელებულ სხვა ენებზე ზეწოლასა და მათს შევიწროებას გულისხმობს) თავიდან აცილებაა.

ეთნიკურ უმცირესობებში სახელმწიფო ენის სწავლება მხოლოდ ურთიერთშეთანხმების შედეგად შეიძლება განხორციელდეს. ასეთ შემთხვევაში ერთ მხარეს - სხვადასხვა სოციალურ-ეთნიკური ჯგუფის თავისუფალი ნება და მეორე მხარეს - სახელმწიფო ვალდებულებები მოიაზრება. ფ. დე სოსიური შენიშნავს: „ენებს მეტწილად წერილობითი ფორმით ვიცნობთ“-ო (სოსიური 2002; 34) და, მართლაც, თვით მშობლიურ ენაშიც კი შემეცნების შუალედური რგოლი ძირითადად ის წერილობითი წყაროა, რომელსაც სხვაგვარად სახელმძღვანელოებს ვუწოდებთ. სწორედ ამ საბაზისო ცოდნით იწყება ენის პრაქტიკული და აქტიური გამოყენება, რომელიც საყოფაცხოვრებო, პრეფესიულ თუ სოციალურ-კულტურულ სფეროებში უნდა განხორციელდეს.

ენის სწავლება, თავისთავად, არ არის მარტივი პროცესი, ამიტომ სისტემურ მეთოდოლოგიურ მიდგომას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. ენის კომუნიკაციური ფუნქციონირება ცალკეული ენობრივი ნიშნებით ხდება; ეს უკანასკნელნი კი საკუთარ თავში ლექსიკურ-გრამატიკული მოდელირების ქვესისტემებსა და მათი მართებული მიწოდების მეთოდებს მოიაზრებს. ენის სახელმძღვანელოს ოთხკომპონენტთან (1. ტექსტი [ლექსიკა]; 2. ტექსტის გააზრება, 3. მოსმენა, 4. წერა) საყრდენზე აგება შემსწავლელს მოტორული ეტაპისათვის ამზადებს და ფართო სოციალურ გარემოს უხსნის. ეს საერთაშორისო სტანდარტი მას ფსიქოფიზიოლოგიურ განწყობასაც უქმნის – შეიმეცნოს მეორე ენა, როგორც ამ ენაზე მოლაპარაკეთა ეთნოკულტურული მახასიათებელი. ჩვენ მიერ შედგენილ პრაქტიკულ სახელმძღვანელოში გათვალისწინებულია როგორც საერთო დიდაქტიკური, ისე – საკუთრივ

ლინგვისტური მეთოდები. სახელმძღვანელო ემსახურება იმას, რომ შემსწავლელმა სტუდენტმა (//მოსწავლემ) გამოიმუშაოს არაერთი უნარი, მათ შორის, უპირველესად, კომუნიკაციური და წერითი თუ ზეპირი პროდუცირების უნარები.

ჩვენ მიერ სახელმძღვანელოს („ქართული ენა – სამართალმცოდნეობა“ [ზღვრული დონე B1+]) შექმნისას ერთ-ერთი მთავარი მიზანი ქართული ენის სწავლების პროცესის გაიოლება იყო, თუმცა ისე, რომ მორფოლოგიურად მარკირებული კატეგორიები ყურადღების მიღმა არ დარჩენილიყო; ამიტომ გრამატიკული ფორმების მიწოდებისას გავითვალისწინეთ მხედველობითი მეხსიერების როლი და პორცელაციის საფუძველზე შექმნილ სპეციალურ „დაფებზე“ საგანგებოდ შერჩეული მასალა განვალაგეთ. ქართულის, როგორც აგლუტინაციური ენის, ურთულესი აგებულება შემსწავლელს ძირითადად კომუნიკაციური გრამატიკის დონეზე მიეწოდება. ქართული ენის სწავლება დარგობრივ (სამართალმცოდნეობით) კონტექსტშია გადატანილი და კურსის დამთავრების შემდგომ იზრდება არა მხოლოდ კომუნიკაციური, არამედ – დარგობრივი კომპეტენცია.

გავითვალისწინეთ აგრეთვე ეთნოკულტურული (ამ შემთხვევაში - ქართულენოვანი ეთნიკური ჯგუფის) ენობრივი ასპექტები და ყოველი სასწავლო თავის ბოლოს გამორჩეული ადგილი აქტიური გამოყენების ფრაზოლოგიურ შესიტყვებათა (მაგ., „ენა დაება“, „ხელი შეუწყო“ და მისთ.) შესწავლას დავუთმეთ. ასეთი ტიპის ფორმათა მიწოდება სამეტყველო აქტის შემდგომი მოდელირების პროცესს ეხმარება და კომუნიკაციურ კომპონენტს აძლიერებს. ეს და სხვა მრავალი მეთოდოლოგიურად გათვლილი ენობრივი სეგმენტი საფუძვლად უდევს ჩვენ მიერ შექმნილ ქართული ენის სახელმძღვანელოს, რომელშიც თავს იყრის ენის, როგორც პოლიფუნქციური კონცეპტის, არაერთი წახნაგი.

დარგობრივი სახელმძღვანელო „ქართული ენა - სამართალი“ სიახლეა ქართულ პედაგოგიკურ სივრცეში, ის ქმნის ძირითად ლინგვისტურ ბაზას და, იმავდროულად საქართველოში მცხოვრებ უმცირესობათა წარმომადგენლებს შემდგომი პროფესიული საქმიანობისაკენ უხსნის გზას.

შენიშვნა: მოხსენების ფარგლებში იგეგმება შედგენილი სახელმძღვანელოს პრეზენტირებაც.

რუსუდან სალინაძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

ზმნის პირთა მიმართების სწავლება არაქართულენოვანთათვის

ენის სწავლების საწყის ეტაპზე, როცა მთელი ყურადღება მიმართულია საკომუნიკაციო ფრაზების ათვისებისაკენ, განსაკუთრებულ მიდგომას საჭიროებს პრობლემა: რა დოზით უნდა მიეწოდოს ენის შემსწავლელს გრამატიკის თეორიული მასალა. ცალმხრივად, სხვადასხვა გარემოების გათვალისწინების გარეშე, საკითხი ვერ გადაწყდება. აუცილებელია მხედველობაში იქნეს მიღებული სუბიექტური და ობიექტური გარემოებანი. კერძოდ: ენის შემსწავლელის კატეგორია (შესასწავლი ენის ფლობის დონე, შესწავლის ხანგრძლივობა...) და ენის შესწავლის მოტივაცია. ყველა შემთხვევაში მიგვაჩნია, რომ საწყის ეტაპზე სწავლება მიმართული უნდა იყოს საკომუნიკაციო კომპეტენციის გაძლიერებისკენ, ანუ გრამატიკული მასალა უნდა მიეწოდოს იმ დოზით, რაც აუცილებელია პრაქტიკული კომუნიკაციისათვის. ეს შესაძლებელია აისახოს მზა სახით მიწოდებულ საკომუნიკაციო ფრაზებში, სავარჯიშოებში, სქემებში...

ერთ-ერთი რთული პრობლემა, რაც თავს იჩენს არაქართულენოვანთათვის ენის სწავლების პროცესში, არის ქართული ზმნის ნაირგვარ ფორმათა, განსაკუთრებით კი ზმნის პირთა რელაციის, ზმნის პირთა კომბინაციების, გაგება-გააზრება და კომუნიკაციაში გამოყენება. სრულიად განსხვავებული სისტემის ენის მატარებელ არაქართულენოვანს, ქართული ზმნის პოლიპერსონალიზმიდან გამომდინარე, უჭირს ზმნასთან შეწყობილი რამდენიმე პირის აღქმა, ზმნური ფორმით გამოხატვა და აზრის სათანადოდ გადმოცემა. მაგალითად, ენის შემსწავლელებმა შეიძლება თქვან: „წიგნი **მეგობართან** გაუგზავნეთ, თუ შეიძლება!“ ნაცვლად წინადადებისა: „წიგნი **მეგობარს** გაუგზავნეთ, თუ შეიძლება!“ ამ წინადადებაში პირთა მიმართება გამოხატულია **-თან** თანდებულისანი სახელის მეშვეობით, რაც დამახასიათებელია სხვა სისტემის (რუსული, თურქული...) ენებისათვის.

რა მეთოდს უნდა მივმართოთ სწავლების საწყის ეტაპზე იმისათვის, რომ ენის შემსწავლელს გავუადვილოთ ზმნის პირთა რელაციის გაგება. ვფიქრობთ, პირთა მიმართების გამომხატველი ზმნების შერჩევა უნდა მოხდეს მარტივი კომუნიკაციისათვის ისეთი აუცილებელი, აქტიური ფორმების მიხედვით, როგორცაა: **გაკეთება** (ვუკეთებ – მიკეთებს...), **დარეკვა** (გირეკავ-მირეკავ...)... ამ ზმნათა უკეთ ახსნისა და

გაგებინებისთვის შესაძლებელია მოვიშველიოთ თანდებულნი კონსტრუქციები: **მიკეთებს ის მე მას** (მიკეთებს დედა მე საჭმელს) = **აკეთებს ის მას ჩემთვის** (აკეთებს დედა ჩემთვის საჭმელს); **მირეკავს ის მე** (მირეკავს მეგობარი მე) = **რეკავს ის ჩემთან** (რეკავს მეგობარი ჩემთან)... შემდგომ შეიძლება შემოვიტანოთ საიქეთო-სააქეთო ორიენტაციის გამომხატველი ზმნები: **მიწერა-მოწერა** (ვწერ – მწერს...), **მიცემა-მოცემა** (ვაძლევ – მაძლევს...)... აგრეთვე: „მეტყველება წრის“ **ველაპარაკები – მელაპარაკება, ვეუბნები – მეუბნება...** მეშველზმნიანი **მიყვარხარ, ვუყვარვარ...** ეს ზმნები მხოლოდ ახლანდელი დროის ფორმით, ფრაზების საშუალებით უნდა მიეწოდოს ენის შემსწავლელს. მაგალითად: *მე მეგობარს ვურეკავ; დედა ყოველდღე მირეკავს...* ენის შემსწავლელი დიალოგებში, საკითხავ ტექსტებში... ზმნის პირთა კომბინაციების რამდენჯერმე გამოყენებისას, დაიმახსოვრებს ამგვარ ფორმებს, მომდევნო ეტაპზე კი ყურადღებას გაავამახვილებთ იმაზე, თუ ზმნის რომელი პირი რომელ პირთან ქმნის მიმართებას და ამას ვაჩვენებთ პირთა კომბინაციის სქემების სახით.

ზმნის ძირითადი დროების შესწავლის შემდეგ შეიძლება შემოვიტანოთ აქტიური გამოყენების ზმნის პირთა კომბინაციის ცხრილიც, რომელშიც ასახული იქნება მხოლოდ სამი ძირითადი დრო. ამგვარად, ენის სწავლების პროცესში ეტაპობრივად ენის ცოდნის დონეების მიხედვით არავერბალური და ვერბალური საშუალებებით ჯერ ვაძლევთ პირთა კომბინაციების სქემას, შემდეგ – მზა ფრაზებს აღსაქმელად და დასამახსოვრებლად, სწავლების ბოლო ეტაპზე, მოგვიანებით, ზმნათა ჯგუფების მიხედვით, ანუ გადავდივართ შედარებით სისტემურ სწავლებაზე, რაც გულისხმობს პირთა რელაციის გამომხატველ სხვადასხვა ტიპის ზმნათა შესწავლას ცხრილების საშუალებით.

მოხსენებაში უფრო ვრცლად იქნება წარმოდგენილი ის ვერბალური და არავერბალური საშუალებები, რაც ქართული ენის შემსწავლელებს გაუადვილებს ზმნის პირთა მიმართების გააზრებასა და კომუნიკაციაში გამოყენებას.

ქეთევან სოფრომაძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

თარგმანის როლი უცხო ენის სწავლების პროცესში

რუსული ენის, როგორც უცხო ენის, სწავლების თანამედროვე მეთოდიკა დიდ ყურადღებას უთმობს თარგმანის გამოყენების აუცილებლობასა და შესაძლებლობას რუსული ენის სწავლების პროცესში. საკითხმა თარგმანის გამოყენების შესახებ რუსული ენის სწავლებისას გამოიწვია კამათი, საწინააღმდეგო შეფასებები და საპირისპირო მოსაზრებები.

შეფასებები მერყეობს უკიდურესად დადებითსა და კატეგორიულად უარყოფითს შორის. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, განვსაზღვროთ, რა ადგილი შეუძლია დაიკავოს თარგმანმა რუსული ენის პრაქტიკულ კურსში.

ვფიქრობთ, „სასწავლო თარგმანი“ უნდა გამოეყოს „თარგმანის“ ზოგად კონცეფციას, ვინაიდან სასწავლო თარგმანი გამოიყენება მხოლოდ სასწავლო მიზნით, როგორც უცხო ენის სწავლების ერთ-ერთი ხერხი. სასწავლო თარგმანი უკავშირდება უცხო ენაზე მოცემული ტექსტის განმარტებას და მის გაგებას უცხო ენის შესწავლის პროცესში. ეს ხერხი გვეხმარება, ჩავწვდეთ შესასწავლი ენის საფუძვლებს, გავცნოთ თარგმანის მეთოდიკასა და ტექნიკას, გავაღრმავოთ ენის ცოდნა. სასწავლო თარგმანის გამოყენება სასწავლო-მეთოდური მიზნით გულისხმობს, მაგალითად, უცხო ენაზე მოცემული მასალის (ლექსიკური ერთეულების, გრამატიკული კონსტრუქციების და ა.შ.) სემანტიზაციას. ამდენად, სასწავლო თარგმანი უცხო ენის სწავლებისას გვეხმარება გადავწყვიტოთ ისეთი ამოცანები, როგორებიც არის უცხო ენის ცოდნის გამყარება და სისტემატიზაცია გრამატიკის, ლექსიკის, სინტაქსისა და სტილისტიკის სფეროში; მოსწავლეთა ენობრივი კომპეტენციის გაფართოება; მთარგმნელობითი საქმიანობის ძირითადი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება; თუმცა, ეს უკანასკნელი არ გულისხმობს მთარგმნელობითი საქმიანობის განვითარებას.

სასწავლო თარგმანი უნდა გამოვიყენოთ, როგორც ხერხი, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი გახდება მშობლიური ენიდან რუსულზე

გადატანის უნარ-ჩვევების გააზრება, კორექტირება და ავტომატიზაცია „ბილინგვას“ უნივერსალური შესაძლებლობების განვითარების გზით (როგორებიც არის დევერბალიზაცია, ტრანსფორმაცია, ერთი ენიდან მეორე ენაზე გადართვის უნარი). ამგვარ მიდგომას დადებითი შედეგი მოაქვს ენის სრულყოფილად დაუფლების თვალსაზრისით, რადგანაც ავტომატიზაციას მივყავართ შიგაენობრივი თარგმანის თანდათანობით შემცირებამდე.

შეიძლება ითქვას, რომ სასწავლო თარგმანი ეფექტურია, როგორც სწავლების დამატებითი საშუალება, რომელსაც თან ახლავს ერთენოვანი ენობრივი სავარჯიშოები და მეტყველების პრაქტიკა.

წინამდებარე თემის კვლევისას ჩვენ შევეცადეთ, პასუხი გავცვა რუსული ენის სწავლებისა და ზოგადად უცხო ენის სწავლების მეთოდიკაში წამოჭრილ შეკითხვაზე, რომელიც დღემდე იწვევს აზრთა სხვადასვაობას: რა ადგილი შეიძლება დაიკავოს თარგმანმა რუსული ენის პრაქტიკულ კურსში? სასწავლო თარგმანის გამოყენება აუცილებელი და შესაძლებელია ახალი ენის სწავლების პროცესში, ის ხელს უწყობს უცხო ენის დაუფლებას.

თამარ სრესელი, ციკო ინაური (თსუ, საქართველო)

ქართული კინო - ქართულის როგორც მეორე ენის შესასწავლად

მოხსენებაში საუბარი იქნება კინოს საშუალებით ქართულის, როგორც მეორე ენის შესწავლის მეთოდზე. საქართველოში მცხოვრები უცხოენოვანი სტუდენტები, რომლებიც ენას A2 დონეზე მაინც ფლობენ, მას ბევრად უფრო სწრაფად, ხარისხიანად და ეფექტურად შეისწავლიან. მეთოდი მოიცავს: ყურების, მოსმენის, წერისა და საუბარის კომპონენტებს. აღნიშნული მეთოდი უცხოელ სტუდენტებს ენის შესწავლის გარდა, ქართულ გარემოში სწრაფ ადაპტირებაში ეხმარება, რის შედეგადაც ისინი უფრო თავისუფლად ურთიერთობენ სხვა სტუდენტებთან. კინოს, როგორც სასწავლო რესურსის გამოყენება, მსოფლიო პრაქტიკისათვის სიახლეს არ წარმოადგენს. ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში კინო უცხო ენის დაუფლების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია (ე.წ. „ცელულოიდის ენები“). მაგალითად, გერმანიაში კინოს საშუალებით ენის შესწავლა ჩვეული პრაქტიკაა.

როგორც გოეთეს ინსტიტუტში აცხადებენ, ენის შემსწავლელი ეს პროგრამა არ ჩამორჩება მსოფლიოში აღიარებულ TestDaf-სადა DSD-ს. მათი აზრით, ენის შესწავლის ეს მეთოდოლოგია ბევრად უფრო სწრაფია და ეფექტური.

ჩვენს მიზანს, ცხადია არ წარმოადგენდა, რომელიმე ქვეყნის ან ინსტიტუტის გამოცდილების პირდაპირი გადმოღება. ეს პროექტი ჩვენს სამუშაო გამოცდილებაში გაჩნდა და თავისებური სახე მიიღო. ვინაიდან სამეტყველო ფუნქციები (მოსმენა/ლაპარაკი) შედარებით რთულად განსავითარებელ კომპეტენციებს წარმოადგენს, მივიჩნიეთ, რომ ამ თვალსაზრისით ქართულ კინოს დადებითი როლი შეეძლო ეთამაშა. კინოს საშუალებით სტუდენტებმა შეიძინეს არა მხოლოდ ენობრივ კომპეტენციები, არამედ გათვითცნობიერდნენ ხელოვნების ამ უმნიშვნელოვანეს მიმართულებაში, რომელმაც, ვფიქრობთ, მათი ინტელექტუალური და ენობრივი შესაძლებლობები გააფართოვა. პროექტის განხორციელებისათვის, რომელიც სწავლების ერთ სემესტრზეა გათვლილი, 15 ქართული ფილმი შეირჩა. ფილმის ჩვენებამდე სტუდენტები, ლექტორის დახმარებით, გარკვეულ ინფორმაციას იღებდნენ ფილმის ისტორიისა და სიუჟეტის შესახებ. ფილმებზე რეფლექსიის სახით დართულია განსხვავებული ტიპის ტექსტები: ინტერვიუ, ბლოგი, სტატია თუ რეცენზია, რომელიც სტუდენტების წარმოდგენებს ფილმებთან დაკავშირებულ თემატიკაზე მნიშვნელოვნად აფართოებს. ფილმის ჩვენების შემდეგ იმართება დისკუსია-საუბარი შესაბამის თემებზე, რომლის მოდერაციასაც ლექტორი საკუთარ თავზე იღებს

დისკუსიის დასრულების შემდეგ სტუდენტები ავსებენ სპეციალურად მომზადებულ ტესტებს. ყოველი ტესტი 20 საკითხს მოიცავს, რომელთაგან ნაწილი სავარაუდო პასუხებით გვხვდება, ნაწილი კი ღია ტიპის შეკითხვების სახითაა დასმული. ტესტი ამოწმებს სტუდენტის სხვადასხვა კოგნიტიურ უნარ-ჩვევას, როგორებიცაა: ცოდნა, გაგება, გამოყენება, ანალიზი, სინთეზი და შეფასება, რაც საერთო სწავლების ხარისხის სტრატეგიებში თავსდება.

თამარ ტურძელაძე, (მარნეულის დიდი მულანლოს საჯარო სკოლა, საქართველო)

სკოლის ეზო, როგორც სასწავლო გარემო და სასწავლო რესურსი (ლაპარაკის უნარ-ჩვევის განვითარებისათვის).

მეორე ენის/უცხო ენის სწავლებისას, შესაბამისი ენობრივი გარემოს არარსებობის პირობებში, მთავარი გამოწვევა მოსწავლეთა სამიზნე ენაზე ალაპარაკებაა.

წინამდებარე მოხსენება წარმოადგენს კვლევას, რომლის მიზანია, მიმოვიხილოთ და კოლეგებს გავაცნოთ ჩვენი მცდელობები, დაგვერღვია ტრადიციული საგაკვეთილო ფორმატი, რათა მოსწავლეები გათავისუფლებულიყვნენ დადგენილი საგაკვეთილო ჩარჩოებისგან და შეგვექმნა მათთვის კარგი ატმოსფერო ალაპარაკებისთვის, ასევე, ავთენტურთან ძალიან მიახლოებული საკომუნიკაციო გარემო.

სკოლის ეზო არაჩვეულებრივი ადგილია, სადაც შეგვიძლია მოსწავლეებს ლექსიკა გავუმდიდროთ. ცნობილია, რომ შემსწავლელებს უადვილდებათ ისეთი ლექსიკური ერთეულების შესწავლა, რომელთა წარმოდგენაც შეუძლიათ ვიზუალურად, ასევე, რომლებიც ახლოს დგას მათ ემოციურ სამყაროსთან, სკოლის ეზოში კი თვალსაჩინოებები მზა სახით არის წარმოდგენილი, იქ ყველაფერი ნაცნობი და ახლობელია ჩვენი მოსწავლეებისთვის. გარდა ამისა, როგორც ცნობილია, მეორე/უცხო ენაზე ალაპარაკებას აფერხებს ფორმალური სასწავლო გარემო და მართული სასწავლო პროცესი, სკოლის ეზო კი ყველაზე ხელმისაწვდომი ადგილია, სადაც ბუნებრივად იქმნება არაფორმალური, უშუალო გარემო და სადაც შეგვიძლია მოვახდინოთ უმართავი სასწავლო პროცესის სიმულირება - ბუნებრივ, რეალურ საკომუნიკაციო სიტუაციასთან მაქსიმალურად მიახლოება, ასე რომ ლაპარაკის, როგორც მიზნობრივი უნარ-ჩვევის განვითარების მიზნით, საკმაოდ ეფექტიანია სკოლის ეზოს გამოყენება როგორც სასწავლო რესურსად, ასევე, სასწავლო გარემოდ.

როგორც ცნობილია, შემსწავლელთათვის საკომუნიკაციო კომპეტენციის გამომუშავებაში მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორებია ემოცია და ჩართულობა. ნაშრომში გაგაცნობთ და გავაანალიზებთ ჩვენ მიერ მოფიქრებულ სახალისო აქტივობებს, რომლებმაც მოსწავლეებში მძაფრი ემოციები გამოიწვიეს და, შესაბამისად, ჩართულობა იყო მაქსიმალური.

ზემოაღნიშნული აქტივობები წარმოადგენს სხვადასხვა სახის თამაშებს - თამაშით ხდება ახალი ლექსიკის ათვისება; წინადადების კონსტრუირებაში გაწაფვა; მოსწავლეები თამაშობენ მათთვის კარგად ცნობილ თამაშს, რომელიც მცირედ მოდიფიცირებულია. მაგალითად, "დამალობანას" თამაშის დროს წინასწარ ვაძლევთ გარკვეულ ფრაზებს, რომლებიც აუცილებლად უნდა გამოიყენონ, ამგვარად, უწევთ თამაშის დროს ამა თუ იმ სიტუაციაზე სპონტანურად რეაგირება, ანუ ამ თამაშის დროს ხდება მოსწავლეების რეალურ საკომუნიკაციო სიტუაციაში ჩაყენება; მოსწავლეებს ვთავაზობთ ასევე სიტუაციურ თამაშებს, მაგალითად, მოსწავლე ირგებს გიდის როლს, რომელმაც თავის თანატოლ ქართულენოვან სტუმრებს უნდა გააცნოს სკოლის ეზოს „ღირსშესანიშნოებანი“. სიტუაციური თამაშების დროს განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა სხეულის ენის - ქესტიკულაციის, მიმიკის გამოყენებას, არტისტიზმს; ეზოში მოსწავლეები ასევე აკეთებენ პრეზენტაციას, მაგალითად, საუბრობენ წელიწადის დროებზე, სხვადასხვა სეზონზე აღწერენ გარემოს, აფიქსირებენ სეზონურ ცვლილებებს ბუნებაში, ამინდში.

იმისათვის, რომ შევძლოთ ექსპერიმენტის შედეგების გაანალიზება, სასურველია, ეს აქტივობები ვიდეოზე გადავიღოთ. ძირითადად, ვიყენებთ განმავითარებელ შეფასებას, რადგან ჩვენი მიზანია, ხელი შევუწყოთ მოსწავლეთა ალაპარაკებას - მოსწავლეებს წინასწარ ვაცნობთ აქტივობების შესაბამის რუბრიკებს და აქტივობის დასრულების შემდეგ, ამ რუბრიკების მიხედვით ვაკეთებთ კომენტარებს სიტყვიერად, თუმცა, სიტუაციური თამაშისა და პრეზენტაციის შეფასებისას ვიყენებთ განმსაზღვრელ შეფასებას.

თეა ფეტელავა, (თსუ, საქართველო); ნინო აბრალავა (თბილისის სამედიცინო უნივერსიტეტი, საქართველო)

გერმანულის როგორც მეორე უცხოური ენის სწავლა/სწავლების თანამედროვე ტენდენციები

გლობალურ, მულტიკულტურულ და კროსკულტურულ სამყაროში უცხოური ენის თეორიულ და პრაქტიკულ დონეზე შესწავლა აუცილებელი წინაპირობაა ქვეყნებს შორის საერთაშორისო დიალოგის ეფექტურად წარმართვისათვის.

მსოფლიოს კომპიუტერიზაცია-ინტერნეტიზაცია, პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული და პრაგმატული მოცემულობები, ასევე საკომუნიკაციო და სასწავლო მოთხოვნილებები, მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე აყენებს უცხოური ენების სწავლებითა და შესწავლით დაინტერესებულ პირებს.

მოხსენება ეხება გერმანული ენის სწავლა/სწავლების ტენდენციებს ტრადიციული და ინოვაციური მეთოდების გამოყენებით როგორც ინტერკულტურულ ასევე მულტიმოდალურ ჭრილში. კონსტრუქტივისტული მიდგომების საფუძველზე მოტივაციის შექმნა / ამაღლება, კომუნიკაციური, შესაბამისად, ინტერკულტურული კომპეტენციის განვითარება და მათი გამოყენება პრაგმატულ კონტექსტში - ნაშრომის მთავარი სადისკუსიო საკითხებია.

რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის საფუძველზე გამოვლენილი ექსპერიმენტული ჯგუფის შედეგების ინტერპრეტაცია, წარმატებული მაგალითების ჩვენება და ემპირიული ცოდნის გაზიარება გააუმჯობესებს ენობრივი პოლიტიკის მენეჯმენტს მეორე ენის სწავლა/სწავლების კონტექსტში.

ნათია ფუტკარაძე (ენის ამერიკული ცენტრი, საქართველო)

უცხოელთა მიერ ქართული ზმნის შესწავლისას დაშვებული შეცდომები ქართული ენის სწავლებისათვის

ბოლო პერიოდში უფრო და უფრო ფართოვდება ქართული ენის შემსწავლელ უცხოელთა წრე; შესაბამისად, იზრდება მოთხოვნილება, ქართულის შემსწავლელთ მარტივად მიეწოდოთ ენის იმანენტური ბუნების ამსახველი ლოგიკური წესები შესაბამისი ტერმინოლოგიით.

ჩვენი მიზანია, შევისწავლოთ ქართული ზმნის სწავლებისას გამოვლენილი საინტერესო საკითხები და სტუდენტთა მიერ დაშვებული შეცდომების საფუძველზე დავადგინოთ აღნიშნული საკითხის სწავლების ძლიერი და სუსტი მხარეები.

წინამდებარე გამოკვლევა ეყრდნობა ჩვენ მიერ მოპოვებულ ემპირიულ მონაცემებს - 2013-2018 წწ. ინგლისურენოვან სტუდენტთა მიერ შესრულებულ საშინაო და საკლასო წერით დავალებებს; მასალის რაოდენობიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, კვლევის შედეგები არ არის

რეპრეზენტაციული. აუცილებელია უფრო მომცველობითი მონაცემების შეკრება სრული სურათის წარმოსაჩენად, რაც უკვე ჩვენი სამერმისო კვლევის მიზანია.

სახელმძღვანელოებში მითითებული გრამატიკული წესები ზოგ შემთხვევაში ნაკლებად არის გათვალისწინებული სხვა ენების მცოდნეთა ენობრივ კომპეტენციასა და შესაძლებლობებზე. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა უცხოელთა წერით დავალებებში გამოვლენილი ლოგიკური შეცდომები; კერძოდ, მათი გათვალისწინებით გრამატიკული წესების კორექტირება და პრაქტიკულ სავარჯიშოთა შედგენა. მაგ., უცხოელ მოსწავლეთა მიერ აგებული ზმნური ფორმები ცხადყოფს, რომ უჭირთ ვინისა და მანის რიგის პირის ნიშანთა ფუნქციებში გარკვევა, რადგანაც (ტრადიციულ და პოპულარულ) სახელმძღვანელოთა უმრავლესობაში ისინი გრამატიკულ სუბიექტთან და გრამატიკულ ობიექტთან არიან იდენტიფიცირებულნი.

ვფიქრობთ, უფრო ლოგიკურია დატიური სუბიექტისა და ბრუნვაუცვლელი (სახელობითბრუნვიანი) აქტანტის ფუნქციების აღნიშვნა მანის რიგით მარკირებულ დატიური კონსტრუქციის სტატიკურ ზმნურ ფორმებში (*მიყვარს, მენატრები* და სხვ.).

ქართული ენის შესწავლისას უცხოელებს სერიოზულად აბრკოლებს ტერმინოლოგიური სიჭრელე, ქართულ მორფო-სინტაქსურ ცნებათა აღმნიშვნელი ტერმინების საკითხი თუ ერთი და იმავე აფიქსისათვის სხვადასხვა ფუნქციის მინიჭება; მაგ., სრულ დეზორიენტირებას იწვევს ერთი და იმავე ზმნური ხმოვანი პრეფიქსების სხვადასხვა გრამატიკული კატეგორიის ნიშნად მიჩნევა (ქცევის ნიშნად, გვარის ნიშნად, საზედაო სიტუაციის ნიშნად...).

უცხოელთა მიერ ქართულის შესწავლისას დაშვებული შეცდომების ანალიზის საფუძველზე მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება შედარებით იოლად აღსაქმელი წესები და შესაბამის პრაქტიკულ სავარჯიშოთა ნიმუშები.

ნინო ფხაკაძე, ეკატერინე გაჩეჩილაძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

სოციოკულტურული კომპეტენციის განმავითარებელ კოგნიტურ სტრატეგიათა დინამიკა დისკურსულ დონეზე

სოციოკულტურული კომპეტენცია ძირითადად მეორე ენის/უცხო ენის ათვისების მაღალ საფეხურზე ვლინდება და ადასტურებს ენის სრულყოფილი გამოყენების შესაძლებლობას. ამიტომ აღნიშნული კომპეტენციის განვითარება უმნიშვნელოვანესია. შესაბამისად, მეთოდური, თეორიული, პრაქტიკული თვალსაზრისით განსაკუთრებით საყურადღებოა სოციოკულტურული კომპეტენციის განმავითარებელ სტრატეგიათა განხილვა. ამჯერად შევხებით მხოლოდ კოგნიტურ სტრატეგიებს.

კოგნიტურ სტრატეგიებს განვიხილავთ სამიზნე ჯგუფებზე დაკვირვების შედეგების ანალიზის საფუძველზე.

მიგვაჩნია, რომ სოციოკულტურული კომპეტენცია ვითარდება დისკურსულ დონეზე. დაკვირვებამ აჩვენა, რომ ეს პროცესი თანამიმდევრულია, რაც დაკავშირებულია სტრატეგიათა რეალიზების დინამიკასთან. ჩვენი დაკვირვებით, დისკურსულ დონეზე ეს დინამიკა ვლინდება სხვადასხვა ტიპის ტექსტებში.

დაკვირვება განვახორციელეთ ორ ერთგვარი ენობრივი კომპეტენციის მქონე სამიზნე ჯგუფზე. საანალიზოდ ავიღეთ თხრობის, აღწერისა და ანალიზის ტიპის ტექსტები ერთგვარი თემატიკით. ერთ სამიზნე ჯგუფს მივაწოდეთ ყველა ტიპის ტექსტი, ხოლო მეორეს - მხოლოდ ანალიზის ტიპის ტექსტი. დავაკვირდით თითოეულ ჯგუფში კონკრეტული კონცეპტის აღქმის დონეს საფეხურებრივად, პროცესი დავასრულეთ დავალებით - ახალი ტექსტის შექმნა შეძენილი სოციოკულტურული კომპეტენციის გამოყენებით.

დადგინდა, რომ პირველ სამიზნე ჯგუფში, მეორესთან შედარებით, გაცილებით მაღალი ხარისხის იყო კონცეპტის აღქმის პროცესი, მისი გათავისების დონე, შესაბამისად - სოციოკულტურული კომპეტენცია.

ამდენად, კვლევამ დაადასტურა როგორც მეთოდის - კოგნიტურ სტრატეგიათა დინამიკურობის, ასევე კვლევა-რეალიზების დონის - დისკურსული დონის - შერჩევის უპირატესობა.

მიგვაჩნია, რომ ამ მეთოდით შესაძლებელია სოციოკულტურული კომპეტენციის განვითარება, რაც თავის მხრივ, დაკავშირებულია ენის სრულყოფილ ფლობასთან.

ნინო ქამუშაძე (თსუ, საქართველო)

დუალური მულტილინგვური განათლების მოდელის პილოტირება დაწყებითი საფეხურის კლასებში

ბილინგვიზმი გულისხმობს ორი ან მეტი ენის მონაცვლეობით გამოყენებას. ბავშვი ადვილად გადაერთვება ერთი ენიდან მეორეზე. ენების მონაცვლეობა მას ხელს არ უშლის აზროვნებასა და ფიქრში. თუმცა, გარკვეულწილად, არსებობს საფრთხე იმისა, რომ ბილინგვიზმი დროთა განმავლობაში შეიცვალოს გარემოების მიხედვით: მაგალითად, შეძენილი ენა დომინანტი ენა გახდეს...

მრავალი კვლევა ჩატარებულა იმის შესახებ, თუ რა არის ბილინგვიზმი, როგორი შედეგები აქვს მას ზრდასრულ თუ მოზარდ ადამიანში, როგორ გავლენას ახდენს ბილინგვური განვითარება მოზარდზე (ზოგადად, ადამიანზე) და სხვ.

მოხსენებაში წარმოდგენილია ინფორმაცია იმ პრობლემების შესახებ, რომლებიც აქტუალურია საქართველოს სახელმწიფო სკოლების დაწყებით კლასებში მულტილინგვური / ბილინგვური განათლების მხრივ: საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ 2009 წელს შეარჩია 40 არაქართულენოვანი სკოლა, სადაც უნდა განხორციელებულიყო მულტილინგვური სწავლების პილოტირება; ერთ-ერთი ამ სკოლათაგანი იყო სსიპ ქალაქ თბილისის 98-ე საჯარო სკოლა. მოხსენებაში შემოგთავაზებთ ჩვენ მიერ ამ სკოლაში ჩატარებული კვლევის შედეგებს: სპეციალური კითხვარების მეშვეობით, განხორციელდა სკოლის მოტივაციის, რესურსების, ბილინგვური სწავლების გამოცდილებისა და პირობების დადგენა. კვლევა ჩატარდა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიისა და განათლების მეცნიერებათა

ფაკულტეტის მულტილინგვური განათლების საბაკალავრო პროგრამის სტუდენტების მიერ, 2016-2017 სასწავლო წელს.

მოხსენებაში აქცენტი გაკეთდება მულტილინგვური განათლების პროგრამის ეფექტურობის განმსაზღვრელ ფაქტორებზე; როგორც ყველა სხვა სახელმწიფოში, ასევე საქართველოშიც, ბილინგვური განათლების პროგრამების ფართოდ დანერგვას შეიძლება მოჰყვეს ეთნიკური უმცირესობების მხრიდან ნეგატიური დამოკიდებულება. მოხსენებაში შემოგთავაზებთ საქართველოში მოქმედი მულტილინგვური განათლების საპილოტე პროექტების განხორციელებისას წარმოჩენილ პრობლემებს და მათი გადაჭრის გზებს (რეკომენდაციებს).

ბილინგვური სწავლებისთვის სკოლებს არჩეული აქვთ სხვადასხვა პროგრამის ტიპები. 98-ე საჯარო სკოლას არჩეული აქვს დუალური განათლების პროგრამის ტიპი. მოხსენებაში გაეცნობით ამ პროგრამის ეფექტურობას კერძო სკოლის მაგალითზე, განვიხილავთ, თუ რას მოიცავს ზოგადად დუალური განათლების ტიპი და როგორ მიმდინარეობს პრაქტიკულად ამ პროგრამით სწავლება კონკრეტულ სკოლაში: რომელი საგნების სწავლება მიმდინარეობდა ორ ენაზე და რა შედეგები მიიღეს სკოლაში. კლასებში გაკვეთილებზე მიმდინარეობს რუსული და ქართული ენების მონაცვლეობა; პილოტირების საწყის ეტაპზე სკოლას ჰქონდა არჩეული მხოლოდ საქართველოს ისტორია და საქართველოს გეოგრაფია, რომელთა სწავლებაც მიმდინარეობდა მეორე (სახელმწიფო) ენაზე; მომდევნო წლებში სკოლამ თანდათან გაზარდა სახელმწიფო ენაზე მიმდინარე საგნობრივი გაკვეთილების რაოდენობა.

სწავლების პროცესში ძალიან მნიშვნელოვანია მასწავლებლის როლი; მოხსენებაში მოცემულია ინფორმაცია, თუ რა მდგომარეობაა ამ მხრივ 98-ე საჯარო სკოლაში. ცალკე კვლევის საკითხია მშობელთა და თემის ჩართულობა, რომელსაც სასწავლო პროცესში ყველა ბილინგვური სკოლისთვის დიდი მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს. კონკრეტული სკოლის მაგალითზე შევეცდებით, მოხსენებაში წარმოვადგინოთ, თუ როგორია მშობელთა ჩართულობა სასწავლო პროცესში, რა მიღწევები და რა პრობლემები იკვეთება ამ კუთხით.

მანანა ქაჯაია (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თსუ, საქართველო)

წერითი და ზეპირი მეტყველების ენობრივ სავარჯიშოთა სიტუაციურობა და კომუნიკაციურობა

ბილინგვური განათლება მნიშვნელოვანია სტუდენტთა სოციალური უნარების განვითარების თვალსაზრისით. ბილინგვალებს აქვთ ორ ენაში კომპეტენცია, რაც ხელს უწყობს სხვა ხალხის კულტურის მიმართ პატივისცემის დამკვიდრებას, ეს კი ჩამოყალიბებას იწყებს არა მხოლოდ სწავლების პროცესში, არამედ ერთმანეთთან ურთიერთობის დროსაც.

მგრძობელობის მხარდასაჭერად ვიყენებთ შემდეგ აქტივობებს:

- დისკუსია/დებატები – ინტერაქტიური სწავლების გავრცელებული მეთოდი;
- ინდუქციური მეთოდი;
- დედუქციური მეთოდი და პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება (ახალი ცოდნის მიღებისა და საწყის ეტაპად კონკრეტული პრობლემის გამოყენება).

კვლევის მიზანია პროდუცირების (წერითი მეტყველების) უნარების განვითარება; აუდიოტექსტის მოსმენის სტრატეგიების სწავლება და ჩაწერის უნარ-ჩვევების განვითარება; წერა-კარნახით სწავლა, ასევე - ზეპირი მეტყველებიდან გამომდინარე მიღებული ინფორმაციის კლასიფიკაციის, ფაქტების შეჯერების, განზოგადების, ანალიზის, კრიტიკული აზროვნების, არგუმენტტირებისა და დასკვნების გაკეთების უნარი.

კომუნიკაციის უნარის განვითარებაში, ზოგადი და ლინგვისტური განვითარების დონისთვის საჭიროა შესაბამისი სავარჯიშოების შერჩევა.

სამეტყველო სავარჯიშოების შესრულების დროს უაღრესად მნიშვნელოვანია მიღწევადი მიზნების დასახვა და მოსალოდნელი შედეგების რეალისტური შეფასება. სავარჯიშოები ისე უნდა იყოს შერჩეული, რომ სტუდენტს შესაბამისი შემეცნებითი მასალა მიეწოდოს.

აუცილებელია სავარჯიშოთა სიტუაციურობა და კომუნიკაციურობა.

ლინგვისტური და ფსიქოლოგიური საფუძვლების განხილვის შედეგად შესაძლებელია ფონეტიკური და გრამატიკული ინტერფერენციის თავიდან არიდება და აღმოფხვრა, სამუშაო სისტემის აგებისათვის მთავარი პრინციპების ფორმულირება.

შეცდომების გამომჟღავნება ენის სწავლების მეთოდოლოგიაში „სუსტ ადგილებს“ წარმოაჩენს შეცდომა კი არის ერთ–ერთი უმთავრესი იარაღი სწორი ნორმალური მეტყველების ფუნქციონირებისა, შინაგანი მეტყველების ჩამოყალიბებისა.

მასალა უნდა შეირჩეს, ისე, რომ დაეხმაროს სტუდენტს შეცდომების დაშვების დასაძლევად და გამართული წერის უნარის გამოსამუშავებლად.

წერითი და ზეპირი მეტყველების განვითარების პირველ ეტაპზე მიწოდებული სავარჯიშოების მიზანი უნდა იყოს ფონეტიკური ინტერფერენციის მოხსნა და მომზადებული ზეპირი და წერითი მეტყველების ორთოგრაფიული უნარის გამომუშავება.

მეორე ეტაპზე გრამატიკული ინტერფერენციის დაძლევა, ფონეტიკური და გრამატიკული მოვლენების დამახსოვრება და ნახევრად მომზადებული ზეპირი და წერითი მეტყველების გამომუშავება.

მესამე ეტაპზე – სავარჯიშოები უნდა იყოს ორიენტირებული შესწავლილი ფონეტიკური და გრამატიკული მოვლენების თავისუფლად გამოყენებისა და წერითი და ზეპირმეტყველებაში ჩართვის განვითარებაზე.

აუცილებელია ორთოგრაფიული უნარის კორექტირებაც. საჭიროა რბილი თანხმოვნების წარმოთქმა; სიტყვათა წყვილების გამოყოფა, არსებითი და ზედსართავი სახელების დამახსოვრება. ყურადღება უნდა გამახვილდეს მოთხრობით ბრუნვაზე და ა. შ.

ჭაბუკი ქირია, ელისაბედ მაჩიტაძე (თსუ, საქართველო)

მომავალი დროის ფორმათა სწავლების საკითხი არაქართულენოვან კონტინგენტთან მუშაობისას

ჩვეულებრივ, მყოფადის წრის ნაკვეთებისთვის ამოსავალია აწმყო სათანადო ფორმები; ზმნისწინდართული აწმყო მყოფადია. დღეს მყოფადის ნაკვეთის სისტემური წარმოება მორფოლოგიური საშუალებებით შეუძლებელია ზმნისწინის გარეშე. ზმნათა უმრავლესობაში აწმყოსა და მყოფადის წრის ნაკვეთთა დაპირისპირება მხოლოდ ზმნისწინის საშუალებით ხდება. ფორმათა მყოფადი სხვა საშუალებით არ იწარმოება.

ზმნათა უმრავლესობისთვის ეს არის ახალი ფუნქციის (მომავალი დროის გამოხატვის ფუნქციის) სისტემური გრამატიზაციის გზა.

საზოგადოდ, მომავალი დროის გადმოცემა ზმნის სხვადასხვა მწკრივის/ნაკვეთის საშუალებითაა შესაძლებელი (ამ მხრივ განსაკუთრებით კავშირებითის ფორმები გამოირჩევა). ამჯერად ჩვენი ყურადღების ცენტრშია მყოფადის ფორმები, რომელთაც ცალსახად მომავალი დროის გაგება აქვთ.

როგორ ვასწავლოთ არაქართულენოვანებს ეს ფორმები? რაზე გავაკეთოთ აქცენტი?

პირველ რიგში, ცხადია, საგანგებოდ ვმუშაობთ ზმნისწინების თემაზე (ზმნისწინი პოლიფუნქციური ელემენტი) და ყურადღებას ვამახვილებთ მათგან ფორმალურების თვალსაზრისით განსაკუთრებით გამორჩეულებზე.

სათანადო კონტინგენტთან მუშაობისას ყურადღება უნდა მიექცეს ორ გარემოებას:

1. ცალკეა გამოსაყოფი მოძრაობის გამომხატველი ზმნები (მიდის, მიფრინავს, მიხტის...), რომელთაც საერთოდ არ შეუძლიათ მომავალი დროის ფორმათა წარმოება; ზმნისწინს აქ აბსოლუტურად სხვა ფუნქცია აკისრია - მიმართული გეზის მარკირება.

2. ზმნისწინის ფუნქციით შეიძლება შეგვხვდეს ი- პრეფიქსი: ვახშმობს - ივახშმებს, სადილობს - ისადილებს, წვიმს - იწვიმებს, თოვს - ითოვებს, ზმნისწინი და ი- პრეფიქსი გრამატიკულ-ფუნქციური თვალსაზრისით ამ შემთხვევაში აბსოლუტურად ერთია.

ირმა ქურდაძე (სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

კულტურათა დიალოგების გამოყენება - მეორე ენის სწავლებაში(სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის მაგალითზე)

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის სპეციფიკიდან გამომდინარე - მულტიკულტურული გარემოს პირობებში, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მოქმედ საბაკალავრო და მასწავლებლის მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამებში წამყვან ადგილს იკავებს კურსი - საბუნებისმეტყველო/ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სწავლების დიდაქტიკა.

ასევე, ცალკე დისციპლინად ისწავლება მეორე ენის სწავლების მეთოდიკა.

ამ კურსების სწავლება განპირობებულია იმით, რომ ენის გამოყენების სფეროები მულტიკულტურული გარემოს პირობებში ერთ-ერთი ყველაზე ფართო სფეროა. შესაბამისად, მეორე ენა, მისი სწავლების მიდგომები - მულტიკულტურული განათლების კონტექსტში საკმაოდ ფართოდ უქმდება საბუნებისმეტყველო/კუმანიტარულ მეცნიერებათა სწავლებისას სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში.

კურსის - მეორე ენის სწავლება/სწავლის მიმართულება მოიცავს „კულტურათა დიალოგის“ მისალწვევ კომპეტენციებს, სასწავლო პროცესის მართვის მიდგომებს, სტუდენტთა ცოდნის შეფასებისა და თვითშეფასების პროცედურებს, დასაქმებისათვის მზაობის ხარისხის ამაღლებას და ამ კუთხით ახალი მიდგომების დახვეწა/ანალიზს.

მომავალი მასწავლებლის მომზადების პროცესში მისი ეფექტური საქმიანობის უზრუნველსაყოფად უნდა მოხდეს უმაღლესი სკოლის პროფესორ/მასწავლებელთა თვითეფექტურობის ამაღლების გზებისა და საშუალებების განმსაზღვრელი მასალებით უზრუნველყოფა.

რამდენად ითვლება ენის სწავლების შემავსებელ ნაწილად კულტურის სწავლება?

ლინგვისტები და ანთროპოლოგები დიდი ხანია აღიარებენ, რომ ენის ფორმები და მათი გამოყენება ასახავს იმ საზოგადოების ღირებულებებს, რომელ ენაზეც ეს საზოგადოება საუბრობს.

მიჩნეულია, რომ სასარგებლოა კულტურული თავისებურებების ჩართვა განხილვებისა და დისკუსიების სახით ლინგვისტურ ფორმებთან ერთად, რათა ლინგვისტურად სწორი ფორმა, კულტურულად შესაბამისი იყოს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მასწავლებლების მომზადებისას, ძირითადი აქცენტების გაკეთებისას, უნდა გავიდეთ სოციალურ ინტეგრაციაზე კულტურათა კონტექსტით - სხვადასხვა ეთნიკურ უმცირესობებთან.

საკითხის შესწავლის პროცესში კვლევის მეთოდოლოგიაში გამოიკვეთა პრაქტიკის კომპონენტი, მაგალითად მეორე ენის შესწავლისას ჩაშენებული პრაქტიკის პერიოდში სტუდენტებმა მოაწყვეს საინტერესო ღონისძიება - კულტურათმშორისი დიალოგები და, ამის საფუძველზე, მოაწყვეს ახალი წლის რიტუალები მრავალეთნიკურ სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისთვის.

სტუდენტებმა წარმოადგინეს სომხების, უკრაინელების, ებრაელების, პოლონელების, თურქების მიერ ახალი წლის მილოცვის ტრადიციები, ისინი ესაუბრებოდნენ ერთმანეთს თავიანთი ტრადიციების ენით...ყოველი ჯგუფი ცდილობდა ხალხური, ტრადიციული ცეკვებითა და სიმღერებით, სუფრის განსხვავებული ატრიბუტიკით, განსხვავებული კულტურით წარედგინა საკუთარი თავი.

ლონისძიების ეფექტურობაზე მსჯელობა შეგვიძლია ლონისძიებაში მონაწილე სტუდენტების გამოკითხვებით. გამოკითხული 23 სტუდენტი ერთხმად აცხადებს, რომ ერთი ლონისძიების ფარგლებში ჩატარებულმა კულტურათმშორისმა დიალოგმა დიდი გამოცდილება შესძინა მათ.

ასეთი სწავლებისას წინა პლანზე გადმოდის პრაქტიკული სწავლების კომპონენტი/საგნებში ჩაშენებული პედაგოგიური პრაქტიკის სხვადასხვა აქტივობა - არაფორმალური ურთიერთობები, ექსკურსიები.

ამკარად ჩანს, რომ ამ დროს მიღებული ცოდნა სტუდენტებს ძალზედ უადვილებს ურთიერთობას სხვადასხვა სოციუმთან, ხელს უწყობს მათ ინტეგრაციას.

შესაბამისად, მივდივართ დასკვნამდე, რომ ინტერკულტურული სწავლებისას მთავარია არა ინფორმაციის ცოდნა სხვა კულტურის შესახებ, არამედ იმისი ცოდნა, როგორ ჩაერთო ამ კულტურაში საჭიროების შემთხვევაში, როგორ წარმართო საუბარი და საქმიანობა კულტურულ კონტექსტში.

რამაზ ქურდაძე (თსუ, საქართველო)

არავინა, დღესა, ზეგა ტიპის გავრცობილი ფორმების შესახებ ქართულის როგორც მეორე/უცხო ენის სწავლების დროს

არაქართველებისა და უცხოელების მიერ ქართული ენის შესწავლის დროს მრავალი სირთულე იჩენს თავს. ერთ-ერთი მათგანია ერთი ტიპის სახელებთან და მორფოლოგიურ ელემენტებთან ხმოვანი -ა-ს გაჩენა „ყოფნა“ ზმნის მხოლობითი რიცხვის აწმყოს მესამე პირის შემოკლებული ფორმისა და -ც ნაწილაკის დართვის დროს: *არავინ არის* → *არავინ-ა-ა*, *არავინ* → *არავინ-ა-ც*.

ასეთი ვითარება შემდეგ მეტყველების ნაწილებსა და მორფოლოგიურ ელემენტებთან გვაქვს: ზოგიერთ ჩენებით ნაცვალსახელთან: *ეგაა, ესაა, ისაა*; ზოგიერთ უარყოფით ნაცვალსახელსა თუ სიტყვასთან: *არაა, ვერაა*,

ვერავინაა, ნურავინაა; ზოგ კითხვით ნაცვალსახელთან თუ ზმნიზედასთან: *არსადაა, აქაა, დღესაა, ვერსადაა, ვინაა, ზეგაა, იქაა, მაზეგაა, მანდაა, როდისაა, სადაა, ხვალიაა* და სხვ.; ზოგ ბრუნვის ნიშანთან: *-ის, -ით, -ად: სახლი-ისაა, სახლ-ითაა, სახლ-ადაა;* ზოგიერთ თანდებულთან: *-თან, -ვით, -კენ: სახლ-თანაა, სახლი-ვითაა, სახლსა-ვითაა, სახლის-კენაა* და სხვ.

ამ ხმოვანს არანაირი გრამატიკული ფუნქცია არ აქვს. ვისთვისაც ქართული მშობლიური ენაა, ისინი ენის ბუნებრივი ცოდნის გამო თავისუფლად, ბუნებრივად, იყენებენ ამ ფორმებს, ხოლო არაქართველ და უცხოელ სტუდენტთათვის ზემოაღნიშნულ ფორმებთან „ყოფნა“ ზმნის მხოლოდითი რიცხვის აწმყოს მესამე პირის ფორმის შემოკლება და -ც ნაწილიკის დართვა დაბრკოლებას ქმნის.

ასეთ შემთხვევაში ქართული ენის შემსწავლელ არაქართველ და უცხოელ სტუდენტებს ვამღევეთ ზოგად წესს, რომლის მიხედვითაც *თანხმოვანზე გათავებულ ზოგიერთ კითხვით სიტყვასთან, ნაცვალსახელთან, ზმნიზედასთან და გარკვეულ მორფოლოგიურ ელემენტებთან (ბრუნვის ნიშნები, თანდებულები) „ყოფნა“ ზმნის მხოლოდითი რიცხვის აწმყოს მესამე პირის შემოკლებული ფორმისა და -ც ნაწილაკის დართვის დროს გაჩნდება -ა- ხმოვანი (შევნიშნავთ, რომ ვინ ნაცვალსახელი -ც ნაწილაკის დართვისას დღეს -ა-ს გარეშე გვხვდება: ვინც; ეგ, ეს, ის ნაცვალსახელები კი -ე-, -ი- ხმოვნებს იჩენენ: ეგეც, ესეც, ისიც).*

ბუნებრივია, ამ წესთან ერთად შესაბამისი ფორმების სწავლების დროს სათანადო პრაქტიკულ მეცადინეობასაც მივმართავთ.

მაგრამ, ჩვენი აზრით, ზემოაღნიშნულ ფორმათა უკეთ სწავლებისათვის მნიშვნელოვანია ისიც, თუ როგორაა წარმოდგენილი ეს სიტყვები და მორფოლოგიური ელემენტები ქართული ენის იმ სახელმძღვანელოთა ლექსიკონებში, რომლებიც არაქართველ და უცხოელ შემსწავლელთათვისაა განკუთვნილი. საყურადღებოა, რომ თვით ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში ზეგიერთი ზემოაღნიშნული სიტყვისა და მორფოლოგიური ელემენტისათვის პარალელური ფორმებია წარმოდგენილი: *ეს, ესა; ის, ისა; მაშინ, მაშინა, -ვით, -ვითა* და სხვ.

ბუნებრივია, ზემოაღნიშნულ სიტყვათა და მორფოლოგიურ ელემენტთა სალექსიკონო ფორმებშიც თუ აისახება ეს -ა- ხმოვანი, ეს კიდევ უფრო დაეხმარება უცხოელებს აღნიშნული სიტყვებისა და

ფორმების სრულად დამახსოვრებაში და ზემოაღნიშნული წესის გათვალისწინების შემთხვევაში დაძლეული იქნება ის სირთულე, რაზეც მოხსენებაშია საუბარი.

თუმცა ჩვენ სასწავლო სახელმძღვანელოთა ლექსიკონებში არ მგვაჩნია საჭიროდ ზემოთ მოყვანილი ყველა სიტყვისა თუ მორფოლოგიური ელემენტისათვის ორი, პარალელური ფორმის შეტანა, მით უმეტეს, რომ ზოგიერთი მათგანის გავრცობილ ფორმას დიალექტური ელფერი აქვს, მაგ.: *არავინა*.

ჩვენი აზრით, კარგი იქნება, თუ არაქართველთათვის და უცხოელთათვის სასწავლო მასალებში და მათზე დართულ ლექსიკონებში ეს სიტყვები და მორფოლოგიური ელემენტები წარმოდგენილი იქნება გავრცობილი, ხმოვნიაანი ფორმით; ოღონდ ხმოვანი ფრჩხილებში უნდა იყოს ჩასმული, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ სავრცობი ხმოვნიაანი ვარიანტის გამოყენება ზემოთ წარმოდგენილი წესით გათვალისწინებული პირობების დროსაა საჭირო:

-ად(ა); არ(ა), არსად(ა), აქ(ა), დღეს(ა), ვერ(ა), ვერავინ(ა), ვერსად(ა), -ვით(ა), ვინ(ა), ზეგ(ა), -თან(ა), -ით(ა), -ის(ა), იქ(ა), -კენ(ა), მაზეგ(ა), მანდ(ა), ნურავინ(ა), როდის(ა), სად(ა), ხვალ(ა) და სხვ.

ხოლო *ეგ, ეს, ის* ნაცვალსახელები კი წარმოდგენილი იქნება ორგვარი სახით, რადგანაც მათ -ც ნაწილაკის დართვისას *-ე,- ი-* ხმოვნიაანი ფორმებიც აქვთ: *ეგ(ა) // ეგ(ე), ეს(ა) // ეს(ე), ის(ა) // ის(ი).*

ნანა შავთვალაძე (საქართველოს უნივერსიტეტი, საქართველო)

დარწმუნების ხელოვნება მულტიკულტურულ სივრცეში

ქართულის, როგორც უცხო ენის, სწავლებისას გრამატიკისა და ლექსიკის გარდა, ისეთი საკითხები იჩენს თავს, რომლებიც ქართული მენტალობისა და ცნობიერების განმსაზღვრელია. ენა, როგორც ერისა და ეროვნული თვითშეგნების წარმომჩენი, ყველა საკითხისადმი მიდგომას ნათელს ჰფენს. აქტიური და არსებითი ცხოვრებით, როცა იმავე სამყაროს თანამონაწილე ხარ, წარმოუდგენლად რთულია ენის დიფერენცირება, ქმედებების განსაზღვრა და კრიტიკულად მიდგომა. თითოეული ადამიანი თავისი კულტურული მენტალობის წარმომადგენელია, ენობრივი საშუალებები კი -მისი გამომვლენელი.

სამყაროს სახეცვლილება და გლობალიზაციის პროცესი გავლენას ახდენს ერებსა და თითოეულ კულტურულ წარმომადგენელზე. ადამიანი სახეა თავისი ქვეყნისა და გამოყენებული ენობრივი ფორმების საშუალებებისა. რა თქმა უნდა, სხვა ქვეყანაში გადასახლებული ხალხი იძენს ახალი ცხოვრების წესს და ეს კიდევ უფრო საინტერესოდ ავლენს ძველი და ახალი კულტურის თანაშერწყმის პროცესსა და შედეგს. გლობალიზაციისა და საზღვრების განშლისას უმეტესად ერთიანობის სურვილი იქმნება. საზოგადოებრივი ფენის წარმომადგენლის მიხედვით მიმბაძველობისა და მოდის დამკვიდრებისას, ადამიანთა მიდგომები ცხოვრების წესისადმი ერთმანეთს ემთხვევა. ანუ, ფასეულობები და ღირებულებები ერთია, განსხვავდება მხოლოდ კულტურული ხედვა.

კულტურული მიდგომა თითოეულ ერს განსხვავებული აქვს. სწორედ ესაა ეროვნული ნიშან-თვისებისა და თვითმყოფადობის გამომსახველობა. თუ ჩვენ ენაში რაიმე სიტყვა არ გვაქვს და ამას თარგმანისას აღმოვაჩენთ, ე.ი. არ დასჭირვებია ის ჩვენს წინაპარს, არ ყოფილა მისთვის აუცილებელი და არ შეუქმნია ის სიტყვა. ქართული ენა მუდამ ღიაა განვითარებისთვის, იღებს სიახლეებს და თაობის გამოწვევებს. მართალია, კალკი და ბარბარიზმი თანმდევი პროცესია, მაგრამ რა სიახლეც იქმნება, მას სახელი ერქმევა და ენა ან იღებს მას, ან თავის ლექსიკაში აცოცხლებს შესაბამისად.

კულტურული მენტალობის რუკის შექმნისას გათვალისწინებულია თაობათა ხედვა. ყოველი განვლილი ოცი წელი გავლენას ახდენს ერის განვითარებაზე, ხედვასა და მიდგომებზე. ცვლილება გარდაუვალი პროცესია, ტრადიცია სახეშეცვლილია, მკვიდრდება სიახლე და მიმბაძველობა, განსაკუთრებით ახალი თაობის წარმომადგენებთან. მამათა და შვილთა მენტალური ჭიდილი და ბრძოლა გრძელდება. ძველი თაობა უმეტესად უფრო დისტანციური, მორიდებული, უფროსისადმი განსაკუთრებული პატივისცემით გამოირჩეოდა, სხვა ენობრივ საშუალებებსაც იყენებდა. თანამედროვენი უმეტესად პოლილოგურ ფორმას ამჯობინებენ. თუმცა ეს ნიჭიერი თაობა განსაკუთრებულია და ერის გადარჩენისა და აღმავალი გზით განვითარების იმედიც სწორედ მათზეა: „ის ურჩევნია მამულსა, რომ შვილი სჯობდეს მამასა“.

ამკარაა განსხვავება ძველი და ახალი თაობის მიდგომებს შორის, განსაკუთრებით, დარწმუნებასა და ლიდერობასთან დაკავშირებით. თანამედროვენი უფრო დარწმუნებულები არიან თავიანთ მომავალზე, ადრიდანვე იბრძვიან მიზნისთვის, თვითმეგნება მაღალი აქვთ და თითქმის ყოველი მეორე ახალგაზრდა თავს ლიდერად თვლის.

ყოველი ერის მენტალობისთვის განმსაზღვრელი უდიდესი ფაქტორი სხვადასხვაა. გეოპოლიტიკური მდგომარეობა განმაპირობებელია ერის მენტალობისა, მაგრამ უპირველესი თვისებრივი ფუნქცია ნაირგვარია. ქართველთა მენტალობის მედგარი საყრდენი კი ემოციაა. ემოცია, რომელიც განსაკუთრებულსა და საოცარს ხდის ქართულ თვითშეგნებას. ემოცია ყველა ქართველის მახასიათებელია, განურჩევლად თაობისა. ჩვენთვის საინტერესო იყო კულტურული რუკისთვის ახალგაზრდების აზრი დარწმუნებისა და ლიდერობის, ანუ, წარმართვის პროცესის შესახებ. ამიტომაც შევთავაზეთ შემდეგი გამოკითხვა:

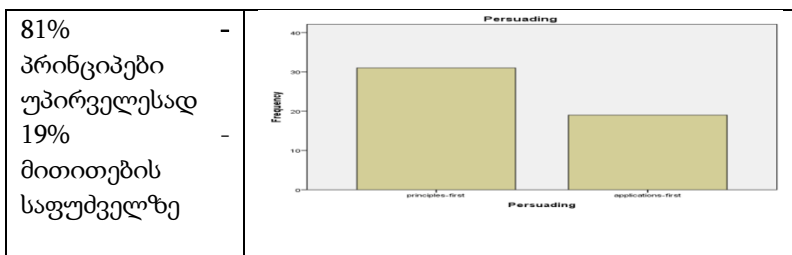
გამოკითხვისას გამოყენებული იქნა:

- კვლევის მეთოდი - რაოდენობრივი კვლევა[
- კვლევის ტექნიკა - დასწრებული, ჯგუფური ანკეტირება[
- სამიზნე სეგმენტი - სტუდენტები[
- შერჩევის ფორმა - მოხერხებული შერჩევა[
- შერჩევის ზომა - ასი სტუდენტი - 1-ლი და მე-2 კურსელები.

SPSS-ის პროგრამის მიხედვით დათვლილია ახალგაზრდების მონაცემები:

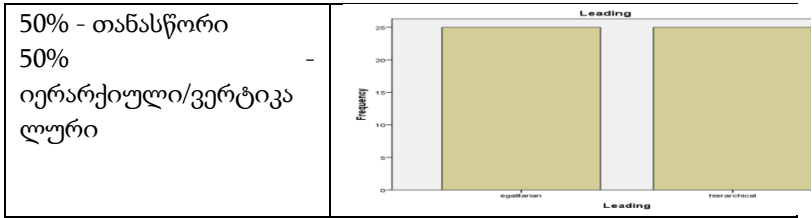
1. შეკითხვა: იმისათვის, რომ სხვა დაარწმუნოთ, უპირველესად თქვენს პრინციპებს მიიჩნევთ თუ მოცემული მითითებებით ისარგებლებთ?

81% - პრინციპები უპირველესად; 19% - მითითების საფუძველზე.

2. შეკითხვა: როგორ ლიდერს აძლევთ უპირატესობას, თანასწორთ თუ იერარქიული ფორმის მიმდევართ?

აქ აზრი ზუსტად ორად იყოფა: 50% - თანასწორი; 50% - იერარქიული.

ქართული კულტურული რუკის შესაქმნელად წინ დიდი გზაა. რამდენიმე ცდის შემდეგ ეს ახალი ეტაპია. აშკარაა, რომ ქართველთათვის პრინციპები მნიშვნელოვანია და სულ მცირედით მაინც ზემოდან მითითებული, ანუ სხვისი რეკომენდაციით ვიღებთ გადაწყვეტილებას. სამწუხაროდ, ლიდერობის შესახებ შეკითხვის პასუხის პროცენტი ზუსტად შუაზე გაიყო, ზოგი თანასწორობას ამჯობინებს და ზოგი - იერარქიას. უაღრესად საინტერესო იქნება ენობრივი ლექსიკური საშუალებები, რომლებიც ამ ფუნქციის აღქმის დასამუშავებლად გამოიყენება.

ნინო შარაშენიძე (თსუ, საქართველო)

**ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების საკითხები:
განუსაზღვრელი ნაცვალსახელები (-მე და -ღაც ნაწილაკებით)**

ქართულში კითხვითი ნაცვალსახელებისაგან ნაწარმოები განუსაზღვრელობითი ნაცვალსახელები მწყობრ სისტემას ქმნიან - თითოეულ კითხვით ნაცვალსახელს დაერთვის როგორც **-მე**, ისე **-ღაც** ნაწილაკი. ორივე ნაწილაკის დართვისას მიიღება ერთი ტიპის, დაახლოებით ერთი მნიშვნელობის მქონე ფორმები, რომლებშიც განუსაზღვრელობის სემანტიკაა მთავარი.

-მე და **-ღაც** ნაწილაკიანი ფორმები გარკვეულ სისტემას ქმნის. ამდენად, მათ შორის აბსოლუტური სინონიმია ვერ იქნება, რადგან ერთი და იმავე სემანტიკისათვის ენა ორგვარ წარმოებას არ დაამკვიდრებდა. მოსალოდნელია, რომ ამ ფორმებს შორის თუნდაც ნიუანსობრივი სემანტიკური სხვაობა იყოს.

ის სემანტიკური ნიუანსი, რომელიც სისტემურად განასხვავებს ამ ფორმებს, უნდა იყოს **ნაცნობი და უცნობი სიმრავლის** გამოკვეთა. განმსაზღვრელია **მთქმელი** და მისი ხედვა: **-მე** ნაწილაკიანი ფორმები **ნაცნობი სიმრავლის** გამოკვეთას ახდენს, ხოლო **-ღაც** ნაწილაკიანი ფორმებით აღინიშნება მთქმელისათვის **უცნობი სიმრავლე**.

(1) **სადმე წავიდეთ.** - ეს ფრაზა ნიშნავს, რომ ადგილი განუსაზღვრელია, დაუკონკრეტებელია, მაგრამ მთქმელისთვის ის მაინც წარმოადგენს ნაცნობ სიმრავლეს, ანუ გულისხმობს კონტროლს მთქმელის პოზიციიდან. შეიძლება ეს იყოს შემოსაზღვრული სიმრავლე (მაგალითად, გასართობი ადგილები, კვებისა თუ თავშეყრის ადგილები და ასე შემდეგ), ან სხვა მისთვის ნაცნობი ადგილი. ამ განუსაზღვრელი ადგილებიდან მთქმელი ერთ-ერთის შერჩევას გულისხმობს. ესაა განუსაზღვრელობა ნაცნობი სიმრავლის გამოკვეთით (ანუ +კონტროლი).

(2) **ნიკა სადაც წავიდა.** - ეს ფრაზა კი გულისხმობს, რომ ადგილი, სადაც წავიდა ობიექტი, მთქმელისთვის განუსაზღვრელია და ამასთანავე უცნობია, ანუ ის არის უცნობი სიმრავლის ნაწილი. ესაა **განუსაზღვრელობა უცნობი სიმრავლის გამოკვეთით** (ანუ -კონტროლი).

მოხსენებაში განხილული იქნება მსგავსი შემთხვევები და გაანალიზებულია ის მეთოდოლოგია, თუ როგორ უნდა დამუშავდეს აღნიშნული საკითხი მეორე ენის სწავლების სისტემაში და რა მეთოდებითა და სტრატეგიებით უნდა წარიმართოს კონკრეტული საკითხის სწავლება.

ნინო ჩიტიშვილი (თსუ, საქართველო)

ინგლისური ენის ზეპირი საკომუნიკაციო უნარების განვითარება საჯარო სკოლის საშუალო საფეხურზე

ინგლისური ენის ზეპირი საკომუნიკაციო უნარების განვითარება საჯარო სკოლის საშუალო საფეხურზე დღეს ერთ-ერთი აქტუალური და პრობლემური საკითხია. მსოფლიოს უმეტეს ქვეყანაში ეს ფაქტი კარგად აქვთ გააზრებული და სახელმწიფო სტრუქტურებიც ყველაფერს აკეთებენ იმისათვის, რომ ინგლისური ენის შესწავლას მოქალაქეებში

ბავშვობიდანვე რიგიანი საფუძველი ჩაუყარონ. არაერთი კვლევა არსებობს იმის თაობაზე, თუ რა მეთოდებით და სტილით ხდება უცხო ენის შესწავლა დაწყებით, საბაზო, საშუალო საფეხურზე და მოზრდილებშიც.

ჩემი ნაშრომის *მიზანია*, წარმოაჩინოს კვლევის ახალი შედეგები საჯარო სკოლის საშუალო საფეხურზე უცხო ენის სწავლების კუთხით და ყურადღება გაამახვილოს აბიტურიენტების სწავლების მეთოდებზე.

ჩემ მიერ შემუშავებული *ჰიპოთეზა* მდგომარეობს შემდეგში: საჯარო სკოლების საშუალო საფეხურზე, კერძოდ, დამამთავრებელ კლასებში, ინგლისური ენის მოძველებული მეთოდებით სწავლების გამო, არ ხდება ზეპირი საკომუნიკაციო უნარების სათანადოდ განვითარება. შესაბამისად, პირველ კურსელ სტუდენტებს აქვთ პრობლემები ენის პრაქტიკულ გამოყენებაში.

მოხსენებაში ყურადღებას გამახვილებულია ოთხ მთავარ საკითხზე:

- მოსწავლეების ინგლისური ენის ზეპირი საკომუნიკაციო უნარების დონის განსაზღვრა საშუალო განათლების დასრულების შემდეგ.
- ზეპირი საკომუნიკაციო კომპეტენციის დასაშვები მახასიათებლების დადგენა, რაც შეიძლება უკავშირდებოდეს მოსწავლეებში მიღწევის დონეს მასწავლებელთა გადმოსახედიდან.
- ზეპირი საკომუნიკაციო უნარების დასაშვები მახასიათებლების დადგენა, რაც შეიძლება უკავშირდებოდეს განვითარების მათ საკუთარ დონეს, მოსწავლეთა/აბიტურიენტთა გადმოსახედიდან.
- ფაქტორების გამოკვეთას, რასაც შესაძლოა მნიშვნელოვანი კავშირი ჰქონდეს მოსწავლეთა დაბალი ზეპირი საკომუნიკაციო კომპეტენციის დონესა და უცხო ენის სწავლა-სწავლების გარკვეულ მახასიათებლებთან.
- კვლევის პრობლემატიკის სიღრმიდან გამომდინარე, მოხსენება ისახავს შემდეგი *ამოცანების* გადაწყვეტას:
- პირველ და მეორე კურსელ სტუდენტებში ინგლისურ ენასთან დაკავშირებული პრობლემების გამოვლენას კითხვარის გზით, *ძიებითი* კვლევის ფარგლებში.
- აბიტურიენტებში ინგლისური ენის სწავლების მეთოდების და პროცესის შესწავლას *დაკვირვების* გზით (ხარვეზების ან წარმატების წარმოსაჩენად).

- საჯარო და კერძო სკოლებს შორის განსხვავებების გამოვლენას უცხო ენის სასაუბრო კომპეტენციის განვითარების კუთხით.
- საბოლოოდ, საგაკვეთილო პროცესებზე დაკვირვების შედეგად და მასწავლებელთა ინტერვიუს გზით გამოკითხვის შემდეგ, საჭირო რეკომენდაციების შეთავაზებას უცხო ენის მოქმედ მასწავლებელთათვის სალაპარაკო უნარის უკეთ სწავლებისა და პროფესიული ზრდის მიზნით.

კვლევის პრაქტიკული და თეორიული ღირებულება განისაზღვრება ჩემი შეთავაზებით გამოცდების ეროვნული ცენტრისადმი, რომ უცხო ენის გამოცდის მოსმენის და წერით ნაწილს დაემატოს სალაპარაკო ნაწილიც.

დავით ჩოჩიშვილი (გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ბილინგვური განათლება - როგორც არაქართულენოვანი სკოლების წარმატების ალტერნატივა

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ეთნიკური უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებული რეგიონებს ქართულ სახელმწიფოებრივ სივრცეში ინტეგრაცია ძალიან გაუჭირდა. ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი, რამაც ეს პროცესი კიდევ უფრო აშკარა გახადა, ენობრივი ბარიერი იყო. სახელმწიფო დაწესებულებებში ქართულ ენაზე დოკუმენტაციის წარმოებისა და კომუნიკაციის სავალდებულო შემოღებამ ენობრივი ბარიერი წარმოშვა. ეს პრობლემა იმიტომაც იყო კიდევ უფრო თვალსაჩინო, რომ ათწლეულების მანძილზე არაქართულენოვან სკოლებში ქართული ენის სწავლებას სათანადო ყურადღება არ ექცეოდა, რაც კურსდამთავრებულებისთვის ქართული ენის კომპეტენციების ნულოვან ფლობას განაპირობებდა და სახელმწიფოში ახალ მოთხოვნებთან შესაბამისობას ართულებდა. 2004 წლის სექტემბრიდან შვეიცარიულმა არასამთავრობო ორგანიზაცია „სიმერამ“ აქტიურად დაიწყო საქართველოში ენობრივი პოლიტიკის მიმართულებით მუშაობა. 2006-2008 წლებში „სიმერამ“ განახორციელა მულტილინგვური განათლების საპილოტე პროექტი საქართველოში. პროექტის მიზანი იყო, რომ მოსწავლეებს განათლება ერთდროულად ორ ენაზე-მშობლიურსა და სახელმწიფო ენაზე მიეღოთ, ზოგიერთ შემთხვევაში კი რუსულ ენაზეც. აღნიშნული მიდგომა ხელს შეუწყობდა, ერთი მხრივ, მოსწავლეების

კომპეტენციის ამაღლებას სახელმწიფო ენაში და მათ სამოქალაქო ინტეგრაციას და მეორე მხრივ, მშობლიურ ენაზე განათლების მიღების შესაძლებლობასა და საკუთარი იდენტობის შენარჩუნებასა და განვითარებას. 2007 წელს პროექტმა უკვე მოიცვა 12 საპილოტე სკოლა, რომლის მიზანს წარმოადგენდა საინფორმაციო/სასწავლო შეხვედრებს სკოლის დირექტორებისა და რესურსცენტრების ხელმძღვანელებისთვის, პროექტში ჩართული მასწავლებლების სწავლა/სწავლების უნარ-ჩვევების დახვეწას ინტერაქტიულ მეთოდებში და ახლად ჩართული პედაგოგებისთვის ტრენინგების სერიას, ევროსაბჭოს ევროპულ ენათა პორტფოლიოს საფუძველზე ქართული ენის პორტფოლიოს ვარიანტის შექმნას, ვიზუალური სასწავლო რესურსების შექმნას მრავალენოვანი სწავლებისთვის, 2009 წლის 31 მარტის ბრძანებით დამტკიცდა „მულტილინგვური განათლების პროგრამა“, რომლის შესაბამისად შეირჩა 40 არაქართულენოვანი სკოლა ბილინგვური პროგრამის პილოტირებისათვის. სკოლების ნაწილი შეირჩა სპონტანურად, მოტივაციისა და რისკების გათვლის გარეშე, რამაც გამოიწვია გამოყოფილი თანხის არაეფექტური მართვა და პროექტის მდგრადი განვითარების არარსებობა. მოხსენებაში განხილულია მოსწავლეთა შედეგების ანალიზი რამდენიმე საპილოტე სკოლის მაგალითზე, რომელიც შედარებულია იმავე პროფილის სხვა სკოლების მონაცემებთან. კვლევისა და შედეგების შედარებით აღმოჩნდა რომ:

- იმ სკოლებში, სადაც ბილინგვური სწავლება მიმდინარეობდა მოტივაციის მაღალი დონით, ჩართული იყო სკოლის დირექცია, მასწავლებლები და მშობლები, მოსწავლეებს გაცილებით მაღალი შედეგები ჰქონდათ სახელმწიფო ენის კომპეტენციების დაუფლებისას, რაც დადასტურდა კვოტირების სიტემით აბიტურიენტთა საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში ჩარიცხვის დროს.
- მოსწავლეთა რაოდენობა გაიზარდა იმავე პროფილის სკოლებთან შედარებით, სადაც არ მიმდინარეობდა ბილინგვური სწავლება.
- მშობლებისთვის უფრო მისაღები იყო ბილინგვურ სკოლაში მიყვანათ შვილები, ვიდრე მიემართათ სწავლების სუბმერსიული ფორმისთვის.
- სკოლებში, სადაც მიმდინარეობდა ბილინგვური გაკვეთილები, უფრო ხშირად ტარდებოდა ინტეგრირებული გაკვეთილები, სხვადასხვა აქტივობები და მაღალი იყო მასწავლებლების თანამშრომლობის ხარისხი. ჩატარებული კვლევიდან გამომდინარე,

გთავაზობთ რეკომენდაციებს, რა შეიძლება გაკეთდეს საქართველოს არაქართულენოვან სკოლებში ხარისხიანი ბილინგვური სწავლების დანერგვისთვის?

- ბილინგვურ სწავლების პროგრამაში უნდა ჩაერთოს სკოლები, რომლებსაც გააჩნიათ მოტივაცია, როგორც სკოლის ადმინისტრაციის, პედაგოგიური კოლექტივისა და მოსწავლეთა მშობლების დონეზე, ასევე უნდა მოხდეს სწავლების ამ ფორმის პოპულარიზაცია თემის დონეზე.
- სასურველია განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, არასამთავრობოების ჩართულობა სწავლების ფორმების, მასწავლებელთა კომპეტენციების ამაღლებისა და დონორი ორგანიზაციების თვალსაზრისით, რათა სკოლას ჰქონდეს სტიმული (მათ შორის ფინანსურიც), აქტიურად და ხარისხიანად განახორციელოს სწავლების ეს ფორმა.
- ხელმისაწვდომი გახდეს წარმატებული სკოლების გამოცდილება, რომლებსაც აქვთ სწავლების ეს მოდელი, ასევე ყველა ის რესურსი და რეკომენდაცია, რაც შემუშავდა ბილინგვური სწავლების აქტიურ ფაზაში.
- მოხდეს მულტილინგვური სწავლების პოპულარიზაცია სხვადასხვა ღონისძიებებისა და აქტივობების ჩატარებით, როგორც ლოკალურ, ასევე სახელმწიფოებრივ დონეზე.
- ბილინგვური განათლების ხელშეწყობისთვის გამოყენებული იქნეს იმ ქვეყნების გამოცდილება, სადაც ეს სწავლების ფორმა აქტიურად მუშაობს.

პროცესი განხორციელდეს საერთაშორისო ექსპერტების უშუალო ჩართულობით, რეკომენდაციებითა და მონიტორინგით.

მარიამ ჩოხარაძე (ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ქართული ენის გაკვეთილები უცხოელთათვის და შეფასების ელექტრონული სისტემა

ბოლო პერიოდში, სხვა ქვეყნებთან კულტურული, სამეცნიერო, ეკონომიკური ურთიერთობების გაძლიერების კვალობაზე, საგრძნობლად იმატა ქართული ენის შესწავლით დაინტერესებულ პირთა რაოდენობამ. შეიძლება ითქვას, რომ ქართულის, როგორც უცხოური ენის,

სწავლების სტრატეგიებზე მუშაობამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა მას შემდეგ შეიძინა, რაც საქართველო ინტენსიურად ჩაერთო საერთაშორისო პროცესებში და, შესაბამისად, შეიქმნა ქართული ენის განხილვის საჭიროება ორი კონტექსტით: ქართული – საქართველოს სახელმწიფო ენა, ანუ შიდა მიმოქცევის ენა და ქართული – მსოფლიო მიმოქცევაში მყოფი ერთ-ერთი ენა. ამავე კონტექსტში უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ მრავალი უცხოელი ახალგაზრდა საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში იღებს განათლებას, ხოლო წარმატების საწინდარი შეიძლება იყოს მხოლოდ სწორად დაგეგმილი სასწავლო პროცესი და სწავლების თანამედროვე სტრატეგიები.

მეორე მხრივ, ჯერ კიდევ არსებობს პრობლემები ქართული ენის სწავლებისას ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში. წარმოდგენილ ნაშრომში განვიხილავთ სწორედ სასწავლო პროცესთან დაკავშირებულ ზოგიერთ სტრატეგიას, უფრო ზუსტად, ინოვაციებს შეფასების სისტემაში.

საკამათო არაა, რომ შეფასებას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სწავლების დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში. როდესაც ვსაუბრობთ არაქართულენოვან ჯგუფებზე, „შეფასებაში“ ვგულისხმობთ ადამიანის მიერ ენის გამოყენების უნარის შეფასებას. უნდა გაიმიჯნოს შეთვისების შეფასება ენის ფლობის შეფასებისგან; შეთვისების შეფასება არის გარკვეულ დავალებათა შესრულების შეფასება ანუ იმის შეფასება, რაც ასწავლეს. ეს შეფასება ორიენტირებულია სასწავლო კურსზე. ენის ფლობის შეფასება კი ენის პრაქტიკული გამოყენების ჩვევების შეფასებაა. მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, თუ რა, როდის, რატომ ან როგორ უნდა შეაფასოს. მასწავლებელი, პირველ რიგში, გეგმავს, თუ რა შედეგს (ან შედეგებს) სურს, რომ მიაღწიოს; შემდეგ გეგმავს, თუ როგორ შეაფასოს, აღწევს თუ არა იგი ამ შედეგს და ბოლოს, განსაზღვრავს იმ საშუალებებს, რომლითაც იგი ამ შედეგის მიღწევას შეეცდება. აქედან გამომდინარე, შეფასების როლი უმნიშვნელოვანესია. სწორედ იმიტომ, რომ მისი საშუალებით მასწავლებელი განსაზღვრავს და ადგენს იმ საშუალებებს, რითაც მან სასურველ შედეგს უნდა მიაღწიოს.

სიახლე, რომელსაც ნაშრომში ვეხებით, არის ბსუ-ს უწყვეტი განათლების ცენტრში ახლახან დანერგილი შეფასების ელექტრონულ პროგრამა, რომელიც, რა თქმა უნდა, აფასებს მოსწავლის კონკრეტულ ცოდნას, მაგრამ, ამავე დროს, ხელს უწყობს ლექსიკური მარაგის გამდიდრებას, გრამატიკული კატეგორიების ათვისებას, სწორი გამოთქმების დაუფლებას და ა.შ. აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული სიახლის

მიმართ ბსუ-ს მიღმაც გაჩნდა ინტერესი: ჩვენ გვექონდა შესაძლებლობა, ტესტირების რეჟიმში გვემუშავა თბილისის, ქუთაისის, ასევე - რიზეს უნივერსიტეტების არაქართულენოვან სტუდენტებთან. შეფასების ელექტრონულ სისტემაში, ბუნებრივია, შეძლებისდაგვარად გათვალისწინებულია სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებული თანმიმდევრობა ენის სწავლებისა, ანუ ტესტებისთვის გამოყენებული მასალა „მიბმულია“ სასწავლო კურსზე. სასურველი შედეგი მიიღწევა მხოლოდ სისტემატურობით, რაც ნიშნავს დაგეგმვის მკაცრ ლოგიკას, მასალის თანმიმდევრული წესრიგით განლაგებას, სადაც მომდევნო ემყარება წინამავალს და წინამავალი აუცილებლად მოითხოვს შემდეგს. თუ სწავლება-შეფასების დროს ეს პრინციპი დაირღვა, შესასწავლი მასალის ათვისება საგრძნობლად რთულდება და ზოგჯერ შეუძლებელიც ხდება. შესაბამისად, ყველა ტესტირება დაგეგმილია და მოიცავს კონკრეტულ მასალას. საკონტროლო ტესტის შეკითხვა წარმოდგენილია აუდიო ფაილის სახით ანუ შემსწავლელი ისმენს შეკითხვას და სავარაუდო პასუხებიდან ირჩევს სწორ პასუხს. გამოყენებული ტესტები პირობითად შეიძლება დავყოთ შემდეგ ჯგუფებად: ისმენს სიტყვას ქართულად და თარგმნის მშობლიურ ენაზე ან პირიქით. ისმენს ფრაზას ქართულად და თარგმნის მშობლიურ ენაზე ან პირიქით. ისმენს კითხვას ქართულად და პოულობს სავარაუდო პასუხებიდან სწორ პასუხს. ამგვარი მიდგომა საშუალებას გვაძლევს, გავიგოთ, რამდენად სწორად აღიქვამს მოსწავლე სიტყვას ან ფრაზას, შეუძლია თუ არა ადეკვატური ფორმის შერჩევა და ა. შ.

შეფასების მოცემული სისტემა ორიენტირებულია, უპირველესად, მოსმენის და გაგების უნარის განვითარებაზე. ენის შემსწავლელმა მოსმენილი ტექსტი შეიძლება სხვადასხვანაირად გაიგოს. მოსმენილი ტექსტის გაგება აქტიური, სუბიექტური პროცესია, რომელიც დამოკიდებულია პიროვნულ ფაქტორებზე, როგორცაა: მეორე ენის შესწავლის მოტივაცია, ტექსტის ტიპებისა და აგებულების (სტრუქტურის) ცოდნა, გაგების კომპეტენცია მშობლიურ ენაში, დამახსოვრების უნარი და სხვა.

მოსმენის და გაგების უნარის განსავითარებლად მნიშვნელოვანია სწავლების პროცესში სხვადასხვა კომპონენტის კომპლექსური ჩართვა, მაგრამ ძირითადი საკითხი, რომელსაც მასწავლებლის უწყვეტი კონტროლი სჭირდება, არის თემატიკა რომელსაც არჩევს არაქართულენოვანი ჯგუფებისთვის. იმის მიხედვით, სად გამოავლენს სისუსტეს მოსწავლე, რა უჭირს, რა არ ესმის საერთოდ, რა სიტუაციაში

ვერ ახერხებს ადეკვატურად თვითგამოხატვას, მასწავლებელმა უნდა შეარჩიოს, მოამზადოს და შესაბამისი მასალები, რაც პერმანენტულად აისახება ელექტრონული ტესტირებისთვის განსაზღვრულ მასალაში.

ქეთევან ციმიჩტია (თსუ, საქართველო)

ენობრივი ვითარება მარნეულის რაიონში

მარნეულის მუნიციპალიტეტი მოიცავს 18 ადმინისტრაციულ ერთეულს. აღსანიშნავია, რომ მარნეულის რაიონში ქართველებთან ერთად ცხოვრობენ ეთნიკური უმცირესობები. შესაბამისად, მარნეულის რაიონი მრავალენოვანია აქ ცხოვრობენ ქართველები, აზერბაიჯანელები, სომხები, ბერძნები. შესაბამისად, არის ქართული, აზერბაიჯანული, სომხური და რუსული სოფლები. ცხოვრობენ შერეულადაც. აქ სკოლებშიც ოთხ ენაზე მიდის სწავლება. რაიონში ერთ-ერთ პრობლემად კვლავ რჩება ენობრივი გარემო და კომუნიკაციის პრობლემა, რაც აფერხებს მათ სრულფასოვან ჩართვას ქვეყნის პოლიტიკურ, კულტურულ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. აქედან გამომდინარე, მოცემული საკითხი აქტუალურია სამეცნიერო თვალსაზრისით, რადგან ეხება უაღრესად მნიშვნელოვან რეგიონში არსებულ ენობრივ ვითარებას და სახელმწიფო ენის სწავლების ეფექტურობას.

არაქართულენოვანი მოსახლეობისთვის ერთმანეთთან საკომუნიკაციო ენას დღესაც წარმოადგეს რუსული. მოსახლეობის საკმაოდ დიდმა ნაწილმა საერთოდ ან ცუდად იცის ქართული...

უმცირესობების განათლება, სახელმწიფო ენის ცოდნა, ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანია. ამ საქმისთვის ფუნდამენტური როლი ენიჭება სკოლებს. მარნეულის რაიონში სულ 74 საჯარო სკოლაა. აქ არის ქართული, აზერბაიჯანული, სომხური, რუსული, აზერბაიჯანულ-ქართული, რუსულ-ქართული, აზერბაიჯანულ-რუსული, სომხურ-ქართული, აზერბაიჯანულ-სომხური, სომხურ-აზერბაიჯანული და ქართულ-სომხური სკოლები.

მარნეულის მუნიციპალიტეტში 9 ქართული საჯარო სკოლაა. აქედან 8 სოფლებშია, ხოლო ქალაქ მარნეულში მხოლოდ #5 საჯარო სკოლაა ქართული. 42 აზერბაიჯანული საჯარო სკოლიდან საკუთრივ ქალაქ მარნეულში ხუთი, ხოლო დანარჩენი 37 საჯარო სკოლა სოფლებშია. აზერბაიჯანულ-ქართული 4 საჯარო სკოლაა. რაიონში 7 სომხური

სკოლაა, ასევე, სოფელ წერეთელსა და სოფელ შაუმიანში (#2 საჯარო სკოლა) - სომხურ-ქართული სკოლებია. 3 რუსული საჯარო სკოლაა რაიონში და ორიც - რუსულ-ქართული; რაიონში ფუნქციონირებს 1 აზერბაიჯანულ-რუსული და ერთიც - სომხურ-აზერბაიჯანული სკოლა.

ზემოთ დასახელებულ არაქართულენოვან სკოლებში ქართული ენის სწავლება თითქმის არ ხდება. ამიტომ მოსახლეობაში სახელმწიფო ენის ფლობის დონე საგრძნობლად დაბალია. მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება ზოგადად ენობრივი ვითარება მარნეულის მუნიციპალიტეტში. დღეისათვის, სკოლებში ქართული ენის სწავლების მასშტაბები და ეფექტურობა. რამდენად დიდია სახელმწიფოს როლი ამ რაიონში სახელმწიფო ენის სწავლების მიმართებით და მოსახლეობის განწყობა, რამდენად ესწრაფვიან ისინი ქართული ენის სწავლას. ბილინგვური განათლების ეფექტურობა და შედეგები, მასთან დაკავშირებული სირთულეები.

კვლევის ფარგლებში, ერთ-ერთ ამოცანას წარმოადგენდა პასუხი გასცემოდა შემდეგ კითხვებს: სახელმწიფო ენის სწავლების პარალელურად, ხდება თუ არა ქართული კულტურისა გაცნობა არაქართულენოვანი მოსახლეობისთვის? მხოლოდ ენის ცოდნა გადაჭრის არაქართულენოვანი მოსახლეობის ინტეგრაციის პრობლემას დანარჩენ მოსახლეობასთან? რა სახის ღონისძიებები ხორციელდება სახელმწიფოს მხრიდან ამ პრობლემის მოსაგვარებლად? მოცემულ კითხვებზე პასუხი კვლევას სამეცნიერო სიახლეს სძენს. კვლევის პროცესში კი გამოიკვეთა კულტურული თავისებურებების შეახებ ინფორმაციის ფლობის აუცილებლობა ენის საფუძვლიანად დაუფლებისათვის.

ლელა ციხელაშვილი (თსუ, საქართველო)

ქართული ენის სწავლება ტარტუს უნივერსიტეტში - გამოწვევები და გამოცდილება

მარი კიურის პროექტის - „ევროკავშირში გაწევრიანების წინა პროცესის საუკეთესო გამოცდილებისა და პრაქტიკის გაზიარების შესაძლებლობები, შეზღუდვები, დაბრკოლებები და გამოწვევები“ - ფარგლებში სამეცნიერო-შემოქმედებითი მივლინებით ვიმყოფებოდი ესტონეთში, ტარტუს უნივერსიტეტში, კერძოდ, უცხოური ენებისა და კულტურის კოლეჯში, სადაც, სამეცნიერო მუშაობის გარდა, 2016/2017

სასწავლო წლის I სემესტრში ვასწავლიდი ქართულს, როგორც უცხოურ ენას (დონეები: $0 > A1.1$ და $A1.1 > A1.2$).

მოხსენებაში განხილული იქნება ის გამოწვევები და სირთულეები, რომელთა წინაშეც დავდექით სასწავლო პროცესში, და, ასევე, ის მეთოდები და ხერხები, რომლებიც გამოვიყენეთ წამოჭრილ პრობლემათა გადასაწყვეტად. ჩვენს შემთხვევაში სხვადასხვა ასაკობრივი ჯგუფის სტუდენტებს (ძირითადად, ესტონელებს) ქართული ენის შესწავლა სურდათ არა წმინდა ლინგვისტური, არამედ პრაქტიკული ინტერესებიდან გამომდინარე.

შესაბამისად, შევეცადეთ, სასწავლო პროცესი მათს ინტერესებზე მორგებული ყოფილიყო. სასწავლო პროცესში დამატებით სირთულეს ქმნიდა ის გარემოება, რომ სტუდენტებთან სამუშაო ენას წარმოადგენდა ინგლისური, შემსწავლელთათვის არამშობლიური ენა, რაც მათგან მოითხოვდა როგორც ინგლისური ენის კომპეტენციას, ისე ამა თუ იმ საკითხის თარგმნასა და გააზრებას მშობლიურ ენაზე. ცნობილი ფაქტია, რომ მეორე ენის სწავლის დროს მშობლიური ენის ყალიბის გამოყენება შესასწავლ ენაში ხშირად ხდება უზუსტობებისა და გადაცდომების (რ. ქურდაძე) მიზეზი. ჩვენს შემთხვევაში კი სტუდენტების ამგვარი გადაცდომების წყაროს წარმოადგენდა როგორც მათი მშობლიური ესტონური, ისე - ინგლისური ენა. ზოგადად, უცხოელებს, რომლებიც ქართულ ენას სწავლობენ, მრავალი სირთულის დაძლევა უწევთ. მოხსენებაში განხილული იქნება ის ტიპური შეცდომები (mistakes) თუ გადაცდომები (errors), რომლებმაც თავი იჩინა ქართული ენის სწავლების I დონეზე (დამწყებთათვის) წერითი თუ ზეპირი მეტყველების დროს, კერძოდ, ამ ეტაპზე განვიხილავთ

პირველ შუალედურ ტესტში დაშვებულ ტიპურ შეცდომებს. სირთულემ ყველა ენობრივ დონეზე იჩინა თავი: 1) ფონეტიკა-ფონოლოგიის დონეზე - სირთულე ყრუ ფშვინვიერ და გლოტალიზებულ თანხმოვნებს შორის განსხვავების დანახვაში (მაგ.: მე მქვია დატო; ქარი დახურე!..); 2) მორფოლოგიის დონეზე - პირის ნაცვალსახელების ჭარბად გამოყენება (მაგ.: არა, მე არ ვიცი; სად თქვენ იქნებით კვირას? რომელი ენა შენ იცი?..); 3) სინტაქსის დონეზე - რიცხვში შეთანხმების წესების დარღვევა (მაგ.: ორი ბიჭები წავიდნენ; ოთხი მაგიდა და ათი სკამები არიან ოთახში; რამდენი სტუდენტები იქნება კლუბში ხვალ? შდრ.: How many students will be at the club tomorrow?); 4) ბრუნვაში არასწორად მართვა და ერგატივის პრობლემა (მაგ.: ელერი იცის სად შენი სახლია; გივი და ლაშა იციან ინგლისური ენა კარგად...); 5) ზმნა-შემასმენლის

გამოტოვება (მაგ.: მე ქართველი, საქართველოდან ვარ, შდრ.: Я Грузин); 6) ასევე სიტყვათა წყობის დარღვევა (მაგ.: იცით სად ჩემი სახლია? როგორი ბავშვი მარიამი არის? რამდენი სტუდენტი კლუბში ხვალ იქნება? (ამ შემთხვევებში ზმნა-შემასმენლის წინადადების ბოლოს დასმას ინგლისური ენის გავლენით ვერ ავხსნით, შდრ.: How many students will be at the club tomorrow?); არის 60 წუთი საათში და 60 წამი წუთში, შდრ.: There are 60 minutes in an hour and 60 seconds in a minute...); 7) კალკირებით გამოწვეული გადაცდომები (მაგ.: სასიამოვნოა თქვენი გაცნობა. თქვენც ასევე, შდრ.: Nice to meet you. You too; იქ არიან ცოტა ბანკი ტარტუში, შდრ.: There are few banks in Tartu; იქ არიან ბევრი მანქანა თბილისში, შდრ.: There are many cars in Tbilisi, რაა მარიამის გვარი? შდრ.: What is Mariam`s last name?..) და სხვ.

მოხსენებაში ასევე წარმოდგენილი იქნება შეცდომების აღმოსაფხვრელად ჩვენ მიერ გამოყენებული მეთოდები და სავარჯიშოები, სწავლების ინდივიდუალური მიდგომები და პრაქტიკული გამოცდილება.

ანი წამალაშვილი (თსუ, საქართველო)

ენობრივი პოლიტიკა: მისი გავლენა სოციალური უმცირესობების საზოგადოებაში ინტეგრაციაზე

ენა ერის იდენტობის ერთ-ერთი უმთავრესი კომპონენტია. თუმცა, გლობალიზებულ მსოფლიოში ეთნიკური ჯგუფებისთვის რთულია თავიანთი ენებისა და, მასთან ერთად, კულტურის შენარჩუნება. თანამედროვე მსოფლიოში შექმნილი მდგომარეობის შედეგად კი ტერიტორიების დანაწილება ხდება უფრო მეტად ძალის, ვიდრე ეთნიკური ან კულტურული ნიშნით. ეს კი ეთნიკური ჯგუფებისთვის ნიშნავს ცხოვრებას სხვადასხვა საზღვრებში, რაც ყოველთვის არ არის უფლებრივი თანასწორობის გარანტი. მთავრობის მხრიდან დისკრიმინაციისთვის მთავარი ბერკეტისა და საშუალების ფუნქციას იძენს ენობრივი პოლიტიკა, უფრო ზუსტად კი - ენობრივი პოლიტიკის არაეფექტიანი დაგეგმვა და განხორციელება, მისი მთლიანად მორგება უმრავლესობის ინტერესებზე და უმცირესობების უგულვებლყოფა. რა

თქმა უნდა, ამას არ მივყავართ წარმატებულ შედეგამდე. არაადეკვატური ენობრივი პოლიტიკა წარმოშობს ისეთ პრობლემებს, როგორებიცაა: შეუსაბამო სწავლების მეთოდების გამოყენება სახლის პირობებში, განათლება, რომელიც არ შეესაბამება არსებულ სტანდარტებს და თაობა, რომელსაც არ შეუძლია საკუთარი პოტენციალის სრული გამოვლინება და ვერ ინტეგრირდება საზოგადოებაში.

კვლევის მიზანია, გააანალიზოს და წარმოაჩინოს შემდეგი ორი კონცეპტის კავშირი: ენობრივი პოლიტიკა და ეთნიკური უმცირესობების საზოგადოებაში ინტეგრაცია. ნაშრომში ვეცდებით, ნათლად წარმოგიდგინოთ ყველა მთავარი პრობლემა, რომლებიც არარელევანტურმა ენობრივმა პოლიტიკამ შეიძლება გამოიწვიოს უმცირესობების საზოგადოებასთან ინტეგრაციასთან მიმართებით.

ნაშრომის მთავარი საკვლევი კითხვებია:

- როგორ შეიძლება არასწორმა ენობრივმა პოლიტიკამ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელს შეუშალოს ხელი ინტეგრაციაში?
- როგორ შეგვიძლია შევამციროთ ენობრივი პოლიტიკის ნეგატიური ეფექტები?

ნაშრომი დაფუძნებულია კვლევის თვისებრივ მეთოდებზე. კერძოდ, გამოყენებული იქნება ევროპის საბჭოსა და ევროკავშირის ენობრივი პოლიტიკის შემთხვევის შესწავლა.

კვლევის პროცესში აღმოჩნდა, რომ პირველ საკვლევ კითხვაზე პასუხი დადებითია. რაც შეეხება ენობრივი პოლიტიკის ნეგატიური ეფექტების შემცირებას, ვფიქრობთ, ევროპის ქვეყნების მაგალითია გამოსადეგი, როდესაც ენობრივი პოლიტიკის დაგეგმვაში უმრავლესობისა და უმცირესობების უფლება-მოვალეობები თანაბრად გათვალისწინებული. გამოყენებული იქნება მეორეული წყაროები, სამეცნიერო ჟურნალები და ნაშრომები, რომლებიც გაამდიდრებს კვლევას შესაბამისი არგუმენტებით.

ანა ჭკუასელი (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

პირველი ევროპელების მიერ ქართულის, როგორც უცხო ენის შესწავლის მეთოდები და სტრატეგიები

ქართულის, როგორც უცხო ენის შესწავლის ტრადიციას საკმაოდ ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს, ის მე-17 საუკუნიდან იწყება და საქართველოში ევროპელი მისიონერების მოღვაწეობას უკავშირდება. ქართული ენის შესწავლის თითქმის ორსაუკუნოვანი პრაქტიკა ფრანგმა და იტალიელმა მისიონერებმა საკუთარ ლექსიკონ-გრამატიკებში აღწერეს. მისიონერული საქმიანობა და მათი ლექსიკონ-გრამატიკები სხვადასხვა პერსპექტივიდან არაერთხელ შეფასდა და გაანალიზდა, თუმცა თანამედროვე მეთოდის გათვალისწინებით, ქართულის, როგორც უცხო ენის პირველი შემსწავლელების ემპირიული დაკვირვებები, მათი ინდივიდუალური გამოცდილება და მიდგომები დღემდე არ არის განხილული.

მისიონერების მასალებიდან დასტურდება, რომ ისინი ქართული ენის ათვისებისას აქტიურად იყენებდნენ ლექსიკონებს, რომლებშიც ადგილობრივ გარემოში ხშირი მოხმარების სიტყვებს იწერდნენ, ხოლო მოკლე გრამატიკებში ძირითადად კომუნიკაციისთვის საჭირო გრამატიკულ კატეგორიებს აღწერდნენ. ვფიქრობთ, ენის შესწავლის ამგვარი პრაქტიკა დღესაც აქტუალური და ღირებულია როგორც შემსწავლელებისთვის ისე ენის დიდაქტიკოსებისთვის, რომლებიც პრობლემურ საკითხად განიხილავენ ქართულის როგორც რთული მორფო-სინტაქსური სისტემის მქონე ენის სწავლებას. საკვლევად შევარჩიეთ ქართულ-იტალიური და იტალიურ-ქართული მე-19 საუკუნის ლექსიკონი (1852-1867წწ). ის დაცულია რომში, კაპუცინელების არქივში (ORDO FF. MIN. CAPUCCINORUM) და მისი ავტორია ემანუელე იგლესიასი. ჩვენი მიზანია, კონკრეტული ლექსიკონის გათვალისწინებით ვიმსჯელოთ, როგორი იყო ის ისტორიული გამოცდილება, რომელიც მისიონერებმა დაამკვიდრეს უცხო ენის შესწავლის პრაქტიკაში და რამდენად აქტუალური შეიძლება იყოს თანამედროვე ეტაპზე მისიონერი ავტორის მიერ შემოთავაზებული უცხო ენის შესწავლის მეთოდი და სტრატეგია. აღნიშნული ლექსიკონის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს, საგანმანათლებლო ლინგვისტიკაში დამკვიდრებული ენის ფლობის დონეების სტანდარტული აღწერილობის შესაბამისად, ლექსიკური ნაწილის ანოტირება ვცადოთ, კერძოდ, თემატურად დავალაგოთ

ენობრივი ერთეულები და ცალკე გამოვყოთ მკურნალობასთან, წამლობასთან, რელიგიასთან, გენდერთან, მამულთან დაკავშირებული ტერმინები. გარდა ამისა, გავაანალიზებთ ლექსიკონის გრამატიკულ ნაწილს ფუნქციური გრამატიკის პერსპექტივიდან. კვლევის შედეგი გვიჩვენებს, რომ ლექსიკონ-გრამატიკებში აღწერილი ქართული, როგორც უცხო ენა, სხვადასხვა დროს სამისიონეროდ გამოგზავნილ მისიონერებს ეხმარებოდა როგორც ენობრივ, ისე სოციალურ ადაპტაციაში.

გიორგი ჭაუჭიძე (ქ. მარნეულის მე-2 საჯარო სკოლა, საქართველო)

ენობრივი პოლიტიკის დაგეგმვა და მისი მნიშვნელობა მულტიკულტურული განათლებისა და მეორე ენის სწავლების თვალსაზრისით

მოხსენებაში წარმოდგენილი შეხედულებები ჩამოგვიყალიბდა მრავალწლიანი პრაქტიკული გამოცდილებისა და დაკვირვების, ასევე, სხვადასხვა საგანმანათლებლო ლიტერატურის გაცნობის შედეგად. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ დასკვნები ეფუძნება *ეთნოგრაფიული კვლევისა* (ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული რეგიონების ოჯახებში ცხოვრება, არქართულენოვან სკოლებში მუშაობა, არაქართულენოვან თემთან ურთიერთობა) და *სამაგიდე კვლევის* (თეორიული ლიტერატურის, არაქართულენოვანი სკოლების და სომხეთის, აზერბაიჯანისა და რუსეთის სკოლების საქართველოში მოქმედი სახელმძღვანელოების მიმოხილვა) მეთოდოლოგიას.

არსებული სიტუაცია

საქართველოში არსებული სკოლების 10 %-ში სწავლება მიმდინარეობს მოსწავლეთა მშობლიურ, არაქართულ ენებზე: სომხურ, აზერბაიჯანულ და რუსულ ენებზე. აღსანიშნავია, რომ რუსულ ენაზე სწავლების შემთხვევაში, ძირითადად, ეს ენა მოსწავლეთათვის არ არის მშობლიური - საბჭოთა პერიოდში არსებული ტრადიციის გაგრძელებით, რუსულ ენაზე განათლებას ჯერ კიდევ იღებენ უმეტესად ეთნიკური სომხები და ეთნიკური აზერბაიჯანელები (მაგალითად, ქ. ახალქალაქის მე-4 საჯარო, ქ. მარნეულის მე-2 საჯარო სკოლები და სხვ.).

ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების შედეგების მიხედვით, ეს სკოლები შეიძლება დავეყოთ ორ კატეგორიად: სკოლები, რომლებშიც ქართული ენა ჯერ კიდევ სკოლაში შესვლამდე იციან ბავშვებმა (თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, სხვა ქალაქების მოსწავლეები, რომლებსაც ქართულენოვან გარემოში უწევთ ცხოვრება.) და სკოლები, რომლებშიც ბავშვები ქართულის, როგორც უცხოური ენის შესწავლას იწყებენ. რაც ყველაზე შემაფერხებელია, მეორე ჯგუფის სკოლის მოსწავლეებისთვის ქართული არ წარმოადგენს სკოლის გარეთ ურთიერთობის საშუალებას. მოსწავლეები ვერ ახერხებენ სკოლაში შესწავლილი ენის ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოყენებას. შესაბამისად, ამ ორი ჯგუფის სკოლების კურსდამთავრებულები, ქართულის ცოდნის თვალსაზრისით, მკვეთრად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან.

ერთ-ერთი საშუალება, რომელიც მოსწავლეს ქართული ენის გამოყენების არეალის გაფართოებას უზრუნველყოფს, არის ბილინგვური სწავლება: სხვადასხვა საგნის სწავლების ენად ქართულის შემოტანა გააფართოებს ამ მოსწავლის მიერ ქართულის გამოყენების არეალს.

ბილინგვური სწავლების შემოღების მცდელობა საქართველოში უკვე იყო, მაგრამ, სამწუხაროდ, ობიექტურ თუ სუბიექტურ მიზეზთა გამო, პილოტირების პროცესში მთელი რიგი არასწორი, გაუაზრებელი ნაბიჯი გადაიდგა, რამაც, გარკვეულწილად, ამ ხედვის დისკრედიტირებაც კი მოახდინა. არსებული კადრების არაკვალიფიციურობის პირობებში, 2011 წლიდან საყოველთაოდ დაინერგა ე.წ. „ბილინგვური სწავლების მოდელი“ დაწყებით საფეხურზე, რომლის ფარგლებშიც საგნობრივი სახელმძღვანელოების მესამედი ითარგმნა ქართულად. შეიძლება ითქვას, მას შემდეგ ამ მიმართულებით არც არაფერი გაკეთებულა.

გასატარებელ ღონისძიებათა ჩამონათვალი:

- საშეღვათო პოლიტიკის (ე.წ. 1+4 პროგრამის) გაღრმავება და ამ პროგრამის კურსდამთავრებულთა განათლების სფეროში მოზიდვა.
- ბილინგვური სწავლების სხვადასხვა მოდელის შეთავაზება სხვადასხვა სკოლისთვის. არაქართულენოვანი სკოლები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან: შესაძლოა, ერთ სკოლას სათანადო კადრები მათემატიკის მიმართულებით ჰყავდეს, ხოლო მეორე სკოლას - ბუნებისმეტყველებისა თუ საზოგადოებრივ

მეცნიერებათა მიმართულებით... სკოლებს უნდა მიეცეთ არჩევანის საშუალება.

- სახელმძღვანელოებისა და სასწავლო რესურსების შექმნა. მნიშვნელოვანია, რომ ამ პროცესში აქტიურად იყოს ჩართული **მასწავლებელი** და შეეძლოს რესურსებით მანიპულირება, რადგანაც მის მიერ მოძიებული და გადაკეთებული რესურსი გაცილებით უკეთესი შეიძლება აღმოჩნდეს, ვიდრე რამდენიმე წლის წინ შექმნილი, თუნდაც კარგი, სახელმძღვანელო.
- მშობლიური ენების სწავლების რეორგანიზაცია: უკანასკნელ ხანებამდე საქართველოს განათლების სისტემას იგნორირებული ჰქონდა ეს მიმართულება. სომხური, აზერბაიჯანული, რუსული ენების, როგორც მშობლიური ენების სწავლება მიმდინარეობდა მეზობელ სახელმწიფოებში შექმნილი წიგნებითა და პროგრამებით. აუცილებელია, შეიქმნას ამ ენების თანამედროვე სახელმძღვანელოები და პროგრამები, რათა ჩვენმა თანამოქალაქეები სრულფასოვნად იცვნენ ინტეგრირებულები ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში.

ნანა ხეცურიანი (საქართველოს უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო)

შეპირისპირებითი ლინგვისტური ანალიზის შედეგების გამოყენება უცხო ენების სწავლებისას

ენების შეპირისპირებითი კვლევა საკმაოდ ეფექტურია უცხო ენების სწავლების მეთოდის გაუმჯობესებისა და განახლებისათვის და ენობრივი ინტერფერენციის (უცხო ენების სწავლის პროცესში მშობლიური ენის გავლენის) დასაძლველი გზების დასადგენად.

ქართული ენა მიეკუთვნება სამხრეთ კავკასიურ ენათა ოჯახს. დღესდღეობით საქართველოში ინგლისურ ენას სწავლობს მეტი ადამიანი, ვიდრე სხვა უცხო ენებს და წარმოადგენს მსოფლიოსთან კომუნიკაციის ძირითად საშუალებას. მომხსენებელი განიხილავს ინგლისური, ქართული და ესპანური ენების შეპირისპირებითი კვლევის შედეგების გამოყენებას ინგლისური ენის სწავლებისას იმ ქართულენოვანი სტუდენტებისათვის, რომლებისთვისაც ესპანური არის მეორე უცხო ენა. პრეზენტაციისას ძირითადი ყურადღება მახვილდება

ინგლისურ, ქართულ და ესპანურ ენებში უარყოფითი კონსტრუქციების გამოხატვის სხვადასხვა გზებზე.

სიახლე. ეს არის ინგლისურ, ქართულ და ესპანურ ენებში უარყოფითი კონსტრუქციების გამოხატვის პირველი კომპლექსური შესწავლა, რომელიც მოიცავს აღნიშნულ ენებში უარყოფის ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორიის სრულ სპექტრს.

მიზანი. კვლევის მიზანია ქართულ, ინგლისურ და ესპანურ ენებში უარყოფის ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორიის უნივერსალური მახასიათებლების, იზომორფიზმის და ალომორფიზმის დადგენა.

მეთოდი და მასალა. კვლევის ძირითადი სფერო იყო შეპირისპირებითი გრამატიკა. აქცენტი გაკეთდა უარყოფის გრამატიკული კატეგორიების გამოხატვაზე განსხვავებული სისტემის ენებში (ინგლისური, ქართული და ესპანური ენები). კვლევისთვის გამოყენებულია ენების კომპლექსური ანალიზის მეთოდი. ტექსტობრივი ანალიზის მასალად გამოყენებული იყო ინგლისელ, ქართველ და ესპანელ მწერალთა ნაწარმოებები ორიგინალში და მათი შესატყვისი თარგმანები.

შედეგები. ქართული, ინგლისური და ესპანური ენების უარყოფის ველის სემანტიკურმა ანალიზმა საშუალება მოგვცა გაგვეკეთებინა დასკვნა უარყოფის ფუნქციათა მსგავსების და განსხვავებების შესახებ შეპირისპირებულ ენებში. უარყოფის ბირთვული საშუალებებით გამოხატვაში გამოვლინდა ასიმეტრია, რაც განპირობებულია ქართულ ენაში უარყოფით ნაწილაკთა სიმრავლით ინგლისურ და ესპანურ ენებთან შედარებით. ქართული და ესპანური ენები პოლინეგატიურია, ინგლისური კი - მონონეგატიური. სამივე ენაში უარყოფის საზღვრების გავრცელება ექვემდებარება მარცხნიდან მარჯვნივ წესს. სამივე ენაში გვხვდება შინაარსით უარყოფითი და ფორმით მტკიცებითი წინადადებები.

დასკვნა. ჩატარებული კვლევა საშუალებას იძლევა, გავაკეთოთ დასკვნა, რომ ქართული და ესპანური ენები პოლინეგატიურია, ინგლისური კი - მონონეგატიური. უარყოფის კატეგორია უნივერსალური კატეგორიაა. უარყოფის ფუნქციურ-სემანტიკური ველი არის გამოხატვისა და შინაარსის პლანის კომპლექსური ერთიანობა. გამოხატვის პლანის ფორმირება ხდება ენობრივი საშუალებებით, რომლებიც განეკუთვნება სხვადასხვა დონეს - მორფოლოგიურს, სინტაქსურს, ლექსიკურსა და კონტექსტურს.

მზია ხვედელიძე, ლევან ჯინჯიხაძე, ჯემალ ჯინჯიხაძე (თსუ, საქართველო)

ქართული ენისა და მათემატიკის ინტეგრაციის საკითხისათვის

1. სწავლების პროცესში ინტერდისციპლინური მეთოდოლოგიის გატარების უდიდესი მნიშვნელობა საყოველთაოდ ცნობილია. ეს ყველა სასწავლო საგანს ეხება, მაგრამ ენისა და მათემატიკის საგანთაშორისი კავშირების დამყარება განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს. ამ განსაკუთრებულობას ქმნის ის გარემოება, რომ ენა ნებისმიერი შემეცნებითი პროცესის საფუძველს წარმოადგენს, რადგანაც ცნობიერება მხოლოდ ენის ფარგლებში არსებობს და ნებისმიერი პრობლემის გადაჭრისას მათემატიკური მიდგომა, მათემატიკური აზროვნების მოშველიება, შემეცნების მაღალ დონეს განაპირობებს. ამ მიმართებით საინტერესოა ქართული ენისა და მათემატიკის ინტეგრაციის მრავალი საკითხი.

2. უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვთქვათ, რომ **ენა** არის ურთიერთობის საშუალება. ეს არის განსაზღვრული კოდი, ნიშნების სისტემა და მათი გამოყენების წესების ერთობლიობა. ეს სისტემა მოიცავს სხვადასხვა დონის ერთეულებს: **ფონეტიკურს** – ბგერები, **ინტონაცია** და **სხვ.**; **მორფოლოგიურს** – სიტყვის ნაწილები: **ფუძე**, **წინსართი** და **სხვ.**; **ლექსიკურს** – სიტყვები და მათი მნიშვნელობები; **სინტაქსურს** – წინადადებები. **მეტყველება** არის ადამიანთა საქმიანობა, ინდივიდუალური ფსიქოლოგიური მოვლენა, რომელშიც ენობრივი კოდი და ნიშანთა სისტემა გამოყენებული. **მეტყველება** – ეს არის ენა მოქმედებაში. **მეტყველებაში** ენობრივი ერთეულები, სრულიად სხვადასხვა ურთიერთმიმართებაში ყოფნით, ქმნიან შეუზღუდველი რაოდენობის კომბინაციებს. **მეტყველება** ყოველთვის დროშია გაშლილ-განფენილი და მოლაპარაკის თავისებურებებს ასახავს, დამოკიდებულია კონტექსტისა და საურთიერთობო სიტუაციებისაგან. ისმის საკითხი: რისთვის სჭირდება ადამიანს მათემატიკური **მეტყველება** და, საერთოდ, – მათემატიკა? იმისათვის, რომ მათემატიკოსი გახდეს? – სულაც არა! მათემატიკა და მათემატიკური **მეტყველება** სჭირდება ყველას. მათემატიკური აზროვნების პოზიციებიდან სულ სხვანაირად ჩანს რეალური საგნები, ბუნებაში მიმდინარე მოვლენები და პროცესები.

3. აზროვნებისა და მეტყველების პრაქტიკაში ჩვენ ხშირად ვიყენებთ სხვადასხვაგვარ დასტურსა და უარყოფას. მაგალითად, „ტრაპეციის ფუძეები პარალელურია“, „არ არსებობს სამკუთხედი, რომელსაც ორი მართი კუთხე გააჩნია“, „ზოგიერთი კავშირი მაერთებელია“ და სხვ. მსგავსი კონსტრუქციების საშუალებით ცნობიერებაში ფიქსირდება გარკვეული ობიექტის მიერ ამა თუ იმ ნიშნის ქონა თუ არქონა, ობიექტის სხვადასხვა მდგომარეობა, მიმართებანი ობიექტებს შორის. ასეთ დასტურსა და უარყოფას **მსჯელობები** ეწოდება. მსჯელობას უფრო რთული ფორმალური ორგანიზაცია გააჩნია, ვიდრე ცნებას. ეს იმიტომაც, რომ მსჯელობა ცნებებისაგან შედგება. იგი ორ ცნებას მაინც შეიცავს. ცნება მსჯელობის ელემენტია. მსჯელობაში შემავალი ცნებები გარკვეული სახით დაკავშირებულია ერთმანეთთან. თუ ცნება გამოიხატება სიტყვით, ან სიტყვათა ჯგუფით, მაშინ მსჯელობა ყოველთვის წარმოადგენს წინადადებას ან წინადადებათა ჯგუფსაც კი.

4. **კლასიფიკაცია** – საგნების (მოვლენების, ცნებების) დაყოფა კლასებად, ჯგუფებად, თანრიგებად განმასხვავებელ ნიშანთვისებათა მიხედვით. კლასიფიკაციის დროს საგანთა სიმრავლე იყოფა კლასებად რომელიმე ერთი ან რამდენიმე ნიშანთვისების მიხედვით (გვაქვს, მაგალითად, ცხოველთა და მცენარეთა კლასიფიკაცია ბიოლოგიაში, ნივთიერებათა კლასიფიკაცია ქიმიაში და სხვ.). კლასიფიკაციის საფუძველია სიმრავლის დაყოფა თანაუკვეთ ქვესიმრავლეებად, ე. ი. აქ გასათვალისწინებელია იმ ნიშანთვისებათა ერთობლიობა, რომლის მიხედვითაც ხდება დაყოფა. კლასიფიკაციის სისწორისათვის საჭიროა: 1) სიმრავლეში შემავალი ყოველი საგანი კლასიფიკაციის რომელიმე კლასში შედიოდეს (ადეკვატურობის პირობა); 2) ერთი და იგივე საგანი არ უნდა შედიოდეს კლასიფიკაციის ერთზე მეტ კლასში ანუ კლასიფიკაციის კლასები ერთმანეთს უნდა გამორიცხავდეს (გამიჯნულობის პირობა). კლასიფიკაცია მჭიდრო კავშირშია ცნების დაყოფასთან.

5. ზემოთ განხილული და სხვა მრავალი საკითხი, რომლებიც სწავლებასთანაა დაკავშირებული, დიდაქტიკურ-მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით შესანიშნავად წყდება ქართული ენისა და მათემატიკის ინტეგრირებული შესწავლის საფუძველზე. ჩვენი აზრით, ასეთ ინტეგრირებას, მულტილინგვური განათლების კონტექსტში, ბილინგვური განათლების პროცესის გააქტიურებისათვის, ფრიად დიდი მნიშვნელობა აქვს. საქმე იმაში გახლავთ, რომ მათემატიკისა და

ქართული ენის ინტეგრირებული სწავლება ცხადად ავლენს მათემატიკისა და ქართული ენის საერთო ზოგად კანონზომიერებებს. ეს კი სტუდენტს, უბრალო დაკვირვებისა და ანალიზის საფუძველზე, ადვილად აპოვნიებს ისეთივე კანონზომიერებებს თავის მშობლიურ ენაში, რაც, სწორედ რომ, ბილინგვური სწავლების ძირითადი მიზანია. აქ დაკვირვება, ანალიზი და აზროვნების სხვა მეთოდები პოულობს არა ხელოვნურ, არამედ ბუნებრივ გამოყენებას, და ეს განაპირობებს სტუდენტის მიერ ბილინგვური შემეცნების ბუნებრივ ხასიათს. მოვიყვანოთ მხოლოდ ერთი მაგალითი: ეილერ-ვენის დიაგრამები ავლენს მათემატიკურ და ქართულ ენობრივ ცნებათა შორის მიმართებების იზომორფულობას. ამის საფუძველზე სტუდენტი თავისთავად, ბუნებრივად, სრულიად ჩვეულებრივად დაინახავს ზუსტად იგივე მიმართებებს თავის მშობლიურ ენაში. ეს კი ბილინგვური სწავლების კარგი შედეგის აბსოლუტური გარანტია.

ხატია ჯანგავაძე (პოლიციის აკადემია, საქართველო)

ბგერათა შენაცვლება აზერბაიჯანელი და სომეხი სტუდენტების ქართულ მეტყველებაში

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი სტუდენტებისათვის საქართველოს სახელმწიფო ენის სწავლებისას ერთ-ერთ პრობლემას წარმოადგენს ქართული სამეტყველო ბგერების არასწორად აღქმა, რაც შეიძლება აიხსნას იმით, რომ მეტნაკლებად განსხვავებულია უმცირესობების საარტიკულაციო ბაზაც და პერცეფციული ბაზაც. ნაშრომის მიზანია არსებული პრობლემის წარმოჩენა.

საკითხის შესწავლის პროცესში გამოყენებულია შედარება-შეპირისპირებისა და ანალიზის მეთოდები.

ჩემი პედაგოგიური პრაქტიკის პერიოდში დაგროვილი მასალა საფუძველს მამლევს ვთქვა:

1. სომეხ სტუდენტთა ქართულენოვან მეტყველებაში ხშირია ყ-ს შენაცვლება ღ, ხ-თი და ჭ-ს ჯ-თი, შედარებით ნაკლებია: წ-ს ძ-თი და ც-თი, დ-ს ტ-თი, ტ-ს დ-თი, ღ-ყ-თი (იყო-იღო, ძროხა-ძროღა, წყალი-ძღალი, ტაფა-დაფა, ბატონო-ბადონო, ძაღლი-ძაყლი, ბიჭი-ბიჯი...).

2. აზერბაიჯანელი სტუდენტების ქართულენოვან მეტყველებაში გარკვეულ პოზიციებში მკვეთრი ბგერები, ძირითადად, მომიჯნავე

მჟღერი ბგერებით იცვლება; კერძოდ: ყ > ლ, თ > ტ, ტ > დ, გ > კ, კ > გ, კ > ქ, წ > ც, წ > ძ, ჭ > ჩ, ფ > პ (იყო-ილო, ჩულურეთი-ჭულურეთი, კარგი-გარგი, გემი-კემი, ტირის-დირის, მოიტანა-მოიდანა, აინტრესებდა-აინდერესებდა, ისეთი-ისეტი, მეტრო-მეთრო, ჰკითხა-ჰიქითხე, პრობლემა-ფრობლემა, პროცესი-ფროცესი, წიწილი-ძიძილი, ჯაჭვი-ჯავჯვი, წავიდა-ცავიდა...).

აღსანიშნავია, რომ წარმოთქმის დარღვევა ყველაზე მეტად აზერბაიჯანელ სტუდენტებში შეინიშნება, ვიდრე სომხებში. უმეტესად, ეს ითქმის მკვეთრ (პ ტ წ ჭ კ ყ) და ზოგიერთ მჟღერ (დ, ძ, ჯ, გ...) ბგერაზე. სომეხ სტუდენტებში მსგავსი პრობლემის შედარებითი ნაკლებობა განპირობებულია სომხურში ქართულისათვის მსგავსი (მკვეთრი) ბგერების არსებობით.

მოხსენებაში გაანალიზებულია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიის სომეხ და აზერბაიჯანელ სტუდენტთა მეტყველების ნიმუშები. კვლევის ღირებულებას, პირველ რიგში, წარმოადგენს ის, რომ კვლევა ემყარება პირად პედაგოგიურ გამოცდილებას და შესაბამისი მაგალითებითაა გამყარებული.

პრობლემა, რომელიც მოხსენებაშია წარმოდგენილი, შესაძლოა, გადაიჭრას სხვადასხვა გზით; კერძოდ, სწავლების პირველ ეტაპზე, სტუდენტები პედაგოგმა სისტემატურად უნდა ავარჯიშოს თანხმომავნი ბგერების წარმოთქმაში სხვადასხვაგვარად:

- დამარცვლით (მაგალითად: წა, წე, წი, წო, წუ...);
- სხვა თანხმომავნებთან კომბინაციაში (თანხმომავნთკომპლექსთა) წარმოთქმით (წკ, წპ, წტ...);
- გაბმული ტექსტით თხრობის დროს, დაშვებული შეცდომების გასწორების მიზნით, კონკრეტული შეცდომილი ბგერების მრავალჯერ წარმოთქმით:

ა) დამარცვლით,

ბ) სხვა თანხმომავნებთან კომბინაციაში,

გ) მთლიანი სიტყვის არაერთხელ გამეორებით.

როცა სტუდენტები შეეჩვევიან საანალიზო ბგერების სწორად წარმოთქმას, მეტყველებაში რეალიზაციისათვის საჭიროა სპეციალური სავარჯიშოები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ბგერების ავტომატიზაციას.

პირველ რიგში, ვარჩევთ ისეთ ტექსტს, სადაც მრავლადაა მცდარი ბგერები გამოყენებული და ვაკითხებთ სტუდენტებს სისტემატურად; ამასთანავე, ვასმენინებთ ვიდეომასალას, საიდანაც ვარჩევთ საანალიზო თანხმომავნებისაგან შედგენილ სიტყვებს და ვამეორებინებთ ცალკეული

სიტყვების სახით, შემდეგ მთლიან წინადადებაში. გარდა ამისა, ეფექტური იქნება თუ ანდაზებსა და ენის გასატეხებსაც გამოვიყენებთ სავარჯიშოების სახით.

ვფიქრობთ, ზემოთ ხსენებულ პრობლემას სახელმძღვანელოებში (A1, A2) მეტი სავარჯიშო უნდა დაეთმოს. სასურველია, მათ შედგენაში ჩაერთონ ფონეტიკის სპეციალისტები.

თამარ ჯაყელი (თსუ, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, საქართველო); სალომე ომიადე (თსუ, საქართველო); ია აფთარაშვილი (თსუ, საქართველო); ნათია ჯოხაძე (გაეროს ბავშვთა ფონდი, საქართველო)

რელევანტური ბილინგვური მოდელები სკოლამდელ საფეხურზე

ა(ა)იპ განათლების განვითარების ცენტრის პროექტის – „ხელმისაწვდომი სკოლამდელი განათლება: ეთნიკური უმცირესობებისთვის ბილინგვური სკოლამდელი განათლების დანერგვის ხელშეწყობა“ – ფარგლებში ეროვნული უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებული ორი რეგიონის – ქვემო ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის – სკოლამდელ დაწესებულებებში ჩატარდა კვლევა, რომელმაც გამოავლინა ამ რეგიონების სკოლამდელ დაწესებულებებში მოქმედი მულტილინგვური განათლების განსხვავებული მოდელები.

ამ მოდელების ერთი ნაწილი შეიძლება მივაკუთვნოთ ბილინგვური განათლების ეგრეთ წოდებულ ძლიერ ფორმებს, რომლებიც ორენოვან წიგნიერებას ისახავენ მიზნად, მეორე ნაწილი კი – ეგრეთ წოდებულ სუსტ ფორმებს, რომლებიც საგანმანათლებლო პროცესიდან განდევნიან პირველ ენას, როგორც მეორე ენის ათვისების დამაბრკოლებელ ელემენტს.

ისმის კითხვა: რომელი ფორმის მოდელები უზრუნველყოფენ ბავშვში სათანადო ცოდნის კონსტრუირებას ხარისხიანი განათლების მისაღებად და სრულფასოვანი ინტეგრირების მისაღწევად?

ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად მოხსენებაში მოკლედ მიმოვიხილავთ ადგილობრივად გავრცელებული ცალკეული მოდელის მიზანშეწონილობას საგანმანათლებლო პოლიტიკის პრიორიტეტებთან მიმართებით, მიმოხილვის შემდეგ ბილინგვურ მოდელებს ფსიქოპედაგოგიკური ასპექტით განვიხილავთ და კვლევის თეორიულ

მეთოდებზე დაყრდნობით, სახელდობრ, ჰიპოთეზურ-დედუქციური და ზოგადლოგიკური მეთოდების გამოყენებით, ვაჩვენებთ, რომ შედეგიანი ბილინგვური სწავლა-სწავლება ორ პირობას უნდა აკმაყოფილებდეს.

პირველი აუცილებელი პირობაა სკოლამდელ ასაკში წიგნური მეტყველების საფუძვლების პირველ ენაზე ფორმირება.

საქმე ისაა, რომ წიგნური მეტყველების უნარების განვითარება ხელს უწყობს სიტყვათა მნიშვნელობების განზოგადებას, კონკრეტული ხატოვანი წარმოდგენების ზოგად წარმოდგენებად ქცევას. სიტყვათა მნიშვნელობების განზოგადება კი ნიშნავს ვერბალური აზროვნების გაღრმავებას, ანუ იმ კოგნიტიურ-ენობრივი უნარების განვითარებას, რომლებიც, როგორც ამას ჯიმ კუმინსი ამტკიცებს, ფუნქციონირებს კოგნიტიური სისტემის სიღრმისეულ შრეებში, საიდანაც ხდება უნართა ტრანსფერი ერთი ენიდან მეორეში.

ასე რომ, პირველ ენაზე წიგნური მეტყველების დაუფლება კოგნიტიურ სისტემაში ქმნის მნიშვნელოვან ბაზას მეორე ენის ეფექტიანი ათვისებისათვის. ბავშვი, რომელსაც აზროვნება ერთ ენაზე განუვითარდება, ამ აზროვნების უნარს იმ ნებისმიერ სხვა ენაშიც გადაიტანს, რომელსაც შეისწავლის.

ბავშვისთვის, რომელსაც პირველ ენაზე არა აქვს წიგნური მეტყველების უნარი განვითარებული, ამ უნარის მეორე, მისთვის უცნობ ენაზე განვითარება გაცილებით უფრო პრობლემური ხდება, რადგანაც აზროვნების განვითარებისათვის აუცილებელი განზოგადებისა და სემანტიზაციის პროცესებს აფერხებს ენის არცოდნა – გონებას მთლიანად იკავებს დაბალი რანგის ოპერაციები, ანუ სიტყვიერი ინფორმაციის ლექსიკური და მორფოსინტაქსური დამუშავება, რაც სემანტიზაციის პროცესებს, ანუ მაღალი რანგის ოპერაციების წარმოებას უშლის ხელს. ასეთი ბავშვი დიდად ვერ გასცდება ყოფითი მეტყველების ფარგლებს და მოუშაადებელი შეხვედება სასკოლო განათლებას. მას არ ექნება განვითარებული ცოდნის ის სტრუქტურები, ის სათანადო ინსტრუმენტები, რომლებიც აუცილებელია სასკოლო პროგრამების დასაძლევად.

მეორე აუცილებელ პირობად წარმოვადგენთ საგანმანათლებლო პროცესში ენათა მონაცვლეობის ისეთი პრინციპის გამოყენებას, რომელიც ბავშვს დაეხმარება ერთ ენაზე კომუნიკაციის განწყობიდან გადავიდეს მეორე ენაზე კომუნიკაციის განწყობაზე. ამის უზრუნველსაყოფად საგანმანათლებლო პროცესში პირველი და მეორე ენები ერთმანეთს უნდა ენაცვლებოდეს ბავშვისათვის ადვილად ამოსაცნობი პრინციპით.

დასკვნა: თუ გვსურს ბილინგვური განათლება ვაქციოთ უმცირესობათა სრულფასოვანი ინტეგრირების ხელშემწყობ საშუალებად, უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში აუცილებელია სკოლამდელი განათლების საფეხურზე მშობლიურ ენაზე დაფუძნებული ბილინგვური მოდელების დანერგვა, რომლებიც ენათა მონაცვლეობის გამართულ მეთოდოლოგიას დაეფუძნება.

ლენა ჯაჯანიძე (სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათმშობრის ურთიერთობების ცენტრი, საქართველო)

წყვილებში მონაცვლეობითი ხმამაღალი კითხვის სტრატეგიის გამოყენების ეფექტურობა ქართულ ენაში მომზადების პროგრამის არაქართულენოვან სტუდენტებთან

მოხსენება ეხება ქართული ენის საკომუნიკაციო ფუნქციებიდან ერთ-ერთის, კერძოდ, კითხვის კომპონენტის შესწავლას, წყვილებში მონაცვლეობითი ხმამაღალი კითხვის მეთოდის გამოყენების გზით.

მოხსენების ფარგლებში განხილული იქნება შემდეგი საკითხები:

- სამაგიდე კვლევა, სწავლების მეთოდის შესახებ ლიტერატურის დამუშავება;
- მეთოდის აღწერა;
- კვლევის მეთოდოლოგია - მონაწილე დაკვირვება;
- ფოკუსჯგუფი;
- მასწავლებლის როლი /კომპეტენცია;
- დაკვირვების შედეგები და მეთოდის მუშაობის ეფექტურობის განსაზღვრა.

სამაგიდე კვლევა მოიცავდა ხანგრძლივ პერიოდს: როგორც მეთოდის შემუშავების წინა მოსამზადებელ ფაზაზე, ასევე, მისი დანერგვის პროცესში. ლიტერატურის დამუშავების შედეგად შეირჩა კითხვის სწავლების კონკრეტული მეთოდი და კვლევის ჩატარების მეთოდოლოგია.

კითხვის სწავლების მეთოდის აღწერა:

ა) მონაცვლეობითი ხმამაღალი კითხვა წყვილებში: მეთოდის მუშაობის პრინციპი: ტექსტი დაყოფილია მოკლე აზნაცებად. ტექსტის

პირველ აზრზე მუშაობის დროს სტუდენტი A კითხულობს ტექსტს ხმამაღლა და სტუდენტი B ცდილობს გადმოსცეს წაკითხული ტექსტის შინაარსი. ტექსტის მეორე აზრზე სტუდენტები ცვლიან როლებს.

ბ) მეთოდის მიზანი: მოსწავლემ ისწავლოს სიტყვების უშეცდომოდ წაკითხვა, კითხვის დროს შესაბამისი ინტონაციების დასმა, ყურადღებით მოსმენა, მოსმენილის გაანალიზება და გააზრება, გუნდური მუშაობა და ხმადაბალი საუბარი.

გ) მეთოდის მუშაობის შემოწმება: სტუდენტებს შორის კითხვის უნარების გაუმჯობესების შემოწმების მეთოდები განსხვავებულია სალექციო თემატიკის მიხედვით და მოიცავს როგორც პრეტექსტსა და პოსტ-ტექსტს, ასევე სტანდარტულ ტექსტსა და ხმამაღალი წაკითხვის მეთოდს დროისა და შეცდომების კონტროლის მექანიზმით.

კვლევის მეთოდოლოგია: მონაწილე დაკვირვება - მასწავლებელი აძლევს ინსტრუქციას მოსწავლეებს, უწევს დახმარებას თითოეულ წყვილს საჭიროების მიხედვით, აკვირდება მუშაობის პროცესს და ინიშნავს მნიშვნელოვან ასპექტებს.

კვლევის ფოკუს-ჯგუფი: კვლევისათვის შეირჩა ორი, ენობრივი კომპეტენციის თავლსაზრისით განსხვავებული (ენის ფლობის B და C დონეები) ფოკუს ჯგუფი:

პირველ ჯგუფზე კვლევა ჩატარდა სწავლების მეორე სემესტრში, (ენის ფლობის კომპეტენციის დონე B, შერეული ჯგუფი: სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი სტუდენტები), ხოლო მეორე ჯგუფზე სწავლების პირველ სემესტრში (ენის ფლობის კომპეტენციის დონე C, ენობრივად ჰომოგენური ჯგუფი: სომხურენოვანი სტუდენტები). ჯგუფებს შორის წევრთა გენდერული ბალანსი დაცული არ ყოფილა.

დაკვირვების / კვლევის შედეგები: მოხსენების დასკვნით ნაწილში განხილული იქნება კვლევის პროცესში არსებული მიგნებები და გამოწვევები. მოხსენების ბოლოს შევაჯამებთ წყვილებში მონაცვლეობითი კითხვის ეფექტურობას ქართულ ენაში მომზადების პროგრამის არაქართულენოვან სტუდენტთა საკვლევ ჯგუფებთან.

Ahmadova Ramila (Azerbaijan University of Languages, Azerbaijan)

Strategies employed by teachers in the process of the second language acquisition

The paper identifies a range of teaching strategies in the second language acquisition (SLA). Teaching strategies are the ways that teachers choose and use to teach a language. This paper begins by emphasizing the vital importance of strategies that teachers use. A special attention is paid to the analysis of different teaching strategies in the teaching process. As teaching a second language is quite a complex task for teachers, they should identify the best ways to teach a new language. Language learning should be more fun and enjoyable for students to learn. Teachers need to have effective teaching strategies in order for students to achieve a better understanding during the process of learning a second language. They include ways to help the teachers identify what they need to teach a new language. This paper reflects on how the usage of the right strategy at the right time can help the teacher teach the language better. It is important for a teacher to facilitate students' interest towards learning a second language. The paper provides a description of the basic principles about how effective teachers are always being on the prowl for new and exciting teaching strategies that will keep their students motivated and engaged. Whether you are a new or experienced teacher, you may feel inundated by all of the new strategies. It is hard to decide which strategies are right for the teacher's classroom. Depending upon the teacher's style, preference and the students' levels, ages or backgrounds, the teacher should choose the strategy which is more suitable for her/ his needs. An experienced teacher knows that not every teaching strategy that you use will be an effective one. There will be some hits and misses, and depending upon your teaching style, and the way your students learn, you will figure out which strategies work and which do not. It may take some trial and error, but it does not hurt to try them all. Different learners have different backgrounds with unique academic needs, culture, language, interests, and attitude towards learning. Teaching language is a complicated task for teachers and the right techniques and strategies are needed to deliver effective language learning. This study was conducted to investigate the strategies that teachers have used to arouse students' interest in learning a foreign language. Hopefully from the study, teachers will be

able to identify the right strategies to boost students' interest as well as motivation in learning a second language effectively. This article examined the types of teachers' strategies to attract students' attention and interest towards learning a foreign language. This study also investigated reasons why students tend to lose interest in learning a second language.

Akopian Mariam (International Black Sea University, Georgia)

Language and gender issues in the English language: obstacles when translating gender terms

This paper demonstrates one of the most recent studies in language and gender, which is considered to be a particularly vibrant area of research and theory development within the larger study of language and society. The article aims to come up with significant data about the phenomena referred to as the gender representation in genderless languages, specifically, the co-territorial languages of the Caucasus. The discussion of the literature will provide with data concerning typological / genetic / sociolinguistic descriptions of co-territorial languages of the Caucasus, gender representation in English, and theoretical development of language and gender studies. Specificity of the research is the grammatical gender of the third person singular pronouns and encoding gender of the co-territorial languages of the Caucasus. The work is aimed at exploring whether and how the obstacles of translations of pronominal English pronouns occur in the process of a second language acquisition. With a view to the observed problem in teaching of the English pronominal pronouns to speakers of genderless languages, the experiments will be conducted, the essence of which is in the fact that the majority of languages in question have only genderless 3rd person pronouns. The research will discuss various ways of dealing with the issue as a problem of teaching and misconceptions in a second language acquisition. This particular piece of research will be valuable in terms of being one of the first simultaneously conducted works within the scope of gender encoding in the target languages, which will elaborate and provide a broader context for linguistic research. The possible teaching approaches and references for more efficient productiveness of learners' academic performances in an EFL classroom will be examined from the point of translation obstacles. The different views of sociolinguistic

investigations of language and gender identities is beneficial from the point of view that it will be a considerably powerful tool for further studies of language and gender among the speakers of genderless languages. The research will apply a qualitative research approach and the method of discourse analysis. The practical and scholarly significance of the research problem might be noticed in the absence of literature concerning language and gender representation in English from the perspectives of co-territorial speakers of the Caucasus.

Al Hamad Muntasir (Qatar University, Qatar)

Learning Arabic to improve non-Arabic speakers expatriates standards of living; case study: TAFL in Qatar

Since the reign of HRH Sheikh Hamad bin Khalifa Al Thani in 1996, Qatar has evolved in the direction of an open, modern, multicultural society. It was apparent that internationalization played a major part into Qatar's foreign policies as well as its local change. However, this cultural transformation of Qatar requires a social and legal change in a conservative country, where the first article of the Qatari constitution states: "The Arabic Language shall be its official language". Many policies, decrees and plans have been issued to promote Arabic in all sectors of the country where 88% of the population (70%+ of whom are non-Arabic speakers) is made up of expatriates who found opportunities in various projects and mega events the state is sponsoring. Using empirical data this paper attempts to study the effect of language policies on the non-Arabic working force in Qatar. It will also highlight how these may be used constructively in enhancing community cohesion and understanding for the common good between Qataris and expatriates. This would lend itself to the question whether Qatar can partially meet some of the international demand on learning Arabic as a second language (ASL).

Why do I Consider Teaching to be an Art?

In a teaching/learning environment, it is important to assist a learner to develop self-confidence, enjoy his/her own progress and succeed in the field. Effective teaching should be process and not result-oriented, for this, teaching strategies are essential. All teachers need to remember an inspirational quote by Albert Einstein: “I never teach my pupils, I only attempt to provide the conditions in which they can learn.” That will make a teacher a motivational energizer for his/her students inspiring them wanting to learn and hoping to succeed. That requires a tremendous effort from a teacher. In a well-planned lesson every student has to produce the language independently without any preparation, which is a good practice for them and which enables them to become a motivated, self-confident learners and succeed easily. Here are some examples of my favourite activities that can make a lesson fun and encourage students speak out loud.

One of my favourite tasks is a **PowerPoint presentation**. This so called performance task asks students to demonstrate their knowledge, understanding and proficiency. At the end of a topic that we cover during the lessons I ask my students to prepare a PowerPoint presentation on a related topic. That gives them the chance to produce their own language. Consequently, if you tell your students that they do not have to worry about their mistakes (this is a controversial question, though) that will boost their self-confidence and lead to success.

Another motivating activity I use with my students is **Questioning / Interview**. The questions could be about anything but the only condition is that an interviewee could not say just yes or no. S/he needs to speak expand the answer and describe the situation or express his or her feelings. For example: Do you remember the first day you met your best friend? or What three adjectives can you use to describe yourself? or something like that.

To make the activity a bit more difficult, you could ask the students work in pairs, think of a situation and ask his/her partner to give **argumentative response to the situation**. E.g: Your brother is a school-leaver and wants to go to University. He cannot decide whether to enter the University in your hometown or go to another city. Where would you advise him to go and why? Use arguments in your response.

At the initial stage, you can bring ready- made situations for them but afterwards they will manage to think of the situations themselves. There is

one more recommendation I'd like to share with you. Remember, almost all activity could be turned into a communicative, motivational one. To make the case more challenging, I can say that there is no ready-made recipe with special ingredients that will make you a good teacher to help students become successful learners. That is why I consider teaching to be an art. Why do I think that a teacher must be a good actor/actress? To answer the question, I will share what I have learned during 25 years of teaching.

Alsaadi Fatimah (School of Education, Communication and Language Sciences, Newcastle University)

Cross-cultural transition of Saudi Arabian international ESL students in the UK

An increasing number of overseas students are studying outside their home countries in higher education and there is a significant trend towards English-speaking Western countries, such as the United Kingdom (UK), the United States of America and Australia (NACAC, 2010). Due to this, there is a growing body of literature and a wide range of investigations concerning the phenomenon of cross-cultural adaptation. Kim (2001) defined this phenomenon as '...the dynamic process by which individuals, upon relocating to new, unfamiliar, or changed cultural environments, establish (or re-establish) and maintain relatively stable, reciprocal, and functional relationships with those environments' (p. 31). Saudi international students, in particular, provide an interesting sample worthy of study as they make a transition from a gender-segregated to a mixed-gender educational environment. It is therefore of value to examine how this might affect their adaptation and adjustment (Alhazmi and Nyland, 2013).

This study investigates the experiences of international Saudi students enrolled in ESL courses in UK higher education, addressing the process of cross-cultural adaptation that they undergo as reflected in various psychological, sociocultural and academic dimensions.

The objectives of this study are: (1) to gain a better understanding of the difficulties and problems ESL Saudi students experience in their socio-cultural and psychological adaptation to studying in the UK and the impacts on their academic performance, including how important they find it to adapt to socio-cultural activities outside the classroom, e.g. attending certain

British festivals or celebrations, such as Christmas parties; (2) to explore the factors that affect students' socio-cultural and psychological adaptation and academic performance; (3) to investigate the strategies that ESL Saudi students use to overcome obstacles; (4) to integrate the research problem from different perspectives (e.g. international education, cultural adaptation) and in the light of this, to re-examine existing theoretical models. This study has been carried out in the UK with Saudi ESL students studying at a number of English language institutions in different cities. Based on Young and Schartner (2014), a mixed methods approach has been adopted, useful for studying adjustment and adaptation through employing qualitative data to monitor adjustment over time and quantitative data to measure outcomes.

Therefore, a longitudinal, mixed methods approach has been adopted in this study comprising two phases: first, quantitative data were obtained by administering self report survey questionnaires to Saudi students: 177 in the first period of data collection (t1), in October/November 2016, followed by 110 students from the original sample who participated again (t2) in June 2017, at the end of the 2016–17 academic year.

The second instrument comprised follow-up qualitative, individual, semi-structured interviews conducted with a smaller sample of 22 students (11 male and 11 female) at t1 (November 2016), t2 (February 2017) and t3 (May 2017) in the same academic year. These interviews explored issues identified in the questionnaires in greater depth and students' adjustment over time. This study is currently in the data analysis stage.

Angermann Michael, Project Officer, OSCE HCNM

Multilingual education as an integration tool: the cases of Kazakhstan and Kyrgyzstan

The OSCE High Commissioner on National Minorities (HCNM) has been promoting mother tongue based multilingual education in national minority schools in Central Asia and other OSCE States during the last twenty years. Being involved in the HCNM education programmes and initiatives in the Central Asian countries, particularly in Kazakhstan and Kyrgyzstan in the last five years, Michael Angermann will highlight two cases of mother tongue-based multilingual education and reveal the impact

of the HCNM involvement. A number of conclusions will be formulated based on the countries' best practices and existing challenges.

In both Kazakhstan and Kyrgyzstan there is an articulated demand at the local level, as well as a clear trend at policy level to promote MLE. The provisions and objectives for formation of a multilingual citizen, regardless of ethnic or linguistic affiliation, are a part of the country strategies and educational legal framework.

Along with reviewing the content of education, the ongoing education reforms in Kazakhstan and Kyrgyzstan provide for the transition to MLE in schools with instruction in the state and Russian languages, as well as schools where instruction is provided in the languages of national minorities.

Mother-tongue based bilingual and multilingual programmes, applied in national minority pilot schools in Kazakhstan and Kyrgyzstan, have been supported by community representatives, parents and teachers, who are an active part in this process. They questioned the models of “full” or “absolute immersion”, believing that they are just a transition to teaching in another language and do not consider mother tongue and minority culture.

Enriching bilingual and multilingual language education programmes, in which the state and native languages are used as languages of instruction, have proved to be the most preferable since they:

- allow the acquisition of the state language at the level necessary for the socialization of the individual within the given country;
- retain teaching their native language as well as using it as the language of instruction throughout the course of schooling, which contributes to preservation of the cultural identity of minority students;
- create opportunities for mastering foreign languages, thus increasing the access to information, opportunities for professional development and self-realization of minority schools' graduates.

This approach, on the one hand allows satisfying the basic rights of citizens to preserve their identity and on the other hand, creates the opportunity for the formation of a multiple identity of the individual. The better acquisition of the state language and access to regional and world languages in the programmes of MLE contributes to the expansion of the boundaries of personal identification, social mobility, reduction of risks of discrimination and integration of society.

Anisimova Alla (Oles Honchar Dnepropetrovsk University, Ukraine)

Multilingual education at Oles Honchar Dnipro National University

This paper deals with the challenges and perspectives for the implementation of multilingual education at Oles Honchar Dnipro National University. It deals with educational experiences with the introduction and implementation of multilingual education in the Department of English Philology at the Faculty of Ukrainian and Foreign Philology and Art in the Oles Honchar Dnipro National University (DNU). We conclude that multilingual education is a key to success and that co-operative and linguocultural learning promote the development of competent multilingual and intercultural persons and their lifelong learning.

Multilingualism has become a common phenomenon in the modern world and can be analyzed from different perspectives.

The aim of the present paper is to show the peculiarities of the multilingually and multiculturally oriented Master's curriculum for the speciality "Language and Literature (English)" with specialization "Multilingual Education", in terms of the Bologna process, developed by the English Philology Department of Oles Honchar Dnipro National University.

In terms of multilingual education it should be taken into account that the language itself possesses its own dynamics and is constantly undergoing a processes of continuity and change, impacting upon the communication modes of different societies as it evolves. Educational policy makers have difficult decisions to make with regard to languages, schooling and the curriculum. While there are strong educational arguments in favour of mother tongue instruction, a careful balance also needs to be made between enabling people to use local languages in learning, and providing access to global languages through education (UNESCO, 2003).

All these principles and ideas have been taken into consideration in the process of developing a multilingually and multiculturally oriented Master's curriculum for the speciality "Language and Literature (English)" with specialization "Multilingual education" by the English Philology Department.

DNU is situated in the region which is bilingual, because people who live here speak or at least understand two languages (Ukrainian and Russian). When a student enters DNU to study the speciality “Language and Literature (English)”, s/he is expected to possess some knowledge of a foreign language – English. This knowledge is proved by the certificate of External Independent Testing. In addition, from the first term of his first year a student starts learning the second foreign language (French, German, Spanish are options), from the second term of his first year the student starts learning the third language (French, German, Spanish, Italian, Portuguese, Japanese, Chinese, Turkish are options). Choosing the Master’s specialization “Multilingual Education”, the student studies only his major (English) and second foreign languages. In this case, multilingualism is not only a target, but also a means of instruction.

It should be emphasized that the competence of the graduates of the Master’s study curriculum Multilingual Education can be defined by the learning outcomes of the curriculum, i.e. the knowledge and skills acquired during the process of study process. Special competences in the “Language and Literature (English)”, “Multilingual Education” will be acquired through obtaining competences of the five blocks of disciplines. The Master’s curriculum in Multilingual Education consists of two parts: mandatory and optional. The whole curriculum is calculated as 90 ECTS.

To sum up, we should say that all the disciplines have been designed in such a way as to meet the European and Ukrainian higher education demands and are particularly focused on multilingual and multicultural components.

What should be specially emphasized is that this experience is a completely new one not only in DNU, but also in Dnipropetrovsk region. However, the syllabi of the majority of courses in the curriculum have been developed or modified so as to provide students with multilingual, multicultural and cross-cultural competences that are considered to be the key ones for the specialization “Multilingual Education” as it has been shown above.

On the influence of familiar languages in the process of teaching a new Language (Georgian and English as a resource for the teaching of the Persian language)

In the process of teaching a new/additional language (Ln), the relation between the age factor and language awareness becomes quite obvious. Thus familiar languages can be used as a resource when teaching a new/additional language to adult learners.

Such an attitude is especially important in the initial stage of teaching Ln, when the typological contrast of Ln with the languages that are already familiar to the adult learners improves and accelerates the acquisition of Ln.

In Georgian universities the relationships of Persian to Georgian and English languages have been envisaged from the zero level of teaching. This has yielded positive results and formed solid grounds for the transition to the unilingual method of teaching the Persian language.

Positive transfer from familiar languages to Ln is, above all, based on the outlined similarities between the familiar languages and Ln in corresponding fields. In the case of Persian, these fields are phonetics and vocabulary with regard to Georgian. This is due to the similarities between Persian and Georgian sounds and the multitude of borrowings transposed from Persian into Georgian. The field in which Persian and English reveal similar features is morphosyntax, the reason for this being the analytical structure of these two languages.

On the initial level of teaching, the principle of selection of similar structures gains utmost importance. The more vivid the similarity, the easier the acquisition of the new language. Therefore, it is reasonable to focus on vivid, uncomplicated correspondences. The attitude based on similarities is more efficient due to the focus on the same type of structures existing in Ln and familiar languages. In the case of Persian, Georgian and English, such identical structures are represented by the Perfect Tense forms.

A course of lectures aimed at the initial level of Persian worked out by us and successfully tested three times has proved the following: the order of familiar languages (in this case, L1-Georgian, L2-English) does not influence the acquisition of L3/ Ln (in this case, Persian). A student's perception of similarities between Ln and familiar languages leads to a

positive transfer both from L1 and L2 (even if the latter is not mastered perfectly) or any other foreign language. This points to the role of psychotypology as a decisive factor in the process of acquisition of a new/additional language by adult learners.

Babukhadia Merab (Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Georgia)

The role of articulation and an articulatory basis in foreign language learning and teaching

Each movement or condition of organizing articulatory organs during the pronunciation of sounds is referred to as articulation. Each of the speech sounds has its own specific articulation, ie, it has its own movement or state. Articulation is of great importance in the process of learning a second language.

The main point in articulation is an indifferent state of articulatory apparatus. This is the state before the actual process of articulation.

Our main hypothesis is that any two languages (eg, Georgian and Azerbaijani) or two dialects (for instance, Gudamakruli and Rachuli) are different from each other because of the indifferent state of the speech organs, as this is the state before the organs become active for pronunciation.

Each individual sound is characterized by the peculiar sounds of pronunciation by which this language is different from other languages. For example, in the Georgian language p' is different from the p' in the Azerbaijani language physiologically as well as from the articulatory point of view.

Some languages are characterized by the articulatory action of the speech apparatus that may not be involved in any other language. For example, in the Georgian language while pronouncing the consonant Q' the tip of the tongue touches the palate. Naturally, it is difficult for foreign students to pronounce this consonant as their own languages do not use this particular sound.

This phonetic peculiarity of languages, namely, the articulatory behavior of a particular language, developed during its evolution is traditionally referred to as the articulatory base of this language, or the activated indifferent condition. Therefore, this basis is more a social phenomenon

rather than a physiological one. As a physiological phenomenon, it is connected with the absolute indifference of the speech organs.

Dialects of one and the same language as well as various languages differ from each other regarding the articulatory basis.

Mastering the articulatory basis of the target language is important when learning a language. This can be achieved by intensive repeating of a limited number of texts (about 30) that contain all the articulatory characteristics of the given language.

The mastery of the articulatory basis conditions preparation of the indifferent state of the articulatory organs for the target language. In this respect, the basis of the target group students will get ready for the pronunciation of the sounds of the Georgian language.

The choice of texts is based on this approach described above which is presented as a methodological innovation in this paper.

Our aim is to replace the traditional methodology of learning a foreign language with innovative methods to make it possible to master the language in a short time. For this, following Michael Thomas, Berlitski and others, we employ the so called 'mixed' methodology-suggestology.

Bagashvili Zurab (Grigol Robakidze University, Georgia)

Transition from passive to active vocabulary in the context of teaching by communicative methods

In the learning process of any foreign language the most important factor is to learn the vocabulary of the language. Learners first form the passive knowledge of the lexis and after this they put it into practice through communicative speech functions. In order to make any passive vocabulary active, stable and fast, communicative teaching methodology is based on speaking skills, developing knowledge realization process. This problem is connected with attaining the second foreign language intensively. Besides methodological attitudes, opinions differ about defining a daily amount of vocabulary to be learnt by language learners :

1. The first issue is how many new words should be appropriate to be learned in the case of 1 or 2 days of intervals.

2. To determine whether there is a methodological necessity to strictly define the amount of new words, taking into account context and phrasal expressions.

Considering language level competences (A1 C 2) we should determine the most used language environment (bank, public service hall...), appropriate amount of vocabulary and divide it into a monthly, semester or annual index. We should also take into account the time set for learning and objectives of the curriculum: what time is allotted to language learners to fulfill their aims: a) crash course for language learners; b) ordinary course unfolding during the semester.

For the first case the amount of words to learn can be 20 - 25 to be given every other day over 16 weeks. In other words this can be distributed over 4 months. As for the second case, students should be given 10 - 12 words each day and this course will last 8 months. In order to make this vocabulary active swiftly, the amount of new words and lesson material should be appropriate to the learner's competences. The most important here should be oral practice and communicative approaches, dialogues and simulation situations. Very effective would be using the Callan Method, that is focused on learning language grammar and vocabulary to the B2 level. The objective of this work is a discussion of the formation of the active vocabulary process in the aspect of communicative methodology and working out recommendations for its methodological improvement as given below:

a) Defining the most frequently used Georgian vocabulary according to the different levels, as well as the amount of new words and the content from lesson to lesson.

b) Taking into account lexicological principles in creating textbooks for Georgian Language Learners and defining the amount of university (school) curriculum hours.

c) Working out methodologically the possibility of putting into practice teaching Georgian similarly employing the Callan Method and its scientific principles. Conducting practical experiments and, if the results are efficient, considering it to be preferable.

Types of declension of qualifying words in pairs before and after a noun in Georgian and their teaching to non-Georgians

In our country teaching the Georgian language is a highly important issue, because Georgia is a multilingual, multicultural state, where ethnically diverse people are compactly settled and form language minorities. For them learning Georgian as an official state language is highly important in order to become fully integrated into the society and considered as fully-fledged citizens.

Our aim is to introduce and explain to students' complex issues and grammatical forms of the Georgian language to make them easily perceptible, memorable and understandable for the learners.

In the Georgian linguistic literature analysis and processing of similar issues are often discussed

The aim of this paper is to consistently and easily present types of declension of the qualified and the qualifier and issues of their teaching.

As it is known, in the Georgian language there are two types of declension of the qualifying words: co-ordinated or attributive and regulated or substantive. Also, the position occupied by the qualifying word in relation to the qualified word is important. The latter may precede or follow the former. First of all, we will discuss the cases in which the qualifying word stands in an initial position, because this is quite important to the modern Georgian.

The traditional classification is mainly based on formative analysis. We think it's important to consider morpho-syntactic aspects while presenting the classification of syntagmas. In Georgian, besides the above-mentioned pairs, other syntagmas are also singled out, which are semantically linked with each other and make up certain units. It is also important to note that in a syntagma with qualifying words, the link between the latter is conditioned by the modified nouns, whereas the qualifying word characterizes modifying words based on certain signs. There is a certain semantical link between them. We distinguish two groups of the above-mentioned syntagmas: 1. The

qualifying word is an adjective, a numeral or a pronoun. Commonly they are in the relation of agreement. Different cases are presented and may be discussed in this respect: beautiful woman, two women, all women, doctor woman. 2. The substantive qualifying word with the qualifying noun. It could be presented in genitive, instrumental or adverbial cases and, also, each one of them could have their own semantics.

We believe that in this case we deal not with an inflexion, but with that of a derivation, thus the qualifying word is presented in one specific form in every case and only the modified word is declined.

For example: in order to express property, purpose, material the qualifying word stands in the genitive case; ამხანაგის სახლი (a comrade's house), მეგობრის წიგნი (a friend's book), ყავის ჭიქა (a coffee mug), ქორწინების სახლი (a wedding house), მაწვნის ქილა (a yoghurt tub), ხის სახლი (a wooden house), ოქრო ბეჭედი (a gold ring) At the same time, qualifying words are used with deverbative nouns; ყავის დალევა (drinking coffee), საქმის კეთება (doing work), დავალების დაწერა (writing homework), საჭმლის მომზადება (making a meal), სურათის დახატვა (painting a picture)...

In order to express the action with tools, instruments, the qualifying word stands in the instrumental case, such as დანით დაჭრა (cutting/wounding with a knife), ფეხით სიარული (walking (on foot)), კოვზით ჭამა (eating with a spoon)...

In the case of the instrumental case the qualifying word could be presented when expressing the essence, profession, aim: კარგად მგზავრობა (travelling well), ჯანმრთელად ყოფნა (being healthy), ბედნიერად დაბერება (growing old happily), ექიმად მუშაობა (working as a doctor), სანადიროდ წასვლა (going for a hunt)...

Therefore, we think that while teaching syntagmas of the language we should consider their semantics and morpho-syntactic aspects of the language, in order to make every case much more easily understandable and memorable for non-Georgian students.

Bepievi Naira (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Learning a second Language / grammatical difficulties of teaching

The Georgian language belongs to the group of Ibero-Caucasian languages, and Ossetian is a member of the Indo-European languages. There are different methods and approaches in teaching/learning the second language. Recently, less attention has been paid to grammatical peculiarities of languages. Of course, this approach is acceptable, however, it should be noted that, on the other hand, we consider that taking into consideration grammatical peculiarities - phonetic, morphological and syntactic constructions during the process of learning/teaching a second language is also necessary.

Only through their usage it is possible to achieve effective, high quality results. The Ossetian language, for instance, uses nominative constructions instead of ergative ones. Thus, Ossetian native speakers learning Georgian as a second language, face certain difficulties in learning this language.

At the same time employing dictionaries, methodology textbooks, audio-video resources at a lesson or a lecture process is also crucial. Only these resources can guarantee achieving effective, quality goals. Phonology construction of the Ossetian language differs from Georgian in some Morphological and syntax paradigms. That is why native Ossetians for whom Georgian is the second language find it difficult to teach/learn this language. It is impossible to overcome such challenges without rigorous understanding of grammar rules. We believe that taking into account grammatical peculiarities is vital. That will be broadly discussed in the presentation. Simultaneously, recommendations how to deal with the challenges will be suggested.

Chitishvili Nino (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Development of oral communication skills of English at a secondary level of Public Schools

Development of oral communication skills of the English language at secondary levels of public schools is one of the most important and

problematic issues of the current educational system. As far as we are concerned, the 21st century is an era of globalization and informational technologies, where a fluent knowledge of English is absolutely mandatory. In most countries this issue is well realized and correspondingly, the governments do their best to encourage teaching this language properly from primary schools to the secondary ones. A lot of researches have been conducted regarding the study of methodologies via which this language is taught at primary, basic and secondary school levels.

My hypothesis is the following: in the final year of public schools, the old methodology through which the English language is taught, causes irrelevant development speaking competence in students. As a result, the first-year students have got problems to use the language in practice.

This paper focuses on four main topics:

- Determining the level of English oral communication skills of pupils after graduating from public schools.
- Determining the presumptive indicators of English oral communication skills that can be connected to the achieved levels by pupils from a teachers' perspective.
- Determining the presumable indicators of English oral communication skills that can be connected to the self-development of pupils from a pupils'/school leavers' perspective.
- Clarifying the factors which may be strongly connected to pupils' law speaking competence and to some characteristics of the learning-teaching processes of foreign languages.

Stemming from the major goals of the research, the hypothesis that worked as a guide in the study of the issue, brought forward the following issues:

- After finishing the compulsory school education, the school-leavers' oral communication competence in the English language is much lower than it was written among the reachable objectives of national standards of Georgia.
- This problem causes the unequal development of students' speaking abilities.
- There is a list of factors in the educational system, which causes this unequal development of speaking skills. These factors are subdivided into two categories: inner factors (connected to the activities that are defined by the curriculum) and outer factors (activities that are not defined by the school curriculum).

- There also exists the kind of combination of inner and outer factors that cause the proper development of English oral communication competence and vice versa there is another type of combination of those factors that leaves a low level of development of oral communication skills in school-leavers after finishing the compulsory secondary school education.

In connection to the study, we present answers to some questions:

- How many first-year students show the low oral communication competence in English according to the survey?
- What are the peculiarities (the points of national exams in English, having/not having a private tutor, public/private school, motivation) that are connected to the level that has been reached by the school-leavers after finishing the compulsory school education?
- What are the peculiarities of schools (ownership, size, and place) that influence the achieved level of speaking competence of the English language of school-leavers?
- What is the first-year students' and last-year school pupils' general idea about developing oral communication competence in English?
- What is the idea of foreign language teachers of secondary schools about English speaking competence (local teachers and native-speaking English teachers as well)?

Because of the deepness of the research problems, the study intends to solve the following tasks:

- To reveal the problems connected with the English language in the first and second year students via questionnaires (investigatory research).
- To study the process and methods of learning-teaching English in last-year school students via observation (to show the drawbacks/achievements).
- To reveal the differences between public and private schools in terms of developing oral communication competence of the English language.
- Finally, after observing the foreign language teachers through the lessons and taking interviews from them, to give proper recommendations to active teachers for better teaching of the speaking competence and for their professional self-development.

Acquisition of Georgian as a foreign language - Methods and strategies of the first Europeans

The tradition of learning Georgian as a foreign language has a long history which began in the 17th century and is connected with the activities of the European missionaries in Georgia. Almost a two hundred year old practice of learning the Georgian language was described by the French and Italian missionaries in dictionaries and grammar books written by themselves. The missionaries' activities and their dictionaries and grammar books were assessed and analyzed from different standpoints, however, the methodology, empiric observation and individual experience of learning Georgian as foreign language has not yet been investigated. From the material provided by the missionaries we see that while learning the Georgian language they actively used dictionaries, they also recorded the words frequently used in the local environment, and in brief grammar books written by themselves, they mainly described the grammar categories crucial for communication. We reckon that such practice of the language learning is valuable even today for the people studying languages as well as for those practicing didactics as Georgian is thought to be a language having a complicated morphologic and syntactical system.

For our research we have selected a Georgian-Italian and Italian-Georgian dictionary of the 19th century (1852-1867) by Emanuele Iglesias, kept in Rome - ORDO FF. MIN. CAPUCCINORUM Archives. Our aim is to explore and establish the historical experience the missionaries had in the foreign language learning practice, based on the dictionary and the significance of the foreign language learning practice and strategies as described by the missionary authors currently. The analysis of the above-mentioned dictionary provides the opportunity to make an attempt to annotate the lexis according to the standard description of the language knowledge levels, in particular, single out topics of language entities and terms concerning treatment, medicine, religion, gender, motherland. Moreover, we analyze the grammatical part of the dictionary from the functional grammar standpoint.

The research results reveal that Georgian as a foreign language described in the dictionaries and grammars helped the missionaries to adapt to the linguistic and social environment.

Chochishvili David (Gori State Teaching University, Georgia)

Bilingual education – an alternative way for achieving success in non-Georgian schools

After the collapse of the Soviet Union, the regions inhabited by the ethnic minorities faced difficulty regarding the integration in entire Georgian state. One of the basic reasons that revealed this problem was the language barriers widespread among those minorities. In accordance with the rules, at the state institutions all documents had to be created in Georgian. In addition, communication among people had to be performed in the national language. Therefore, the language barrier became more visible. This problem was further evident due to the fact that over several decades sufficient attention had not been paid to teaching the Georgian language at non-Georgian schools. Hence, the graduates' competencies in speaking of the state language were very low. This situation did not correspond to the demand announced by the country.

From September 2004, Swiss NGO "Simera" was actively involved in working on language policy in Georgia. This organization fulfilled a multilingual educative pilot project in Georgia in 2006 – 2008. That project was aimed at receiving education in two languages, native and the state languages by pupils.

The Russian language was also acceptable under certain conditions. This project supported improvement of the pupils' competence in the state language, on the one hand and their civil integration, on the other. Additionally, the project assisted the minorities to receive education in their native language, keeping and developing their own identity. In 2007, the project implemented by "Simera" already comprised 12 pilot schools. It arranged informative / educative meetings with the principals of schools and heads of the resource agencies and the improvement of teaching / education abilities of those instructors who were engaged in the project using interactive methods. The schoolmasters / teachers were accordingly trained in accordance with the lingual portfolio of the Council of Europe. The project aimed at the establishment of a Georgian lingual portfolio based on the above-mentioned system and foundation of educative recourse agencies for multilingual education. In accordance to the order issued on 31 March 2009, "The Multilingual Educative Program" was established. Forty non-Georgian schools were chosen for the pilot project of the bilingual program.

The part of those schools was chosen spontaneously without any consideration of their motivation and possible risk factors. Therefore, the allocated funds were inefficiently managed and the project was unsustainably developed. In this article, the results of some pupils are analyzed in reference to several pilot schools. These results are compared with the same data received from other schools. Therefore, the following results became evident:

- The pupils from those schools where the bilingual educative program was implemented based on a high motivation and in which directors / instructors had been significantly involved in, mastering of the state language was at a more substantial level than others. This result was confirmed with the quotation system while passing the exams to higher educational institutions of Georgia.

- The number of pupils increased in comparison to the schools, where the bilingual education was not established.

- The parents agreed with the offer to teach their children in bilingual educative institutions, then applied for the sub immersion education.

- At those schools where the bilingual lessons were conducted, the integrative trainings and different kinds of activities were employed more frequently. Therefore, teachers / trainers collaborated more noticeably. Based on the examination, we would like to recommend the following steps for the establishing the quality bilingual education at non-Georgian schools:

- at an initial stage those schools which are distinguished with a high level of motivation should be engaged in the bilingual educative program. The motivation should be expressed by the administration of schools, teachers / trainers, as well as by the pupils` parents. Additionally, this kind of educative program should be accordingly encouraged and promoted.
- The Ministry of Education and Science NGOs should be involved in the above-mentioned educative program, improving of competencies of schoolmasters and searching for any donor organizations. These steps will stimulate schools (including the financial stimulation) to conduct the educative program more actively and at a higher level.
- The results of those successful schools, which had previously implemented the same educative program should be more available and disseminated . All resources and recommendations, which are employed at the active phase of the bilingual education should be admissible as well.

- The multilingual educative program should be popularized with different kinds of activities and events both at a local and state level.
- Experience of those countries where the bilingual education is actively conducted should be applied for the assistance of this kind of program. This process should be fulfilled under the supervision, involvement, recommendations and monitoring of international experts.

Chokharadze Mariam (Batumi State University, Georgia)

Georgian language lessons for foreigners and an electronic system of assessment

The strengthening of cultural, scientific and economic relations with other countries resulted in the fact that a number of people interested in learning the Georgian language has increased. We can say that the development of strategies in the teaching of Georgian as a foreign language has acquired special significance since Georgia has been intensively involved in international processes and, therefore, created the need for consideration of the Georgian language in two contexts: Georgian as a state Language, the language of internal circulation and Georgian as one of the languages existing in the world circulation. In such a context we should also consider that many young foreigners get their education in higher education institutions of Georgia, and success can only be achieved by a properly planned learning process and a use of modern learning strategies. On the other hand, the problems of teaching to ethnic Georgian minorities the Georgian language are still persistent.

The present paper deals with some strategies, in particular, innovations in the assessment system, related to the educational process. Assessment is an important factor in planning and implementation of education. In the context of non-Georgian groups the "assessment" means evaluating the skills of a language use by a person. The assessment of language mastery should be distinguished from the assessment of language proficiency.

The assessment of mastery is an evaluation of the performance of certain tasks, i.e. the evaluation of what has been taught. This assessment is focused on the training course. The assessment of language mastery is an evaluation of the skills in using the language in practice. A teacher should know what, when and how to evaluate. A teacher, first of all, should carefully plan the

expected results he wants to achieve; then he plans how to evaluate whether he achieves these results or not and eventually determines the means by which he tries to achieve the results. Therefore, the role of assessment is of the utmost importance. It is the assessment precisely that helps a teacher to determine and establish the means to achieve the desired result.

The novelty of the paper is an assessment electronic program recently introduced into the educational center of BSU, which, of course, assesses the specific knowledge of a student. At the same time it promotes the enrichment of the vocabulary stock, mastering the use of grammatical categories, the correct pronunciation, etc. It is noteworthy that the interest related to the above mentioned novelty has manifested itself outside BSU: we had an opportunity to work in a testing mode with non-Georgian students of universities in Tbilisi, Kutaisi and Rize. The assessment electronic system takes into account the consistent provision of material according to an education program, where tests are "attached" to the study course. The desired results can be achieved only by systematicity, which means a strict logic of planning, structuring of the material in a sequential order, where the subsequent material is based on the previous one and the preceding necessarily requires the result. If this principle is violated during the exercise-assessment process, the acquisition of the material becomes more difficult and sometimes even impossible. Therefore, all the testing is planned and includes specific material.

The midterm or the final test includes an audio file that a student listens to. After listening he/she chooses a correct answer from the given ones. The tests can be conventionally divided into the following groups: A student listens to a word in Georgian and translates it into his native language or *vice versa*. A student listens to a phrase in Georgian and translates it into his native language or *vice versa*. A student listens to a question in Georgian and chooses the correct answer from the possible ones. Such an approach allows us to understand how correctly a student perceives a word or a phrase, whether he can choose an adequate form, etc.

This system of assessment is primarily oriented to the development of listening and comprehension skills. The heard text can be understood differently by the language learners.

Understanding of the recorded text is an active, subjective process that depends on personal factors such as motivation in learning of a second language, knowledge of text types and structure, text comprehension, memory skills, etc.

It is important to involve different components in the teaching process in order to develop listening and comprehension skills; however, the main issue that requires a continuous control on the teacher's part is the topic of conversation selected for non-Georgian speaking groups.

Depending on a student's weaknesses, the teacher should select and prepare appropriate materials that would be permanently reflected in the material for electronic testing.

Damenia Maia (Ilia State University, Georgia)

Teaching homonyms to foreigners using the language corpus

The subject of our research is teaching homonyms using the language corpus. We will speak about:

1. Homonyms in the Georgian language.
3. Functional analysis and its role in the analysis of homonyms.
4. Capabilities of the corpus of language related to homonyms.
5. The corpus of language and its practical use in teaching language.

Homonyms in a language

There are many homonyms in the Georgian language. We must mention two types of homonyms which belong to (1) those belonging to similar parts of speech: For instance ლომი (lomi) as an animal and as a tool; (2) those belonging to various parts of speech: გარეშე (gareshe) used as an adjective and as a preposition. While analyzing each group we face certain difficulties: for instance, in the first case both parts of speech are nouns, but from the point of view of grammar they belong to different categories. On the other hand, in the second case one of them is a part of speech that changes its form and has a completely substantivised meaning (adjective) and the second does not change its form and belongs to the formal, auxiliary category of grammar (preposition). Therefore, their analysis also requires differed grammatical approaches.

Functional analysis and its role in the analysis of homonyms

According to the traditional, formal grammar the question of principal importance for language learners has not yet been answered: how should exact grammatical form be selected for a lexical item, if it may possess

identical form and pronunciation, but have different meanings and belong to different grammatical groups?

According to the functional analysis, first of all, we study lexical units according to their context and determine their function, namely, the semantic role they play in the sentence.

Possibilities of the corpus of language related to homonyms

Homonymy is among one of the issues classed as one of the most difficult when forming the corpus' analyzer. And removal of homonyms even today is still considered as a challenge for the analyzers of the corpus of many languages.

The corpus of the Georgian language and its practical use in teaching a language

We have studied cases of homonyms in Georgian and their functions by applying the corpus of the Georgian language at the Institute of Linguistic Studies of Ilia State University and, based on functional and semantic analysis, established the criteria that will enable us to express the form and contents of homonyms as well as their function and place in a sentence. This will also enable language learners to get acquainted with the examples of application of one lexical unit in a number of contexts. Based on the methods of comparison and analysis students will be able to find out the specific features that may determine this lexical unit in various contexts.

Students will also be able to observe not only semantic features of language but also to see the variety of the grammatical forms acquired by the lexical unit in relation to certain words and state the rules, if required, how to form a certain grammatical form. The aforesaid criteria will help us, teachers of languages, to explain the language material to those willing to learn the Georgian language. It will make the material more interesting and diverse and students will develop skills of analysis, will be able to better employ applications of modern technologies and work independently. All of these are important factors when studying a language.

Application of advertisement texts in foreign language learning

This article deals with the application of advertisement texts in the process of teaching Russian as a foreign language. In this paper the main characters of the advertisement texts are also discussed. Such advertisement texts are an integral part of the students' professional education. It's essential to teach students how to work with various communication means in order to raise the level of their understanding and analysis. For this purpose students should read not only literary, technical or scientific texts but they should read newspaper articles and advertisements as well. In recent years, the advertising language has become an important didactic tool with a functional character particularly suitable for the process of foreign language learning.

Analysis of advertisement texts opens up the world of feelings and fantasy for students and enables a teacher to get students interested and motivated in a topic and to encourage them to create their own advertisement texts and slogans. Therefore, in this way, the teacher can actively and efficiently work on the spoken language. This method, in particular, the advertisement texts in the foreign language teaching process, has not been used frequently. Today the use of advertising texts in the foreign language learning process is presented as a didactic material. Students face a number of obstacles in the foreign language learning which are linked to the knowledge of foreign culture. The task lies in not only to explore the foreign language code but also, to identify oneself with the other culture and mentality.

In most cases this is the biggest problem that prevents students from using the new language code successfully. Since advertising techniques and strategies are almost universal, the advertising text's properties help us overcome these obstacles. Most of the advertising statements neither represent a particular country, nor show the rules of the individual countries. They are understandable to representatives of other cultures. The use of advertising material has other advantages. The students are especially pleased to work with the advertising texts, because they notice that a simple statement contains more information than just selling some products. This makes a big impression on them, because the statement calls for rhetorical understanding, stylistic sophistication and social and emotional content.

These qualities of the language are more clearly observed in advertising texts than in literature. One of the advantages of advertisement texts is their visual characteristics, which in most cases is necessary to understand the specific content of the text.

This feature of advertising leads to high motivation and readiness of students to be more active. Thus, the advertising text can be classed as a hypertext. As a visual and linguistic signal, it manages communication and disposes of the perception of some form and content. The advertising specialist should compose the original statements in order to attract the user by means of the provided information. For this purpose they use live, dynamic, and communicative language. Consequently, the correctly composed advertisement is distinguished with efficiency and interactivity.

Therefore, the use of advertising texts is a powerful and efficient tool of teaching the foreign language, due to this the language of the advertisement has attracted the interest of philologists for a long time. It is clear that topicality of the research is stipulated by new requirements regarding the quality of teaching the Russian language. In the work the following teaching methods are employed: - methods of systemic description - method of observation of teaching a spoken language - method of pedagogical experiments - analysis of experience obtained from teaching the language.

The research revealed that texts used in mass media show the characteristics of any text used in the teaching of a foreign language, on the one hand, and possess specific peculiarities, on the other hand. Studying materials based on advertisement texts should be relevant to all significant processes related to the teaching issues of courses entitled “A Foreign Language”.

Demetradze Irina (Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Georgia)

Linguistic and Communicative Competence: Coping with the Typical Errors of Georgian Learners of English

This paper attempts to provide certain tips for Georgian teachers of English who aim to develop both linguistic and communicative competences of their students. Hence, the paper consists of two parts. The first part focuses on the challenges related to the development of linguistic competence, embracing vocabulary and grammar issues. In this regard,

typical errors of Georgian learners of English are analysed. Tips are provided as to what issues should be addressed with the aim of avoiding native language interference. The theoretical basis for the given research embraces scientific works by R. Lado, C. Fries, C. Prator and other scholars. The use of the contrastive method has enabled the author to identify the basic semantic and structural differences between the native and the target languages (in this case, Georgian and English). The empirical material has been collected and analysed during twenty years of teaching experience at the Department of English Philology at Tbilisi State University.

It is widely known that, apart from the linguistic competence, the aim of every teacher is to develop the students' communicative competence. The latter embraces social knowledge about how and when to use utterances appropriately (Hymes, 1972). Therefore, the second part of the given paper dwells on politeness rules and norms of speech etiquette as, certain utterances that are quite acceptable for Georgian culture, in interactions with foreigners may turn into face-threatening acts (Brown, Levinson, 1996). Thus, based on the author's previous research (a monograph and numerous papers published in various linguistic journals), the paper provides certain tips on how to equip Georgian students with the knowledge of politeness rules, appropriate forms of address, tabooed words and expressions, proper understanding of indirect speech-acts, phatic communication and other culture-related language factors.

A focus on the mistakes frequently made by Georgian learners of English has proved the necessity for the publication and use of textbooks compiled by Georgian authors. Such manuals should contain special notes and exercises with the emphasis on the structural and pragmatic aspects related to typical mistakes of Georgian learners of English.

The findings of the given research might be of interest for Georgian teachers of English who aim to provide their students with the necessary linguistic and communicative skills in the target language.

Erdoğan Bada (Çukurova University, Turkey), Ömer Gökhan Ulum (Adana Science and Technology University Turkey)

Utilisation of active and passive constructions in English academic writing

By its nature, AW represents adversity compared to other types of writing. It possesses the characteristics of more notable patterns and language usage compared to other writing styles such as literary works, news, etc. Without discriminating the language used, this kind of writing generally bears similarities across languages due to the description and representation of scientific concepts. Therefore, there stands a must that objectivity is observed in AW as much as possible. In terms of language usage, diverse structures may be seen to be used in varied frequencies. Within this study, articles written in English and published in scientific journals covered by high ranking field indices such as Social Sciences Citation Index, Science Citation Index/Health Sciences Library, and the American-Eurasian Network for Scientific Information were perused depending on their related fields classified as the Social Sciences, Natural and Applied Sciences, and Health Sciences, and then active/passive dispersion of these articles was identified through the descriptive content analysis method. The results suggest that active structure usage (61%) in overall analysis outnumbered the passive (39%), the decline in its utilisation depending on fields is rather significant, in that while the gap between active (74%) and passive (26%) usage in the Social Sciences is rather wide in favour of active construction, we can observe a significant narrowing of the divide in the Natural and Applied Sciences (60% active, 40% passive), and Health Sciences (51% active, 49% passive). The findings of this descriptive study may contribute to prospective research carried out in the specified fields in AW.

Fojgiel Florencia, Daniella De winter (*Soft English, Israel*)

A special method for teaching reading to dyslexic learners of all ages supported by games

Reading is an essential tool in acquiring a new language; we have developed a practical method to teach reading to beginners of all ages who have never learned to read or have never been successful at learning to read. This method, the *SoftEnglish method*, prevents dyslexic failures from a very early stage. It has an inclusive approach to language teaching for all students. As Kelli Sandman-Hurley says: “People with dyslexia have the ability to learn to read, they just need to be taught the way they learn, and they require accommodations to succeed via other learning modalities (...)”. In other words, students with dyslexia are not failing at acquiring a second language, but rather the system is failing to provide them with the necessary teaching/learning accommodations to succeed. We believe that such accommodations entail a whole new teaching methodology.

Among the highlights of the methods is the unique technique for decoding and synthesizing. By decoding and connecting sounds and letters we lay a solid basis for developing correct and fast reading skills. Not only does it not require and it is not based on familiarity with words; it rather focuses on genuine decoding even of nonsense words. This helps students learn the reading technique, including most of the rules/patterns of English reading and spelling, in a practical and easy way.

Summary

As a student, reading is one of the most crucial skills when learning a new language. It has been well researched that learning a language involves all the senses. As stated by Asher (2012), “the assimilation of information and skills can be accelerated through the use of the kinesthetic sensory system”. Hence, if a student is unable to read it is as if he or she were blind to the language. The *SoftEnglish method* was developed specially to help dyslexic readers to learn to read as we believe that traditional methods and approaches sometimes fail to address students with language-based learning difficulties in a way that would accentuate their abilities, work with them and achieve positive results based on their strengths. In the words of Pourhossein Gilakjani (2012), “Learners’ belief about their ability to participate successfully in a language task can be influenced by the way teachers present

material to their students and the steps followed to involve them in language learning influence". Success in learning a new language depends on several factors, among which we can find the student's age and his or her ability to read in his/her native language.

The learning process starts by introducing two letters' sounds and immediately connecting them into "sound units". Each letter is introduced by three symbols which represent the letter's sound. The method does not use the letters' names at the beginning of the process. It has unique ways to train the ear to convert from audial performance into visual performance and vice versa. This is one of the main difficulties that dyslexic reader's experience. In the words of Fantoni in Pappadopoulou (2017): *"English is an "opaque" language, characterized by discrepancies between the phonetic and the graphic dimension. This is a problem for the dyslexic students, who tends to write words exactly the way he listens to them."*

Dyslexic readers also find it extremely hard to separate words into smaller sound units, as well as identifying individual sounds within a syllable. Hence, they rely on meaning and, instead of reading a word as a combination of smaller sound units, they read it as a whole. This is what it's called a "global reader". Words are captured in the mind of a dyslexic students as a whole, indivisible picture. This means that they might be able to read the word "orange" because they have incorporated it as a full picture, lined to either the color or the fruit, but, in most cases, they may be unable to read "range" because they cannot synthesize the word orange and see that it shared most of its "components" with the word "range". They will probably be unable to identify the patterns and then convert them to another word which shares the same ones.

After the basic reading has been acquired, we introduce, teach and practice extensively and in special ways the various reading and spelling patterns so that the students will be able to recognize each pattern, even up to 5 letter combinations, and be able to convert them into appropriate sounds.

By detaching from meaning, decoding of sounds and subsequent reading are developed as an automatic skill. The method is extremely practical as it does not require any previous knowledge of vocabulary, making the reading more accurate and getting the learner to concentrate on the technique of decoding and reading rather than on the meaning itself.

Dyslexia is a difficulty experienced by both young students and adults. However, in the case of adults, because they have been facing the difficulties for so long, it requires a process of "reconfiguration" and a new approach to the language teaching/learning. Most adults have experienced lots of

frustration in the learning process for many years. They need to gain confidence in their learning abilities and, therefore, a completely new approach looks promising from the first sight and then, after only a lesson or two, we, the teacher and the student, experience success.

Gajek Elżbieta (Institute of Applied Linguistics, University of Warsaw, Poland)

Second language learning strategies in the digital environment

Nowadays language learners have independent access to digital resources in various languages. Thus, the way they use the Internet may influence the effectiveness of their language learning. To identify learning strategies applied in the digital environment two groups of learners were asked to fill in Oxford's Strategy Inventory (SILL) and to answer questions on the use of Information and Communication Technologies for language learning. Statistical analysis of correlations between the data obtained in the two surveys confirms that good language learners – 37 students of linguistics – intensively use various strategies while being active online. On the contrary, some of the 207 secondary school learners demonstrate a lack of habits in using online resources for language learning. They either use many strategies or do not use them at all. However, there are some areas of digital activity in which both groups present similar level of performance. The study concludes that there is a need for strategy training in the digital environment, especially at a secondary level. The study also emphasises the role of the language teacher in the development of strategic use of the digital resources among learners.

Gaprindashvili Nana (Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Georgia)

The literary translation in the context of a political ideology of an epoch

In the bosom of the state language, translational activities develop collaterally with the national literature and a corpus of a translated literature is created. This development is influenced by the foreign and domestic cultural-literary policies of a state. The given influence is especially

intensive in those countries having totalitarian-authoritarian regimes with strictly ideologized art and literature.

This paper discusses the problems of translation studies in a broad context of the culture of the Soviet epoch. It reveals an ideological pressure undergone by the representatives of the school of literary translation. On the one hand, the paper presents the process of choosing the material for translation according to the criterion of an ideological reliability. On the other hand, it reveals how a translated text was processed “in accordance with the demands of socialist realism” (i.e. the ideologization of a literary text of a foreign writer via dictating those ideas and viewpoints that were preached and duplicated by the Soviet state and ideology).

Therefore, the legislators of the Soviet culture and art demanded from a translated literature and an original writing the relevance to the socialist realism.

Gargi Roy (Indian Institute of Technology, Madras, India)

Knowledge of structure in second language teaching

This paper argues that explicit demonstration of grammatical rules in the classroom facilitates the learning of a second language with accuracy. Instructional intervention of grammatical rules too requires a clear understanding of the intricate grammatical properties to provide explicit demonstration of the rules. Thus, the central argument of the paper lies in illustrating the approach towards explicit presentation of the grammatical rules to the learner in order to promote learning. Dulay and Burt (1974) provide evidence to show that errors in the performance of 5-8 years old children are more due to the developmental cognitive strategies as found in first language acquisition. Thus, it is argued that less explicit demonstration of syntax would result in better learning.

Conversely, the present paper suggests that as errors are of different kinds and techniques of learning vary from one to another, given the constraints of the time frame, explicit instruction of the underlying grammatical rules in combination with other teaching methods would facilitate learning at ease. Therefore, the paper carves out a space for teaching grammar in a way that the underlying regularity of the rules surface explicitly before the learner rather than resorting to only recurrent reinforcement of structures.

We adopt an integrated approach of inductivism and deductivism towards teaching underlying patterns and correcting errors in the learner's performance. Subbarao and Saxena (1987) and Subbarao (2012: 4) suggest that although the two approaches are opposed methodologies, they are complementary to each other. For instance, while teaching question formation in English, the teacher may explicitly present the movement mechanism of the *wh*-word and the auxiliary out of the clausal domain juxtaposed with examples from languages wherein the *wh*-word remains *in situ* and the auxiliary movement is absent. Therefore, the paper argues syntactic typology to be a heuristic tool for teaching second language grammar wherein rules are formulated and the underlying regularity is perceived contrasting with examples from a larger set of data.

Typology also proves instrumental in correction of errors as the application of the incorrect grammatical rules can be contrasted with the correct ones while comparing with the larger set of examples to bring in clarity of the mechanism. For example, the demonstration of the mirror image relation between the SOV as in most South Asian Languages and the SVO languages as in English and others to correct sentence construction; Mizo control structures (Subbarao 2012: 249-250) to explicitly demarcate the clausal domains on the basis of overt agreement marker on the verb for teaching and correcting control structures would promote learning structures with accuracy.

Giguashvili Tsisana (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University)

TBL approach and multilingual environment

For the last few years multilingual education has become very popular in Georgia. Multilingual classes consisting of Georgians, Azerbaijanis or Armenians have become common at Tbilisi State University. This paper aims at studying the emerging problems related to this issue as teaching English in multilingual classes poses challenges to the teaching approaches, strategies, methods and procedures applied in the multilingual environment. The solution to this problem requires a teacher to find new approaches or adjust the existing well tried methods to teaching English to the students with multilingual backgrounds.

The paper deals with the problem of teaching English in a multilingual classroom. The main focus is made on the application of the TBL (Task Based Learning) method in teaching vocabulary, namely, phrasal verbs compared to the other traditional approaches, in particular, PPP (Presentation, Practice, Production). Analyzing the opportunities of the TBL approach the presented paper highlights the advantages as well as the anticipated drawbacks. In addition, the ways of the elimination of these downsides are also outlined. Taking into consideration the obstacles in the process of the introduction of the material, then its comprehension and acquisition by students, the paper attempts to single out the benefits of the TBL approach in multilingual groups.

The results of the experiment conducted in the target multilingual groups of ESP students, level B1, have revealed the advantages of the TBL versus PPP approaches.

Giorgadze Madona, Sabauri Tinatin, Dalakishvili Mariam
(*Ilia State University, Georgia*)

**Integrating distance learning into the teaching process:
Problems and challenges (exemplified by the research of
students at the Second Language and Integration Program at
Ilia State University)**

Rapid technological progress and an increasingly competitive environment has made the modernization of the education environment and the integration of contemporary technologies in educational processes inevitable. Having become an integral part of teaching process, distance learning has made it possible to transfer a significant part of a learning process from public space to an individual space.

Ilia University uses the Argus electronic system and a Moodle platform for distance learning. Each of these platforms provides a wide variety of learning opportunities both to teachers and students, including: individual feedback, self-monitoring learning needs, organizing virtual groups, sending/receiving and evaluating tasks in online mode, managing groups through a unified central base. Despite the fact that these services are diverse and available, monitoring of the learning process and situational analysis show that a large number of non-Georgian speaking students still have difficulties to use the electronic portal.

The aim of the research is to have a closer look at the experience of students at the Second Language and Integration Program at Ilia State University in term of distance learning and reveal the problems that prevent them from using electronic platforms in the teaching process.

The novelty of the research lies in the topic of the research itself. Despite the fact that e-learning systems are widely integrated into Ilia State University, the level of usage of these resources by non-Georgian students at the Second Language and Integration Program differs significantly from the usage of the same resources by Georgian students. Within the framework of this research, the efficiency and usage of the electronic portal will be studied for the first time at Ilia State University based on the experience of the participants of the programme.

The research will offer recommendations for improving the teaching process and distance learning for non-Georgian students.

Target group: The target group of the research - students at the Second Language and Integration Program at Ilia State University

Research methodology: According to the aim of the research, the qualitative research method will be used. We will employ a phenomenological research design for our purpose. Based on the special character of the target group, we will use a focus group technique to collect information. The focus groups will be organized according to students' levels of language proficiency. Students who are taking the Georgian language course for the second time will participate in the research as well. Research results will enable us to make recommendations for improving teaching process and e-learning for non-Georgian students.

Giorgadze Meri (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Humour and wordplay as pedagogical tools

This research is dedicated to the discussion of the place and role of humour in the English language teaching and using wordplay as a pedagogical tool.

Humour, as an important component in the language classroom, should be viewed from various perspectives. First of all, it is a powerful instrument in maintaining harmony in the teacher-student relationship and creating a “home to home” environment.

The second important aspect of the role of humour in learning or teaching a foreign language is connected with a different sphere of its application in the process of language acquisition. As is known, humour is not only a psychological but, also, a linguo-cognitive category. Why should humour and/or wordplay be one of the materials to work on and the focus of a teacher's attention in the class of English as a foreign language? Linguistically, the mechanism of playing on words is quite complex.

As pointed out by Leppihalme (1997:12), wordplay can be based on several, different features of the language(s) involved. These features are pronunciation, spelling, morphology, vocabulary or syntax. According to its form, wordplay can be expressed in ambiguous verbal wit, orthographic peculiarities, sounds and forms of the words, in breaking the grammar rules and other linguistic factors. It should also be mentioned that context has a vital importance for the actualization of the wordplay, as its pragmatic role (mainly humorous, satirical, sarcastic, etc) is fulfilled and actualized in a specific context.

When we “play” with words and structures, we manipulate at various language levels. And to understand such “manipulations”, we need both a high degree of language awareness and background knowledge. The analysis of this type of phenomena in the English class is definitely an effective exercise and a challenge for students. In addition, using wordplay and humour make it possible to study almost every aspect of language and develop related skills by doing appropriate types of wordplay activities. Thus, humour and wordplay can be considered as the most efficient and productive learning/teaching tools in pedagogy.

Gochitashvili Ketevan (GEOMED, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia), Shabashvili Giuli (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

The issue of „false friends“ in terms of learning a foreign language (Using the example of Georgian and English languages

As is generally known, “false friends” are words, which coincide formally or phonetically in the learner's native and target languages, but carry different (or partially different) meanings. Generally, the “false friends” phenomenon is studied in the context of translation theory and

practice, as well as in linguistics, in the context of teaching linguistic or contrastive linguistics.

Vocabulary is an important part of the learning process of a language. Teachers and learners face many obstacles regarding the learning of vocabulary during the learning and teaching process. One of the most important problems is exactly the issue of the so-called “false friends”. Putting lexical units to the wrong use can lead to a learner’s confusion or to a misinterpretation of the text. This issue is under-examined and unexplored in Georgian scholarly literature and needs proper attention.

The aim of this paper is:

1. Identify such words on the basis of the data of Georgian and English languages and create the best possible basis for such words. These words are collected into relevant groups (complete distinction, partial distinction, parts of speech categories, etc.) and are presented in their relevant examples with analysis.

We have such lexical units in Georgian and in English:

ინტელიგენტი - **intelligent**. In Georgian, this word means a polite, well-mannered, sophisticated human, whereas in English it conveys a different meaning: clever.

ორიგინალური (peculiar, special) - **original** (present or existing from the beginning; first or earliest. created personally by a particular artist, writer, musician, etc.; not a copy).

ბრილიანტი (valuable, precious stone, multifaceted carved diamond, used as a jewelry) - **brilliant** (exceptionally clever or talented. of light or colour, very bright.)

2. Another purpose of this article is to present activities that will help both the teacher and the student to overcome these difficulties. First of all, various lexical exercises, samples of which will be represented in the paper. 2. Vocabulary games 2. Translation. 4. Visualization. 5. Contextual and situational activities (using video and audio materials). 6. Corpus method (According to the data of both Georgian and English). 6. Tables and infographics.

The pilot lesson held for 5 students enabled us to identify the positive and negative aspects of the above-mentioned activities.

This paper has a practical value and the results will be useful for language learners and teachers as well as translators in their field.

Golubeva, Anna (Foundation Innove, Estonia)

The 20 Years of The Systematic Approach to State Language Learning in Estonia: The Journey of The Language Immersion Programme

The state language of the Republic of Estonia is the Estonian language, with all the official procedures, documentation and paperwork conducted in the state language. At the state level there are requirements to the state language proficiency for employment, for instance the education sector requires the state language proficiency at the level from B2 to C1. At the same time the Russian-speaking minority in Estonia comprises about 30% of the population. In Estonia there are Estonian-medium and Russian-medium kindergartens and basic schools, education at the upper-secondary school level is Estonian-medium either fully or partially (in the amount of 60% of the instructional time).

Due to the complicated situation with the Estonian language proficiency of alumni of the Russian-medium schools at the end of the 1990s, the Ministry of Education and Research made a decision to launch the language immersion programme in November of 1998. That decision was the beginning of the wholesome and systematic approach to Estonian language teaching and learning, which was and still is based on the needs of the society. The first forms of the total early language immersion were opened in 2000, followed by late language immersion classrooms. The Language Immersion Centre that deals with coordination and methodological development of the programme was opened also in 2000. The first kindergarten groups of total early language immersion were opened in 2003. The success of the total early language immersion model lay in a number of factors: it was a state programme from the very beginning, it was thoroughly planned and prepared, and it had a clear social message of integration.

The programme developed and underwent changes responding to update in the needs of society: to address parents' concern for the development of children's mother tongue and cope with the lack of teaching, partial language immersion model was launched in kindergartens in 2008; the two-way language immersion model was introduced at the preschool level in 2015 to offer all children, both Estonian and Russian speakers, equal access to possibilities for early multilingualism and to respond to the recent changes

at the labour market that indicated the growing need for the Russian language proficiency.

There is a growing interest towards language immersion also from the side of the Estonian-medium school, which recognizes the immersion experience as valuable in the situation of working with children from families of refugees and asylum seekers. Thus the future seems to be the multilingual school using the best of immersion and CLIL methodology and experience.

Gözpınar Halis

Foreign Language Instruction Ease the Social Trauma of Refugee Students

Millions of people in Iraq had to leave their country because of the war. Turkey is managing the biggest mass migration in its history and this requires inter-disciplinary approaches. The researcher aims to define their language needs who are under the protection of Turkish government and aims to show the benefits applied foreign language training has on individuals in order to accelerate their adaptation into the society. Bad experiences of the refugees affect their school life and relationship with the peers. Because they are exposed to multiple languages, it may result in language confusion. Careful attention is needed to identify their educational and language needs. The core of this research is comprised of Iraqi refugee students receiving education in Turkey. The researcher taught these refugees both Turkish and English. Students' educational lives were evaluated via classroom observations and then defined as the sample group. We focus on the situation of the refugees and reflections in the society. We are also seeking an answer to what should be done to overcome their language problems to take the attention of hosting institutions and give them tell their stories. The study is based on the results of field research in Ordu, Turkey between the years 2015-2017.

Grigule Ligita (University of Latvia)

The New Direction in Latvian Language Policy: Eliminating or Restarting Bilingual Education?

Although bilingual education in Latvia has been expanding for almost two decades, and has been acknowledged amongst post-Soviet countries as a good, imitate worthy experience, the suggestions for transition to general education in state language only, prepared by the Ministry of Education and Science of Latvia, has brought renewed interest and contestation around this educational alternative and its future, particularly in schools that are implementing minority education programmes.

The paper analyses Latvian bilingual education development steps based on basic orientations toward language and its role in society proposed by Ruiz (1984): language-as-problem, language-as-right, and language-as-resource.

Following through Ruiz's defined directions, Latvian language policy can be described as one that has experience working within all of these aspects. However if we paraphrase *'Delor's Report Learning: The Treasure Within'* then the third aspect - language-as-resource, is taken into consideration the least.

Similarly 1998, the present top down policy has its own *Splendors and Miseries*. The Ministry has given justification to its policies and set certain steps towards implementing changes. The background for these policies is not just the unnamed societal support for nationalist parties but also the surprising growth of nationalism in the entire Europe. However, there are still many unanswered questions and doubts as to policy and implementation, program and curricular design, classroom instruction practices, pedagogy and teacher professional development.

The author points out that in the context of social research data and the new educational content development project "School 2030" the good practices such as schools as learning organizations, parent and community involvement, and teacher reciprocal learning are promising examples against language policy extremes.

Gvaramadze Marina (Akhaltsikhe Independent School “Mzeka”, Georgia)

Developing communicative competence in the teaching of a second foreign language

The areas of language use are the most important areas in the multicultural environment.

Multicultural communication competence is the main goal of teaching. Teaching based on achieving the communicative competence is not expressed only in the knowledge of the word meaning and grammar structures. It is also essential to develop the following communicative competence skills: listening, reading, speaking and writing.

At the same time, it is important for students to know the culture of this language and develop positive attitudes towards it.

It's essential for students to get familiar with the cultural and sociocultural contexts while learning a second foreign language at the lesson. Students, learning the second foreign language, consider that the rules and behaviour accepted in their own culture is universal and therefore, when learning a foreign language they find the realia of the other language unacceptable and even funny.

Therefore, students evaluate and interpret a foreign culture according to their own culture. The teachers' mission is very important as they teach not only a foreign language but they encourage their students to learn more about the other culture as well.

In the standard of foreign languages the part referred to as the dialogues between cultures occupies the main place. It emphasises that students learning the second foreign language also acquire a positive and respectful attitude towards the lifestyle, values and traditions practised in different cultural contexts. Moreover, the students should have an ability to acknowledge and value cultural diversity.

Therefore, while planning a lesson the main focus should be on making up cultural dialogues through different activities. For example, while teaching the history of the United States it will be good to focus on re-enacting some events and rituals and so on. Students plan and go through

the events connected with celebration of “Halloween” and they also make up a dialogue about traditional costumes and rituals of the day.

Consequently, the above mentioned activities help students to develop various communication skills.

The Dialogues of culture combine cultural and sociocultural directions such as traditions, customs, life, learning, free time, social elements of another culture, such as stories about History, Geography, and economy, culture and art, famous people and their works, poetry, famous inventors and their contemporary works.

Intercultural projects also play one of the main roles in developing communicative competence. Participation in such projects increases the motivation as well as develops coordination with peers and sharing cultural values.

Hirschi Kevin (International Black Sea University, Georgia)

Intonation and word stress in Georgian EFL learners’ utterances: Does Praat Training help?

For EFL speakers, prosodic features such as intonation and word stress contribute greatly to the comprehensibility of an utterance (Derwing & Munro, 1997; Derwing & Rossiter, 2003). Yet, many of the problems learners face in being understood may be due to L1-L2 transfer of these prosodic features (Flege, 1995). While some phonological research has been done on Georgian speakers speaking in Georgian (Alkhasishvili, 1959; Skopeteas, Féry, & Asatiani, 2008), little is known about L1-L2 phonological transfer in Georgian EFL learners’ utterances in English. Additionally, no known study has used Praat training with Georgian EFL speakers to increase the awareness of intonation and word stress in English and improve the intelligibility of their utterance. This study in progress will investigate L1-L2 transfer in word stress and intonation of speech collected during a free-speaking activity from Six Georgian EFL learner participants. Based on examples in the recordings, five problematic words and five problematic phrases in English were identified as target forms for a three-week pronunciation training that will focus on intonation and word stress

with Praat with the same six participants. Recordings before and after pronunciation training will be collected and analyzed to investigate modifications made by the participants. Results are expected to illustrate features of L1-L2 transfer in word stress and intonation as well as pre-test and post-test difference in the selected words and phrases. Implication will be suggested for pronunciation teachers of Georgian students as well as teachers with learners of other languages that face similar prosodic difference.

Imanova Sevda (Azerbaijan Languages University, Azerbaijan)

Multicultural education creates a peaceful world

In this paper I try to explain the role of multicultural education in peaceful and developed society and to give some suggestion how and what to teach. English language teachers have a great opportunity to contribute to peaceful and sustainable development of multicultural society, to bringing up a young generation who will build a developed peaceful society, who will be able to face, to fight against and to stop cold wars, terrors, conflicts between countries, states, rulers, racism. Today we face serious global problems: social inequality, environmental destruction, ethnic conflicts, poverty, prejudice and pollution. Teacher training programs, the curricula must highlight peaceful multicultural education. It must be a global and considerable challenge for teachers and educators. They must work in cooperation and in collaboration to create a modern university and school curricula, policy, programs, textbooks.

Education has a great formative effect on the mind, character and psychology of people, especially of the younger generation. A teacher has a great opportunity by directing the educational process.

Education in general, learning languages and reading literature affects the thoughts, psychology, and behavior of human beings. The thoughts, minds and attitude of a person knowing more than one language differs from those of a person not knowing a foreign language because a person speaking more than one language has more than one world, more than one culture, more than one life-style, and more than one standard point of view. He/she has more comments, more answers, and more ways of solving any problem. A person knowing more than one language has an opportunity to enter the world of other people thinking and believing differently, accepting,

experiencing their culture, traditions, life-styles, psychology. In the same way he/she demonstrates and introduces his own native country's culture and values. By combining the cultures of two worlds ; two systems of values the person knowing foreign languages creates a third world which must contain the best features of two different worlds. Representatives of these three worlds which combines two different worlds will have to build a better world. The world where there will not be any wars, conflicts, terrors, ethnic conflicts, social inequality, environmental destruction, racism, poverty, prejudice, pollution and wars.

Jajanidze Elene (CCIIR, Georgia)

Effectiveness of reading aloud strategy for non-Georgian students of a One Year Georgian language Preparatory Program

This paper refers to the study of one of the Georgian language communication functions, namely learning of the reading component by means of using the method of reading aloud in pairs. The following issues will be discussed in the paper:

- Desk research, review of resources in teaching methodology;
- Description of the method;
- Research methodology - participant observation;
- Focus group;
- Teacher's role/competence;
- Determining the effectiveness of the observation results and efficiency of the method.

The desk research took a long period of time as it included the preparatory phase of the method development and its implementation. As a result of literature processing, a specific method of reading and the methodology of the research were identified.

Description of the Reading Learning Method:

a) Alternately reading aloud in pairs: Working principle of the method: The text is divided into short paragraphs. In the process of working on the first paragraph of the text student "A" reads the text aloud and the student "B" is trying to retell the content of the paragraph. Students change the roles and continue reading aloud the second paragraph of the text and so forth.

b) **The aim** of the method is to study the words accurately, read it with appropriate intonations, listen carefully, analyze the listened information, teamwork and speaking clearly in a low voice.

c) **Monitoring** the effectiveness of the method: monitoring strategies of efficiency of improvement reading skills among students depends on the lecture topics and includes both pre-tests and post-tests as well as standard test and aloud reading method, controlling time and making mistakes.

The **Research Methodology - Participant Observation**: The teacher gives instruction to the students, provides assistance to each pair if needed, observes the working process and makes notes on important aspects.

Focus group of the research: Two groups with different language competencies (B & C Levels of Language Competence) were selected for the survey: The survey with first focus group was conducted in the second semester of study (2016-2017) (Language competence B, Mixed Group: Armenian and Azeri Students), whereas the second part of the survey was conducted in the first semester of the academic year 2017 (Language Competence C, language homogenous group: Armenian students). The gender balance between members of the groups was not protected.

Observation / Survey Results: The final part of the report will cover the findings and challenges of the research. At the end of the report the effectiveness of the method of reading aloud in pairs will be summarized.

Jakeli Tamar, (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Ministry of Education and Science, Georgia); Omiadze Salome (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); Aptarashvili Ia (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); Jokhadze Natia (UNICEF, Georgia)

Relevant bilingual models for preschool education

Original research has been conducted in the frame of the project “Accessible preschool education: support of the implementation of bilingual preschool education for ethnic minorities in Georgia”. The project was implemented by the Georgian NGO “Center for Educational Development” with the support of Open Society Georgia Foundation (OSGF). The research has been conducted in preschool institutions in two regions of Georgia,

where ethnic minorities are compactly settled. The research revealed the different models of multilingual education in these institutions.

From the models studied within the research, it can be assumed that we have two forms of bilingual education. One form can be described as a “strong form” of bilingual education having the goal of bilingual literacy and another form as a “weak form” of bilingual education that ignores the first i.e. “mother tongue” while developing the second i.e. state language.

The question is “What models support the construction of a child’s relevant knowledge to ensure quality education and fully-fledged integration?”

In the abstract we will briefly overview the feasibility of each model, applied locally, in relation to the priorities of education policy. Based on the theoretical methods of research, namely, using hypothetico-deductive and logical analysis methods, we will explore the bilingual models from the perspective of psycho-pedagogy to show the two conditions for the effectiveness of bilingual teaching and learning.

The first necessary condition is the formation of the basics of the first language (i.e. mother tongue) literacy on the level of preschool education.

The fact is that the development of literacy skills supports the generalization of the meanings of words and formation of general images out from the specific ones. The generalization of the meanings of words deepens verbal thinking that supports the development of Cognitive Academic language proficiency. According J. Cummins, the latter operates in the deep layers of the cognitive system where the transfer of skills is applied from one language to another.

Consequently, mastering the first language literacy creates in the cognitive system the fundamentals for the effective acquisition of the second language. The child who has developed verbal thinking in one language will be able to transfer this skill to any other language.

On the contrary, for the child who does not have strong native language literacy, it will be hard to develop these skills in the second language that is unknown to him/her. Ignorance of the language prevents the process of generalization of words’ meaning and acquisition of semantics that are important for the development of thinking. Thus, the child’s mind is filled up with lower cognitive processes such as lexical and morpho-syntactic

processing of the verbal information, that prevents production of higher cognitive process, such as the process of semantization is. In this situation the child will not be able to develop cognitive academic language beyond the basic interpersonal communicative skills and will not be prepared for school education, due to the undeveloped structures of knowledge necessary for the acquisition of school curricula.

The second necessary condition for the effective bilingual education is using the code-switching strategy that will support the child to change the communication attitude from one language into the communication attitude in another language. To ensure this, it is important that the first and second languages exchange according to the principles easily understandable by the child.

Conclusion: To achieve fully-fledged integration of ethnic minorities in compactly settled regions through bilingual education, it is necessary to implement mother tongue-based, bilingual education models on the level of preschool education and using the appropriate code-switching methodology.

Jakobson Liivi (University of Gothenburg, Sweden)

Testing a new teacher feedback model applied to adult beginners' writing in a second language.

For the last three decades, research on teacher written feedback in the second language (L2) classroom has been an active, wide-ranging subject with considerable variation in research design. The results of these studies have shown that formative feedback can promote language learning despite its complexity. While many studies have been devoted to teacher feedback for more advanced L2 learners, little is known about what teachers address in their comments when they respond to beginner level texts.

This study investigates how and what kind of feedback three teachers give on L2 learners' written texts in a web-based Swedish course for adult immigrants. This free communicative course for beginners followed the national curriculum for the non-compulsory school and was provided by an educational company in a learning management system (LMS) without any physical meetings between teachers and students. The teachers were all qualified in Swedish as a second language with years of experience in

teaching languages as well as about 6-10 years of experience in teaching Swedish online. The students, a culturally diverse group, sent their texts continuously in the LMS to the teachers. The teachers provided feedback to students' texts in the same LMS. The analysis in this study concerned teacher feedback on 60 texts, written by twelve students.

The model for analyzing teachers' verbal comments, was partly based on two previous models (Ferris *et al.*, 1997; Hyland, 2001), but were further developed with new response categories. Unlike previous studies, in this study, the focus, i.e. *what* the teachers' focus in comments is separated from manners, i. e. *how* the teachers communicate with the students. Thus, response is divided into two main areas, focus and manner, and a new model is developed and tested. The first area, focus, contains 481 feedback units and includes nine focus categories. The second area, manner, contains 422 units and contains nine manners.

Feedback analysis revealed that the teachers mostly focused on language accuracy, especially grammatical structures. Another result is that there was a variation between teachers: two teachers gave relatively more response to the content while one teacher wrote general comments. All teachers gave the same amount of response on organization. Concerning response manner, all three teachers gave mostly information, but different forms of suggestions in form of statements and imperatives were also given in a relatively large amount. Concerning suggestions, two teachers wrote imperatives, while one teacher combined both statements and imperatives. There was also a variation between teachers concerning praise. The results are discussed and compared with previous feedback studies addressing the beginning level writers' perspective.

Jangavadze Khatia (Police Academy, Georgia)

Alternation of the consonant sounds in the Georgian speech of Azerbaijani and Armenian Students

One of the main problems in the process of teaching Georgian as a state language, to Azerbaijanian and Armenian students is an incorrect perception of the specific Georgian phonemes. This fact can be explained by the different articulation and perception base of ethnic minorities compared to the Georgian..

On the basis of my pedagogical data, I can conclude (for the examples the transliteration table of IKE, 1974 (3.0) is used) that :

1. It is common to alternate *q* with *ğ* and *x* in the Georgian speech of the Armenian students; alternation of *ç* with *ž* and *c*, *d* with *ṭ*, *ṭ* with *d*, *q* with *ğ* (*iqo* – *iğo*, *žroxa*- *žroğa*, *çqali* – *žğali*, *ṭapa* – *dapa*, *baṭono* – *badono*, *žagli* - *žaqli*...) seems to be less productive.

2. In the Georgian speech of the Azerbaijanian students specific abruptive stops are replaced by the voiced sounds in particular positions; for instance: *q* > *ğ*, *t* > *ṭ*, *ṭ* > *d*, *g* > *k*, *k* > *g*, *k* > *k*, *ç* > *c*, *ç* > *z*, *ç* > *ž*, *ç* > *ç*, *p* > *p*; e.g.: *çuğureti* – *çuğureti*, *kargi-gargi*, *gemi- kemi*, *ṭiris* – *diris*, *moṭiana-moidana*, *ainteresebda* – *ainderesebda*, *iseti* - *iseṭi*, *meṭro-metro*, *h kıtxa* – *hikitxe*, *problema* – *problema*, *ṭrocesi* – *procesi*, *çiçili* – *zizili*, *žaçvi* - *žažvi*, *çavida* - *cavida*...).

It should be noted that the infringement of pronunciation is more noticeable with Azeri students compared to Armenians. Mostly this is true about ejectives (*p*, *t*, *c*, *ç*, *k*, *q*) and some voiced (*d*, *j*, *ğ*, *g*...) sounds. In contrast, the lack of similar problems among the Armenian students is due to the existence of similar (ejective) sounds in Armenian.

In my paper I will consider the samples of the Georgian speech of the Azerbaijanian and Armenian students at the Academy of the Ministry of Internal Affairs. The significance of the research, first of all, is that the study is based on the personal pedagogical experience and is supported by relevant examples.

The problem that is presented in the paper may be solved in a number ways. Specifically, at the first stage of teaching, the students should be regularly trained by teachers to pronounce the consonant sounds, employing different methods:

- To divide them into syllables (such as: *ca*, *ce*, *ci*, *co*, *cu*...)
- In combination with other consonants (consonant clusters) (*ck*, *cp*, *ct*...);
- In the case of the narration of the text, with the purpose of correcting mistakes, to pronounce specific difficult sounds many times:
  - a) To divide them into syllables,
  - b) In combination with other consonants,
  - c) To repeat the whole word many times.

When students get used to how to pronounce these sounds correctly, special exercises are needed for their realization in speech which will help to automate the sounds.

First of all, we select the text, where there are used many potentially mistake-prone sounds and ask students to read it several times. In addition, we instruct the students to listen to the video material from which we choose the words with problematic consonants, ask students to repeat them as separate words and then as parts of a whole sentence. As well as this, it will be effective if we use proverbs and tongue-twisters as an exercise.

In our opinion, the problem mentioned above should be given more attention in the textbooks (A1, A2). It is desirable for the phoneticians to be involved in composing exercises and drills for them.

Kadooka Kenichi (Ryukoku University, Japan)

A Linguistic application of phonetics and phonology in language education

In order for the students to communicate fluently, teaching the basics of English phonetics is essential. The most fundamental phonemes of the English phonetic system are as follows: Vowels: six short vowels as in ‘pit, pet, pat, pot, put, putt’ five long vowels as in ‘Pete, part, port, Bert, boot’ eight diphthongs in British English as in ‘eight, aisle, oil, out, owe, ear, air, poor’ ; one additional in American English ‘or’ Consonants: six stops /p b t d k g/ nine fricatives /f v s z h/ and in ‘think, this, shine, rouge’ two affricates as in ‘change, judge’ one lateral /l/ one liquid /r/ three nasals as in ‘Han, hang, ham/ two semi-vowels or semi-consonants /j w/ word accent: primary and secondary accents clause intonation: falling, rising, level. For the students, it is indispensable to practice these phonemes repeatedly. For the teachers, it is necessary to know the English phonetics. In this paper, we will review these phonemes and consider how to teach them to students whose first language is not English. The first thing to be paid attention to is the English phonemes not familiar to the students. The second thing is if a given phoneme is common with the students' first language and English, to know the difference between two languages is important.

As a suprasegmental element, the intonation is crucial in sounding natural. The most fundamental function of the clause intonation system is the dichotomy of the falling and the rising intonations. The former is to signal that the statement is declarative, and the latter is the indication of the interrogative. The third type is the level intonation, which is more frequent

than the rising tone. In addition to the basic function of these intonation types, various pragmatic nuances are also important to distinguish. Within the study of intonation under the framework of Systemic Functional Linguistics (SFL), Halliday and Greaves (2008) *Intonation in the Grammar of English* is the most crucial reference. In this framework, five simple tones and two complex tones are distinguished as follows: Tone 1 – falling Tone 2 – rising Tone 3 – level Tone 4 – fall-rise Tone 5 – rise – fall Tone 13 – fall followed by level Tone 53 – rise-fall followed by the level tone; Tonicity: a boundary between the tone groups; Tonality: the assignment of the tonic and pretonic syllables; Key: the way how meaning is realized. For one and the same utterance ‘I like it’, the key can be paraphrased as follows: Tone 1 (falling): viewer corresponding casually to question, neutral and unmarked Tone 2 (rising): defensive viewer, when just accused of not appreciating the painting, ‘what makes you think I don’t?’; Tone 3 (level): indecisive viewer, ‘I don’t object to it;’ Tone 4 (fall-rise): budget conscious buyer, ‘I do like it, but ...’; Tone 5 (rise-fall): awestruck art critic, ‘I really like it’. Thus, it is obvious that Key is semantically eloquent.

Kajaia Manana (Georgian Technical University, Ivane Javakishvili State University, Georgia)

Situationality and communicativeness of language exercises of written and oral speech

Bilingual education is especially important from the standpoint of development of students’ social skills. They have competence in two languages which contributes to establishing respect towards each other’s and other people’s culture. Its formation starts not only in the process of teaching, but also while communicating with each other.

The activities in compliance with the methods employed are:

- Discussion/debates – a widely spread method of interactive teaching;
- Inductive method;
- Deductive method problem-based teaching (acquisition of new knowledge and use of a specific problem at the initial stage).

The goal of the research is the development of production (writing) skills, teaching strategies for listening to the recorded texts, as well as skills of recording and learning writing skills through dictation;

As well as this, skills of classifying information obtained from oral speech, summing up facts, and conducting analysis of generalization, critical thinking, making argumentations and conclusions are also important to develop.

It is important to choose appropriate exercises to develop communication skills as well as to enhance general linguistic levels of students.

While making speech exercises, it is essential to set achievable goals and realistically estimate expected outcomes. Exercises should be chosen in such a way as to provide a student with corresponding cognitive materials.

Situationality and communicativeness of exercises are of the utmost importance.

As a result of discussing linguistic and psychological basics, it is possible to formulate the main principles to avoid and eliminate phonetic and grammatical interference and build up a positive working system.

Pointing out errors can be considered as “weakness” in the method of teaching languages. An error is one of the main tools for functioning of correct, normal speech and forming inner speech. Materials should be chosen in order to help a student to avoid mistakes and develop proper writing skills.

At the first stage of developing written and oral speech, the aim of the exercises should be to eliminate phonetic interference and develop in students orthographic skills of pre-prepared oral and written speech. At the second stage, it is important to overcome grammatical interference, remember phonetic and grammatical phenomena and develop half-prepared oral and written speech. At the third stage exercises should be oriented toward employing the learned phonetic and grammatical phenomena and developing the capacity of producing written and oral speeches. Correction of orthographic skills is also a must. It is necessary to pronounce soft vowels correctly, single out word pairs as well as nouns from the text, remember adjectives, etc.

Kamushadze Nino (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Piloting of a dual Multilingual Education Model in primary level classes

Bilingualism implies using two or more different languages. A child will easily switch from one language to another. Changing languages does not obstruct a child from thinking and memorizing. However, there is always a danger that bilingualism might change over time depending on circumstances: for example, the acquired language may become a dominant language. A lot of researches have been conducted to find out what bilingualism is in reality, what results it leads to in adolescents and adults and how bilingual development affects adolescents (generally, a human being), etc.

This paper presents information about the problems relevant for primary schools in Georgia in the field of multilingual / bilingual education: in 2009 the Ministry of Education and Science of Georgia selected 40 non-Georgian schools for piloting of multilingual teaching. One of these schools was public school # 98 . In this paper we will present the results of the survey conducted at this school. With the help of a specially designed questionnaire, the school's motivation, experience in bilingual teaching, resources and conditions were stated. The survey was conducted by the undergraduate students of the Multilingual Education Bachelor program of the Faculty of Psychology and Education at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, in 2016-2017.

This paper will focus on determining the efficiency of the Multilingual Education Program. As in all other countries, including Georgia , the introduction of bilingual education programs can lead to a negative attitude from ethnic minorities. In this paper we will provide the information about the problems and solutions (recommendations) emerging while implementing multilevel education as pilot projects in Georgia.

Schools select different types of programs for bilingual teaching. The 98th public school has been selected due to the type of dual education program they practiced. In the paper the efficiency of this program on the example of a private school will be presented, together with the general characterisation of dual education and also, how this program is taught in a particular school: what subjects are taught in two languages and what the ultimate results of the school are. Lessons are conducted alternatively in

Russian and Georgian languages; at the initial stage of piloting, only two subjects, namely, History of Georgia and Geography of Georgia were conducted at school in the second (state) language. However, in the following years the school gradually increased the number of subjects delivered in the state language.

The role of the teacher is very important for the teaching process. The paper provides information regarding the situation in public school # 98. A separate issue of this research was the involvement of parents and the community in the project, which is also of great importance for all bilingual schools in the educational process. Using the example of a specific school we will try to present the role of the parents' involvement in the educational process, the achievements and problems arising in this regard.

*Khvedelidze Mzia, Jinjikhadze Levan, Jinjikhadze Jemal (Ivane Javakishvili
Tbilisi State University, Georgia)*

Integration of Georgian Language and Mathematics

1. The greatest importance of the interdisciplinary methodology in the teaching process is widely known. This concerns all the subject matter, but it is of particular interest to establish intersubject links between the language and mathematics. This special interest is created by the fact that the language is the basis of any cognitive process, since consciousness exists only within the language. It is believed that solving a problem through mathematical thinking means a higher level of cognition. In this respect, many issues regarding the Georgian language and mathematical integration are interesting.

2. First of all, let's say that **language** is a means of communication. It is a set of codes, a system of signs and rules of their employment. This system includes different levels of units: **phonetic** - sounds, intonation, etc. **Morphological** - parts of speech: base, preface etc. **Lexical** units - words and their meanings; **Syntax** – sentences. **Speech** is a human activity, an individual psychological phenomenon where the language code and marking system is used. Speech - is the language in action. By employing linguistic units while speaking, in a totally different way, they

create a number of combinations. Speech always spreads through time and reflects the peculiarities of context and communication situations. The question is why do people need mathematical expression and mathematics at all? From the positions of mathematical thinking, there are different realities, events and processes in nature.

3. In practice and communication we often use different confirmations and denials. For example, "the bases of trapezes are parallel"; "There is no triangle that has two right angles", etc. By means of such constructions a certain object is fixed in our mind. Such agreement or rejection is called **discussion**. Reasoning is a more complex formal organization than the concept. This is because reasoning is made up of concepts. It still contains two notions. The notion is the element of discussion. The concepts included in the discussion are related to each other. If the notion is expressed by a word, or a group of words, then the reasoning always presents a proposal or a group of proposals.

4. **Classification** - division of subjects (events, concepts) is class, group, and according to distinctive markings. Classification of classes is divided into classes based on one or several markers (we have, for example, animal and plant classification in biology, classification of substances in chemistry, etc.). The basis for the classification is to divide the abundance into the subsurface subsystem. Preciseness of the classification is necessary: 1) Each subject within the set includes any class of classification (adequacy condition); 2) One and the same thing should not be a member of more than one class of classifications, ie classification classes should exclude each other (the condition of separation). Classification is closely related to the division of the notion.

5. The above-mentioned and many other issues related to the teaching are based on the integrated study of the Georgian language and mathematics in a diagnostic-methodological sense. In our view, such integration in the context of multilingual education is very important for the activation of bilingual education processes. The fact is that integrated teaching of mathematics and the Georgian language clearly demonstrates common generalities of mathematics and the Georgian language. And this is based on simple observation and analysis, which makes it easy for the student to find similar laws in their native language, which is the main

goal of bilingual teaching. Observation, analysis and other methods of thinking are used naturally, and this conditions the nature of bilingual cognition practiced by the student. For instance, Euler-Venn diagrams reveal the simultaneous simulation of mathematical and Georgian linguistic concepts. On the basis of this, the student will naturally see exactly the same attitudes in the same language or in his native language. This is an absolute guarantee of the good results of bilingual teaching.

Khetsuriani Nana (University of Georgia, Tbilisi, Georgia)

Applying the results of contrastive, linguistic analysis in the teaching of foreign languages

Importance of the research. The experience with contrastive analysis of different languages has proven very helpful for improving and innovating the methodology of teaching foreign languages and finding the ways to overcome the problem of interference – negative influence of the native language on the process of learning foreign languages. I will discuss the experience of using the results of contrastive linguistic research of the English, Georgian and Spanish languages in teaching English to the Georgian-speaking students whose second foreign language is Spanish. Georgian belongs to the South Caucasian linguistic family. Nowadays English tops the list of most studied languages in Georgia and Georgians perceive it as an essential means of communication with the outside world. The presenter will focus on the different ways of expressing the category of negation in the English, Georgian and Spanish languages.

Novelty of the research. This is the first complex study of negative constructions of the English, Georgian and Spanish languages that involves the full spectrum of the functional-semantic category of negation in these three languages.

Aim of the research. The aim of the research is to reveal the basic features of the functional-semantic category of negation in the English, Georgian and Spanish languages and to reveal language universals, isomorphism and allomorphy.

Method and Materials. The main sphere of research is contrastive grammar: emphasis is made on expressing grammatical categories of negation in the languages of different systems. The main method used for

the present study was the method of complex analysis of languages. Literary works of the English, Georgian and Spanish writers in the original languages and their corresponding translations were used as sources of texts for analysis.

Results of the research. On the basis of semantic analysis of the field of negation the cases of similarities and differences in expressing the category of negation in the studied languages are revealed. The asymmetry in expressing nuclear forms of negation is determined by a greater number and diversity of negative particles in Georgian, compared with the English and Spanish languages. The semantic meaning expressed by negative words is spread from left to right and sentences negative in meaning but positive in form are observed in all three languages.

Conclusions. Based on the results of the present study the Georgian and Spanish languages are polynegative and the English language is mononegative. Category of negation is a universal category. The functional-semantic field of negation is a complex unit of the form of expression and content. The form of expression is represented by gradual lingual means (morphological, syntactic, lexical, contextual).

Kikvadze Maia

The importance of stress and intonation in the process of learning Georgian as a second language

Listening as a skill has the greatest importance on the first stage of language learning. Listening helps in understanding. It enables language learners to perceive information, express their ideas, etc.

Communicative strategies require from communicants: asking and answering the questions, thanking, giving advice, recommending, etc. Different types of texts created in the process of communication have to be phonetically, grammatically and structurally correct.

Listening means “cooperation between the teacher and the listeners.” The strategies of teaching L2 must be worked out by teachers based on the abilities of the class.

Students studying Georgian as a second language have problems with correct pronunciation of words and phrases in rapid speech. On the first

stage, language learners do not know grammatical rules well and they do study the language imitating their teacher's words and phrases. It is clear that the role of listening is great on the first stage.

Time after time language learners get used to teacher's voice, tone, articulation system. They pay attention to the teacher's verbal and non-verbal signs and start to understand the language. In the process of learning and understanding the language, language learners pay great attention to stress and intonation. Georgian language has weak dynamic stress. Foreign language teachers always pronounce the words clearly, marking the stressed syllables. They also mark learners' attention to certain phonemes (**k**-argad, not g-argad, **p**-uri, not ph-uri - mispronounced by learners) and point at certain endings of the words, stressing the last syllables of the words (Mariam-**is** odjakh-**is** tsevreb-**is** gatsnoba minda). Thus, initially, language learners study the language through listening, ignoring grammar rules.

Language learners easily learn language through dialogues. The role of stress and intonation is great in dialogues. The forms of the words in short sentences are more easily remembered than in long texts. In the process of teaching L2 we pay attention to the parts of the speech that are frequently used in communication. These parts of speech are:

a) Pronouns:

Question: **Shen** studenti khar? (Are you a student?) Answer: diakh, **me** studenti var (Yes, I am a student).

Question: es **shen-i** tsignia? (Is it your book?).

Answer: diakh, es **chem-i** tsignia (Yes, it is my book)/Rogor-**i**? (what kind?) → karg-**i**, lamaz-**i**, akhal-**i** (good, beautiful, new) Romel-**i**? (which?) → pirvel-**i**, meore ... (the first, the second) Romel-**ma**? (which?) → pirvel-**ma**, meore-**m** (the first, the second) Ramden-**i**? (how many / how much?) → or-**i**, bevr-**i**, tsota... (two, many/much, little/few). Ramden-**ma**? (how many / how much?) → or-**ma**, bevr-**ma**, tsota-**m**...

b) verbs:

- dges ramden-**i** leqtsia **g**-aqvs? (How many lectures do you have today?)

- dges otkh-**i** leqtsia **m**-aqvs. (Today I have four lectures)
- **is** davaleba-**s** tser-**s**, **shen?** (He is writing homework, and you?)
- **me** tsign-**s** **v**-kitkhulob. (I am reading a book)
- ra-**s** tser? (shen) (What are you writing?)
- tseril-**s** **v**-tser (me). (I am writing a letter)
- ra datser-**e?** (shen) (What did you write?)
- tseril-**i** da-**v**-tser-**e** (me). (I wrote a letter)
- ra-**s** datser? (shen) (What will you write?)
- tseril-**s** da-**v**-tser (me). (I will write a letter).

g) adverbs:

rogo-**r?** (how)—> karg-**ad**, lamaz-**ad**... (well, beautifully) ranair-**ad?**
 (how) —> karg-**ad**, lamaz-**ad** ...

In the process of listening and speaking we frequently use the method “parallel dialogues” that means involvement of another person in the process of speaking. Interactive lesson is a great fun for language learners and is practically proved as well. Listening to the dialogues and repeating it, is another helpful method used by us.

We observed that language learners in dialogues prefer using short answers. They think that short answers “yes” or “no” are enough. Teachers should point to the problem and try to eradicate students’ habit answering the questions in short.

Learning second language through listening is one of the best teaching strategies.

*Kikvidze Zaal (Institute of Linguistics, Ivane Javakhishvili Tbilisi
 State University, Georgia)*

**Sociolinguistic profile formulae and bi- and
 tri-lingual ballot papers**

During the 1960s, there were efforts to discover general patterns for multilingual communities. Those efforts led to the identification of national sociolinguistic typologies and profile formulae. Three general categories were set up: **Lmaj** – *major language*; **Lmin** – *minor language*; **Lspec** – *language of special status*.

Five language types were acknowledged: Vernacular (*V*), Standard (*S*), Classical (*C*), Pidgin (*P*), Creole (*K*). Various societal functions were identified: *Group* function (*g*), *Official* use (*o*), *Language of wider communication* (*w*), *Educational* use (*e*), *Religious* purposes (*r*), *International* use (*i*), *School subject* (*s*), *Provincial* (*p*), *Capital* (*c*), *Literary* (*l*). With a view to the aforementioned formulaic approach and based on the Constitution of Georgia (“The official language of Georgia shall be Georgian. The official languages of the Autonomous Republic of Abkhazia shall be Georgian and Abkhazian”), the formula will be the following: **2Lmaj = Lmaj1 (So, Sg, Sr, Se) + Lmaj2 (Sp, Sg, Ss)** where **Lmaj1** is Georgian (a standardized vernacular (*S*), with its official (*o*), group (*g*), religious (*r*), educational (*e*) functions) and **Lmaj2** is Abkhazian (a standardized vernacular (*S*), with its provincial (*p*), group (*g*), school subject (*s*) functions). However, this hardly reflects the multilingual spectrum of Georgia, particularly with respect to various provinces. Therefore, it is more adequate to target regional language situations and establish respective descriptions. In the present paper, I concentrate on Kvemo Kartli for which one can provisionally assume the following regional sociolinguistic profile formula: **1Lmaj (So, Sg, Sr, Se) + nLmin** where **1Lmaj** is Georgian; as for the **n** in **nLmin**, it designates an unspecified number of minority languages within the region. Hence, the for Kvemo Kartli can be specified in the following way:

Table 1

LANGUAGE STATUS & FUNCTIONS

Georgian	Lmaj (So, Sg, Sr, Se)
AzerbaijaniL	min (Sg, Se)
Urum	Lmin (Vg)
Armenian	Lmin (Sg, Se)
Russian	Lmin (Sw, Se)
Arabic	Lspec (Cr)
Classical	
Armenian	Lmin (Cr)
Pontic Greek	Vw
Modern Greek	Sl

Irrespective of its unarguably useful and clear specifications, the existing pattern seems to be insufficient. For instance, since the early 1990s, both the ballot papers and all kinds of election-related documentation were published in Georgian. Naturally enough, this situation caused practical problems for those citizens of the country who did not speak Georgian. Thus, their

linguistic deficit was regularly converted into a deficit in their socio-economic capital. In order to cope with the said challenge, the Central Election Commission of Georgia published four linguistic versions of ballot papers:

- 1) Georgian
- 2) Georgian-Azerbaijani
- 3) Georgian-Armenian
- 4) Georgian-Azerbaijani-Armenian

This innovation should be reflected in respective sociolinguistic profile formulas. Hence, I suggest that we should introduce a new item to the list of functions:

11) *Ballot* (b) – a standard language which functions as a language of ballot papers both in national and municipal elections. Hence, the following amendments are to be introduced:

Table 2

LANGUAGE STATUS & FUNCTIONS

Georgian	Lmaj (So, Sg, Sr, Se, Sb)
Azerbaijani	Lmin (Sg, Se, Sb)
Armenian	Lmin (Sg, Se, Sb)

Kiria Chabuki, Machitidze Elisabed (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Teaching the future tense to non-Georgian speaking students

Generally the forms of the future circle of Tense paradigm arise from the present forms. The Present Tense of a verb plus a verb prefix refers to the future time. Currently the systematical formation of the Future Tense paradigm is not possible by means of morphological means without the verb prefix. In the vast majority of verbs the opposition between Present and Future tense paradigms is possible by means of the verb prefix only. Forms of Future are not produced by way of any other means.

For the vast majority of verbs this is a way to systematic grammatization of a new function (that of the Future Tense expression).

The usual way of expression of the Future Tense of the verb is possible through the verb forms of various scives / circles of the Tenses (especially

in terms of subjunctive forms). In this paper focus is on the Future forms which express a clear meaning of the future time.

How do we teach these forms to non-Georgian speakers?

What do we focus on?

First of all, we pay particular attention to the preverbs, which are poly-functional elements and single out the most productive ones regarding the word formation.

When working with learners, attention should be paid to two circumstances:

1. The verbs of movement which are not able to form the Future Tense (e. g going, fly, screw,) should be singled out. The preverb has an absolutely different function in this case - it acts as a marker of the route direction.

2. The verb function can be distinguished by: I¹-preverb: (ვახშობს - ივახშმებს, სადილობს - ისადილებს, წვიმს - იწვიმებს, თოვს - ითოვებს) In this case the verb and the prefix I – are similar from the point of view of grammatical and functional points of view.

Koberidze Mariam (Gori State Teaching University, Georgia)

Several issues regarding the process of learning practical grammar of the Georgian language as a second language

When learning the Georgian language it is important to pay attention to practical grammar points. The verb is considered to be the main part of speech in the Georgian language. We complete the content in the context by using the verb. There are several characteristics connected with grammar issues, that is why it is different from other languages.

The preverb is the most difficult category in the Georgian language due its functions. These functions are: direction, orientation, completeness of the action, formation of the tenses and formation of new verbs. It is crucial to pay attention to the preverbs of direction. Sometimes they are used incorrectly (e.g. avida-gavida). In some cases, there appear spelling mistakes when old and new preverbs come next to each other. As well as this, they may have quite different meanings (agzrda-azrda, tsarsuli- tsasuli, aghgdgoma – adgoma). In the modern Georgian language, we come across old versions of preverbs such as (gardacvaleba, ganmarteba) and spelling

rules are also violated. The problem becomes much stronger when we see the differences between the learner's language and the target language.

We have used different kinds of exercises while teaching the preverb. For instance, comparing and contrasting a preverb in a sentence (prinavs-miprinavs; khatavs- dakhatavs); formation of a new preverb by using preverbs of direction; separating verbs and preverbs from each other and finding differences in the meaning; formation of tenses from the present into the future by asking the questions: What does he /she do? or What will he/she do?; making simple sentences or correcting mistakes in the sentences; finding out preverbs and grouping them according to their direction. In addition, we have also used descriptive exercises. The students had to create short texts about their family members independently.

We used observation methods working on this issue (descriptive and selective methods). Analysis was done on the collected materials from the following sources - dialogues, interviews and questionnaires.

Results show that students realize the meaning of the second language they are learning. They can express their opinion easily, create short texts independently, they can also ask and answer questions by using the learned materials. Having worked on the problems, we conclude that we should involve the students in the research and university events. That will help them to develop their communicative skills because they will have contact with Georgian students. The teacher must have a little knowledge of the native language of the learner he/she is teaching in order to make it easy for the learners to perceive differences and similarities between the two languages. The teacher is obliged show the students differences in grammar and also, how to use their knowledge appropriately depending on the situation.

Kurdadze Irma (Samtskhe-Javakheti State University, Georgia)

Use of dialogues of cultures in second language teaching (Using the example of the Samtskhe-Javakheti region)

Based on the specific character of Samtskhe-Javakheti region, in conditions of the multicultural environment, a leading place amongst Bachelor and teacher training programs in Samtskhe-Javakheti State University is occupied by the course of Natural Sciences / Humanitarian Studies –Didactics.

Also, the methodology of teaching a second language is taught as a separate discipline.

The introduction of these courses was conditioned by the fact that the areas of language use are one of the widely used areas in the multicultural environment. Accordingly, the second language, its teaching approaches - in multicultural education contexts, is widely covered at Samtskhe-Javakheti State University in teaching Natural Sciences / Humanitarian Studies.

The course of the Second Language Teaching / Learning Direction includes competencies to be achieved by the "Dialogue of Cultures", learning process approaches, evaluation of students' knowledge and self-assessment procedures, improving the level of readiness of learners for employment and reviews new approaches in this regard.

In order to ensure their effective work in the preparation process of the future teacher, it is necessary to provide University professors / teachers with options and visual materials enhancing self-efficiency.

Can teaching of culture be considered as a complementary part of the language teaching?

Linguists and anthropologists consider that the language forms and their use reflects the values of the society in which language a certain language is spoken.

It is believed that it is useful to include cultural specific features as a topic of discussion along with linguistic forms in order to make sure that the linguistically correct form is culturally appropriate.

Based on the above mentioned we should draw on social integration within the context of cultures – working with different ethnic minorities while preparing mainstreaming of teachers.

In intercultural teaching it is important to have a knowledge of the culture as well as the skills of interaction and communication in a cultural context.

In the process of studying the issue, the practice component was identified in the methodology, for example, during the study of the second language, the students presented an interesting activity - an intercultural dialogue and, according to it, they arranged the New Year rituals for the representatives of ethnic minorities in the multi-ethnic Samtskhe-Javakheti region.

Students presented the traditions of celebrating the New Year's Day by Armenians, Ukrainians, Jews, Poles, Turks, and they talked to each other in the language of those traditions ...Each group was trying to represent themselves in a specific, cultural way performing folk and traditional dances, songs, with various attributes of laying the table. The effectiveness of the

event can be measured by interviewing the students participating in the activity. All of the 23 interviewed students unanimously stated that they acquired a great experience participating in the intercultural dialogue conducted within one activity. In the given case it involved practical teaching component / various activities of pedagogic practices - informal relationships, excursions.

It is obvious that the knowledge obtained during the activity made it very easy for students to work with different societies, encouraging their integration. Consequently, we can conclude that in the context of intercultural teaching the most important thing is to know how to get involved in the culture of other people and how to conduct a conversation and activities in a cultural context.

Kurdadze Ramaz (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

The expanded forms of არავინ aravina “nobody”, დღეს dghesa “today”, ზეგა zega “the day after tomorrow” Type in Teaching Georgian as a Second/Foreign Language

Foreigners and Non-Georgian speakers come across numerous complexities when studying the Georgian language. One of these difficulties is related to the appearance of the vowel *-ა- (-a-)* after certain nouns and morphological elements, added by the short form of third person singular of the verb *ყოფნა q’opna “to be”* in the present tense and particle *-ც -ts*. *არავინ არის → არავინ-ა-ს aravin aris → aravin-a-s “there is nobody there”, არავინ → არავინ-ა-ც aravin → aravin-a-c “nobody at all”.*

The above-mentioned situation occurs with the following parts of speech and morphological elements: some demonstrative pronouns: *ეგა ega “that is”, ესა esaa “this is”, ისა isaa “that is”*; some negative pronouns or words expressing negation: *არა ara “is not”, ვერა veraa “cannot be”, ვერავინა veravinaa “there is nobody”, ნურავინა nuravinaa “no one may be”*; some interrogative pronouns or adverbs:

არსადაა *arsadaa* “is nowhere”, აქაა *akaa* “is here”, დღესაა *dghesaa* “is today”, ვერსადაა *versadaa* “cannot be anywhere”, ვინაა *vinaa* “who is”, ზეგაა *zegaa* “it is the day after tomorrow”, იქაა *ikaa* “is there”, მაზეგაა *mazegaa* “it is the day after the day after tomorrow,” მანდაა *mandaa* “is over there”, როდობსა *rodisaa* “when is it”, სადაა *sadaa* “where is it”, ხვალაა *khvalaa* “it is tomorrow” and so on; certain case markers: -ის *-is*, -ით *-it*, -ად *-ad*: სახლი-ისაა *sakhli-isa* “is of the house”, სახლ-ითაა *sakhli-ita* “is by means of the house”, სახლ-ადაა *sakhli-adaa* “is at home”; some postpositions: -თან *-tan*, -ვით *-vit*, -კენ *-k'en*: სახლ-თანაა *sakhli-tanaa* “is by the house”, სახლი-ვითაა *sakhli-vitaa* “is like a house”, სახლს-ვითაა *sakhlsa-vitaa* “is like a house”, სახლის-კენაა *sakhlis-k'ena* “is towards the house” etc.

The given vowel does not perform any grammatical function. The native speakers of Georgian use these forms automatically, due to their natural knowledge of the language, whereas non-Georgian speakers and foreign students find it hard to understand the appearance of this vowel with the shortened third person singular Present Tense form of the verb *ყოფნა q'opna* “to be” and the addition of particle *-ც -ts*.

In the above-mentioned situation, we provide a general rule for foreign, non-Georgian learners of the Georgian language. The rule states the following: *some question words, pronouns, adverbs and certain morphological elements (case markers, postpositions) ending in a consonant add vowel -ა- (-a-) when followed by the short form of the third person singular Present Tense of the verb ყოფნა q'opna „to be“ or particle -ც -ts (it should be noted that nowadays the pronoun ვინ vin “who” adds particle -ც (-ts) without -ა- (-a-), whereas pronouns: ვინც vin “who”; ეგ eg “that”, ეს es “this”, ის is “that” add vowels -ე- (-e-) and -ი- (-i-): ეგეც egec “that too”, ესეც esec “this too”, ისიც isic “that too”.*

Naturally, when teaching the above-mentioned rule and corresponding forms, we offer the students relevant practical exercises.

However, we argue that in order to teach the above-mentioned forms more effectively, it is important to analyze how these words and morphological elements are represented in dictionaries and glossaries of manuals aimed at non-Georgian and foreign learners of the Georgian language. It should be noted that the Explanatory Dictionary of the Georgian Language offers parallel forms for some words and morphological elements mentioned above: *ეს es, ესა esa* “this”; *ის is, ისა isa* “that”; *მამობ mashin, მამობს mashina* “then”, *-ვით -vit, -ვითა -vita* “postposition like” and so on;

Naturally, if the vowel *-ა- (-a-)* is given in the dictionary forms of the above-mentioned words and morphological elements, the learners of Georgian will find it easier to memorize these forms and overcome the difficulty related to the above-mentioned rule.

However, we do not consider it necessary to give two parallel forms of all the above-mentioned words or morphological elements in the glossaries of manuals, as the expanded forms of some of these words and elements are dialectal, e.g.: *არავინ არავინ aravina* “nobody”.

We argue that in the materials and dictionaries aimed at foreign and non-Georgian learners of the Georgian language, these words and morphological elements should be represented in their expanded form, with the vowel *-ა (-a)*. The latter should be given in brackets, implying that this vowel is used only in the circumstances described by the above-mentioned rule:

-ად(ა) -ad(a) “adverbial case marker”; *არ(ა) ar(a)* “no, not”, *არსად(ა) arsad(a)* “nowhere”, *აქ(ა) ak(a)* “here”, *დღეს(ა) dghes(a)* “today”, *ვერ(ა) ver(a)* “no, not”, *ვერსავინ(ა) veravin(a)* “nobody”, *ვერსად(ა) versad(a)* “nowhere”, *-ვით(ა) -vit(a)* “postposition: like”, *ვინ(ა) vin(a)* “who”, *ზეგ(ა) zeg(a)* “the day after tomorrow”, *-თან(ა) -tan(a)* “postposition: with, by, near”, *-ით(ა) -it(a)* “instrumental case marker”, *-ის(ა) -is(a)* “genitive case marker”, *იქ(ა) ik(a)* “there”, *-კენ(ა) -k'en(a)* “postposition: towards”, *მამზეგ(ა) mazed(a)* “the day after the day after tomorrow”,

მანდა) *mand(a)* “over there”, ნურავინ(ა) *nuravin(a)* “no one”, როდის(ა) *rodis(a)* “when”, სადა(ა) *sad(a)* “where”, ხვალ(ა) *khval(a)* “tomorrow” and so on.

As for the pronouns ეგ *eg* “that”, ეს *es* “this”, ის *is* “that”, they should be represented in two ways, as they have forms with vowels -*ɣ*- *-e-*, *-o-* *-i-* when adding the particle -*ც*- *-ts*: ეგ(ა) *eg(a)* // ეგ(ე) *eg(e)* “that”, ეს(ა) *es(a)* // ეს(ე) *es(e)* “this”, ის(ა) *is(a)* // ის(ი) *is(i)* “that”.

Kuzembayeva Gulzhana, Karimsakova Anara, Kupenova Aigul (West Kazakhstan Marat Ospanov State Medical University, Kazakhstan)

Trilingualism in Kazakhstan

The state policy of the trio of languages in the Republic of Kazakhstan suggests speaking three languages: Kazakh as a state language, Russian as a language of international communication and English as a language of successful integration into global economics.

With more than 130 nationalities living in Kazakhstan, most of the population is bilingual (Kazakh and Russian). People’s interest in English is motivated by the government programs on development of all stages of education. Introduction of trilingualism at the Universities involves opening English departments, systematic work on publishing and translation of University text-books into English, learning and teaching languages based on international standards.

In order to better understand the students’ and teachers’ ideas regarding trilingualism and implementation of academic program in English into the University leaning process, the survey was conducted at West Kazakhstan Marat Ospanov State Medical University in December 2017. The study revealed the opinions of 148 Indian students and 53 Kazakh students studying at the Faculty of General Medicine and 24 teachers of the English program regarding education in English at the University, also the trio of languages the related issues.

All teachers participating in the survey chose Kazakh as their mother tongue and 87.50% of them are bilingual. The survey results show that 75% of respondents consider themselves trilingual, whereas 25% of them are not sure whether their knowledge of one language matches the level of the

others. According to the teachers, the most difficult matter in teaching subjects in English for them is using correct grammar and verb forms in their speech (50%), choosing appropriate methods of teaching (12.5%), finding and selecting needed study materials (12.5%), listening and speaking (12.5%). At the same time 12.5% of respondents have no difficulties at all in the process of teaching in English. The best way of improving English, as the teachers think, is reading books in English (37.5%); 25% of teachers suggest practicing English with a native speaker or improving their language skills abroad.

86.36% students are bilingual, 65.91% of them are trilingual. All students (100%) responded that they like learning in English and 72.73% of them are satisfied with the process and level of teaching in English. 25% of students see benefits in gaining and enhancing knowledge with the help of English, which helps them to communicate better with foreign people (20.5%). 13.6% students reported that studying in English is interesting, helpful and just a great experience being a wide source of information and first access to world literature (11.4%). Besides, knowledge of English opens massive prospects and opportunities in future profession and makes it possible for them to develop into qualified specialists (11.4%). 9.1% students surveyed that by knowing English they can participate in academic exchanges, study medicine in foreign countries and work abroad. English is the key to confidence, self-popularization (6.8%) and activities of the brain (2.2%).

Teaching and studying in English is challenging for the teachers and students of the University yet awarding new skills and opportunities in their career path.

Kvanchiani Teona (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Situation regarding the language of the Azerbaijani Population living in Tetrtskaro Region

Representatives of other ethnic groups lived and still live now together with the local Georgians in Kvemo Kartli. Among these groups Azerbaijanis and Armenians prevailed in number and their specific share was the largest. In the Tetrtskaro region of Kvemo Kartli Azeris live in the following villages: Kosalari, Shikhilo and Napilnari. In addition, a small number of Azerbaijani population lives in Tetrtskaro town. The aim of this research is

to reveal the situation regarding languages in this region. The methods of research employed are as follows: observation, interview, biographical and comparative history methods.

Kosalari is the largest village among the Azeri villages in Tetrtskaro region. It involves about 500 families. The region population considers this village to be the most isolated and reclusive compared with other Azerbaijani villages. One of the main reasons for this, naturally, could be found in the language factor. A great majority of the population mentions that the language barrier causes the problem in communication with the Azerbaijani population living in Kosalari. The other part of the population communicates with the elderly and middle-aged population in Russian; however, a great part of their youth does not speak the Russian language. Neither do they speak the state language – Georgian, because they are educated at schools in their native Azerbaijani language. As for other Azerbaijanian villages Shikhilo and Napilnari, here the language situation is different. The village of Shikhilo is comparatively small regarding the number of its population and involves about 20 - 25 families. Children of this village go to school to a neighboring village – Samghereti, which is populated by ecomigrants from Adjara. The language of instruction at schools here is Georgian, so the youth living in this village speaks the state language – Georgian at a certain level.

The program “Teach for Georgia”, elaborated by the Ministry of Education and Science of Georgia, has been implemented in the region for several years. The purpose of this program is to improve the standard of teaching of the state language - Georgian to the ethnic minorities. A great part of the young students is interested in the fundamental study of the Georgian language within this program to obtain an opportunity to continue their studies in the higher educational establishments in the Georgian language in the future. Pupils are involved in this program but their level of the Georgian language is still low. The main problem among the teachers and pupils is a communication problem because pupils cannot understand lessons which are conducted in the Georgian language. In the process of field work it became clear that a part of the youth who wished to continue studies after finishing school, was forced to go to Baku to receive higher education, because, not knowing the Georgian language, they were unable to continue their studies in the Georgian higher educational establishments. A great part of the population mentions that a major part of the youth, leaving for Baku to study, does not return and continues to live there. In the expanded version of the paper the problems and the situation in the region under our

discussion, connected with teaching the Georgian language will be described in detail

Currently the need for knowing the state language, besides the desire to get a higher education in Georgia, is also caused by the need to establish trade-economic relations between these Azerbaijani villages and the rest of the population living in the region.

Lobjanidze Ivliita (Ilia State University, Georgia)

Tutorium program at Ilia State University

In this paper I present the main aspects of policy implemented by the Ilia University towards successful implementation of Georgian as a second language 1+4 program and integration through establishment of tutorium, describing its structure, and functioning issues.

In 2010, in order to improve knowledge of the state language a special program for learning the Georgian language was created within Ilia University, later on described as a program of integration with Georgian, as second language. While implementing the program, besides language classes, it is very important to support non Georgian language students to be integrated in the general civic and educational environment.

That was one of the main objectives while establishing a tutorium program at the university. The tutorium is an informal educational program, under which senior students support their younger peers in the learning of the Georgian language, as well as helping them to be fully integrated into the university and civil life, in preparing various practical exercises.

As was mentioned, the program itself was established in 2010, but from 2013 the implementation process was supported by UNAG, through establishing Tbilisi Youth Center, in partnership with ALPE foundation and university.

In the paper I present yearly statistics of tutorium program beneficiaries, analyze possible weaknesses and strengths, name potential obstacles and the ways for solution, elaborate recommendations and suggest a future action plan.

From state language education to civil integration

The purpose of the paper is to show, using Georgia's example, and the relationship between the learning of the state language and civil integration in multiethnic and multinational countries and what challenges Georgia faces in this regard.

Descriptive and comparative methods are used to achieve the objectives of the research.

Georgia is a multiethnic country. According to the latest census conducted in Georgia, 13 percent of its population is ethnically non-Georgian (<http://census.ge/en/saqartvelos-mosakhleobis-ritskhovnoba-2015-tslis-1-ianvris-mdgomareobit/184#.WmGrO3mYPDc>) and Georgian (state) language is not their first language. An important part of the non-Georgian population does not speak the state language or speaks very badly.

The state language, on the one hand, is one of the most important parts of the sovereignty of any country. Clearly, this is not contested today. Protection of the state language status and its rights is perceived as a sign of strength of the state. Even if a country is very demanding in carrying out its state language skills, the international community understands this fact and considers these measures as a means of achieving the state's strength and civil unity (see the example of the Baltic States).

On the other hand, it is noteworthy that knowledge of the state language is considered to be the main indicator of the process of civil integration. Our report is about this aspect of the issue.

There is a direct relationship between the knowledge of the state language and civil integration, because of the lack of knowledge of the citizens, opportunities for involvement and information access in the ongoing processes are minimal, which logically leads minorities to live in social inequality experiencing exclusion from the processes ongoing in the country. This presents less opportunities to settle in the labor market and so on. These factors are also relevant in Georgia.

The ways of overcoming these problems are given in international documents such as Language Rights of Language Minorities and the Global education monitoring report.

This paper examines, relying on the above-mentioned documents, how to overcome these problems in the Georgian reality and what role the

government, the education system, the media, and the civil sector can play in these processes. The role of the local community and the dominant population is also highlighted.

In addition, the paper discusses potential threats brought about by increasing the prestige and importance of the state language. In particular, there is a tendency that minority representatives will take children to Georgian schools (although there are schools with tuition in their native languages). This may lead to negative appraisals and counter reaction in the community.

The best solution to solve the problem would be to offer a model of multilingual education for non-Georgian population.

Makharoblidze Tamar (Ilia State University, Georgia)

Teaching spoken Georgian to deaf children and the problem of agrammatism

Agrammatism, as the one of the most important fields of the work in clinical linguistics, has not been investigated well in Georgia. The work was limited by surface treatments of the general logopedic models. Full analysis of the system of the Georgian language has never been conducted in this regard. The major theoretical characteristics of agrammatism in the Georgian language structure have not been identified. Soviet and post-Soviet speech therapy in

Georgia was primarily based on the general phonological approaches revised in the Russian scientific literature. Speech therapy problems in Georgian have never been identified at any level of the language hierarchy and the specifics of this language structure have never been taken into consideration.

Deaf children are missing a natural process of learning spoken Georgian via audio memory-channel unlike ordinary children, and this causes total agrammatism among such children and also among other members of the local deaf community. We believe that special programs for teaching spoken Georgian to deaf children must be elaborated focusing on the high activity of visual memory-channel. Innovative technologies and visual multimedia programs will play a significant role in such an educational process.

In fact, the present work is the first step in this discussion. The paper includes a theoretical discussion about speech therapy at all levels of the hierarchy. Thus the estimated linguistic spaces for speech therapy will be highlighted at phonological, morphological, syntactic, lexical and semantic levels. Additionally, the inter-level possible agrammatism will also be discussed. I also intend to discuss the concept of teaching spoken Georgian to local deaf children.

I hope that the systemic theoretical analysis through the Georgian language structure in terms of speech therapy will be a valuable base for future practical researches in this direction. I also hope that this topic will be a matter of interest among young specialists.

Manjgaladze Mariam (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Multicultural environment and modern means of language learning

The modern education system faces a serious challenge. Almost every country has a peculiar vision of teaching and learning as well as a distinct goal – state institutions seek to provide all citizens with equal education and self-realization opportunities during their lifetime; to enhance the national education system and correspond to approved standards.

Based on the above-mentioned teaching of the state language is one of the most important issues for any country – consequently, professionals seek to provide results-oriented teaching.

Today there are many interesting, traditional or innovative methods that lead to improvement of the process of language learning, but there is no universal method which could be employed by all the teachers and would guarantee a successful outcome. Frequently the individual approach proves to be a key factor regarding the improvement of quality of teaching whereas offering innovative resources to the learner provides an effective way of teaching.

Learning a new language also involves exploration of a new culture. In a new cultural environment cultural values and beliefs are also different. Not knowing the cultural context of the language may lead a learner to

despair which can be avoided by considering mutual interests: the study material should be based, on the one hand on the target language culture components and on the other hand – on the examples familiar to the learner, which would mean thematic texts, dialogues and on exercises provided as both listening and reading material.

In fact, learning a language in a multicultural environment employs the modern means of teaching, e-learning components and multimedia dictionaries. The learner remembers and understands the material, regulates the study time themselves and, in many cases, achieves a quicker positive outcome.

It can be claimed that the priority in modern teaching is to make the process of learning and perception easier, create intellectual and emotional comfort and improve the quality of teaching. Consequently, we use well-proven methods of the teaching of a language, such as: audio-lingual, audiovisual, communicative, as well as the method of intercultural approach, mixed and electronic teaching methods. The choice of such combined teaching methods gives us an opportunity to make a teaching/learning process more result-oriented. This paper will discuss specific cases and achieved results from our experience.

Mardaleishvili Mariam (Ilia State University)

Significant aspects and challenges in intercultural education in Georgia

The 21st century is characterized by emphasizing international aspects in education. Economic globalization, diversification, and marketization – these are factors that directly influence aspects of intercultural education and their essence.

Georgia is a multi-confessional country where 16.1 % of the population is non-orthodox (the 2002 description of population, The Department of Statistics of Georgia) and, accordingly, establishing multicultural values and the introduction of intercultural strategies in the learning process is a crucial strategic factor.

With this background in mind, it is essential to organize the learning process in such a manner to develop critical thinking skills in Georgian as well as non-Georgian students.

The aim of the present study is to look at various aspects of language teaching and analyze the learning process from an intercultural perspective within the frames of Georgian as the Second Language and Integration Programme.

In this regard, the remnants of the Former Soviet Union remain an insurmountable challenge and hindering factor: the Russian language and Russian channels still dominate in Georgia. Therefore, it is significant to ensure:

- Establishment of state thinking;
- Appreciate and respect socio-cultural characteristics of different ethnic groups living in the state;
- Positive attitude towards socio-cultural diversity;
- Promote the development of intercultural communication.

The scientific novelty of this study lies in the fact that the learning process of ethnic minority students has not been studied at Ilia State University. Researchers have not analyzed the type of activities facilitating the integration of non-Georgian students and issues relating to studying Georgian as a second language are underrepresented.

The research problem is as follows: although various types of activities are used in teaching and learning processes in the classroom, we still face the following challenges:

- Ethnic minority students' integration and communication with Georgian students;
- The teaching of the Georgian language to Azerbaijani and Armenian students so that they can continue their studies at Ilia State University. We used a quantitative research method in our study. Questionnaires were administered to Azerbaijani and Armenian students at the Georgian as the Second Language and Integration Programme at Ilia State University. We asked them how difficult it was for them to integrate into the Georgian environment, how they evaluate the Georgian as the Second Language Programme. What their attitudes were towards methods and strategies used in the classroom.

The analysis of the research results will enable us to summarize the needs of non-Georgian students and, accordingly, enrich the learning process with strategies and methods according to their needs.

Obstacles faced by the ethnic minority students in the Georgian socio-linguistic context of the capital

Besides a language barrier, young representatives of ethnic minorities who come to reside in the capital city also face the problems regarding adaptation to a different social context in Tbilisi. The observations on everyday activities of ethnic minority students give us an impression that they experience a deficiency of social communication with local students and, therefore, they are confined to building close relations with the representatives of their own communities as they feel more comfortable with them.

The aim of this presentation is to reveal the obstacles the ethnic minority students face living in a Tbilisi socio-linguistic context. Specifically, this presentation is based on the results of a survey conducted in the summer of 2017 among the ethnic minority students who study at the Georgian Language Preparation Educational Program at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. The goals of the survey were: a) to explore the emic understanding of the learning environment of the students (the university, lecturers, and the city); b) to examine the type of problems ethnic minority students face in the new urban context (we discuss the cases of renting living space, using public systems, using the services of banks, House of Justice, emergency, police, medical service providers, cultural institutions, etc.); c) to investigate social relationships of ethnic minority students with other students, lecturers, university administration; d) to study the inclusion of ethnic minority students into the student life.

The target group of the survey was made up of 265 students whereas the number of participant students was 75. In order to increase the openness and sincerity of the respondents, the presence of interviewers was reduced to a minimum and the ethnic minority students filled in the questionnaires by themselves.

Most of the respondents (78.6%) had to change their place of residence due to their studies and live a rented flat in the capital city either on their own or with a friend/relative (75%). 28.8% of students had problems with the owners of the flat, either because of the language barrier, or due to the discriminative attitude of owners towards ethnic minorities. According to

the survey, the ethnic minority students mostly do not feel much emotional attachment to the capital city or university and 61.4% of them do not feel that they are integrated into the life of the university. In addition, half of the students explain this by the lack of language proficiency but others indicate to stereotypical attitudes to minorities. The capital city is not a comfortable space to live in for 58% of students and here again the students feel that the language barrier as well as the discriminative attitudes to their ethnic origin from the locals have an impact on that. Although the ethnic minority students are not yet emotionally attached to the capital city or to the university, most of them have not experienced direct discrimination during the year they have spent in the capital city. The lecturers were characterized as positive personalities, and what is more important - 10% of the respondents emphasized friendly attitudes of the lecturers towards them. In general, ethnic minority students feel that the university gives equal chances to everybody to obtain competitive and competent knowledge.

Memmedli Xeyale (Tartu University, Estonia)

Analysis of Different methods of teaching recursion to school children

Recursion is a mathematical concept and a programming technique that is fundamental in computer science, however, it may be difficult to study. It can be visually illustrated in pictures such as the well-known Borax Box as well as in fractals. The concept can be useful in problem solving strategies and can also be observed in natural life.

The nature of recursion makes it difficult for students to grasp and learn some of its concepts, for example, the differences between various calls of the same function or the bookkeeping requirements of each recursive call. Research has illustrated that students have problems with the unfamiliarity of recursion, the comparison to loop structures, the visualization of the program implementation and the lack of every day analogies.

Different proposals have been put forward by researchers in order to teach recursion in an easier way. Five commonly used approaches: Russian Dolls, Process Tracing, Stack Simulation, Mathematical Induction, and Structure Templates, introduced by Wu, Dale, and Bethel. In terms of its feasibility or

difficulties with regards to the assumed level of student maturity every approach can be criticized. Animation tools have also been used in order to introduce recursion to students. These tools have aided students in understanding algorithm analysis, however, students can only view previously prepared animations. According to Bower, "It is important that such simulations are manipulative in order to actively involve the learner rather than passively watch pre-programmed instruction."

Program visualization is another way in which recursion is taught. These tools vary from algorithm animation tools as the student writes his own code. One of the approaches to teach recursion to novices is the Cargo-Bot video game. Cargo-Bot video game provides contextualized learning which aids students to grasp recursion. The aim of the game is to manage a robotic arm in order for it to move a set of crates to a particular configuration. The experiment which consisted of 47 students (in two separate classes: control and experimental group) illustrated that this method of teaching improved students' grasping of recursion. Pre-, mid-, and post-test results, have provided significant statistical evidence that Cargo-Bot games enhance students' understanding of recursion, and students enhanced their capability to write recursive functions. Questionnaires taken from students also demonstrated that a high number of them enjoyed the activity as well as feeling confident in dealing with recursive exercises. The software system named Alice also provides a teaching method for beginners. Alice consists of an easy-to-use 3-D graphic animation tool which provides for the educational goals of the course. The program aids students to improve their intuitive sense of recursion as well as gaining a mathematical understanding of recursion. Surveys shows that students had little difficulty grasping recursion, however they were able to use recursion in writing their own codes, and they enjoyed watching recursive programs in action. In conclusion, with the good use of visualization, in-game compiler that students can write their own code, students can quickly improve intuitions about recursion.

*Musayeva Afet (Azerbaijan University of Foreign Languages,
Baku, Azerbaijan)*

**The solution of the problem of teaching and learning
a foreign language in the light of the latest research
on ethno-psycholinguistics**

After the collapse of the Soviet Union Azerbaijan, like other former Soviet Republics, faced the problem of reconstructing the methodology of teaching a foreign language. But after more than twenty years since this period, we still have a number of important issues in teaching a foreign language. For example: firstly, low intensity of students' speech activity; secondly, the absence of good practical recommendations regarding the removal of gaps in the knowledge of students and thirdly, the imposition of complex information and grammatical systems for children of 10-12 years of age. For example, the use of the Perfect Tense in the Azerbaijani language is completely different from that in the English language and even adults who begin to learn English face the problem of understanding this tense. However, in many schools where teaching of a foreign language begins in the fifth grade, during the second year students are presented with the material on the Perfect tense forms. I would also like to draw attention to one more important issue: the low level of teaching of conversational speech leads to a low communication ability and dialogue of the language to be learned although the most important goal of teaching a second language in schools and non-linguistic universities is the training of communication in different situations

But how can we solve all these problems? It is necessary to turn to contemporary scientific research. The academic world today differs drastically from the science in the 19-20 centuries. There are new disciplines at the junction of the old sciences. One such direction is ethno-psycholinguistics today. This discipline emerged at the intersection of three sciences - ethnography, psychology and linguistics. This new direction studies the national-cultural variability of the cognitive and communicative aspects of speech activity in speech operations. Language is considered as one of the means of conservation and discovery of culture, as a form of representation of culture, but it is not equated with culture. Many scientists understand ethno-psycholinguistics as a theory of speech activity. At present, there is a sharp increase in interest in ethno-psychological-linguistic

problems that regard language as a reflection of sociocultural reality. It makes it necessary to study the integral picture of the world present in the cultural tradition of both its own one and of the people's being studied.

The methodology and didactics of teaching foreign languages is looking for the answers to questions - what to teach and how to teach, based on studies analyzing the relationship of language, speech and thinking, thinking and communication, etc.

Thus, the study of ethno-psycholinguistics helps to solve the above problems in practice. After all, traditional methods of teaching a foreign language assumed use of knowledge in artificially set up situations, so that the future graduate did not see the connection of the subject studied with his/her future professional activity. One of the most effective means of developing thinking of future graduates is simulation modeling. Such an approach in training provides an imitation of elements of a professional activity, its typical and essential features whose use in foreign language classes makes it possible to develop skills and communication skills, contributes to real preparation of schoolchildren for forthcoming activities and life in society as a whole; helps to make foreign language lessons more lively, interesting, informative. Simulation modeling allows students to express their own opinions, feelings and thoughts more often, that is, to think in a foreign language:

1) A foreign language cannot be learned through mechanical memorization. Exercises should focus on the development of spontaneous speech.

2) Language is culture, i.e. cultural knowledge that is transmitted through the language.

3) Grammar, like a dictionary is taught in small portions

4) All four types of speech activity must be present in the learning process.

I would like to add that teaching a foreign language at school through using innovative technologies involves the introduction of a number of psychological approaches, such as cognitive, positive, emotional, motivational, optimistic and technological. All these approaches are addressed to the personality of the student.

Nemsitsveridze Diana (Akaki Tsereteli State University, Kutaisi, Georgia)

Communicative language teaching

This article describes the method of Communicative Language Teaching which is very popular in the modern methodology of language teaching. It was created due to the processes in linguistics at the end of the 60s, in particular, transferring the focus on the third pragmatic dimension of the sign. As a result language was perceived not only as the system of the language forms, but primarily as one of the most important aspects of human action.

"Communicare" (Latin) means to do something together, to do something.

Communication as a joint action is generally an important principle of teaching because it largely determines the success / failure of the learning.

Specific methods and strategies included in this method are: lessons will include the activities which involve communication, for example: role plays, discussions on different topics, dialogues, pair-work, group-work, using different authentic materials, such as: realia, newspaper articles, posters, photos, different multimedia materials, audio-video recordings, DVD, CD etc. The conference paper includes the results of the lesson observation according to the above -mentioned methods.

Work-group is the 8th grade of the secondary school where I actively use the above mentioned strategy yield results which are better than when using other methods. I believe that communicative methodology, which meets all the requirements of the 21st Century connected to a learning process. This is the ability to use a language and develop the four skills (reading, writing, speaking and listening) simultaneously.

Nijaradze Nino, Zviadadze Natia (Akaki Tsereteli State University, Georgia)

Advantages of not knowing your students' language: A case study of a multilingual group of English language learners

The paper describes a case study carried out at Akaki Tsereteli State University, Georgia and aiming to identify characteristics of the language teaching process in a class where a teacher and students have no common language apart from the target language, English. The study, although

limited in scope, aims to contribute to better understanding of the educational context where academic staff with limited experience of dealing with multilingual classes, have to ensure that students achieve desired learning outcomes successfully without the help of their native language for explanation, clarification, encouragement, and also without sharing cultural background. Some of the challenges the teacher face are: difficulty of introducing and practicing new vocabulary items, especially more abstract ones; lack of comprehension of presented grammatical structures due to insufficient mastery of the language/languages used for explanation; students switching to mother tongue unfamiliar to the teacher during discussions; students' overreliance on dictionaries in their mobile devices; tact required in selecting topics for discussion, especially with regard to gender roles, young peoples' life, etc.

The participants of the study were 6 speakers of Turkish, 1 speaker of Russian (with a little Turkish) and 1 speaker of Georgian who form a lower-intermediate/intermediate level group of English learners. The methods of research included lesson observation, analysis of lesson recordings and interviews with the learners. The findings of the study were contrasted with observations of monolingual groups of Georgian learners. Although the results cannot be considered conclusive, the research has identified certain areas where the teaching process might benefit from teachers' inability to communicate with students in their mother tongue. These include the ratio of English versus other languages in an ELT class, mastery and frequency of use of communication strategies, increasing language practice at the expense of deductive grammar presentation, need for exchanging information due to the natural information gap between the teacher and students based on their cultural difference.

Ozkan Yonca, Erdogan Bada (Çukurova University, Turkey)

My multicultural syllabus

Now that English has infiltrated through almost any profession across the globe, one wonders if it has done so by simply relying on its internal dynamics only, that is, its inner-circle-specific linguistic and/or cultural characteristics. From pedagogical perspectives, learners of this language may have so far embraced it irrespective of inclusion or exclusion of their 'worlds' to which they were born, in which they were raised, and to which

they attach meaning, that is meaning of their existence. Therefore, with this new status, the language could hardly manage without incorporating cultural characteristics of a rapidly increasing international population where language learners should probably be able to voice demands to see more of their ‘worlds’ blended in a syllabus and/or material of any kind to be utilized in a pedagogical environment - an environment full of sense and meaning. Thus, with this in mind, we embarked on this study in order to investigate to what extent learners of English in higher educational institutions in Turkey are pleased with the content of syllabi focusing on certain dominance of cultural characteristics, whether inner or outer-specific. The data, elicited via the questionnaire and interviews illustrate a rather balanced picture, with both circles given due weight to ‘respect’ the known (inclusion of learners’ culture) and introduce the unknown (presenting inner-circle culture). The study has significant implications for teachers of English, syllabus/curriculum designers and L2 material developers.

Perez Juan Carlos Monroy (Tallinn University, Estonia)

An analysis of L3 article use in Spanish by Estonian and Russian learners

The difficulties with which many target language students use definite and indefinite articles is a stimulating area for research to find useful pedagogical implications for English and Spanish grammar teaching in English and Spanish foreign language settings. The choice of article can be considered the most arduous and recurrent decision that learners of English or Spanish have to face, especially when $\emptyset$ articles in which noun phrases take neither article or other determiner are included. Spanish articles, including definite and indefinite articles, and the zero article ($\emptyset$), are frequently used function words in Spanish. The use of articles is difficult for those second language learners with no articles in L1 indicating definiteness and indefiniteness. The level of difficulty becomes more challenging when the article system in a previous acquired language (L2) is slightly different from the target language (L3). This current study deals with the stages of acquisition of Spanish definite and indefinite articles by Estonian and Russian speaking learners in an academic context and who had received instruction in English to some degree before entering university.

The study describes the frequency and types of learners' selections of Spanish articles in the description of a storytelling task. I will analyse the role of the first language (L1) and the second language (L2) in the L3 acquisition whether learners overtly mark distinctions between new, current, and known NP referents on the one hand, and between topic and comment NP referents on the other.

The overall results provide robust evidence supporting the idea that negative transfer from the L1 is the main reason for the non-target L3 patterns in Estonian learners and Russian learners. However, across proficiency levels of L2 learners exhibit different use of L3 articles. The comparison of article use in learners' second language and the target language may improve methods of teaching articles and may enhance learners' aptitude to detect differences in article use between languages.

Pkhakadze Nino, Gachechiladze Ekaterine (Akaki Tsereteli State University, Georgia)

Dynamics of cognitive strategies for developing sociocultural competence at a discursive level

Sociocultural competence can be found at a high level of a second language/foreign language acquisition and confirms the possibility of using a language fluently. Therefore the development of the abovementioned competence is very important. Accordingly, from the methodical, theoretical and practical viewpoints, the discussion of strategies for developing sociocultural competence is especially noteworthy. Currently we discuss cognitive strategies on the basis of the analysis of observation results of the target groups.

We consider that sociocultural competence develops at a discursive level. The study shows that this process is sequential and is connected to the dynamics of realizing the strategies. According to our observation, at a discursive level, this dynamic is expressed in different types of texts.

We observed two target groups with similar linguistic competence. For this analysis we selected narrative, descriptive and analytical texts related to similar themes. One group was provided with all types of texts whereas the other one was provided with the analytical text only. We observed the acquisition level of the concept in each group and finished the process with

the assignment – creating a new text through using sociocultural competence.

It was revealed that the acquisition process marker of a concept and, accordingly, sociocultural competence was higher in the first target group compared with the second target group,.

Therefore, the study has revealed the advantage of the method of the dynamism of cognitive strategies, as well as the selection of the research and realization level – the discursive level.

We consider that this method assists the development of sociocultural competence which is connected to the fluency in a language.

Pourtskhvanidze Zakharia (Frankfurt University, Germany)

Verbal Borrowing in Context of Foreign Language Teaching Strategies

The present paper deals with some grammatical aspects of the verbal borrowing ability in the context of foreign language teaching strategies. As the preliminary assumption, I recognize the foreign language teaching context as subclass of language contact situation between the first (recipient) language and non-first language (donor). The borrowed verb will be defined as established lexical unit, which acts as verb in both donor and recipient languages. Many languages seem to have more difficulties borrowing verbs than nouns. It depends from the morphological possibilities on both borrowing sides (Compatibility of the grammatical systems).

(Geo)

გადმოტვირთვის შედეგად აღნიშნული პროგრამა უნდა დაინსტალირდეს კომპიუტერის მყარ დისკზე.

gadmotvirtvis šedegad agnišnuli programa unda dainštalirdes kompiuteris mqar diskze.

gadmotvirtvis Unloading.N VN Pv Gen Sg	šedegad apart from.PP	agnišnuli Marked out. A Part PastPart Pv Nom Att	programa Program.N Nom Sg	unda Modal
dainštalirdes Instalieren.V Pass Opt Pv <S> <S:Nom> S:3S	kompiuteris Computer. N Gen Sg	mqar Hard.A Dat Att	diskze. Disk.N Dat Sg PP PP:ზე	

As a result of unloading the marked program has to be **installed** on the computer hard disk.

The Georgian as a recipient language holds certain morphological frame with preverbal element *da-* for the most of verbal borrowing and completes it with context corresponding personal resp. TAM markers. The following table shows a very short list of the productive morphological accommodation of English verbal stems in Georgian language with help of the preverbal element *da-*.

Recipient ←		Donor	Recipient ←		Donor
Georgian (3Sg)		English	Georgian (3Sg)		English
დაატრენინგა	<i>daatreninga</i>	to train	დასერჩა	<i>daserča</i>	to search
დააშეარა	<i>daašaeara</i>	to shear	დასინა	<i>dasina</i>	to seen
დაასეივა	<i>daaseiva</i>	to save	დაგუგლა	<i>dagugla</i>	to google
დაასკრინშოტა	<i>daaskrinšota</i>	to screenshot	დაარესტარტა	<i>daarestarta</i>	to restart
დაალაიკა	<i>daalaika</i>	to like	დაარეზერვა	<i>daarezerva</i>	to reserve
დააანონსა	<i>daaanonsa</i>	to announce	დაასპონსორა	<i>daasp[□]onsora</i>	to sponsor
დაარეგისტრირა	<i>daaregistrira</i>	to register	დააბალანსა	<i>daabalansa</i>	to balance
დაპოსტა	<i>dap[□]osta</i>	to post	დააპროგრამა	<i>daap[□]rograma</i>	to program
დათაგა	<i>dataga</i>	to tag	გააპირა	<i>gaap[□]iara</i>	to make PR

In the context of teaching foreign language, the verbal borrowing can be established as core point of learning scenario if the donor language and the object language are one and the same. The present paper drafts an optional case of the using of verbal borrowing for the purpose of simplify the learning process. The borrowed units are already the part of learner's (recipient) language and hence they form the starting point of imparting of the (donor) foreign language. The borrowed units have very transparent morphological structure. After the morphological segmentation of the borrowed verbal forms the learner recognize the origin of the foreign lexical unit and conclude the corresponded proper using contexts.

The preparation of the borrowed unit list in the foreign language teaching serves as important part of the teaching strategy. It is based on the

perception, that foreign language teaching represents the certain form of the language contact and the occurred borrowing from the object language in the learner's language acts as favourable didactic frame.

Popiashvili Nino (Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Georgia)

The main issues connected with teaching Abkhazian and Ossetian languages between the 20s - 50s of the XX century

The development of Abkhazian and Ossetian languages between the 20s - 50s of the XX century is of vital importance from linguistic, political, ideological, and pedagogical points of view. Noteworthy is the fact that in this period the Abkhazian and Ossetian languages were evolving through the use of alphabets of different languages.

In particular, it should be noted that from the beginning of the twentieth century the Abkhazian and Ossetian languages were developing on the basis of the Russian alphabet. Afterwards, the written Ossetian (1923) and Abkhazian language (1926) was based on the Latin alphabet, which is connected with the activities of Nicholas Marr. From 1938 there were again changes in the alphabet for both languages and the Russian alphabet was used for the Ossetian language in North Ossetia whereas the alphabet for the Ossetian and Abkhazian languages in South Ossetia and Abkhazia was based on the Georgian alphabet. In 1954, the Russian alphabet replaced the Georgian alphabet in both South Ossetia and Abkhazia.

Recognition of Nicolas Marr's "Tapetus theory" in the Soviet Union led to the first changes and Latinization of Ossetian and Abkhazian Alphabets. It should be indicated that from the 20s of the 20th century the writing system of Turkic languages of Central Asian countries was based on Latin script.

Alphabet change is a complicated and painful issue that reflected on the educational process of Abkhazian and Ossetian languages, as well as on the literature development of these languages. This paper deals with the philological, political and pedagogical aspects of the above-mentioned issues.

Popiashvili Nona (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Linguistic strategies employed by e-moderators in multi-cultural teacher professional development courses

Increased popularity of online courses in general and online teacher professional development courses in particular has led to rigorous study of online communication patterns. What are the strategies employed by instructors moderating multi-cultural teacher professional development courses to keep the flow of interaction and the level of participant engagement in the courses? Are there any specific linguistic patterns used by them to reduce interpersonal friction and to facilitate smooth social interaction in moderated online courses? As some researchers reason there are certain barriers in the CMC context which may hinder social interaction, for example, participants may not know each other previously (high social distance). Also, an interesting research point was how cultural and language diversity is reflected on the dynamic of online courses.

Our aim was to find out how politeness strategies can contribute to the construction of co-operative social interaction. The method of study was discourse analysis. We tried examining socio-interpersonal communication in an asynchronous CMC environment of one particular online course. How did the participants manage to negotiate their collaborative tasks as well as their social relationships via social forums? It is worth noting that during the whole course moderator and course participants demonstrated a harmonious interaction. We studied both the politeness strategies used by the course participants and e-moderator as well as linguistic strategies the moderator uses to maintain online presence and engage participants.

This article will give an overview of the research of a 10 week E-moderator online course in which 15 educators from different countries participated. Almost all the course was asynchronous with two synchronous videoconferences. As far as moderated courses are becoming commonplace in educational settings, it was interesting how moderation and facilitation, that replaced transmission and teaching is reflected in moderator discourse.

We believe that linguistic strategies studied and analyzed in the research will facilitate moderating multicultural online courses and enable moderators to transform knowledge more effectively.

Protassova Ekaterina (Helsinki University, Finland)

Family Language Policy I in Finland, France and Germany: the Russian-Speaking Communities

Family Language Policy emerged as a research field in this century. All of the educators usually think that we must not overlook the role of the family, and bilingualism begins from the parents' attitudes in first line. The educational situation starts after the family made their decisions influenced through the socio-historical background and linguistic ideologies of the adults. The state and community language policy, as well as practices and management in the educational institutions may contradict or support the ways chosen by parents and other caretakers. Such studies concern usually immigrant families, inter-marriages with children, minority vs. majority communities. Theoretically, we used i.a. publications by King, Fogle (2006), Spolsky (2012), Schwartz, Verschik (2013), King, Lanza (2017), Slavkov (2017). Methodologically, we distributed questionnaires among speakers of Russian in the three countries in question, we conducted interviews and tried to complement the results by direct observation. Communication with educators was also important.

I am going to report upon results obtained in these countries and compare attitudes of parents toward bilingualism, their self-evaluations, views upon child multilingualism and concerns. I am also going to mention the ideas that will connect parents in the countries and help them building the future of their communities together.

Pudalov Irina (Hebrew University, Isreal)

Modeling Comprehension Strategies of Scientific Texts: The Case of EFL Nursing Students

This paper focuses on developing comprehension skills of nursing students in reading scientific texts in English. We start with the assumption that comprehension of scientific information is difficult and even more so for university students in their first year unfamiliar with the main organizational principles of scientific texts. Based on this assumption, we studied the effects of direct instruction and teacher's modeling on the

learners' ability to develop reading comprehension strategies. The term *strategy* is used here to designate the ability to recognize the logical structure of the text. In the framework of this paper, we will focus on students' recognition of the rhetorical structure of scientific texts. This type of reading requires the ability of the reader to analyze, synthesize and evaluate the material presented.

Two groups of first-year university students were observed over the period of one semester. The following criteria were used: (i) students' self-reported concern about lack of scientific preparation, which may be relevant for the understanding of an academic article they are reading; (ii) the extent to which students are capable of understanding science in their first year; (iii) their ability to grasp the main research problem and its solution presented in the article; and (iv) their ability to reconstruct the article's argument structure by combining new reading techniques with general knowledge. The article reports evidence attesting to positive changes in students' proficiencies resulting from their improved ability to comprehend English scientific texts and to follow the writer's claims and arguments.

Putkaradze Natia (American Language Centre)

Using the errors made by foreigners while learning the Georgian verb for teaching purposes

The circle of the learners of Georgian as a foreign language is widening more and more. According to demand, the supply of simple Georgian grammar is increased which means the demand for the logical rules describing the imminent nature of the Georgian language with the corresponding terminology.

The aim of this paper is to study the errors made by the students in order to determine strengths and weaknesses of approaches to teaching the Georgian verb.

Our research is based on empirical data – the errors made by the students in their home- and class-work in 2013 - 2018. It has to be mentioned that since the data still need to be fulfilled, my research does not yet seem to be comprehensive. In order to draw the complete picture of this particular issue more relevant data should be obtained (that is the aim of my future research).

In some cases the grammatical rules given in the traditional textbooks of Georgian as a foreign language (GFL) do not suit the competences and abilities of the other language speakers. From this point of view, the logical mistakes made by the foreign students are also significant. Particularly, we can modify grammar rules and make practical exercises on the basis of their mistakes; e.g.: The mistakes clarified, that the foreign students have problems with understanding the functions of the **v-** and **m-** type personal markers. The reason is the popular and traditional specifications of these personal prefixes: personal affixes which are identified with the grammatical categories of the subject and object.

I believe that teaching the functions of the category of Dative perceiver/experiencer and the nominative object (that never changes its case) would be more effective in this respect. This kind of construction, as a rule, is characteristic of the stative verbs of the dative construction (*miq□vars* “I love him/her/it”, *mena□rebi* “I miss you”...);

One more problematic factor regarding learning Georgian as a foreign language is the non-standard terminology: the issues of terms describing Georgian morpho-syntax, or ascribing several functions to the one and the same affix; for instance, qualifying particular vowel prefixes as markers of the several grammatical categories makes our students confused (e.g., qualifying them as the markers of mood, voice, etc.).

On the basis of the errors made by our foreign students, I will present some more or less easy rules in accordance with samples of practical exercises.

Ramishvili Pati, Gersamia Rusudan (Ilia State University, Georgia)

Development of intercultural competence in the textbooks of Georgian as a second / foreign Language

Language is a cultural phenomenon defining society. Apart from the communicative, expressive and construing functions, there is a fourth one, *the accumulating function*, which implies accumulation of all the achievements of the national culture and the entire humankind in a language, as the latter represents the nation’s viewpoints, world vision and cognitive image. Therefore, it is obvious that one of the major goals of language teaching is the development of linguistic-cultural competence. Hence, the

question: how do the textbooks of Georgian as a second/foreign language serve to develop the cultural competence of the learners? What exercises and tasks are aimed at this goal? In what way do the textbooks of Georgian as a second/foreign language envisage the effective goals of teaching?

In order to answer the above-mentioned questions, this paper focuses on the following issues:

- The multi-dimensional model of culture;
- The criteria of textbook analysis from the viewpoint of intercultural teaching:
  - What topics are represented in the textbook? Do these topics go beyond the limits of factual country studies?
  - Does the textbook contain any tasks aimed at a change of perspective?
  - Does the textbook contain any tasks aimed at the analysis/reflection of one's own culture and values?
  - Does the textbook contain any tasks that enable a dialogue with the representatives of foreign cultures?
- ✓ The content analysis method has enabled us to identify the tasks that support the development of intercultural competence in the textbooks of Georgian as a second/foreign language, level A;
- ✓ The paper offers general recommendations regarding the tasks aimed at the development of the intercultural competence.

Safonova Natalia (Oles Honchar Dnepropetrovsk University, Ukraine)

The Issue of Content and Language Integrated Learning (CLIL) Usage at Oles Honchar Dnipro National University

This paper clarifies the concept of “Content and Language Integrated Learning”. Strategies of Content and Language Integrated Learning at Oles Honchar Dnipro National University are defined. Prospects of Content and Language Integrated Learning in Canada are investigated. Benefits of CLIL for Dnipro students are emphasized.

In the conditions of the current process of globalization general experience is used in the educational systems of different countries of the world. CLIL is one of the most effective ways to teach a foreign language.

The aim of this paper is to specify the concept “Content and Language Integrated Learning” (CLIL), to analyse the programs of the learning of the English as a second language at Oles Honchar Dnipro National University (DNU), to discover the prospect of development of CLIL at DNU.

Effective CLIL must include teaching strategies and linguistic resources through which a foreign language is used. Communicative language teaching should be applied accompanied by effective didactic materials, developed specially for CLIL.

DNU students, involved in CLIL (literature + language) programs often demonstrate considerable quantitative and creative potential and almost ideal pronunciation.

Positive effect of CLIL for students may be seen in:

- the use of foreign language not only at lessons but also in other public places;
- competent use of aspects of English morphology;
- high degree of automation of speaking process;
- obtaining the lexis via the content of foreign literature at CLIL classes;
- acquisition of skills of academic language;
- expansion of the vocabulary supply to students;

In CLIL classes, the process of learning of the language becomes more purposeful, as a language is used for the decision of specific communicative tasks. In addition, students are in a position to get to know better and understand the culture of the language which is studied, that leads to sociocultural competence. A student is immersed into a large enough volume of linguistic material which is valuable immersion in a natural linguistic environment.

The class which is conducted according to CLIL methodology must combine the following constituents:

- Knowledge and skills of students connected with his specific study.
- The use of language as a source of receipt and perfection of professional knowledge.
  - Development of the culture of speech. Exploration of the culture of the country the language of which is studied.
  - Awareness of intersubject connections.
  - Listening allows the student to communicate in a foreign language regarding the professional context.
  - Reading serves as the main source of acquisition of new terms due to the use of authentic professional materials.

- Speaking assists development of abilities to communicate with the help of a foreign language in a professional environment.
- Writing improves acquisition of new material, increases vocabulary access and serves as a foundation for development and establishment of cross-cultural professional connections.

Thus, in accordance with the method of CLIL, students get knowledge about a subject from a curriculum while leaning and using the foreign language simultaneously. However, there are important factors which must be taken into account when we want to apply CLIL method. The most important one is the availability of skilled teaching staff.

Saginadze Rusudan (Akaki Tsereteli State University Kutaisi)

Teaching verb person relation to non-Georgian Speakers

At an initial stage of language learning, when all the attention is focused on the use of phrases for communication, a particular approach is needed in order to solve one important problem: what dosage of theoretical material of grammar is recommended to be provided for learners. The issue couldn't be resolved unilaterally, without considering various circumstances. It's necessary to take into consideration subjective and objective circumstances. Namely, the category of a language learner (level of language knowledge, duration of the learning process...) and motivation to learn the language. In all cases we believe that the initial stage should be directed towards strengthening the communicative competence or, more specifically, grammatical material should be provided with the dose required for practical communication. This can be reflected by ready-to-use communicational phrases, exercises, and schemes.

One of the difficult problems that affects the language teaching process for non-Georgian speakers is the fact of understanding and realizing various forms of the Georgian verb, especially the ones that show person relation, person combinations, etc. and using them in communication.

As a result of polypersonalism of a Georgian verb, it's difficult for a non-Georgian speaker, who is used to employing a completely different system of language, to perceive grammatical persons indicated in the Georgian verb, to use them in the form of verbal expressions and to express their thoughts in the right way. For example, the language learner may say: "Tsigni

megobartan gaugzavnet, tu sheidzleba!” , instead of the proposal: “tsigni **megobars** gaugzavnet, tu sheidzleba!” (send this book to a friend). In this sentence the person relation is expressed by the word with **-tan** suffix, which is characteristic of languages with different systems from Georgian (Russian, Turkish...).

What method should be used in order to help a beginner language learner to better understand the verb person relation? We think that the verbs that are related to persons should be selected based on active forms, necessary for simple communication, such as: **gaketeba (to make)** (vuketeb (I am making it to him/her) – miketeb (He is making it to me)...), **darekva (to call)** (girekav (I’m calling you) – mirekav (you’re calling me)...). For the better explanation and understanding of these verbs, the constructions with markers can help: **miketeb is me mas (she is making it to me)** (miketeb deda me satchmels) (mother is making dinner to me) = **aketeb is mas chemtvis (she is making it for me)** (aketeb deda chemtvis satchmels) (mother is making dinner for me); **mirekav is me** (she is calling me) (mirekav megobari me) (a friend is calling me) = **rekav is chemtan** (she is calling me) (rekav megobari chemtan) (a friend is calling me)... Furthermore, we can introduce the verbs of expressing hither-thither orientation: **mitsera-motsera** (write to him – write back to me) (vtser – mtsers...) (I write to him – he writes back), **mitsema-motsema** (give it – give it back) (vadzlev – madzlevs...) (I give it to him – he gives it back)... as well as: „speech of circle“ **velaparakebi – melaparakeba** (I talk to him – he talks to me), **veubnebi – meubneba** (I say it to him – he says it to me)... with auxiliary verbs **mikvarkhar** (I love you), **vukvarvar** (He loves me)... These verbs should only be provided to the learner in the present form by means of relevant phrases. For example, *me megobars vurekav* (I am calling a friend); *deda koveldghe mirekavs...* (Mum calls every day)... *me mshoblebs tserils vtser* (I write a letter to my parents); *mama internetshi mtsers* (Dad writes me in the internet)... *mdzghols tankhas vadzlev* (I give some money to the driver); *gamkidveli purs madzlevs* (The shop assistant gives me some bread)... *mezobeli koveltvis kartulad melaparakeba* (My neighbour always talks to me in Georgian); *me dzalian mikvarkhart* (I love you very much)... After using verb person combinations several times in dialogues, reading texts, etc. the language learner will memorise such kind of forms and at the next stage we will pay attention to what kind of verb person is related to what person and show them as schemes of combinations.

After learning main tense-forms of the verb, we can introduce the schedule of verb- person combination of active usage, including three basic

tenses. Thus, according to the levels of the language knowledge in the process of the language learning, we provide learners with verbal and non-verbal means of the scheme of person combinations at first, then – ready-to-use phrases, easy to perceive and memorize and later, at the last stage of the study, according to the verb groups, we move to a more systematic study, which involves learning different types of verbs expressing the person relation by means of tables.

Verbal and non-verbal means which make it easier for Georgian language learners to understand the verb person relation and its usage in communication will extensively be presented in the paper.

Sanikidze Inga (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

The principal methods of teaching the second language and the ways of its practical realization [using the example of the newly created practical guide “The Georgian Language – Law”]

Proper implementation of the state language policy is always a priority of any country. Due to this fact a process of integration within a multilingual society remains an actual problem amongst the current challenges of the Georgian state, the strategic aim is avoiding the phenomena of the so called *glottophagical* character, which means a pressure of the dominant language, in our case, of the Georgian language onto other languages functioning in the country. Learning the state language to the ethnic minorities is possible to be realized only through the mutual agreement of both parties. In such a case a free will of various ethnic groups on the one hand and liabilities of the state are considered on the other hand. F. De Saussure notes: “We know the languages mainly in written forms“ (Saussure 2002: 34) and indeed, even in the native language the intermediate link (member) of cognition is mainly the written source which we otherwise call the textbooks. This very basic knowledge starts a practical and active usage of the language which should be realized both in the domestic, household, professional and social-cultural spheres.

Teaching the language itself is not a simple process, consequently, a systematic methodological approach is of fundamental importance. The communicative functioning of the language is performed through separate linguistic symbols: and the latter includes in itself the subsystems of lexical

and grammar modeling and the methods of their correct employment. Construction of a language textbook based on the four-componential basis (1. The text [lexis]: 2. Comprehension of the text, 3. Listening, 4. Writing prepares a learner for a motor stage and opens up a wide social environment, This International standard also creates a psychophysiological mood as well – to perceive the second language as an ethno-cultural characteristic of the people speaking it . In the textbook created by us there are envisaged both the general didactical and linguistic methods. The textbook serves the purpose according to which the learner – student will be able to develop a number of skills, including, first of all, the communicative and projecting skills (i.e. the ability to formulate the material).

One of the main goals regarding creating the textbook (The Georgian Language - Law” [the limit level B1+]) was to ease the process of teaching of the Georgian language so that morphologically marked categories were not be left beyond the vision;

That is why while explaining the grammatical forms we took into account the role of the visual memory and allocated particularly selected material on special “boards” created on the basis of porcelation. The complex structure of Georgian as a complex agglutinative language is supplied to the learner mainly on the level of communicative grammar. Teaching the Georgian language is given in the context of ESP (Specifically, in the language of law) at the end of not only communicative competence but the professional language skills are also improved .

We also envisage ethnocultural linguistic aspects, in this case those of the Georgian language ethnic group and by the end of each teaching chapter considerable space is allotted to frequently used phraseological word combinations. Supplying students with such forms enhances the further process of modeling of the speech act and strengthens its communicative component. This and many other methodologically selected linguistic segments serve as a fundament for the textbook of the Georgian language created by us based on the language as a polyphonic concept. This ESP textbook “The Georgian Language – Law” is a novelty in the pedagogical space. It creates mainly a linguistic basis and simultaneously shows the ways to the foreigners living in Georgia to their professional activities.

Note: Within the frames of the paper the presentation of a textbook is also planned.

Sharashenize Nino (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

On the Issues of Teaching Georgian as a Second Language: Indefinite Pronouns (-with -me and -gac particles)

In the Georgian language indefinite particles form a unified system and are derived from the question words (question pronouns) by adding particles -me and -gac. All indefinite pronouns reveal the same formants. The indefinite pronouns with both particles have approximately the same semantics – an indefinite meaning of the given form. These two formants make two systems of indefinite pronouns, but there is no absolute synonymy of the forms. The language in general never provides two forms for one semantic meaning. There must be some difference in semantic nuances. The dictionaries of the Georgian language, both explanatory (monolingual) or translated (bilingual), do not reveal any difference in this case, the explanation of the forms is similar. It creates problems on the one hand in teaching practice, and on the other hand in the course of translation. In the present article the data of the dictionaries are analyzed and a key principle is formulated to distinguish the two systems for the Georgian language learners. The basic issue to scrutinize the forms is to distinguish between the known and unknown reality, in other words, plus control and minus control semantic category. -me particle is used with the known reality (or plus control), while -gac particle is employed for the unknown reality (or for minus control). In addition, I will examine several contexts, special methods and strategies for teaching indefinite pronouns to the learners of Georgian as a second language.

Shavtvaladze Nana (University of Georgia, Georgia)

The art of persuasion in the multicultural world

Together with grammar and vocabulary, there are many other points that determine Georgian mentality and perception, while teaching Georgian as a foreign language. Language is a representative of the nation and national self-awareness. It is unimaginably hard to differentiate the language, determine the actions and criticize when you are an active and essential part of the same world. It is the same as the air that you breathe but do not feel how polluted it is. Our actions and answers are automatic. That is why each person represents his/her cultural mentality and language reveals it. The world changes and the process of globalization influences the nations and every representative of the culture. A human being is the face of his/her country and the forms of the language used there. People might migrate to different countries and gain a new lifestyle, this process even more interestingly displays the merging process of the old and new cultures and its possible result. The desire for unity appears when the process of globalization and bordering starts. People's approaches to the living rules match, when it comes to the emulating and bringing something into the fashion according to the society classes. So, the values are the same, but the cultural views differ.

Every nation has a different cultural approach. The reflection of the uniqueness and characteristics of the nation is exactly in this. If we don't have a word and we find it in the process of translation, this means that our ancestors didn't need it, didn't create it as it wasn't necessary for them. The Georgian language is always open to development; it accepts the innovations and generation challenges. It's true that the calques and barbarisms are an accompanying process, but every novelty has its name and the language accepts it or revives it properly to the language.

Generation approaches are taken into consideration when it's about creating the map of cultural mentality. Each period of twenty years influences the nation's development, it's views and approaches. Changes are inevitable processes, traditions are transformed, novelties and emulating are being settled, especially for the representatives of new generation. The mental struggles and battles between the fathers and children continue. Older generations were more distant, shy and respectful to the elders; they even used other lingual capacities. Modern generations prefer to use polylogic

forms. Besides this, this is a skillful generation and we have a hope for them to save and develop the language: “Motherland prefers to have a better child than his/her father”.

The difference between the old and new generational approaches is obvious, especially in terms of convincing and leadership. Modern people are more convinced about their future. They start fighting for their goals from their early years, their self-consciousness is high and almost every second young person considers himself/herself as a leader.

The biggest determining factor of the mentality is different for every nation. Geopolitical state also decides the mentality, but the primary qualitative function is multiple. Emotion is the steady basis for Georgian mentality. Emotion is the one that makes Georgian self-consciousness special and marvelous. Emotion is a featuring thing for every Georgian generation. The conception of youth about the convincing and leadership, also, the process of managing the cultural map was very interesting for us. That was why we offered the following survey:

Here are the methods that were used during the survey:

- Research Method - Quantitative research
- Research Technology - Submitted, group questioning
- Target segment – Students
- Sample form - Convenient selection
- Sample size - 100 students – 1st and 2nd courses

According to the SPSS, the data were input.

1. Question: First of all in order to convince another person do you consider your principles or do you use these guidelines?

People in their early twenties consider principles as primary: 81% principles as main; 19% - based on the instructions.

2. Question: Which type of leader do you prefer: equal or the one following hierarchical principles?

Opinions are divided into two parts when it came to the subject of leadership and managing: 50% equal, 50% hierarchic.

The creation of the Georgian cultural map has a long route to cover. It is a new stage after several attempts. It is obvious that principles are important and a little bit instructed for Georgians, we might make decisions based on the recommendations. Unfortunately, leadership wasn't obviously shaped, the percentage was divided into two equal parts, some prefer equality, some prefer hierarchy. Lingual aspects that are used for processing the perception of this function are utterly interesting.

Sibel Sert, Ozkan Yonca (Cukurova University, Turkey)

Implementing ELF-informed activities in an elementary level English preparatory classroom

A frequently discussed notion which has been introduced into the field of language teaching lately is that of English as a lingua franca (ELF). Upon the advocacy of the integration of this notion into the English language teaching, some scholars have focused on its possible implications for classroom settings (Hino and Oda, 2015). In this regard, this study tries to shed light on the process of such an implementation attempt in an elementary level English preparatory classroom with 30 students in a state university in Turkey. The study explored not only the students' perceptions, but also opportunities and challenges emerging during the process. A seven-week implementation of ELF-informed activities prepared by the researcher was carried out each week in one class for an hour over an academic term.

The content of the activities covered a variety of English accents, vowel pronunciation based on lingua franca core, World Englishes and world culture. The data for this study were collected through the teacher journal, video and audio recordings, and reflective questionnaires at the end of each activity, open-ended questionnaires and semi-structured interviews.

The findings indicated that although the majority of students favoured the activities and their perception about relating Standard English accent with "good English" has changed to some extent after the implementation, still a substantial number of students prefers to be educated with Standard English material in their language learning process. The findings also indicated several challenges. Firstly, the educational contexts in which teachers must follow a pre-prepared syllabus dominated by a mainstream course book, and in which students must take high stakes standard based exams could create a time-constraint for such implementations. Hence, in such contexts these activities might remain at the informative level rather than developing an awareness or competence. Secondly, as the level of the students is elementary, preparing appropriate materials for this level could be time consuming and overwhelming for the teacher.

Sopromadze Ketevan (Akaki Tsereteli State University, Georgia)

The role of translation in the process of teaching the Russian language

The modern method of teaching the Russian language as a foreign language pays great attention to the need and possibility to use the translation in the process of teaching. This question has caused a lot of controversy, contradictory assessments and contradictory opinions. Estimates vary between very positive and categorically negative ones. Therefore, it is important to determine the place possibly taken by the translation in the Russian language practical course.

Therefore, the "learning translation" should be separated out of the general conception of the "translation", since the former is used only in the learning process as one of the ways of teaching a foreign language. The learning translation is connected to the interpretation of the text in a foreign language as well as to its comprehension in the process of learning a foreign language. This method helps us to understand the basics of the target language, learn about the methodology and techniques of translation and extend the knowledge of the language. The use of "learning translation" as a method in the process of learning implies, for example, semantization of the material (lexical unit, language constructions etc.) in the foreign language. Therefore, the method of learning translation in the process of teaching a foreign language helps us to work out such problems as extending the knowledge of the foreign language and systematization in the fields of grammar, vocabulary syntax and stylistics; enhance linguistic competence of students; develop basic skills of translation.

The latter does not mean development of translating activity.

The main goal of teaching the Russian language is to make students proficient in the language without using translation. In this case learning translation can be considered to be a means to perception of the transposition from the mother tongue into Russian, correction and automatization through the development of universal abilities, such as deverbalization, transformation and switching from one language to another.

Such an approach brings positive results in terms of mastering of the language, because automation leads to the gradual reduction of the inner lingual translation. The translation will be transformed into a deep mental process and will gradually disappear from the speech activities of the target language, thus this language can be considered to be fully acquired when translation is not used at all. It can be said that "learning translation" can only be effective as an additional teaching tool accompanied by monolingual language exercises and speech practice.

In the concept of foreign language "understanding without the use of translation" is meant the perception of the text by listening and visual comprehension. This is the final step in teaching a foreign language. The language can be understood without translation by the person speaking the language proficiently. Teaching the foreign language at school and not only at school without translation is impossible for the following reasons: insufficient time allotted for learning, weak basic preparation of students, absence of practice etc. As a rule, understanding of the foreign text or speaking without translation can be achieved later, as a result of the learners' self-preparation. While exploring the above mentioned topic we tried to answer a number of questions raised by the methodology of teaching a foreign language that caused divergence: what place can translation occupy in the practical course of the Russian language? Use of the learning translation is essential and possible in the process of teaching a new language. It encourages an effective learning of a foreign language.

The research was based on the following methods:

- 1) Theoretical analysis and systematization of data from scientific methodological literature;
- 2) Generalization of the experience of teaching translation to foreign students learning the Russian language;
- 3) Classroom observation;
- 4) Deductive and logical development of methodological recommendations (regarding the application of the learning translation in the practical course of the Russian language for undergraduate students).

*Sreseli Tamar, Inauri Tsiko (Ivane Javakhishvili Tbilisi
State University, Georgia)*

Georgian films in learning Georgian as a second Language

In this paper we will talk about a method of learning Georgian as a second language through watching films. Foreign students, who live in Georgia and know this language at least at a A2 level, enhance their knowledge much faster, more effectively and with more quality through this method which includes watching, listening, writing and speaking components. Besides teaching the Georgian language effectively, the method leads students to the quicker adaptation of the Georgian environment, which means that they can communicate with other students without any problems. Using movies as a resource for teaching different languages is not a novelty in the world's practice. In various European countries movies are classed as one of the most important aspects in language teaching. (the so called "Celluloid Languages"). For example, in Germany learning a language with the help of movies is a widely spread method. As stated by the Institute of Goethe, this program of the language learning is as successful as other worldwide programs, such as Test Daf and DSD. Moreover, it is also believed that this methodology of language learning is faster and much more effective.

There is no intention of ours to copy teaching models from other countries or institutes directly. This project appeared in our working practice and acquired its own characteristics. Since the speech functions (listening/speaking) are relatively difficult competences to master, we considered that the Georgian movies could play a positive role in this respect. With the help of Georgian cinematography students not only developed their linguistic competences, but, also enhanced their knowledge of this important direction in the Arts which also assists the enhancement of their language skills and broadening their intellectual level. In order to implement the project, which includes one semester teaching, 15 Georgian movies were selected. Before watching a movie, with the help of professors students searched for information about the general story of the movie and the plot. Movies included different types of text: interviews, blogs, articles or reviews. These texts help students to improve their knowledge regarding the themes related to movies. After watching the movie, there were discussions about similar topics moderated by a Professor.

At the end of the discussion students are provided with specially prepared tests. Each test includes 20 tasks. Some of them are multiple choice questions whereas the rest belonged to the open question type of exercises . These tests checked different cognitive skills of the students, such as knowledge, understanding, use, analysis, synthesis and evaluation, which, as known, are also part of general teaching strategies.

Targamadžė Vilija, Kriauciūnienė Roma (Vilnius University, Lithuania)

The Place of Values Plurilingual Education: University Teacher's Viewpoints

Contemporary university education is based on the development of students' competences that is generally being understood as the unity of knowledge, skills and value attitudes. While knowledge and skills can be easily measured and evaluated in the teaching / learning process, value attitudes seem to fall in the category of more intangible things, the development of which could not be very easily tested and

assessed. Therefore, value attitudes may not always be in the focus of attention of university teachers, although they seem to be responsible for nurturing value attitudes of students in the teaching / learning process. The development of value attitudes in the process of plurilingual education is especially necessary as values can be the core or foundation that helps learners realise the necessity of learning languages, foster their motivation and expand their understanding and acceptance of diversity issues. Besides values make plurilingual education full-fledged, encompassing not only the development of the learners' linguistic competence but the development of their value attitudes as well. Thus the aim of the research was to find out the university teachers' views on the development of students' value attitudes in plurilingual education. The aim was specified by several research questions: why values should be integrated in the teaching of their subjects, what values could be developed within the framework of teaching their subjects at universities, and how this process should be handled by the use of what teaching / learning methods. The research was qualitative, there were 20 teachers from different universities of Lithuania interviewed. The research was carried out in 2017. The results of the current research were compared with the research into university teachers' viewpoints on the development

of value attitudes conducted in 2013, when university teachers from Ukraine, Georgia, and Latvia were interviewed. The conclusion is made that university teachers are aware of the necessity of the development of values in plurilingual education, although they lack the *Know-How*. Therefore, university teachers have to create favourable learning environment, choose appropriate teaching / learning materials, apply suitable teaching / learning methods.

Todua Ana, Chumburidze Rusudan (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Integrated Learning of the Georgian Language and Civic Education within the “1+4” program

Integration of minorities and civil involvement are some of the most important components of the country's democratic development. The changes made in the education policy that were executed on November 19, 2009 aimed at strengthening integration of ethnic minorities, their access to education and civic engagement. It has been 5 years since these changes led to establishing a successful preferential policy for ethnic Armenian and Azerbaijani high school graduates entering higher education institutions.

During this period several educational-methodical guidelines have been developed and different methods of learning have been introduced within the framework of the Georgian Language Education Program. However, the necessity for the methodological improvement of the Georgian language learning and the introduction of modern and systematic approaches is still essential. In the course of the study the need for a pragmatic approach to language teaching became visible, where emphasis will be made on the development of communicative competence. This approach of language learning implies diversity and general change of topics and text types. Within this method, the student is not only a passive participant, but also a co-creator of knowledge. The integration method, together with language learning, will increase the students' competence in different directions, most importantly in civic education, as well as will furnish them with presentation, communication, teamwork and free speech skills, allowing students to be informed, to be able to state their own position and help them to become active citizens. The Integrated Learning of Georgian Language and Civic Education program effectively meets all these criteria.

The efficiency of the language and subject integrated teaching approach in a higher educational institution is proved by the completed project “Earth Calendar”, which had been financed by the “Open Society Foundation - Georgia”. The resource was adjusted to the integrated teaching approach of the language and subject at the university level. had been created,

Within the project, a study and a course of trainings have been carried out. Also, the textbook “Earth Calendar” for the TSU Preparatory (Prep) Program within the piloting policy has been piloted during the term.

It should be said, that the approach was successful. By the end of the term, feedback was given, which proved the efficiency of the integrated teaching of a language and Civic Education and the urgency of the topics given in the textbook.

Totibadze Sopio (Tbilisi State University)

The Role of the First Language in the Second Language Acquisition

Amongst other things, globalization brings about the importance of acquiring different languages of the world. However, learning a second language might be a very challenging and stressful experience for a learner, especially at an early age. Therefore, in order to make this process less demanding and more enjoyable, numerous linguistic/sociolinguistic studies set out to investigate the factors which accelerate the process of the acquisition of the L2 and, in addition, which help the students to score higher in sociolinguistic competence (MacWhinney, 2008; Lado, 1957). Recent theories in linguistics and pedagogy put an emphasis on the relevance of the mother tongue in the process of learning another language and present it as an asset that a child can bring to the classroom. In other words, L1 is seen as a powerful base on which the second language can be built (Cummins, 2001). However, it is also worth noting that a native tongue can, not only be classed as a welcome foundation for the second language acquisition, but also as a hindrance too. It is also maintained that both similarities as well as differences between the two languages should be pointed out to a student as it will only be beneficial for a learner to see the links or contrasts between L1 and L2 (Bybee, 2008).

This paper first reviews the importance of the mother tongue in the second language acquisition based on previous theoretical frameworks and then makes a point on the basis of small case studies conducted among students of different ethnical backgrounds. The survey is divided into two parts. The first part involves face-to-face video interviews conducted with 5 international students at the International School of the Hague (ISH), who share their experience concerning learning English as their second language in a multilingual environment through their mother tongues, whereas the second part includes an internet questionnaire survey conducted with four different language groups (Georgian, Lithuanian, Mandarin and Hindi), where participants are asked to state what difficulties or similarities their languages provide when learning English as an L2. Results generate quite a mixed response, however, most of the participants agree that their mother tongues prove to be not only beneficial, but also crucial in the process of learning another language.

Tsikhelashvili Lela (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Teaching the Georgian Language at the University of Tartu – Challenges and experience

Within the framework of the Marie Curie Programme project - “Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience” - I had a scientific-creative secondment to the University of Tartu (College of Foreign Languages and Cultures), Estonia. Apart from implementing my research, I taught Georgian as a foreign language (levels 0 >A1.1 and A1.1 > A1.2) in the first semester of the academic year 2016/2017.

This paper focuses on the challenges and obstacles that I came across in the teaching process, as well as methods and means used with the aim of overcoming these obstacles. In my case, students of diverse age-groups (mostly Estonians) wanted to study Georgian not for purely linguistic interest, but for practical reasons. Hence, we tried to adjust the teaching process to their interests.

In the teaching process, additional difficulties arose due to the fact that the working language was English, which was not the students’ mother tongue. This required the students’ competence in English, as well as

translation and proper understanding in their native language. It is a well-known fact that the patterns of the native language frequently lead to errors (R. Qurdadze) when learning a second language. In our case, the sources of the students' errors were both languages – their native Estonian, as well as English.

In general, foreigners who study the Georgian language have to overcome numerous obstacles. This paper deals with the typical mistakes or errors of students on the first (initial) stage of learning the Georgian language. These errors occurred on the level of written and oral speech. At this stage we analyze the typical mistakes made by students in the first midterm test. The difficulties arose at all language levels:

1) on the level of phonetics-phonology the most obvious challenge was related to understanding the difference between voiceless aspirated and glottalized (ejectives) sounds (me mqvia dato; kari daxure!..);

2) On the level of morphology the students revealed a tendency of excessive use of personal pronouns (ara, me ar vici; sad Tqven iqnebiT kviras? romeli ena Sen ici?..);

3) On the level of syntax, they tended to violate the rules of correspondence in number (ori miyebi wavidnen; oTxi magida da aTi skamebi arian oTaxSi; ramdeni studentebi iqneba klubSi xval? cf.: How many students will be at the club tomorrow?);

4) Incorrect use of cases and the problem of the ergative (eleri icis sad Semi saxlia; givi da laSa ician inglisuri ena kargad...);

5) Omission of the verb (me qarTveli, saqarTvelodan var, cf.: Я Грузин);

6) Violation of the word order (iciT sad Cemi saxlia? rogori bavSvi mariami aris? ramdeni studenti klubSi xval iqneba? (in this case, putting the verb-predicate at the end of the sentence cannot be explained by the influence of the English language, cf.: how many students will be at the club tomorrow?) aris 60 wuTi saaTSi da 60 wami wuTSi, cf.: There are 60 minutes in an hour and 60 seconds in a minute...);

7) Errors caused due to calques (sasiamovnoa Tqveni gacnoba. Tqvinc aseve, cf.: Nice to meet you. You too; iq arian cota banki tartuSi, cf.: There are few banks in Tartu; iq arian bevri manqana TbilisSi, cf.: There are many cars in Tbilisi, raa mariamis gvარი? cf.: What is Mariam's last name?..) etc.

The paper also describes the methods and exercises used by us with the aim of preventing the above-mentioned errors. The individual approach to teaching and practical experience are also discussed.

Tsamalashvili Ani (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Language policy: its influence on Ethnical Minorities' integration in local society

Language is one of the main components of the nation's cultural identity. However, in the globalized world it is hard for every ethnical group to protect their language likewise preserve their culture. As a result of the state the modern world is in, territories are separated and divided into more authoritative powers rather than by ethnic or other criteria. That becomes the main cause for various ethnic groups to be living in different countries that does not always indicate equal rights for them. The primary tool for discrimination for the government becomes the language policy, particularly planning the language policy based on majorities and not taking into account other groups of the population. Surely this does not lead to an acceptable result. Inadequate language policy can generate problems such as unsuitable homeschooling, education that is not relevant for contemporary standards and generation that could not fulfill its whole potential and cannot integrate in society. The only cause is the wrong language policy, though.

This research aims to analyze and illustrate a vivid connection between these two significant concepts: *Language Policy and Ethnical Minorities' Integration in the Society*. Throughout this paper I will try to demonstrate every paramount problem that irrelevant language policy can cause in the case of integration. However, the research will try to answer the questions below: • How can a wrong language policy obstruct the ethnic minority representative from integration? • How can we minimize the negative effects of/or change the language policy?

Research is primarily based on the *qualitative methods*. In particularly, there will be used a Case Study of the European Councils' language policy. Research design is explanatory. During the research it was discovered that the answer to the first question came out positive. For the second issue, the best instance is also the politics of the European region where we can find out that human rights are the prior case, not the ethnicity for language politics. I will utilize the secondary resources, scientific journals and works to enrich my research with relevant arguments. However, research will be interesting for social and political scientists, specialists of multicultural studies etc.

Tsimintia Ketevan (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Language situation in Marneuli region

The Marneuli municipality involves 18 administrative units. They are as follows: Khojorni, Shulaveri, Shaumiani, Akhkerpi, Opreti, Kulari, Kutliari, Algeti, Kapanakhchi, Damia Geurarkhi, Kachagani, Tamarisi, Tsereteli, Tserakvi, Sadakhlo, Kasumlo, Kizilajlo and the town of Marneuli.

It should be mentioned that in the above-mentioned region ethnic minorities live together with Georgians. Respectively, the Marneuli region is multilinguistic. Here live Georgians, Azeris, Armenians and Greeks. Therefore, here are Georgian, Azeri, Armenian and Russian villages. The population lives in a mixed, multilingual community and therefore, schools conduct lessons in four languages. The language situation and the problem in communication still remain problematic in this region impeding their full-value participation in the political, cultural and public life of the region. From the scientific point of view this issue is topical because it deals with the linguistic situation in a most important region and also with the effectiveness of teaching the state language.

It should be mentioned that in the Marneuli municipality Azerbaijanis represent the largest ethnolinguistic group. Today Russian is still the communication language for the non-Georgian speaking population. The cases when the representatives of ethnic minorities do not know the state language – Georgian are also very frequent. “The Program for professional development of teachers of non-Georgian speaking schools” acts in this direction in this region.

In my research I used the survey method, as well as observation and visual methods. Verbal information was obtained directly during the interview process.

There are 74 public schools in total in the Marneuli region. There are Georgian, Azerbaijanian, Armenian, Russian, Azerbaijanian-Georgian, Russian-Georgian, Azerbaijanian-Russian, Armenian-Georgian, Azerbaijanian-Armenian, Armenian-Azerbaijanian and Georgian-Armenian schools.

Nine Georgian public schools are in the Marneuli municipality. Eight of them are in the villages and #5 public school in Marneuli is Georgian. From 42 Azerbaijanian public schools 5 schools (#1, #3, #5, #7 and #8) are in Marneuli, and the rest - 39 public schools are situated in villages. there are four Azerbaijanian-Georgian public schools (Araplo, Tazakendi #1, Kasumlo, Ulashlo). There are 7 Armenian schools in the region (Akhkerpi, Giulibaghi, etc.), also a Georgian-Armenian school works in the village of Tsereteli and an Armenian-Georgian public school #2 is located in the village of Shaumaniani. 3 Russian public schools and 1 Azerbaijanian-Russian are in the region. An Azerbaijanian-Russian and an Armenian-Azerbaijanian school are in the village of Khojorna.

As we see, there are fewer Georgian schools in the Marneuli municipality (9 in total). whereas the Azerbaijanian schools are the most numerous. In the non Georgian speaking schools teaching of the Georgian language is conducted very rarely. That's why the level of knowledge of the Georgian language in the population is quite low. The paper will present the general language situation in the Marneuli municipality; scales and efficiency of teaching the Georgian language at schools; the significance of the state in this region in regard to teaching the state language (Georgian) and the attitude of the population to it; their desire to study Georgian; efficiency and results of bilingual education and complexities connected with e issue.

Within the study, interesting and main answers to the questions will be provided. One of the tasks was to answer the following questions: along with teaching the Georgian language are non-Georgian people informed about Georgian culture? Will the knowledge of the state language solve the integration problem of the Georgian population with the rest of population? What kind of measures are being implemented by the state to solve this problem? The answer to the research questions give the paper a novel and original character. As well as this, cultural specific features were singled out which may have a great importance for the necessity and significance of the language knowledge, whether bilingual or monolingual.

Turzeladze Tamar (Didi Mughanlo School, Marneuli, Georgia)

Transforming a schoolyard into the learning and teaching environment and the resource for teaching and developing speaking skills

As is known, while teaching a second/foreign language, in the absence of the corresponding language environment the main challenge is to make our students speak the target language well.

The aim of this work which represents the action research is to overview our attempts to modify the traditional format of a lesson in order to release students from the traditional lesson frames and to create a nice atmosphere for them to make them speak, and also to create a communicative environment, very close to the authentic one.

A school yard is a great place, which can be used for enriching our students vocabulary: as language learners memorize vocabulary better, they can visualize what is close to their emotional world. As for the school yard, visual aids are ready made there, every object there is very familiar to our pupils. In addition, we know that the formal teaching environment and controlled teaching process hinders our students from speaking. Thus, the school yard is the most suitable place, where an informal and friendly atmosphere can be created and non-controlled teaching process can be simulated, by approximating it to the real communicative situation. Therefore, in terms of developing speaking skills, effectiveness of making a schoolyard into the learning and teaching environment and into the resource for learning and teaching is obvious.

As it is known, emotions and involvement are very important factors helping our students to figure out their speaking skills. We are going to introduce amusing activities, made by us, which provoked pure emotions, and consequently, active involvement of our students in them.

The above mentioned activities mostly represent various games, which can be used for reaching different goals: mastering new words; activating new words and structuring sentences; creating real communicative situation - for this purpose very familiar games, slightly modified, can be suggested. For instance, our pupils play hide-and-seek, if some relevant phrases are given in advance can be used. Thus while playing, students have to react to different situations spontaneously, that is how they appear in the real communicative situation; we also ask our students to play situational games,

for example, to play the part of a guide, who has to introduce the school yard to their Georgian speaking peers. In this kind of activity it's very important to use body language - gestures, mimics, and also, to be artistic. In the school yard our students also make presentations about seasons, they speak about seasonal changes in nature, weather, etc.

We conduct lessons in the school yard in certain periodicity, approximately twice or three times a month (in winter much more rarely). Some activities take the whole lesson, but for others 10 - 15 minutes are enough, and the rest of the time can be used for already familiar activities, but in this case, with those pupils in a leading part, who previously had a minor part in this particular activity.

In order to assess our students' results it is recommended to take videos of the activities. As our aim is to facilitate development of speaking skills, we use formative assessment for most of these activities - we introduce our students to the corresponding rubrics in advance and make comments according to them, after the activity is over. On the other hand, for situational games and presentations we use summative assessment.

Vashakidze Iamze (School of Law, Police Academy of Georgia)

Towards some issues of teaching Georgian as a state language to the minorities of Georgia (Azerbaijanis and Armenians)

At the current stage of the development of Georgia, in the process of formation of the country as an independent state, special interest is paid to teaching Georgian as a state language to overcome the language barrier in order to integrate them into Georgian society, to find a job in state organizations etc. In this regard functioning of the educational programs of the Georgian language is significant in Georgian Universities.

The aim of the presented work is to discuss pedagogical observations worked out on the basis of my own practice (an intermediate participant when teaching Georgian to Azerbaijanis and Armenians, who did not study in Georgian schools.

Data were collected in three stages; a pre-observation, data collection and observation. The research is oriented on verification of particular linguistic ideas regarding phonetics, spelling and personal affixes of the Georgian

verb, based on the linguistic data collected in the classroom. The goal is to generalise outcomes based on the data.

1. One of the complex issues for the citizens of Georgia regarding minority issues is pronunciation of Georgian consonant clusters. Accordingly, on the basis of my teaching practice, using the rich data of the Georgian toponymics and anthroponomy names in order to make phonetic exercises seems to be the best solution. Unlikely to Armenians, ethnic Azerbaijani students have the problems of pronunciation during acquisition of the Georgian alphabet: perception and pronunciation of the ejective stops. In this particular case the exercises based on the Georgian place and anthroponomy names seems to be very helpful. This kind of approach makes them familiar with specific Georgian sounds.

2. Grouping into two big sections of the Georgian verb forms - so called “verbs with the marker v” and “verbs with the marker m” simplifies the process of teaching; these groups possess strictly distinctive constructions. In spite of the tenses, the construction of the verbs with the personal prefix m- is unchangeable: the subject is in the dative case and object is permanently marked with the Nominative case markers (-i /-Ø). The verbs with the personal maker affixes with the marker v reveal the nominative construction only in the 1st series: the subject in the Nominative case and object in the Dative case. According to this, I believe that at A1 level it would be better to teach only forms of the Present, Imperfect and Future screeves (exception: man_{erg} icis “he_{ergative} knows”). This kind of approach may avoid misunderstanding and particular problems. As for the forms of Aorist screeve, it would be advisable to teach them after future screeve forms have been mastered, as the last topic of the A1 level.

3. Teaching the tripartite system of demonstrative pronouns instead of the bipartite system seems more effective at an initial stage; also, the Ergative and Dative forms of the third personal pronouns (is-isini, man/masmat) should be taken into consideration at the very beginning of the GESL course; this kind of approach will help the students to analyze and realize the diversional constructions of the verbs of both the v- and m- types.

The ways foreign language teachers can use literature texts with advanced learners (using the example of V. Makanin's works)

The aim of the current paper is to examine how fiction can be used in the process of Russian language learning at the advanced level using the example of works by Makanin.

Authentic literature of the target language is an effective means of teaching both language and culture at the same time. This is especially true when it comes to contemporary authors since they provide learners (and teachers) with the modern, variable and rich language structures, vocabulary, language register and cultural (in a broad meaning) knowledge.

On the advanced level of language acquisition students have to have the capacity to deal with the "cognitively demanding" materials, to distinguish direct meanings from indirect ones, to recognize figures of speech, metaphorical words in the context, cultural information etc.

Language as a sign system expresses isomorphic relations (Shtoff V.A.). In Makanin's works the author and the hero equally lead to the conflict of the described and expressed matter. Thus "self-disclosure" takes place. As it is generally known, "self-disclosure" is a complex process which requires complex language (descriptive or evaluative, positive or negative, clear and logical or sometimes inconsequent and vague to express), so teachers have materials and chance to get their students familiar with all these diverse languages. For this purpose different activities can be employed (written and oral tasks, presentation, comparison with the same process in their native language etc.).

There is another case, when the teacher can focus on the language use: the writer puts the hero in the confusing context which provokes the hero to reveal in trial. Makanin experiments but doesn't evaluate or judge the hero. This is the main feature of his texts. In Makanin's works the narrator is neutral. The teacher should encourage her/his students to state how this neutrality is reached and maintained, what kind of wording, tone or language register is used to reach this goal. Also, teachers should stress cultural norms and rules of the target culture.

The most challenging part of language teaching is to teach learners the figurative language. Makanin's works contain a number of figures of speech. The hero's words make him closer to the author which creates the consonance of thoughts. The author's position declared in words transforms

into metaphoric expression of his ideas. Using certain activities (comparison, contrasting with direct meanings, discussing wide context etc.) students get familiar with metaphorical thinking in contemporary Russian language.

Zautashvili Dali

The usage Internet resources in the process of teaching foreign languages

The process of education informatization is one of the priorities of modern society development which include the introduction of new information technologies into the education system. The increasing role of information technologies in everyday life of a modern specialist conditions its introduction in the process of teaching foreign languages.

The use of the Internet resources is determined by the following main characteristics of teaching foreign languages, such as: openness and accessibility, actuality, informativeness, authenticity and interaction. Internet information resources include a great deal of audio, visual, textual materials on various topics in different languages. The Internet provides teachers with authentic audio, video and textual materials as well as enables them to give students pieces of fiction and publications in foreign languages. There are 5 types of internet resources which can be used for individual homework assignments. Students can do tasks on web-quest: 1. Hot list - a list of web-sites on similar textual materials. 2. Multimedia Scrapbook - a collection of multimedia resources, including photo, audio, graphical information and video clips. All these materials are easily downloadable and students can use them when learning as information or illustrations. 3. Treasure Hunt - includes question about each web-site content as well as links for textual information on the research topic. 4. Subject Sampler - includes links for textual and

multimedia materials. But here students also have to express their arguments and opinions on the discussed topic 5. Web-quest - the most complicated internet teaching resources. It represents a way to make projects on any issue using internet resources. Using Internet based teaching resources can solve a great deal of didactic objectives:

1. Formation of reading skills using different materials through internet
2. Improving listening skills on the basis of authentic audio texts through internet
3. Mastering writing skills
4. Replenishment of lexical stock of a foreign language
5. Getting information about cultures of different nations, conversation habits as well their traditions.
6. Motivating students in the processes of learning foreign languages.

The main problem in teaching foreign languages is a lack of skills of Information technologies on the teacher's part. Besides, students who are expected to have necessary skills to use IT are only aware of playing games, watching video clips and communications in social networks. While using studying foreign languages via internet requires certain cognitive skills. Therefore, use of the Internet recourses represents the way to improving standards of teaching foreign languages; It can provide students with unique possibility of individual learning, stimulates a high level of cognitive interest. As well as this, it forms intellectual communicative skills and critical thinking.

Some aspects of teaching the Georgian verb to foreigners with the help of the electronic dictionary

The problems related to teaching the Georgian verb to foreigners are urgent because it is quite difficult for the foreigners to comprehend the peculiarities of Georgian verb-conjugation and to use all the verb forms correctly. To facilitate this process it is necessary to develop easily adaptable methodology and complementary tools.

The novelty of the presented work lies in integrating a mixed-type learning dictionary into the learning process. It comprises verb paradigms and model sentences. The composition of the dictionary entries and their practical incorporation into the teaching process for the foreign students are showed.

The methods of the descriptive and distributive analysis are used in the process of investigation; the learning dictionary is based on the frequency data and the methods of the semic analysis, semantization and morpho-syntactic analysis of georgian verbs.

Besides the above mentioned, the novelty of the work lies also in representing the principles of submitting the verb forms in the mixed type electronic dictionary; in introducing the capacities of integrating the material in the whole learning complex for the foreign students of Georgian.

The starting position in the learning process is the communicative approach, taking into consideration the main goal of learning: are the students aiming to learn the language on the colloquial speech level, on the comprehension level, or for theoretical studies? In the first mentioned case it would be better to teach the verbs on the synchronic level, using the contextual forms and oral exercises without implementing serious linguistic analysis; in the second case it is necessary to teach a systematic course of grammar and familiarize the students with the theoretical works of the linguists.

It is especially difficult for non-Georgian speakers to learn how to use the different forms of verbs. There are some reasons for it: the agglutinative nature of the Georgian language, multiplicity of the verbal categories, poly-

personality, complex grammatical structure, diversity of the types of conjugation, diversity of the tense-mood forms and polisemy; in addition, the categories which have no analogies in the European languages should also be considered (such as version, contact, act and others) as well as synthetic ways of voice derivation, using verbal noun or personal forms of verbs as dictionary units, instead of the infinitive.

It is not advisable to carry grammatical analysis and teach the classification of the Georgian verbs on the elementary stage of learning, as it is difficult to find out only one principle for classification. On the next stage it is necessary to group the verbs. Their classification can be found in many theoretical works, in grammar books, in manuals and in bilingual dictionaries. These experiences should be taken into account and used in practice. When grouping the verbs we should consider morpho-syntactic specifics of the Georgian verbs: their structure, construction and poly-personality.

In the scientific theoretical works the principles of the verb classification differ: for some scientists the basic starting principle is the voice and transitivity of the verb, some think this is structure and construction; the principles may also be as present/future tense (third person singular ending), or theme markers. It seems necessary, based on the morphological-syntactic classification markers, besides the inverted verbs, to teach separately conjugation of the irregular (peculiar verbs) and to exercise on appropriate using of the personal markers (combined types of exercises)..

On the higher level of learning, it is recommended to deliver the material concerning the basic forms of the verbs (present/future indefinite, past perfect and statal perfect *-turmeobiti* which can be delivered as perfect or perfect-continuous forms) and to familiarize the students with noun declension paradigms according the tense-mood series - so called *mtskrivis*; also with forms of the verbal nouns and participles. Emphasizing the notion of *masdar* facilitates getting accustomed to identification the verb stems in the conjugated forms and consequently to its independent usage.

The learner's electronic dictionary will be a useful complementary tool for foreign learners in comprehending the complex nature of the Georgian verb. At present it is now being developed at the Ministry of Education and Science within the sub-program of learning "Georgian as a foreign

language” *Irbakhi* (website: <http://www.geofl.ge>). This dictionary includes all the necessary data for the foreign learners of the Georgian language. The verbs forms can be found according to different parameters: alphabetic order, levels of learning (in compliance with the European standards) or thematic groups.

The learner’s dictionary is all-inclusive: it is, at the same time, an explanatory, translator’s, audio and grammar dictionary. The verbal entry of the dictionary involves some blocks: semantic block (explanation, thematic classification), paradigmatic (synonyms and antonyms) and grammatical (transitivity, voice, verbal basic forms, conjugation paradigms). Semantics is open through the model examples, the majority of which is selected from the text-books. The verbs are grouped thematically, according to their relationship to the certain real and situation, e.g. position, directed movement, professional activity, making sound, feeling and perceiving, and expressing emotion, related to the speech and mental processes that denote the events of the surrounding world and so on.

The semantic-grammatical characteristics of the verb, conjugation paradigms, model sentences and the flexible searching system represented in the electronic dictionary will facilitate the use of the Georgian verb forms for foreign learners in oral speech and in writing. The dictionary is the organic part of the whole learning complex and is fully integrated in it.

- © სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი
- © **CENTER OF CIVIL INTEGRATION AND INTER-ETHNIC RELATIONS (CCIIR)**